Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

VERDEN SIDEN 1945

fortalt i billeder og tekst

BERLINGSKE FORLAG

VERDEN SIDEN 1945

NIELS NØRLUND OG T. VOGEL-JØRGENSEN

VERDEN SIDEN 1945

BILLEDUDVALG: JØRGEN GLOËT

BIND 1

COPYRIGHT 1962
BY
BERLINGSKE FORLAG

PRINTED IN DENMARK BY
DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI

Verden har siden 1945 taget større spring i den videnskabelige og tekniske, politiske og sociale udvikling end i noget tilsvarende tidsrum i menneskehedens historie. I de seksten år mellem kiloton-bomben fra Alamogordo og megaton-bomben på Novaja Zemlja har menneskers liv og død fået nye dimensioner. Rummet er blevet en del af deres virkelighed. Raketter har nået månen, og satellitter er sendt ud i solsystemet for at melde ny viden om vor naturs fjerneste egne og egenskaber. Jorden er blevet mindre — for de få kun en rundrejse på firs minutter, og for de mange en jettur på timer mellem verdensdele, der før lå uger fra hinanden. Det europæiske system af nationalstater, som i hundrede år beherskede verden, er brudt sammen og afløst af mægtige og svagere kontinentstater. De hvide folks stærkeste industristater har nået det højdepunkt af militær styrke, der gør indbyrdes krig irrationel, og deres politiske magt er atter vigende. De farvede folk, som er de fleste og bliver flere, har vundet selvstændighed. I ofte blodige sæt er de rykket frem i århundredets ændrede billede mod en stadigt fastere funderet magtposition. Forenede Nationer, stiftet som den vestlige retssikkerheds internationale system og fra første færd naturligt ledet af en vesteuropæer, fik i periodens sidste år som ny generalsekretær en mand fra et land i det Fjerne Østen, der i 1945 endnu var en kronkoloni i det vaklende britiske imperium. Alle disse omvæltninger og enorme bevægelser i vor tid er i denne bog søgt fastholdt i fem hundrede øjebliksbilleder. »Verden siden 1945« er en fortsættelse af T. Vogel-Jørgensens værker »Verden siden 1939« og »Verden siden 1914«. Som i dem følges den samlede udvikling kronologisk blad for blad. Som i dem kan det enkelte land og det enkelte problem også følges for sig ved krydshenvisninger fra dato til dato. Og som i dem kan den enkelte begivenhed og person findes gennem registret bag i bogen.

Niels Nørlund.

Tekst og billeder er ordnet i tidsfølge. Dato-overskrifterne tidsfæster som regel billedets begivenhed, der atter angiver tekstens tema på den pågældende side. Dato-parenteserne i selve teksten er henvisninger. I en teksts begyndelse viser de tilbage til sidste omtale af dette land eller problem; ved tekstens afslutning fører de frem til den videre udvikling i landet eller sagen. Enkelte tilbagevisninger refererer til begivenheder, der kan være nyttige til yderligere belysning af sammenhængen.

Henvisningerne i parentes er med dato og årstal, undtagen hvis der henvises til en anden dato i samme år; i så tilfælde er kun datoen anført.

Henvisninger følger konstant de enkelte stater og — når udviklingen i flere lande løber parallelt — en geografisk eller politisk gruppe af stater, f. eks. i Østeuropa, Mellemøsten og Sydøstasien. Desuden følger henvisninger organisationer som FN og NATO, centrale begivenheder som Korea-krigen og Suez-krisen, samt hovedproblemer som atomvåben, europæisk samarbejde og rumforskning.

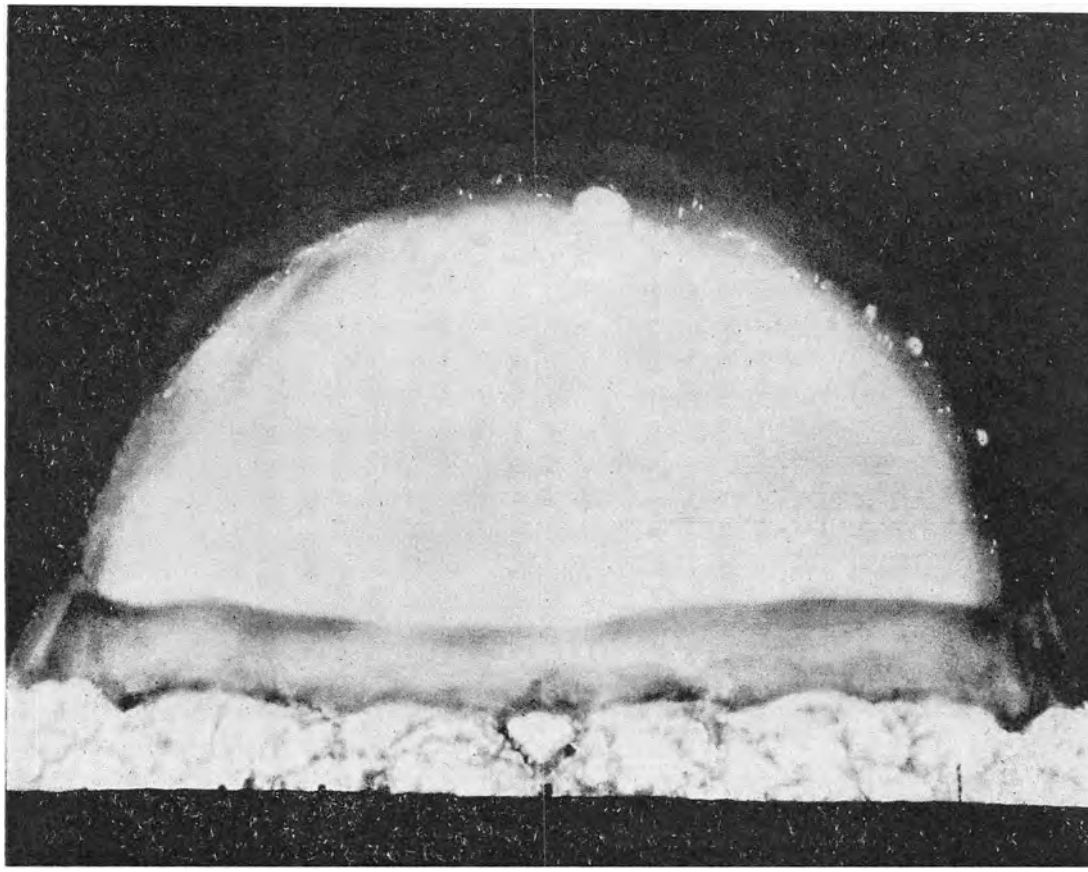

Den første prøvesprængning af et atomvåben, fremstillet i amerikansk-britisk-canadisk samarbejde.

16. juli 1945

Klokken 5.30 mandag morgen den 16. juli 1945 tændtes en sol et sekund på et tårn i ørkenen ved Alamogordo. Tres kilometer borte blændede dens lys i New Mexicos bjerge. Under den smeltede sand og sten, og i et suk af kraft brændte og blæste den sin form ned i ørkenen. Så hævede ildkuglen sig langsomt, og så hurtigt i en søjle af røg og gik ud i en sky der bredte sig og stod som en paddehat, til vinden viskede den væk og lod dagslys finde et krater dækket med grøn glasur. Få hundrede mænd så denne første sprængning af et atomvåben, og færre tusinder kendte til denne *Fat Man,* bomben der åbnede en ny tid af frygt og håb. Tre uger senere dræbte *The Thin Man* — en anden type atombombe — 78.150 mennesker i Hiroshima, og igen tre dage efter dræbte en *Fat Man* 73.884 i Nagasaki, byer på en kvart million. Japan, der var i knæ allerede, kapitulerede nu, og den anden verdenskrig var forbi. Om atombomben dræbte flere eller færre end resten af krigen ellers ville have gjort véd ingen; men i årene der kom blev den næsten lige så meget et moralsk problem som en storpolitisk magtfaktor, for dens styrke som våben til øjeblikkeligt massedrab var samtidig dens svaghed. [Se videre 15. aug.]

De Tre Store i Potsdam

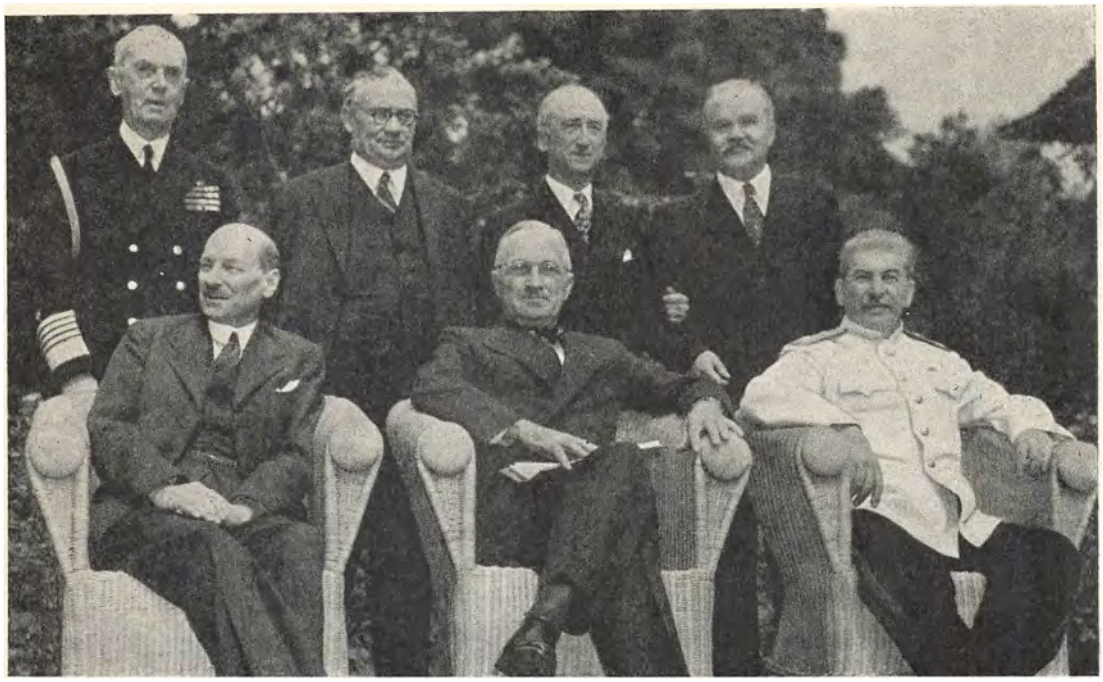

Premierminister Clement Attlee, præsident Harry S. Truman og marskal Josef Stalin. Bag dem de tre udenrigsministre Ernest Bevin, James F. Byrnes og V. M. Molotov. T.v. præsidentens stabschef admiral William D. Leahy.

2. aug. 1945 Winston Churchill gav kodenavnet *Terminal* til De Tre Stores møde i Potsdam, hvor krigen mod Tyskland skulle sluttes og Europas fred begynde. »Endepunktet« blev bogstaveligt for ham — under mødet afsatte det britiske valg ham og gjorde Labours leder Clement Attlee til premierminister — og for samarbejdet mellem sejrherrerne blev det i hvert fald et vendepunkt. Siden Tysklands kapitulation var magternes indbyrdes politik blevet mere nationalt motiveret. Stalin ville sikre sig et lydigt Østeuropa [se 29. nov.]; Churchill så deri russisk ekspansion ind i et svækket Centraleuropa og stred imod; og Truman, der ville have Europa-krigens bo gjort hurtigt op, slog halv skade mellem dem i Potsdam. Polen blev rykket vestpå i Europa og fik hele den schlesiske industri og en fjerdedel af den tyske landbrugsjord. Det forrykkede Tysklands eksistensgrundlag og dermed også de allieredes planer om at tage sig krigsskadeserstatning ved demontering af fabrikker. Principielt var der enighed om at behandle Tyskland som en økonomisk enhed, men i stedet for at demontere i fællesskab begyndte de allierede nu hver for sig, og planen om en central besættelses-administration af Tyskland under det Allierede Kontrolråd i Berlin blev udskudt [se 26. marts 46]. Frankrig var ikke med i Potsdam, men fik tildelt besættelsen af det sydvestlige Tyskland og trådte som stormagt ind i det Udenrigsministrenes Råd, der skulle forberede fredstraktater med Italien, Rumænien, Bulgarien, Ungarn og Finland og senere Tyskland [se 29. juli 46]. Truman fortalte Stalin om atombomben — uden at det gjorde synligt indtryk. [Se videre 15. aug.]

Staff sergeant Charlie Hesser, 26 år og farmer, er hjemme igen i Norristown, Pennsylvania, efter demobilisering.

15. aug. 1945

Krigen var forbi, og soldaterne ville hjem. Sovjetunionen havde 15 millioner mand under våben og USA 12 millioner, da demobiliseringen af historiens største krigsmaskiner begyndte, og i rivende fart blev forskellen større. I de vestlige lande løb demobiliseringen næsten løbsk. 25.000 soldater blev hjemsendt om dagen i USA. Inden årets udgang var 6 millioner demobiliseret. Amerikas styrke i Europa faldt fra over 3 millioner til 391.000, Storbritanniens fra 1,3 millioner til 488.000, mens over 200 russiske divisioner med 3 millioner mand stod i landet mellem Berlin og Moskva. Men trods al demobilisering var USA den største militærmagt — med atombomben. Spørgsmålet blev om man skulle hæge om dette strategiske monopol i forholdet til Sovjet, eller søge at sikre Sovjets fortsatte tillid med en gestus af åbenhjertighed. Videnskaben anbefalede præsident Truman den åbne vej, for der var ingen videnskabelig hemmelighed, kun tekniske problemer ved atombomben. Krigsminister Henry L. Stimson ønskede direkte forhandling med Stalin om fælles atomkontrol, og handelsminister Henry Wallace [se 20. sept. 46] talte i det afgørende kabinetsmøde om »fredens i stedet for bitterhedens vej«. Overkommandoen og kongreslederne var imod politiske eksperimenter med bomben, og Truman besluttede at vogte sin hemmelighed, indtil sikker atomkontrol var skabt ad international vej. [Se videre 15. nov.]

Opgør med quislingene

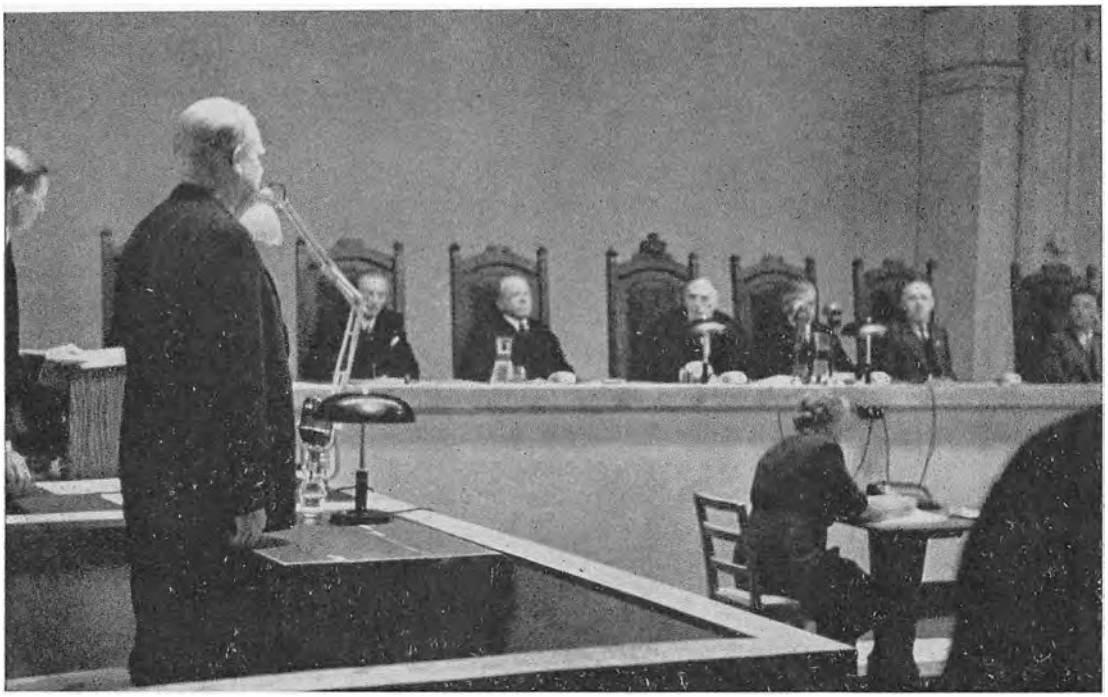

Dødsdommen afsiges på Akershus over Vidkun Quisling.

10. sept. 1945 Det var i den første efterkrigssommer i alle Europas lande nødvendigt at gøre op med fortiden, før man kunne komme videre. Opgøret med tyskerne var en sag for sig, for de forsvandt jo, og for så vidt blev det et fælles anliggende [se 20. nov.]; men opgøret med deres håndlangere var hvert enkelt lands egen sag. I Frankrig, hvis befrielse kom i kamp og ikke ved kapitulation, foregik en stor del af opgøret på feltfod: over 8.000 mennesker blev likvideret før og under befrielsen, og 1325 dødsdomme blev afsagt ved befrielsesdomstole. Da retsopgøret overgik til de regulære, franske domstole, blev yderligere 2.800 dødsdømt, men kun 767 af dem blev henrettet. Med processerne mod Vichy-Frankrigs statschef, marskal Pétain, der blev dødsdømt men benådet, og hans regeringschef Pierre Laval, der søgte selv at eksekvere sin dødsdom og blev hurtigt udpumpet og henrettet, kammede det franske opgør over i en karikatur af retfærdigheden. I andre vesteuropæiske lande slap man for excesser, selv om det også kneb. I Norge blev den mand der gav navn til dem alle, Vidkun Quisling, stillet for retten på Akershus i midten af august. Han blev dødsdømt for militært forræderi, hjælp til fjenden og meddelagtighed i mord. Dommen blev efter appel eksekveret 24. oktober af ti frihedskæmpere. Norge henrettede ialt 38, Danmark 46. I Østeuropa henrettedes marskal Antonescu i Rumænien, Konrad Henlein i Czekoslovakiet, premierminister Szalasi i Ungarn og alle de andre quislinge; men i mange østlige lande blev udrensningen drejet fra at være et opgør med fortiden til at blive et kampmiddel i nutiden. [Se videre 30. sept.]

Tysk flygtninge-familie på vej mod vest.

30. sept. 1945

Krige kræver to slags ofre: de der dør, og de der lever, men mister eksistensen. Mere end 15 millioner mennesker blev gennet fra øst i Europa mod vest med magtforskydningen i det tyske sammenbrud, og det europæiske folkebillede blev forskubbet. Op mod en halv million finner blev udvist fra Karelen. 4 millioner polakker blev flyttet vestpå fra områderne øst for Curzon-linjen, nu Polens grænse til Sovjet. Og fra de nye polske vestområder ind til Oder-Neisse, fra Sudeterland og Ungarn blev 11 millioner tyskere kostet ind i det indskrumpede Potsdam-Tyskland. Sommeren igennem drog flygtningenes usselige tog dag og nat langs de tyske landeveje, og halvanden million mennesker gik til, før det Allierede Kontrolråd fik organisation i den tvungne folkevandring. De kom fra et Østeuropa, der havde lidt grænseløst under tysk herredømme, og hensynsløsheden mod alt tysk var forståelig, men den menneskelige tragedie ikke mindre for det. Dette Østeuropa, der i mellemkrigstiden bortset fra Czekoslovakiet blev regeret af halvfascistiske, sovjetfjendtlige regimer, var i krigens sidste år blevet befriet af den Røde Hær. Den blev modtaget med beundring og med ærlig vilje til positivt samarbejde. Det var ikke bare dyd gjort af nødvendighed, fordi landenes nationale og økonomiske eksistens nu var afhængig af Sovjetunionen. Men foråret viste og sommeren fastslog, at Sovjet ikke så sine interesser tilstrækkeligt dækket med blot venligtsindede regeringer. [Se videre 29. nov.]

Treenighed i Washington

Premierminister Clement Attlee, præsident Harry S. Truman og premierminister William L. Mackenzie King under konferencen i Det Hvide Hus.

15. nov. 1945 USA og England [se 15. aug.] gled fra hinanden i den første tid efter krigen. Det nære samarbejde mellem Roosevelt og Churchill blev til et mere køligt forhold mellem præsident Truman og premierminister Attlee. Under krigen var den britiske økonomi næsten sammensmeltet med den amerikanske. Låne-Leje-hjælp for 30 milliarder dollars havde sikret militære og civile forsyninger og samtidig betalingsbalancen. Men efter Tysklands kapitulation indskrænkede Truman Låne-Leje-hjælpen, og efter Japan standsede han den brat. Storbritannien, hvis egne ressourcer var tæret bort af krigen, blev uden økonomisk kraft til sin genopbygning og sit sociale efterkrigsprogram kastet ud i alvorlig krise. Samtidig kom der uenighed om atomspørgsmål. Atombomben var fremstillet i hemmeligt amerikansk-britisk-canadisk samarbejde i krigens tre sidste år, og kodenavnet for den første atomeksplosion [se 16. juli] var *Trinity*. Men USA glemte hurtigt »treenigheden«: selve bomben var jo amerikansk, og tekniske oplysninger om den nye atomindustri blev tilbageholdt. Attlee fløj til Washington i november med Canadas premierminister Mackenzie King, og tremagts-mødet fastslog, at udveksling af informationer om atomenergi skulle fortsætte. Men det skete ikke, og året efter forbød amerikansk lov det. Storbritannien måtte begynde forfra alene. Konferencens vigtigste resultat blev beslutningen om at bevare atombombens hemmelighed, indtil Forenede Nationer kunne forbyde alle atomvåben. I Moskva sagde Molotov, at den hemmelighed holdt ikke længe. Attlee fik løfte om aflastning ved dollarlån på 4 mrd. fra USA og 1 mrd. fra Canada. [Se videre 15. feb. og 14. juni 46]

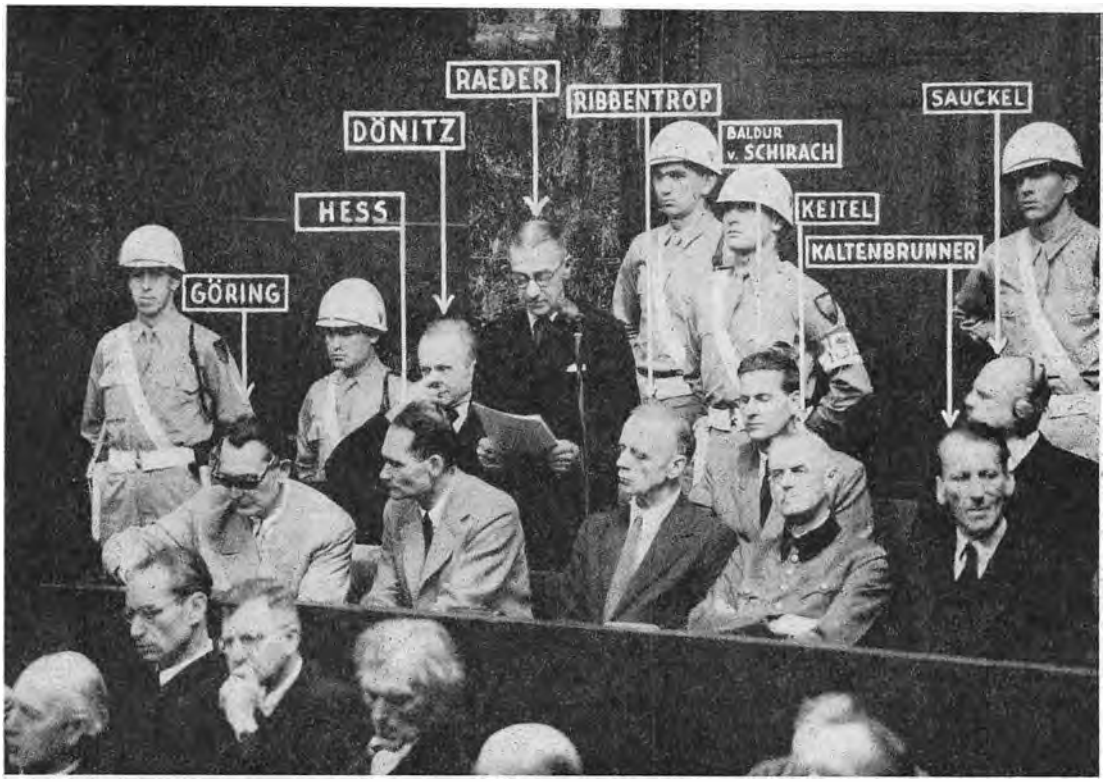

Ni af Det Tredje Riges politiske og militære ledere på anklagebænken i Nürnberg.

20. nov. 1945

50 millioner mennesker blev dræbt i den anden verdenskrig, skønt Briand-Kellogg-pagten havde bandlyst angrebskrig i 1928 og Folkeforbundet erklæret den for en forbrydelse. Under folkeretten var angrebskrig blevet massemord, og i Justitspalæet i det udbombede Nürnberg rejstes anklagen nu mod »Hermann Göring m. fl.« ved den første Internationale Militær Domstol. Hitler, Himmler, Göbbels begik selvmord, men 22 af Det Tredje Riges politiske og militære ledere blev på denne dag tiltalt for: *sammensværgelse* om forbrydelser mod freden, krigsforbrydelser og forbrydelser mod menneskeheden. Var det en politisk proces, sejrherrernes triumf over taberne? Var det en retfærdig proces, når dommerne fra de fire stormagter var part i sagen, og når de anklagedes skyld på forhånd var givet for hele verden? Trods mødet i retssalen mellem fem afvigende retssystemer, trods ydmygelser i den amerikanske iscenesættelse blev det under ledelse af Englands *Lord Justice,* Sir Geoffrey Lawrence en retshandling af ubestridt værdighed og ubestridelig historisk værdi. Tiltalen blev bygget på de anklagedes egne arkiver, og ud af tusindvis af dokumenter blev kun gyldigheden af seks draget i tvivl af de tyske forsvarere. Gennem ni måneders daglige retsmøder og seks millioner ord hobede sig op et overvældende bevismateriale til grundlag for kendelsen om de anklagedes skyld og til fremtidig erkendelse af krigens gru. [Se videre 16. okt. 46]

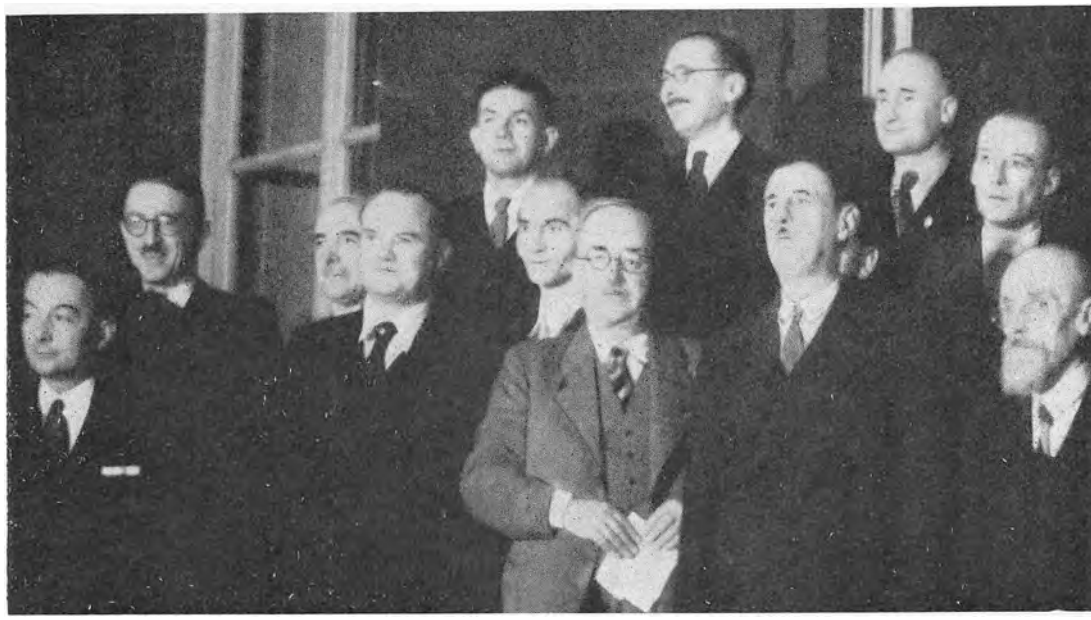

General de Gaulle med sin rekonstruerede regering. I første række fra venstre udenrigsminister Bidault og de tre partiers stedfortrædende regeringschefer Maurice Thorez, kommunist, Vincent Auriol, socialist, og Francisque Gay, folkerepublikaner.

21. nov. 1945 Frankrigs første år efter befrielsen i 1944 var bittert og nedslående. Den provisoriske samlingsregering under general de Gaulle skulle efter modstandsbevægelsens program bringe en social fornyelsespolitik. Store nationaliseringer blev gennemført, men de finansielle reformer var frygtsomme. Den sorte børs slugte forsyningerne, så livet blev ringere for den brede befolkning end under besættelsen, og brutaliteten i opgøret med kollaboratørerne [se 10. sept.] forgiftede stemningen. I regeringen fik de Gaulle fuld støtte af kommunisterne, der førte national, konstruktiv politik, og udenrigspolitisk stod han nærmere Moskva end London og Washington. Han ville genvinde Frankrigs stilling som stormagt, forlangte Rhinen som grænse og Ruhr internationaliseret, kom i konflikt med britiske tropper i Syrien og amerikanske tropper ved den italienske grænse. Hans mål var at gøre Frankrig til den »tredje styrke«, et bindeled mellem Vest og Øst; men han blev ikke budt med til Øst-Vest-konferencen i Potsdam [se 2. aug.], hans krav blev ikke hørt, og han forkastede principielt Potsdam-overenskomsten. Ved valget i oktober fik Frankrig tre store partier med omkring fem millioner stemmer hver: kommunisterne, socialisterne og »folkerepublikanernes« katolske modstandsparti, der nærmest var de Gaulles. Under stor æresbevisning blev han nu enstemmigt *valgt* til regeringschef og dannede efter en kort konflikt med kommunisterne pany sin samlingsregering. Men to måneders kvaler med partipolitikerne i det ny parlament, der også skulle skrive forfatningen til den Fjerde Republik, blev ham tilstrækkeligt. Han overvejede statskup, men besluttede i stedet pludseligt at gå af 20. jan. 46 uden nærmere forklaring. [Se videre 23. juni 46 og 16. jan. 47]

Marskal Tito forelægger Jugoslaviens forfatningsgivende forsamling erklæringen om monarkiets afskaffelse.

29. nov. 1945

I de tyske lydlande Rumænien, Bulgarien og Ungarn var Sovjetunionen eneste besættelsesmagt [se 30. sept.], og de Allierede Kontrolkommissioner kom aldrig ind i spillet. Sovjet dirigerede den økonomiske genopbygning efter sit eget system, og koalitionsregeringer domineret af kommunister gennemførte blodige udrensninger, der ramte kollaboratører og opposition under ét. USA og Storbritannien nægtede at anerkende disse regimer, og kravet om mere repræsentative regeringer før fredskonferencen blokerede i september de første forhandlinger i Udenrigsministrenes Råd i London. I det øvrige Østeuropa varierede forholdene. Czekoslovakiet havde med sin stærke demokratiske tradition fra mellemkrigstiden et betydeligt politisk spillerum trods Sovjettroppers tilstedeværelse [se 19. juni 46]. Polens provisoriske kommunistregering blev spædet op med borgerlige ledere efter vestmagternes indstændige krav; men Sovjetunionen dominerede ganske den polske udvikling i kraft af den militære situation. Anderledes uafhængig var Jugoslavien. Partisanlederen Josip Broz Tito skyldte ikke Sovjet sin magstilling. Til gengæld svarede hans politiske mål og metoder helt til Sovjets. Så snart han havde fået allieret godkendelse af sin koalitions-regering, neutraliserede han koalitionen og lod sit sikkerhedspoliti bane vej for det, han som den første kaldte »folkedemokrati«. Ved valg i november fik den forfatningsgivende forsamling 470 kommunistiske medlemmer ud af 510, og ved dens åbningsmøde erklærede Tito monarkiet for afskaffet og proklamerede folkerepublikken. [Se videre 21. aug. 46]

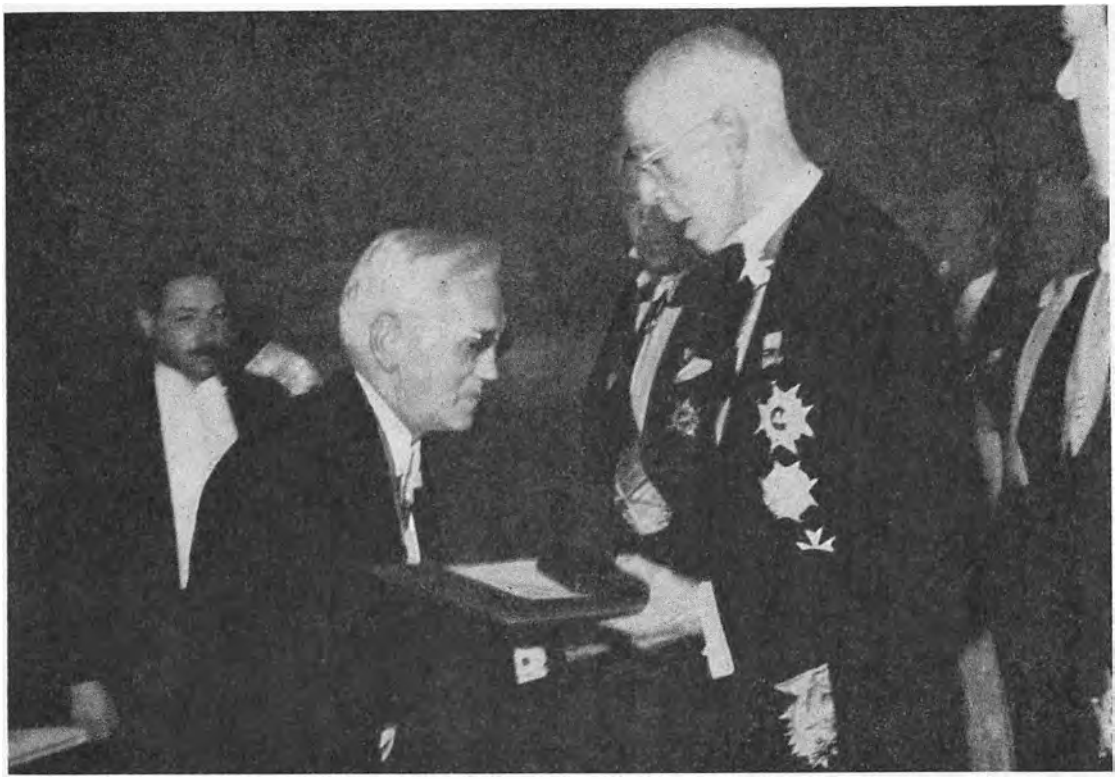

Penicillinets opdager, Sir Alexander Fleming får Nobelprisen overrakt af kong Gustaf i Stockholms konserthus.

10. dec. 1945 Krige dræber og ødelægger ikke kun. De hjælper fremskridt i vej også. Krigen tvinger et samfund til at yde sit yderste, udløser dets kapital, giver teknik og videnskab styrken til hurtigt at bringe ren forskning til praktisk udnyttelse. Den anden verdenskrigs videnskabelige offensiver erobrede herredømmet over atomenergien, skabte radar, førte bakteriologer og farmaceuter frem til rendyrkning og storproduktion af penicillinet, der med sin bakteriebekæmpende kraft længst har forlænget flere liv end krigen forkortede. Professor Alexander Fleming havde opdaget penicillinet og beskrevet dets virkninger ti år før krigen; først presset af slagmarkernes behov gjorde den indsats af videnskabelig, industriel og økonomisk kraft mulig, der vandt sejr over krigskirurgiens infektioner, over lungebetændelse og meningitis, over syfilis og gonorré. Penicillinet, hvis første få gram kostede formuer, kom i amerikansk masseproduktion i 1943 og var tre år senere så rigelig og billig, at det blev hele verdens lægemiddel. Det blev et af de vigtige våben i FN's store fremstød mod tropesygdomme, efter oprettelsen af *World Health Organization* i 1946. Gennem WHO blev i efterkrigstiden 80 millioner undersøgt og 20 millioner penicillinbehandlet for disse syfilitiske plager. Massekampagnerne mod sygdomme, der i århundreder havde hærget menneskene, den metodiske udryddelse af svøber som malaria og tuberkulose, blev efterkrigstidens første store humanitære indsats.

General George C. Marshall i Chungking med generalissimus Chiang Kai-shek og Madame Chiang.

28. dec. 1945

Kina var med krigen vokset til femte stormagt. Det blev fastslået i FN-pagten og af Potsdam-konferencen, og generalissimus Chiang Kai-sheks *Kuomintang*-styre var landets anerkendte regering. Sovjetunionen bekræftede det dagen efter Japans kapitulation ved en venskabs- og bistands-traktat på 35 år. Trods al international anerkendelse var Chiang med en hær på 3 millioner dog kun herre i Kinas sydvestlige hjørne. Nordkina med en fjerdedel af landets befolkning var behersket af de kinesiske kommunister og deres hære på 1 million mand. Landet imellem holdt japanerne, men *Kuomintang* var den lovlige regering, og japanerne fik ordre af de allierede til kun at kapitulere til regeringens tropper. Mens amerikanske fly fløj dem til Østkinas og Nordkinas storbyer, tog kommunisterne imidlertid magten i landet mellem byerne. Borgerkrigen, der var afbrudt i 1937, ulmede igen og begyndte at blusse. Et amerikansk forsøg på at bringe parterne sammen syntes i oktober at lykkes, men slog fejl. USA ville støtte et »stærkt, forenet og demokratisk Kina« med meget omfattende økonomisk hjælp, men ville ikke sætte tropper ind for at sikre genforeningen. Den 15. december sendte præsident Truman sin tidligere hærchef, general George Marshall til Kina med den opgave at mægle mellem de to hære og samle deres politiske ledere i et nyt og bredere koalitionsregime. Han nåede de første skridt henimod opfyldelsen af sin mission. Den 10. januar 1946 undertegnede regeringen og kommunisterne en våbenstilstands-aftale, den 25. februar en overenskomst om hærenes delvise demobilisering og fuldstændige sammensmeltning. [Se videre 15. nov. 46]

Arbejdskampe i USA

Politiet i Los Angeles angriber strejkevagter med tåregas ved begyndelsen af den amerikanske stålstrejke.

21. jan. 1946 Omstillingen fra krigs- til fredsproduktion blev især for den amerikanske industri et vanskeligt tilpasningsproblem, ganske vist på andre måder end forudset af mange nationaløkonomer. Kriserne, der ramte det amerikanske arbejdsmarked i det første efterkrigsår, var ikke fremkaldt af mangel på beskæftigelse i forbindelse med den hurtige demobilisering [se 15. aug. 45], men tværtimod af mangel på arbejdskraft. Amerikas og især Europas forsyningsproblemer krævede et amerikansk produktionsapparat i fuldt sving. Krigen havde udskudt og ophobet fagforeningernes krav om forbedrede kår, og endnu før den var helt forbi, gjorde kulminearbejderne kravene gældende ved større og mindre strejker. I løbet af efteråret 1945 gik flere hundrede tusinde minearbejdere og automobilarbejdere i strejke, og med udsigt til også stål- og jernbanestrejke stillede præsident Truman krav til kongressen om ny lovgivning for arbejdsmarkedet. Men kongressen fandt hans lovforslag for vege. Mens den overvejede, ramtes landet af stålstrejke og telegrafstrejke i januar, kulstrejke i april og jernbanestrejke i maj. Truman svarede med at beslaglægge kulminer og jernbaner, og en ny kulstrejke senere på året blev derfor juridisk en strejke mod landets regering. Bødedomme på millioner af dollars gennemtvang arbejdets genoptagelse. Arbejdskonflikterne medvirkede til det politiske omsving, der fulgte ved kongresvalget i slutningen af året. Arbejderne var skuffet over Truman, og den øvrige befolkning var irriteret på arbejderne. [Se videre 5. marts]

På kajen i Trelleborg bringer svensk statspoliti modstridende balter fra busser til det russiske hospitalskib Beloostrov. T.h. hilser landsfoged Rosengren på den russiske kommandant.

23. jan. 1946

Lige før det tyske sammenbrud flygtede knap 3000 soldater fra østfronten til Sverige. Blandt dem var 167 balter, der hævdede at være indrulleret i værnemagten under tvang. De nægtede at lade sig udlevere til russisk krigsfangenskab. Deres lande var indlemmet i Sovjetunionen nu. De frygtede at blive behandlet som landsforrædere. Den svenske regering insisterede på udlevering og afslog at yde asyl. Balterne gik i sultestrejke og truede med selvmord. Den svenske offentlighed protesterede mod regeringens politik. I Tyskland nægtede de allierede jo samtidig at udlevere baltiske borgere til Sovjet, fordi indlemmelsen af de baltiske lande ikke anerkendtes. Kong Gustaf fik afslag på en personlig henvendelse til Stalin om udsættelse, og balterne blev udleveret i slutningen af januar. En af dem begik selvmord på kajen i Trelleborg. Dette baltiske drama var en del af den større europæiske tragedie omkring mennesker, som krigen rev væk fra hjem og land. I Tyskland fandt de allierede hære 6.500.000 *displaced persons,* hvoraf størstedelen havde været tvangsarbejdere. Langt de fleste ville hjem, og over 4 millioner blev repatrieret i sommeren 1945. Men 2 millioner ville ikke tilbage til et Østeuropa under russisk herredømme, og de vestlige allierede hverken kunne eller ville tvinge dem. Halvdelen lod sig i kommende år overtale, men resten ventede i flygtningelejrene på en dag at kunne emigrere til en bedre eksistens i Canada, Australien, USA eller Israel. [Se videre 22. juli]

Forenede Nationer mødes i London

Generalforsamlingens præsident, udenrigsminister Spaak, Belgien, og den provisoriske generalsekretær, Gladwyn Jebb, Storbritannien, ved udenrigsminister Trygve Lies indsættelse som generalsekretær. T. h. generalforsamlingen i møde i Central Hall, Westminster.

2. feb. 1946 Forenede Nationers første generalforsamling trådte sammen i London den 10. januar for at organisere den nye verdensorganisation, der foreløbig havde 51 medlemmer. Få uger før havde Udenrigsministrenes Råd i Moskva nået enighed om indkaldelse af de europæiske fredskonferencer [se 29. juli], og Sovjetunionen havde lovet at få de østeuropæiske regeringer omdannet på bredere basis, — et godt varsel for FN's samling. I det første møde foreslog Sovjet den norske udenrigsminister Trygve Lie valgt til generalforsamlingens præsident, skønt han på forhånd havde trukket sit navn tilbage, og i en lidt pinlig valggang blev den belgiske udenrigsminister Paul-Henri Spaak valgt i stedet. Til gengæld dukkede Trygve Lie op som emne til generalsekretær. Han selv havde foreslået tidl. udenrigsminister Anthony Eden, men den britiske Labour-regering foretrak general Dwight D. Eisenhower. Den amerikanske delegationsleder Adlai Stevenson foreslog den canadiske Washington-ambassadør Lester Pearson, mens russerne ville have den jugoslaviske udenrigsminister. Enden blev så et forslag fra USA om valg af Trygve Lie, støttet af Sovjet, godkendt af sikkerhedsrådet, og vedtaget i generalforsamlingen den 1. februar. Men enigheden om Lie fik en baggrund af bitter konflikt i sikkerhedsrådet, hvis første sag var Irans klage mod Sovjet for indblanding i Adserbajdjan, besvaret med russiske klager mod Storbritannien for indblanding i Grækenland og Indonesien. Inden samlingen sluttede var viceudenrigsminister Vyshinsky og udenrigsminister Bevin i voldsomme, offentlige sammenstød, og det første veto blev nedlagt i sikkerhedsrådet af Sovjet. [Se videre 15. feb.]

Fred Rose, kommunistisk medlem af Canadas parlament, fremstilles i politiretten i Montreal sigtet for at have givet Sovjetunionen canadiske statshemmeligheder.

15. feb. 1946

Den første resolution, Forenede Nationers generalforsamling [se 2. feb.] vedtog i London, var en enstemmig beslutning om at nedsætte en Atomenergi-Kommission, der skulle finde vej både til bandlysning af atombomben og til internationalt samarbejde om atomenergiens udnyttelse [se videre 14. juni]. Forslaget kom fra atommagt-konferencen i Washington [se 15. nov. 45], der dermed gav FN den første store opgave som fredens beskytter. Initiativet til at søge international overenskomst om forbud mod atomvåben gennem FN var taget vel vidende, at Sovjetunionen prøvede at bryde det amerikanske atombombe-monopol med alle midler. I september havde en kontorist fra Sovjet-ambassaden i Ottawa, Igor Gouzenko, søgt asyl hos de canadiske myndigheder, og det alvorlige materiale, han bragte med sig, blev drøftet på tremagts-konferencen i Washington. Den 15. februar afslørede den canadiske regering, at den havde optrevlet en spionage-organisation, der blev ledet af den russiske militærattaché. Dens opgave var bl. a. at skaffe oplysninger om atombomben fra den canadiske ende af atomsamarbejdet. 26 canadiere var impliceret, alvorligst det kommunistiske parlamentsmedlem Fred Rose, der fik seks års fængsel for at have rekrutteret agenter. I en udløber af sagen anholdt Scotland Yard i London den britiske atomvidenskabsmand Allan Nunn May, der havde arbejdet i de canadiske laboratorier under atombombe-projektet. Han tilstod at have udleveret oplysninger og fik 10 års fængsel. [Se videre 7. nov. 47]

Perón bliver Argentinas præsident

Præsident Perón smider jakken efter valgsejren og taler til sine *descamisados* i Buenos Aires. I forgrunden vicepræsident Hortensio Quijano.

24. feb. 1946 I det latinske Amerika gik tendensen straks efter krigen i retning af venstre-orienterede regeringer. I Brasilien veg diktatoren, præsident Getulio Vargas, sædet. I Venezuela kom Romulo Betancourt til ved kup og begyndte en social reformpolitik. Peru holdt frie valg, og den ny præsident Luis Bustamante var i nært samarbejde med »apristernes« radikale reformparti. I Argentina væltede officerer med demokratiske sympatier general Farrells regime og arresterede dets stærke mand, oberst Juan Perón, der var blevet vicepræsident. Men Perón havde som arbejdsminister under krigen bygget fagforeningerne op til en personlig magtorganisation — ved virkelig at forbedre industriarbejdernes kår — og en stordemonstration af loyale »skjorteløse« arbejdere gennem Buenos Aires' gader, anført af skuespillerinden Evita Duarte, der var Peróns elskerinde, gennemtvang hans frigivelse. Efter en valgkampagne, der hovedsagelig blev ført imod den amerikanske ambassadør, vandt Perón præsidentvalget i februar med 56 % af stemmerne. Han havde fascistiske sympatier, selvom han i krigens sidste måned erklærede Tyskland krig for at sikre Argentina plads i FN. Udenrigspolitisk stod han som præsident isoleret, med Francos Spanien [se 12. dec.] som eneste forbundsfælle. Indenrigspolitisk overtog staten under ham erhvervslivets ledelse. Overskuddet på landbrugseksporten blev inddraget og investeret i industrialisering. En hård inflation slugte en stor del af de fremskridt, han skaffede arbejderne. [Se videre 4. juni 52].

Winston Churchill og præsident Harry S. Truman vinker fra præsidentens særtog på vej til Fulton, Missouri, hvor Churchill talte til studenter på Westminster College.

5. marts 1946

Som efterkrigsvinteren gik, gjorde marskal Stalin stadig ikke tegn til at opfylde aftalerne fra Yalta og Potsdam. I USA [se 21. jan.] og Vesteuropa var man tilbøjelig til at affinde sig med, at Sovjet dominerede den østeuropæiske udvikling, og i hvert fald var stemningen ikke forberedt på den tale, Winston Churchill holdt den 5. marts i præsident Trumans hjemstat Missouri: »Et jerntæppe er gået ned over Europa fra Stettin til Triest«, sagde han og beskrev skyggen bag jerntæppet af politistatens tyranni og skyggen foran det af kommunisternes »femte kolonne«. Han advarede mod, at Sovjets ubegrænsede ekspansionstrang kunne føre til katastrofe for alle, hvis ikke den blev mødt med styrke. Det var udfordrende tale for Sovjet, og Stalin kaldte Churchill krigsophidser, men talen var en udfordring til Vesten først og fremmest — en appel om at redde Europa ved at forene Europa i en stort anlagt pacificering og om at bevare Vestens styrke i alliance mellem Europa og Amerika. Præsident Truman lånte talen sin prestige ved at ledsage Churchill på rejsen til Missouri, og et glimt af dens ånd slog igennem hans udenrigspolitik senere på måneden: i noter så skarpe som ultimata krævede han russisk tilbagetrækning fra det nordlige Iran og fik resultat. Ellers prægede Churchills tale ikke straks amerikansk politik. Demobiliseringen fortsatte, og der var ingen synlig sammenhæng mellem amerikansk militærpolitik og udenrigspolitik. Opfyldelsen af Yalta- og Potsdamaftalerne blev ikke gjort til spørgsmål om krig eller fred, og udenrigsminister Byrnes koncentrerede sin diplomatiske virksomhed om de europæiske fredstraktater. [Se videre 26. marts og 20. sept.]

Paasikivi afløser Mannerheim

Præsident J. Paasikivi præsenteres for æreskompagniet efter at have aflagt embedsed i rigsdagshuset i Helsingfors.

9. marts 1946 Stræbsomt og trangt sled Finland sig gennem våbenstilstandstiden. Krigsskadeserstatningerne til Sovjetunionen blev forceret frem af en økonomi under rivende inflation. En russisk kontrolkommission fulgte særdeles aktivt også den politiske udvikling. Statsminister Paasikivi havde efter valg i foråret 1945 rekonstrueret sin samlingsregering som en »rød-grøn« koalition mellem »folkedemokraternes« forbund af kommunister og venstresocialister og bøndernes Agrarparti. Indenrigsminister blev kommunisten Yrjö Leino, der fik kontrol over statspolitiet og optrevlede en militært organiseret modstandsreserve med skjulte våbendepoter landet over. Denne affære belastede forholdet til Sovjet og fremskyndede måske gennemførelsen af »krigsansvarlighedsprocessen« mod de politiske ledere, der havde medvirket til Finlands indtræden i krigen 1941. Otte af dem — og blandt dem fhv. præsident Ryti, fhv. statsminister Rangell, fhv. udenrigsminister Ramsay og fhv. finansminister Tanner — blev stillet for en særdomstol i november. Præsident Mannerheim afgav vidneforklaring og forlod kort efter Finland for et længere rekreationsophold på de canariske øer. Den 21. februar idømtes Ryti 10 års tugthus og de øvrige indtil 6 års fængsel. Mannerheims helbred var svagt, og hans politiske stilling blev svækket af oplysninger under processen. Den 4. marts tilkendegav han sit ønske om at træde tilbage, og Paasikivi blev valgt til præsident med 159 stemmer ud af 200. Ny statsminister blev den hidtidige forsvarsminister, folkedemokraten Mauno Pekkala. [Se videre 29. juli, og 6. april 48]

En tysk familie på vej gennem Berlins russiske sektor.

26. marts 1946

Tyskland var delt i fire besættelseszoner, men Potsdam-aftalen [se 2. aug. 45] bestemte, at landet økonomisk skulle behandles som et hele. På amerikansk initiativ bestræbte det Allierede Kontrolråd i Berlin sig på at finde grundlag for økonomisk enheds-politik i en aftale om, hvor megen industri Tyskland fremtidig skulle have at leve af. Ud fra den kunne man så afgøre, hvor meget Tyskland måtte importere og hvor mange overflødige fabrikker der kunne demonteres som krigsskadeserstatning. Industri-planen blev vedtaget 26. marts, men den sovjetiske militærregering nægtede at tage det næste skridt til økonomisk enhed — oprettelsen af en fælles eksport-importkontrol — fordi det ville gribe ind i den specielle russiske demonterings-politik i den sovjetiske zone. For den amerikanske militærregering var dette prøvestenen for økonomisk enhed, og den besvarede det russiske afslag med at standse al leverance østpå af demonterede fabrikker fra den amerikanske zone. To måneder senere fremsatte amerikanerne en åben indbydelse til samarbejde om den økonomiske administration og fik kun fra britisk side et positivt svar. Industri-aftalen afspejlede USA's Europa-politik i det første efterkrigsår: dens hovedopfattelse var, at faren for Europas deling måtte overvindes på det punkt, hvor der var direkte kontakt mellem Øst og Vest — i selve Tyskland; det medførte, at man bagatelliserede Østeuropas betydning for den europæiske udvikling som helhed og slækkede presset for at sikre de demokratiske friheder i det tyske *Hinterland* fra Polen til Rumænien. [Se videre 19. juni og 1. okt.]

Kejseren møder sit folk

Kejser Hirohito i samtale med arbejdere på Showa-fabrikken i Yokohama.

15. maj 1946 I Japan var efter kapitulationen begyndt den mest forbløffende okkupation i denne efterkrigstid. General Douglas MacArthur var blevet indsat som enehersker. Han så sin opgave som en historisk, næsten åndelig mission, og som en fjern og mægtig *shogun* førte han det japanske folk — som gennem et mytisk drama — til konstitutionel fornyelse i landets genopbygning. Kejseren afgav ved reskript sit krav på gudelig herkomst og blev et menneske, der kunne møde sit folk — han var ikke længere det suveræne statsoverhoved, kun »symbol på staten og på folkets enhed«, sagde den nye forfatning, som MacArthur lod skrive og vedtage i foråret 1946. Folket var den suveræne magt og fraskrev sig i forfatningens artikel 9 »for evigt« retten til at føre krig. Under den nye forfatning, der gav kvinderne ligestilling, vandt to konservative partier — det liberale og det progressive parti — i maj 1946 flertal i parlamentet; socialisterne fik betydelig repræsentation, mens kommunisterne kun lige kom med. De liberales leder, Shigeru Yoshida, blev premierminister. I efteråret 1946 pålagde MacArthur regeringen en gennemgribende jordreform, der måske fik den varigste og mest stabiliserende indflydelse på den japanske udvikling. Den afløste endeligt feudalismen i det japanske landbrug og forvandlede et socialt uroligt befolkningslag til et solidt grundlag for det ny folkestyre. Men den industrielle arbejderbefolknings kår blev ikke tilsvarende forbedret, og en trussel om generalstrejke fremkaldte nyvalg i foråret 1947 og dannelsen af en socialistisk ledet koalitions-regering. [Se videre 12. nov. 48]

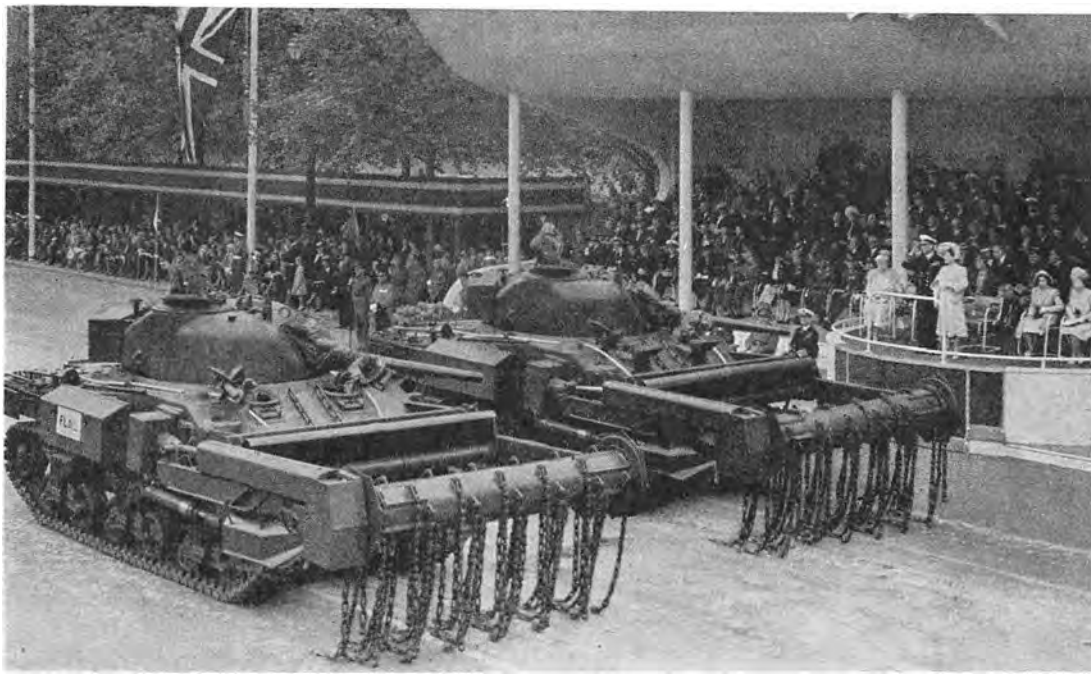

Sejrsparaden i London et år efter krigen. Tanks med minepiskere hilser kong George og dronning Elizabeth ved ærestribunen i The Mall. T. v. enkedronning Mary, t. h. prinsesserne Margaret og Elizabeth.

8. juni 1946

Churchill var gået ud af krigen med sejrherrens upåklagelige prestige, og Storbritannien søgte under Clement Attlee fortsat at bestride sin position som tredje verdensmagt. I forholdet mellem stormagterne førte udenrigsminister Bevin en uafhængig politik. Han var skarp og åbenmundet i sin kritik af Sovjetunionen, og i dette forårs konflikter i FN's sikkerhedsråd stod Storbritannien og Sovjet som de to store modstandere. Han var skeptisk i sit syn på USA. Den amerikanske regerings indskrænkning af det økonomiske samarbejde og atomsamarbejdet straks efter krigen [se 15. nov. 45] og præsident Trumans nærgående interesse for Palæstina-spørgsmålet [se 22. juli] anså Bevin for bevidst anti-britisk politik, og han lo sarkastisk af Churchills Fultontale [se 5. marts] om en fornyelse af den anglo-amerikanske alliance. Men det begyndte at blive et spørgsmål, om Storbritannien virkelig havde ressourcer til at føre en selvstændig stormagtspolitik, med forpligtelser fra Berlin til Hongkong. Hjemme var Labour-regeringen ved at reorganisere det britiske samfund i en række store nationaliserings-aktioner: underhuset godkendte i foråret 1946 nationalisering af kulgruberne og jern- og stålindustrien og senere på året el- og transportindustrien. Og andre socialreformer lagde grunden til en velfærdsstat med mere jævn fordeling af samfundets goder. Men dette nye samfunds økonomi var skæv — det eksporterede for lidt til at leve. Handelsbalancen havde et underskud på 300 millioner pund sterling i 1946, og forsyningerne blev stadig knappere. Der var ingen margen af økonomisk magt. [Se videre 25. jan. 47]

USA's delegat Bernard M. Baruch og generalsekretær Trygve Lie ved åbningsmødet i FN's Atomenergi-Kommission på Hunter College, New York.

14. juni 1946 Præsident Truman måtte stride med kongressen for at få ansvaret for atomenergien taget fra militæret og lagt i hænderne på de civile. Da han havde fået sin vilje, var han klar til at proklamere USA's internationale atompolitik [se 15. feb.]. »Vi er her for at vælge mellem de levende og de døde — *to make a choice between the quick and the dead*«, sagde Bernard Baruch, en af Amerikas »ældre statsmænd«, da han fremsatte sin regerings tværhistoriske tilbud i FN's Atomenergi-Kommission: USA ville ødelægge sine atomvåben, opgive sit strategiske monopol, stille al viden og kunnen fra atomprojektet til verdens rådighed, hvis de øvrige magter ville gå med i en verdensregering for atomenergien; FN skulle — som supranational atommyndighed — have kontrol med al produktion og brug af atomenergi til alle formål i alle lande. Baruch-planen var et initiativ der brød brat imod alle isolationistiske elementer i amerikansk politik. Den tilbød enorm selvovervindelse fra amerikansk side og krævede uset opgivelse af national suverænitet af alle stormagter. Det amerikanske senat ville formentlig have modsat sig den, men det blev ikke nødvendigt: Sovjet forlangte atomvåben forbudt og amerikanske atomvåben ødelagt inden tre måneder som forudsætning for overhovedet at drøfte international atomenergikontrol, og derpå strandede Baruch-planen. Men politisk og psykologisk havde planen den betydning, at afvisningen gav Amerika moralsk ret til at fortsætte udbygningen af sit atomvåben-monopol. [Se videre 7. nov. 47]

Præsident Beneš ved militærparaden i Prag efter præsidentvalget, med forsvarsminister, general Ludvik Svoboda og viceministerpræsident Zdenek Fierlinger.

19. juni 1946

Czekoslovakiet var undtagelsen fra den østeuropæiske regel [se 29. nov. 45]. I Prag dannede tidligere præsident Edvard Beneš, der havde ledet eksilregeringen i London, efter befrielsen en bred koalitions-regering, og den politiske genopbygning fik lov til at følge landets demokratiske traditioner uden russisk indblanding. Der var heller ingen grund til indblanding, for det gav sig selv ud fra Czekoslovakiets udenrigspolitiske erfaringer, at regeringen skulle være Sovjetunionen venligtsindet. Ved valget i maj 1946 blev kommunisterne største parti med 37 % af stemmerne. Samlingsregeringen fortsatte under deres ledelse, med Klement Gottwald, der havde tilbragt krigsårene i Moskva, som ministerpræsident og Václav Nosek som indenrigsminister, og Beneš blev atter valgt til præsident [se videre 27. feb. 48]. I Polen gik det som i det øvrige Østeuropa. Kommunisterne sad på nøgleposterne i regeringen. De brugte deres magt til systematisk at forfølge Stanislaus Mikolajczyks Polske Bondeparti, skønt han nominelt var med i regeringen. I Potsdam havde de polske kommunistledere lovet vestmagterne at holde frie valg inden et år, men da en folkeafstemning om forfatningsspørgsmål i juni viste dem, hvor overvældende tilslutning Bondepartiet havde, udskød de valget yderligere og skærpede kampagnen mod Mikolajczyk. Folkeafstemningen burde vel have forstærket det vestlige krav om frie valg i Polen, men udenrigsminister James Byrnes rejste aldrig for alvor spørgsmålet igen, og han lod sig nøje med symbolsk rekonstruktion af regeringerne i Rumænien og Bulgarien. [Se videre 29. juli]

Hollandske tropper sætter over Tji-Taroem-floden ved Bandung på Java under beskydning fra snigskytter.

23. juni 1946 Afløsningen af det japanske herredømme over Sydøstasien var vanskelig. I mange af landene var den japanske besættelse blevet betragtet som et overgangsstadium til selvstændighed, og europæernes tilbagevenden blev følt som et tilbageskridt. Nationalistlederne havde i vid udstrækning samarbejdet med japanerne, modstanden mod dem var blevet båret af kommunisterne inspireret af kineserne, og de tilbagevendende magter havde svært ved at afgøre med sig selv hvem der skulle behandles som folkenes talsmænd. I Burma anerkendte briterne efter nogen tøven en »anti-fascistisk« regering under Aung San, der både havde samarbejdet og gjort modstand. Sammen med seks ministre blev han senere myrdet under et kabinetsmøde. Burma fik løfte om selvstændighed og valgte at forlade Commonwealth. I Fransk Indokina afløste britiske og kinesiske styrker japanerne, indtil franskmændene i marts 1946 fik sluttet en foreløbig overenskomst med den kommunistiske modstandsleder Ho Chi-minh, der formelt anerkendtes som statsoverhoved for den uafhængige stat Vietnam inden for den Franske Union. Franske tropper under general Leclerc rykkede så atter ind i Indokina [se videre 20. dec.]. I Hollandsk Ostindien havde Ahmed Sukarno i august 1945 proklameret den uafhængige republik Indonesien. Han havde magten på Java og gjorde krav på hele øriget, da de britiske styrker kom for at forberede den hollandske tilbagevenden. Hollænderne betragtede ham som japansk agent, og først efter kampe langt ind i 1946 anerkendte de hans styre over Java, Sumatra og Madura som en republik inden for Indonesiens Forenede Stater, der skulle være i union med Holland. [Se videre 4. og 30. sept. 48]

Senator Enrico de Nicola modtager budskabet om, at den forfatningsgivende forsamling har valgt ham til Italiens provisoriske præsident.

28. juni 1946

Italien skulle igennem to års langvarig befrielse, før frihedsrådet i 1945 kunne organisere en samlingsregering for hele det krigshærgede land. Med pres mod grænsen i nordvest og nordøst, med revolutionære strømninger i landets politik og kaos i dets økonomi havde det nye italienske demokrati trange kår at vokse op i. Som i Frankrig [se 21. nov. 45] deltog kommunisterne i samlingsregeringen, men i Italien bekæmpede de samtidig regeringens politik ved direkte, politisk aktion. Når den ikke tilfredsstillede deres krav, mobiliserede de fagforeningerne til voldsomme demonstrationer og besatte offentlige bygninger. Politiet havde ikke styrke til at hindre det. Den allierede kontrolpolitik gjorde det ikke lettere at få en positiv udvikling i gang, og først efter at den kristelig-demokratiske partileder Alcide de Gasperi blev provisorisk premierminister ved årsskiftet, fik regeringen mulighed for at organisere den nye stat. Det første spørgsmål, der skulle afgøres, var statsformen. Kong Victor Emmanuel abdicerede i maj til fordel for sin søn, kong Umberto, for at sikre monarkiet; men folkeafstemningen den 2. juni gav 2 millioner stemmers flertal for republikkens indførelse. Majoriteten kom fra det industrialiserede Norditalien, der opvejede det forarmede, feudale Syditaliens stemmer for monarkiet. Samtidig valgtes den forfatningsgivende forsamling, hvor det kristelige demokrati blev langt det største parti, men hvor socialister og kommunister i jævnbyrdighed havde næsten halvdelen af stemmerne. De Gasperi fortsatte sin samlingsregering af de tre partier, og den agtede gamle senator Enrico de Nicola blev provisorisk præsident. [Se videre 3. dec. 47]

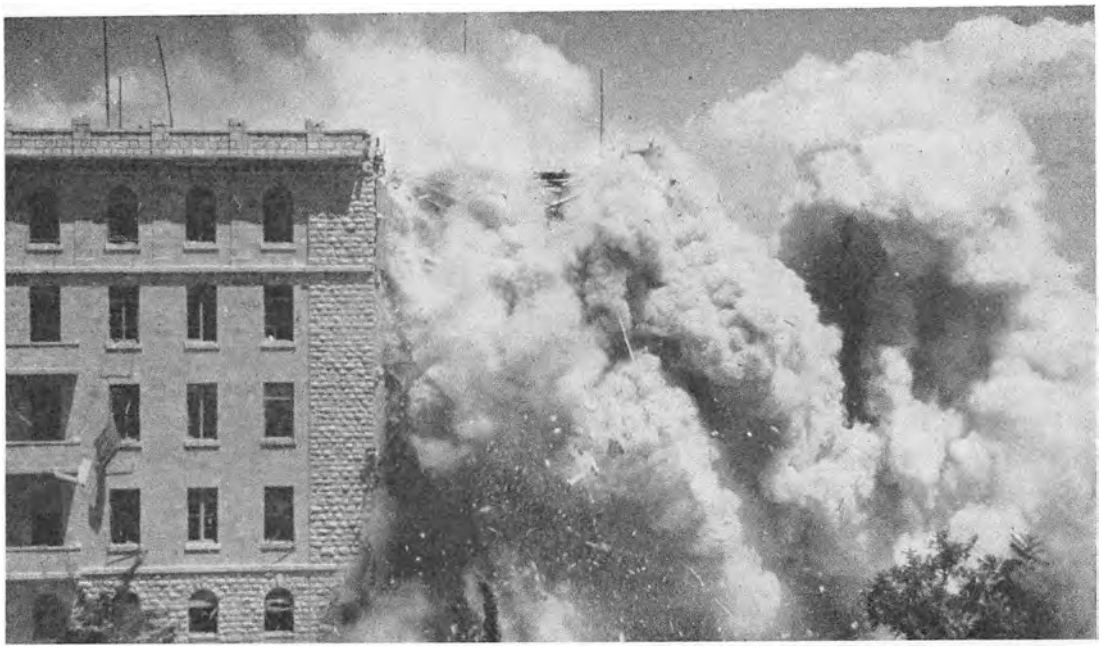

En fløj af det britiske hovedkvarter i Jerusalem, hotel »King David«, sprænges i luften af den jødiske militærorganisation Irgun Zwai Leumi.

22. juli 1946 Intet folkeslag i Europa havde efter krigen større krav på støtte end det jødiske. Mange jøder, der var sluppet gennem KZ-lejrene, var foreløbig endt i opsamlingslejre i Tyskland [se 23. jan.]. De ville ikke tilbage igen til de lande bag jerntæppet, hvorfra de var hentet. De ville udvandre til Palæstina, hvor det jødiske folk skulle have sit nationale hjem og håbede igen at få sin nationale stat. Men den britiske regering, der havde mandat over Palæstina, havde før krigen begrænset indvandringen, og udenrigsminister Bevin ville ikke endnu annullere restriktionerne. En jødisk storindvandring, der kunne styrke kravet på statsdannelse, ville komplicere hans vanskelige forhandlinger med Ægypten og de arabiske stater om Storbritanniens stilling i Mellemøsten. Jøderne krævede med stærk støtte fra præsident Truman indvandrings-tilladelse for 100.000, og afvisning af kravet fremkaldte sabotage og terror mod de britiske styrker i Palæstina samt konflikt mellem premierminister Attlee og Truman. Efter deres Washington-konference [se 15. nov. 45] nedsattes en britisk-amerikansk kommission, der anbefalede indvandringen, men iøvrigt tilrådede en tilbageholdende politik i Palæstina. Truman pressede i strid med sit udenrigsministerum på for at få indvandringen i gang omgående. Attlee stod fast på, at den voksende terror først måtte standses. Bombeattentater og bortførelser af britiske officerer hørte næsten til dagens orden, og mens en ny regerings-konference i juli overvejede Palæstinas fremtid, sprængte jødiske terrorister hotel »King David« i luften. Attlee gav så ordre til at slå ned med hård hånd. [Se videre 14. feb. 47]

Fredskonferencens præsidium mødes i Luxembourg-palæet; midt for den fjerne ende af bordet udenrigsminister Molotov.

29. juli 1946

Mens Tysklands og Østrigs traktater var udskudt på ubestemt tid, mødtes 21 krigsførende nationer i Paris for at overveje fredstraktaterne med Italien, Bulgarien, Finland, Ungarn og Rumænien [se 9. marts og 19. juni]. Deres endelige form bestemte stormagterne, og den lange konference blev især virkningsfuld som desillusionerende demonstration af, hvor langt de sejrende stormagter var kommet fra hinanden i året efter Potsdam. Bedske sammenstød mellem Molotov og Vyshinsky på den ene side og Byrnes og Bevin på den anden virkede forstemmende på alle, og selve indholdet af traktaterne var så lidet forsonende som forhandlingsmåden var tillidvækkende. Gennem træls forhandlinger i Udenrigsministrenes Råd — i Paris før konferencen og i New York efter den — nåedes et kompromis, hvorunder Sovjet stort set fik sin vilje med Bulgarien, Ungarn og Rumænien mod at give køb i traktaten med Italien. De omstridte regeringer bag jerntæppet blev anerkendt mod igen et løfte om frie valg. Reelt betød det afskrivning af Vestens indflydelse på udviklingen i Østeuropa. Italien fik pålagt strenge krigsskadeserstatninger, men på nogenlunde lempelige vilkår, og Sovjet gav afkald på kravet om, at *hele* provinsen Venezia Giulia inderst i Adriaterhavet skulle gå til Jugoslavien. Triest blev udskilt som et friterritorium. Men en endelig løsning af dets fremtid blev udsat, og det samme blev spørgsmålene om Italiens kolonier og den fri besejling af Donau. [Se videre 21. aug.]

Massakre i Calcutta

Muhamedanere, der har stukket ild på hindutemplet t. h. under blodige, religiøse sammenstød, jages bort med tåregas.

19. aug. 1946 Den britiske regering havde lovet Indien status som selvstændig dominion, så snart krigen var forbi. Men spørgsmålet var, hvad Indien var — dette kontinent med 400 millioner mennesker, der talte 370 forskellige sprog og var splittet i mange racer, religioner og kulturer. Indien havde aldrig været en enhed før det britiske styre. Ti års selvstyre i provinserne havde kun skærpet modsætningerne mellem de 300 millioner hinduer, der blev ledet af Mahatma Gandhi og Pandit Nehru, og de 90 millioner muhamedanere, hvis leder var Mohammed Ali Jinnah. Den religiøse konflikt bundede i frygt. Hinduerne var den oprindelige befolkning og bærer af den ældste kultur. Muhamedanerne havde igennem århundreder været den herskende klasse og frygtede nu undertrykkelse og udslettelse af deres religion, der mere er en livsform end teologi. Jinnah ønskede at udskille syv provinser med muhamedansk flertal som en teokratisk stat med initialnavnet *P.A.K.I.S.T.A.N.* Nehru afviste al tale om deling af den indiske union, og det kolliderede også med britiske forpligtelser over for de protekterede fyrstedømmer, der havde 80 millioner af befolkningen. Efter valg foreslog den britiske regering i marts 1946 en slags Pakistan dannet inden for unionens rammer og med repræsentation i en provisorisk unionsregering. Jinnah sagde nej, Nehru sagde ja, og en regering blev så dannet uden muhamedanerne. Den religiøse spænding udløstes i grusomme sammenstød. De kulminerede i fem augustdages blodige massakrer i Calcutta, hvor 4000 mennesker blev dræbt. Bevæget af blodsudgydelsen trådte Jinnah ind i regeringen, men krisen var langt fra løst. [Se videre 15. aug. 47]

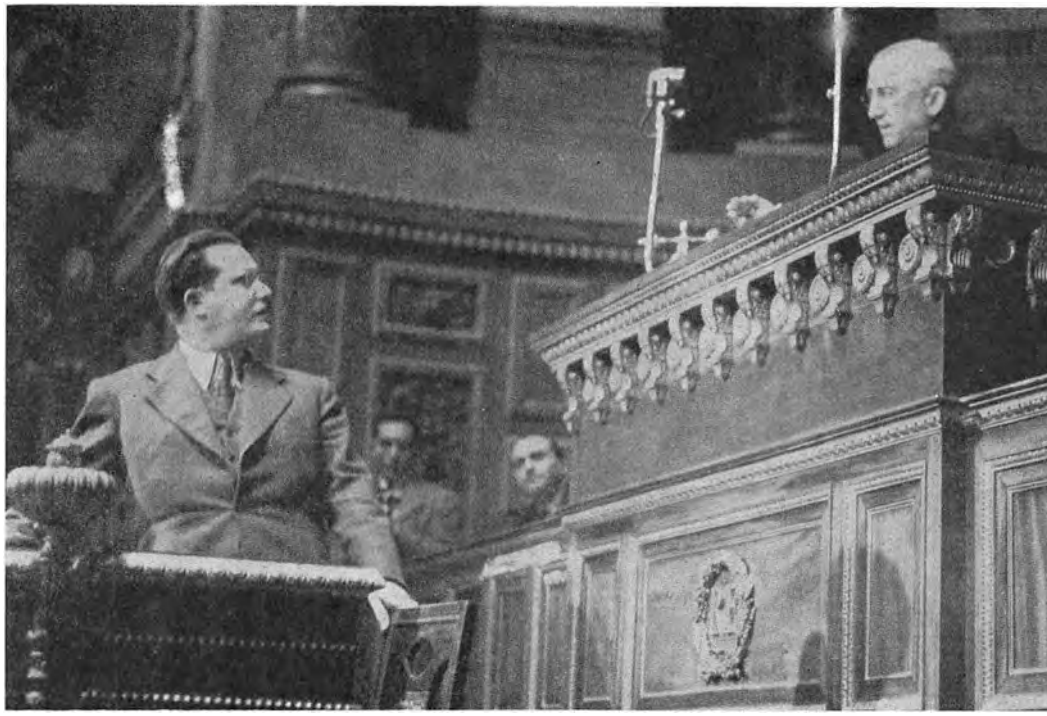

Sammenstød på fredskonferencen — udenrigsminister Byrnes som formand irettesætter den jugoslaviske viceministerpræsident Edvard Kardelj.

21. aug. 1946

Konflikterne på fredskonferencen i Paris [se 29. juli] havde deres farligste brændpunkt i spørgsmålet om Triest. Her kunne spændingen mellem Øst og Vest komme til åben eksplosion. Bag stadigt tilbagevendende sammenstød mellem vestlige og jugoslaviske tropper langs demarkationslinjen stod en åbenlyst aggressiv, kommunistisk regering med al en ung revolutions temperament og hensynsløshed. Udenrigspolitisk som indenrigspolitisk havde marskal Tito [se 29. nov. 45] taget têten i den østeuropæiske udvikling. Hans taler knitrede med angreb på de »kapitalistiske stater«, der ikke længere ville støtte Jugoslaviens krav på Triest. Han sluttede på eget initiativ venskabs- og bistandstraktater med Polen og Czekoslovakiet, og efter prægtige, officielle besøg i Warszawa og Prag blev han i juni modtaget i Moskva af Stalin næsten som en jævnbyrdig. Den styrkede selvtillid viste sig hurtigt i Titos politik. Amerikanske transportfly på ruten Rom-Wien kom let til at stryge over et hjørne af jugoslavisk territorium. Den 9. august angreb to jugoslaviske jagere en amerikansk maskine og tvang den til nødlanding. Den 19. august blev et USA-fly skudt ned og fem amerikanere dræbt. En protestnote besvarede Tito med skarp protest mod grænsekrænkelser. Men fra Paris udstedte udenrigsminister Byrnes et 48 timers-ultimatum med krav om undskyldning, erstatning og garanti mod gentagelser — ellers gik han omgående til sikkerhedsrådet. Sovjet intervenerede, og modvilligt gav Tito ordre til, at allierede maskiner ikke måtte beskydes. [Se videre 29. maj og 24. dec. 47]

Truman afskediger Wallace

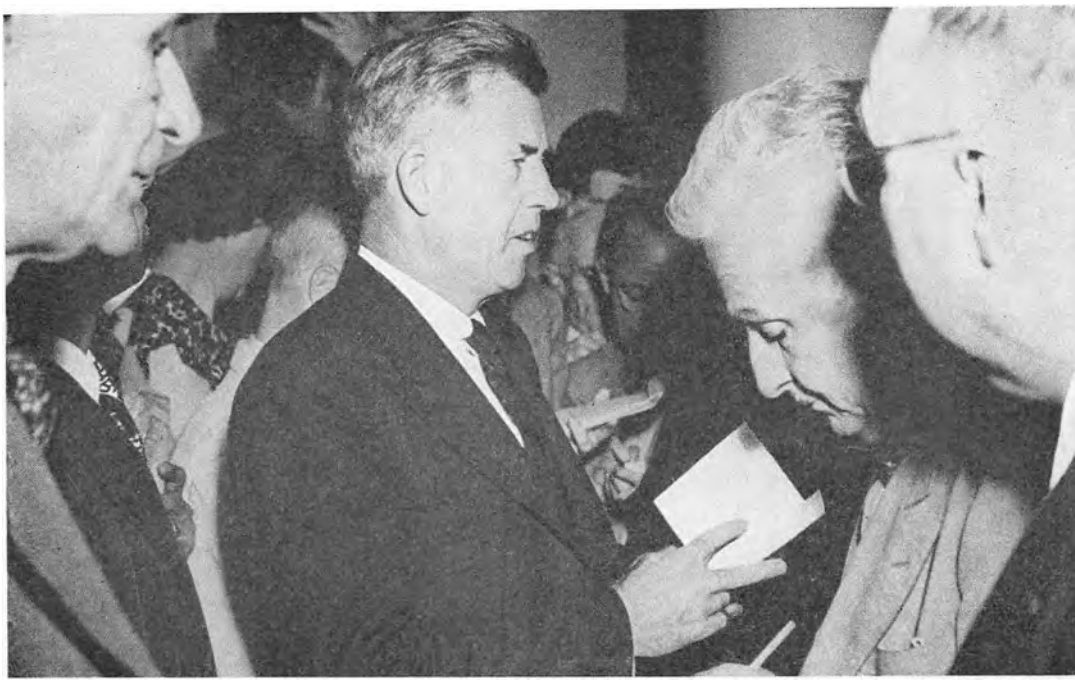

Handelsminister Henry Wallace holder pressekonference i Det Hvide Hus efter tre timers møde med præsident Truman om USA's udenrigspolitik. T. v. præsidentens pressesekretær Charles Ross.

20. sept. 1946 Efter Sovjets tilbagevisning af Baruch-planen [se 14. juni] prøvede USA i juli en række atombomber ved Bikini [se 5. marts]. Prøveserien, der fik kodenavnet *Operation Crossroads,* var den første efter krigen. Reportagerne om eksplosionernes virkning og billederne af ny paddehatteskyer gjorde stærkt indtryk verden over og uddybede frygten i tiden. Indenfor den amerikanske regering opponerede den tidligere vicepræsident, handelsminister Henry Wallace energisk mod landets udenrigspolitik. Han var fortaler for en åben og tillidsfuld politik i forholdet til Sovjetunionen, ønskede at USA skulle tilbyde økonomisk hjælp til den russiske genopbygning og anklagede militæret for at forberede en »præventiv krig«. Både personligt og politisk havde Wallace en større position i Amerika end posten i kabinettet viste. Han var den sidste af Roosevelts politiske ministre, der var tilbage i Trumans kabinet, og som sådan en liberal aflejring i et mere konservativt lag. Hans offentlige kritik var pinlig for udenrigsminister Byrnes, der var i Paris til fredskonferencen [se 29. juli og 21. aug.], og efter en Wallace-tale i begyndelsen af september truede Byrnes med at gå. Truman prøvede i et længere møde at lægge mundkurv på Wallace, indtil fredskonferencen — og kongresvalget — var overstået, men allerede på vejen ud af Det Hvide Hus talte han over sig igen. Dagen efter blev han afskediget. Episoden svækkede demokraterne yderligere før valget i november, og under ringe valgdeltagelse vandt republikanerne for første gang i seksten år flertallet i hele kongressen. [Se videre 12. marts 47]

Kong Georg af Grækenland ved ankomsten til Athen. T. v. ministerpræsident Const. Tsaldaris og i midten general Papagos.

28. sept. 1946

Grækenland var et kongerige i opløsning, da tyskerne trak sig tilbage og britiske tropper i oktober 1944 rykkede ind i Athen. Langt den største del af landet var behersket af den kommunistisk-ledede, republikanske modstandshær E.L.A.S. og dens politiske råd E.A.M., og kommunisterne nægtede at vige for den legale regering, der vendte tilbage med englænderne. Borgerkrig brød ud i december i Athen. Kun kraftig indsats af britiske tropper og Churchills personlige, politiske intervention på stedet vendte udviklingen. Han gennemtvang, at kong Georg 2. afstod fra at vende tilbage, før monarkiets fremtid var afgjort ved folkeafstemning, og indsatte ærkebiskop Damaskinos som regent. Derefter kapitulerede E.A.M. Den britiske regering gik nok for langt i 1945 i sin fortsatte omsorg for sikringen af den legale stat: den allierede sig så ensidigt med de monarkistiske hærledere og sikrede dem så overvejende autoritet, at den liberale middelvej ikke blev farbar i græsk politik. Valg blev gennemført i marts 1946, monarkisterne vandt 231 af parlamentets 354 pladser, og Constantine Tsaldaris dannede regering; ved folkeafstemning 1. september godkendtes kong Georgs tilbagevenden. Han fik en storslået modtagelse ved hjemkomsten til Athen fire uger senere. Mens det politiske system således syntes stabiliseret, var det økonomiske i kaotisk forfald. Grækenland levede kummerligt af hjælp fra UNNRA og Storbritannien, inflationen blev stadig vildere, og Tsaldaris-regeringen havde ingen effektiv genopbygningspolitik. Kort efter kongens tilbagevenden brød borgerkrigen ud igen, og nu fik kommunisterne ret åbenlys støtte udefra. [Se videre 12. marts 47]

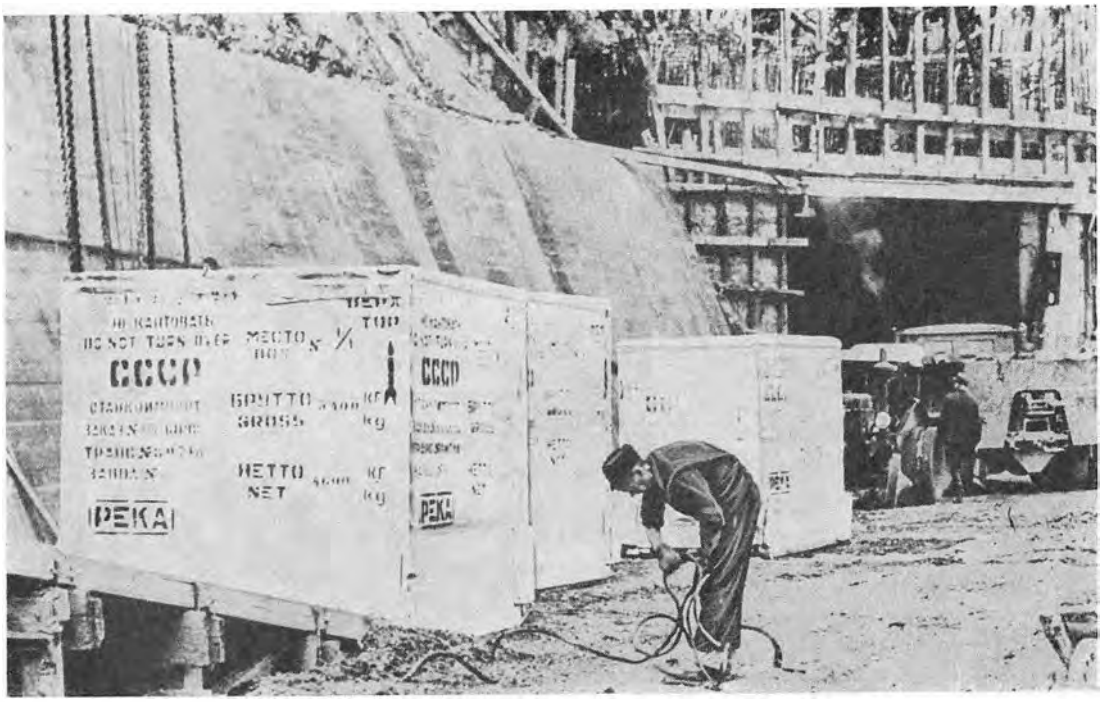

Maskiner demonteret i den underjordiske Daimler-Benz-fabrik i Obrigheim klar til forsendelse til Sovjetunionen.

1. okt. 1946 Hovedmotivet i den russiske Tysklands-politik var at få mest muligt ud af besættelsen hurtigst muligt. Tyskerne skulle betale den skade, de havde forvoldt. I forhandlingerne med de allierede [se 2. aug. 45] havde Sovjetunionen forlangt krigsskadeserstatninger for 10 milliarder dollars, og hovedparten af kravet skulle tilfredsstilles ved demontering af østtyske industrivirksomheder. Russerne var begyndt på egen hånd i Berlin, før de vestlige besættelsesmagter overtog deres sektorer. Sommeren og efteråret igennem demonteredes på kraft i den østtyske industri, og i foråret 1946 bekendtgjordes en afsluttende liste over 200 større virksomheder, der skulle demonteres inden sommer. Samtidig blev 213 andre store fabrikker imidlertid beslaglagt på stedet: de blev »Sovjetiske Aktie-Selskaber« i Tyskland og var med tysk arbejdskraft underlagt industriadministrationen i Sovjetunionen. Nytten af demonterede fabrikker og maskiner havde i Sovjet vist sig slet ikke at svare til værdien af dem i Tyskland. Det var mere effektivt at lade dem arbejde for Sovjet i Tyskland. Men det stred mod Potsdam-aftalen. Da amerikanerne standsede demontage-leverancer fra Vesttyskland [se 26. marts], genoptog russerne i oktober demontering af østtyske virksomheder, som nu blev sendt til Sovjet med samt hele deres tekniske stab på tvungne langtids-kontrakter. Demontagen afsluttedes i Østtyskland i løbet af 1947. Værdier var fjernet for langt over 10 milliarder dollars, men hvor meget de var værd for Sovjet er et andet spørgsmål. Mest nyttige var de deporterede raket- og elektron-specialister. [Se videre 20. okt.]

Hermann Göring på *lit de parade* i fængselscellen efter selvmordet. Kisten venter t. v.

16. okt. 1946

Den 1. oktober, efter en måneds votering, afsagde den Internationale Militær Domstol i Nürnberg sin dom over Tysklands første 22 krigsforbrydere [se 20. nov. 45] og de seks nazistiske organisationer, de havde tilhørt og brugt. I en kendelse på 50.000 ord blev 12 af dem dømt til døden ved hængning, 7 idømt fængsel og 3 frikendt. Fjorten dage senere blev de ti hængt — Göring fik sig en uigenkaldelig sidste triumf: han tog gift i sin celle før de kom for at hente ham; Bormann var dømt *in absentia* — men Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Jodl og Seyss-Inquart blev hængt på tre skafotter i fængslets gymnastiksal, med fædrelandets og førerens navn på læberne. Af nazismens organisationer kendte Domstolen SS, Gestapo-SD og partiledelsen skyldig i overlagt forbryderisk virksomhed og gjorde medlemskab til en forbrydelse. Rigskabinettet, overkommandoen og SA blev frikendt. Den Internationale Militær Domstol blev opløst, men dens arbejde blev fortsat af de fire besættelsesmagter. Over 1000 krigsforbrydere blev idømt længere straffe ved militærdomstole i de tre vestzoner. Andre blev dømt efter lands lov i det tidligere besatte Vesteuropa, og alene i Frankrig fik over 700 alvorlige straffe. Langt flere blev imidlertid dømt af Sovjetunionen. Udover pådømmelsen af de vigtigste krigsforbrydere blev retsopgøret et tysk anliggende. *Entnazifizierungs*-domstole inddelte de tidligere nazister efter forseelsernes alvor i fem grupper, hvoraf de tre hurtigt slap for videre tiltale. Samfundet kunne ikke stille så stor en befolkningsdel udenfor.

Berlin vælger i frihed

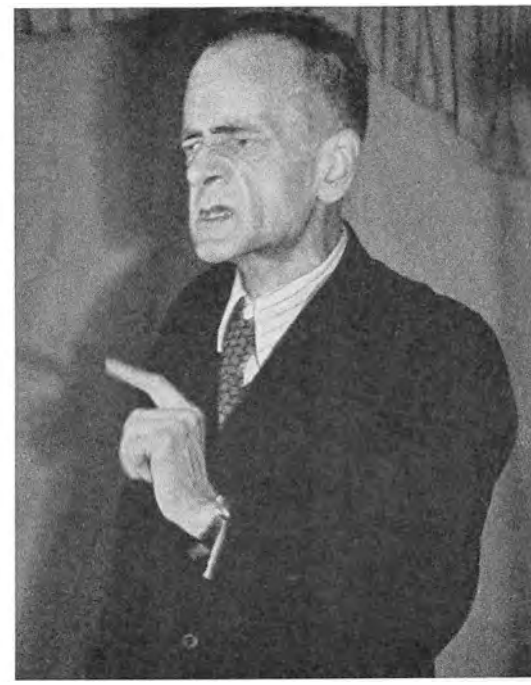

Det socialistiske enhedspartis formænd Wilhelm Pieck og Otto Grotewohl ved partiets stiftelse. T. h. dr. Kurt Schumacher ved valgmøde i Berlin.

20. okt. 1946 I alle vesteuropæiske lande havde kommunisterne efter krigen søgt organisatorisk samarbejde med socialdemokraterne og var blevet afvist. I Tyskland [se 1. okt.] havde man i klar erindring den indbyrdes kamp mellem de to partier i Weimar-republikkens sidste år, og her følte arbejderbevægelsens enhed som en nødvendighed. Straks efter kapitulationen foreslog socialdemokraterne, at man fra starten skulle oprette ét arbejderparti. Men kommunisterne ville først opbygge deres egen partiorganisation, og da de blev rede til at forhandle om enhed, var socialdemokraterne blevet mere betænkelige. Den vesttyske partileder, dr. Kurt Schumacher sagde nej, og den østtyske leder Otto Grotewohl ville nødigt have en sammenslutning, der var begrænset til Østtyskland og derved splittede Øst fra Vest i arbejderbevægelsen. Men han bøjede sig under russisk pres. I påsken oprettedes *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands* (SED) i østzonen med Grotewohl og kommunisten Wilhelm Pieck som ligestillede formænd, og det socialdemokratiske parti blev opløst. I Berlin var Tyskland imidlertid en enhed trods firemagtsbesættelsen, og her blev socialdemokratiet ikke opløst ved oprettelsen af enhedspartiet. I oktober holdt Berlin sit første frie valg siden 1933. Dets vigtigste opgave blev at vise, om enhedspartiet repræsenterede den betydeligste del af arbejderklassen, eller om opløsningen af det østtyske socialdemokrati i virkeligheden var undertrykkelse. Ved valget fik SED 19 % af stemmerne og socialdemokratiet 48 %. [Se videre 10. marts 47]

General Marshall i Chungking kort før mæglingsforhandlingernes sammenbrud med Szechwan-provinsens nationalistiske guvernør Chang Chun, og t. h. den kommunistiske general Chou En-lai.

15. nov. 1946

General Marshall havde i årets første måneder skaffet våbenstilstand i Kinas borgerkrig [se 28. dec. 45] og tilsyneladende grundlag for landets genforening. Han blev hilst som »Fredens Gud« og »Kinas Frelser«, da han i marts fløj Nordkina rundt med kommunisternes general Chou En-lai og nationalisternes general Chang Chih-chung. For det krigstrætte kinesiske folk var der endelig håb om fred, og Chiang Kai-shek proklamerede et løfterigt, liberalt reformprogram. Men foråret blæste håbene bort. Sovjet evakuerede Manchuriet, og byerne blev som forpligtet overgivet til regeringstropper, men kommunist-tropperne fik først overladt landdistrikterne og de efterladte, japanske våbenlagre. Borgerkrigen blussede op igen her og i Nordkina, hvor Chiang over evne søgte at udbygge sin magt. Marshall fortsatte sine mæglingsbestræbelser året igennem, men i en uforligelig konflikt. Kommunisterne var nok villige til at gå ind i en koalitions-regering med Chiang, for de havde med deres aktive reformpolitik stærkere politisk hold i befolkningen end han. Men de tænkte sig aldrig at opgive kontrollen over deres egen hær, og alene derfor var landets genforening uopnåelig. Chiang lovede nok reformer, men hans agt var aldrig at gå videre end til løfterne, før landets enhed var sikret ved militær aktion. I tillid til sine hæres tredobbelte overlegenhed var han sikker på sejr. Mæglingsforhandlingerne forfaldt efter midsommer og sprængtes, da Chiang indkaldte sin gamle nationalforsamling uden kommunisterne. Marshall opgav og forlod Kina med årets udgang. På vej hjem blev han udnævnt til USA's udenrigsminister efter James F. Byrnes. [Se videre 20. okt. 47]

Franco boykottes

General Franco taler imod FN's boykot-beslutning ved militærparade i Madrid.

12. dec. 1946 Den politiske opinion var rykket et sæt til venstre efter krigen, og det følte som en moralsk forpligtelse i Europa at få gjort ende på Franco-regimet i Spanien, mest for selvrespektens skyld måske. General Franco havde under krigen været svingende i sin neutralitet — han havde sendt en spansk division til østfronten — men der var ikke formelt grundlag for intervention. Stalin rejste straks det spanske spørgsmål i Potsdam [se 2. aug. 45]. Han ville have de diplomatiske forbindelser afbrudt som tilskyndelse til omvæltning. Men Churchill og Truman fandt det risikabelt, og De Tre Store nøjedes med at erklære, at de ikke ville støtte Spaniens optagelse i FN, så længe Franco var ved magten. Frankrig, der ikke var i Potsdam, brød for sit vedkommende både de diplomatiske og handelsmæssige forbindelser og anerkendte ligesom Polen og Czekoslovakiet — men ikke Sovjet — den republikanske eksilregering. Polen bragte forgæves det spanske spørgsmål op i sikkerhedsrådet, og bl. a. på norsk initiativ gik sagen til generalforsamlingen. Den 12. december blev det vedtaget at udelukke Franco-Spanien fra optagelse i internationale organisationer og at anbefale delvis, diplomatisk boykot af den spanske regering. Ambassadører og befuldmægtigede ministre blev kaldt hjem fra Madrid, men de diplomatiske forbindelser blev opretholdt på mere beskedent plan. General Franco søgte samtidig at gøre sit regime mere anstændigt: han genindførte »principielt« monarkiet, en tronfølge-lov blev godkendt ved folkeafstemning, men forkastet af den spanske tronprætendent Don Juan. [Se videre 20. sept. 51]

Fransk maskingeværpost på et tag i Hanoi under kampene om regeringsbyen i det nordlige Vietnam.

20. dec. 1946

I Indokina var det sommeren igennem kommet til sammenstød mellem franske tropper og de endnu ikke afvæbnede guerilla-styrker, der støttede den kommunistiske nationalistleder Ho Chi-minh [se 23. juni]. Ho var efter aftalen i marts blevet anerkendt som statschef og regeringsleder foreløbig i det nordlige Vietnam, der skulle være en selvstændig republik inden for den Franske Union, og de franske tropper skulle trækkes tilbage i løbet af fem år. Ho gjorde krav på et samlet Vietnam, men spørgsmålet om den sydlige del af landets fremtid skulle afgøres ved folkeafstemning efter nærmere aftale. De franske administrationsledere på stedet førte imidlertid egen politik. Folkeafstemningen blev udskudt, og inden endelige forhandlinger kom i stand, udråbte de arbitrært den sydlige del til den selvstændige stat Cochinkina inden for unionens rammer. Samtidig gjorde militære straffeaktioner det klart, at Frankrigs militære autoritet måtte være ubestridt. I havnebyen Haiphong blev en række episoder den 20. november besvaret med flådebeskydning af de indfødtes kvarterer, hvorved 6000 mennesker dræbtes. I den nordlige hovedstad Hanoi gjorde Vietminh-styrker gengæld 19. december med et terrorangreb på den europæiske bydel, hvor 40 franskmænd blev dræbt og 200 taget som gidsler. Dagen efter besatte franske panserenheder Hanois centrum, jog Ho Chi-minh regeringen på flugt og hejste tricoloren over regeringsbygningen. Dermed begyndte en krig. [Se videre 16. jan. 47 og 17. aug. 49]

Præsident Vincent Auriol forlader Elysée-palæet efter sin indsættelse for at køre til Triumfbuen. Bag ham konseilspræsident Léon Blum.

16. jan. 1947 Frankrigs [se 20. dec. 46] udenrigsminister Bidault havde igennem 1946 fortsat general de Gaulles bestræbelser på at føre en rent fransk udenrigspolitik [se 21. nov. 45], med kun det resultat, at Frankrig stod isoleret. Den franske Tysklands-politik blokerede en tilnærmelse til vestmagterne, uden derfor at vinde gehør hos Sovjet. Et forsøg på at bryde ud af isolationen blev gjort i 1946, da regeringen sendte den gamle socialistleder Léon Blum til Washington for at skaffe økonomisk støtte til Frankrigs genopbygningsplan; men de politiske forudsætninger var ligesom ikke til stede. I Frankrig var det opfattelsen, at genopbygningen nødvendiggjorde regeringssamarbejde med kommunisterne som det største arbejderparti. Efter vælgernes forkastelse af det første forfatningsudkast blev Bidaults folkerepublikanske parti, MRP, landets største ved det nye valg i juni af forfatningsgivende forsamling, og Bidault dannede den nye samlingsregering. Da endelig i november den 4. Republiks forfatning blev vedtaget, havde MRP imidlertid mistet sit skær af at være de Gaulles parti. Det kommunistiske parti blev igen det største. Dets leder Maurice Thorez søgte endog at danne regering, men en mindretalsregering under Léon Blum kom til at afslutte efterkrigsprovisoriet. Socialisten Vincent Auriol blev valgt og indsat som præsident i januar, og han pålagde Paul Ramadier at danne en ny samlingsregering af de tre store partier. [Se videre 10. maj]

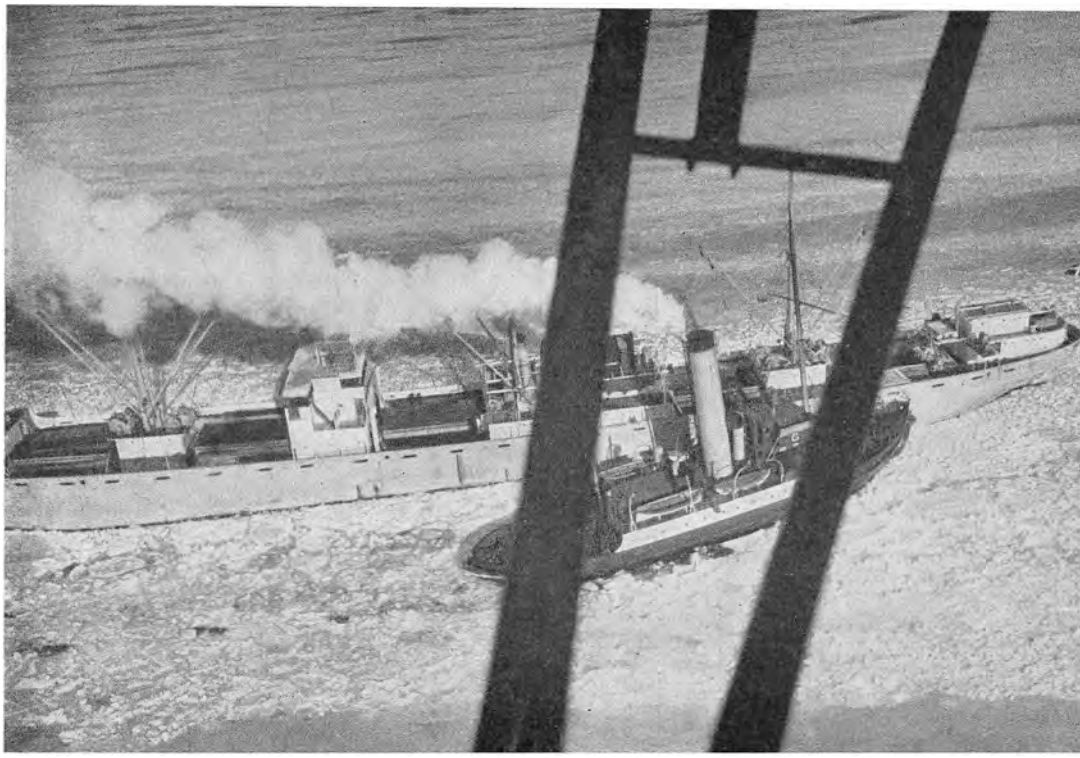

En isbryder går til undsætning i Øresund.

25. jan. 1947

Halvandet år efter krigen blev det med ét rystende klart, at Europa ikke ville have økonomisk kraft til at klare sin genopbygning uden en alvorlig forringelse af levestandarden. Amerikanske lån havde hjulpet Frankrig og Storbritannien igennem omstillingen til fredsproduktion, men årsregnskabet for 1946 viste, at der samtidig var tæret katastrofalt på reserverne. Knapheden på levnedsmidler kostede dyr valuta, og industriproduktionen blev bremset af mangel på kul, råvarer og arbejdskraft. Genopbygningen stod i stampe. Alle landene kørte på underskud. Det økonomiske sammenbrud åd sig nærmere. I London [se 8. juni 46] gjorde regeringen sit bo op ved nytår: reserverne ville kun kunne holde året ud, og inden den tid måtte den britiske eksport *fordobles,* hvis Storbritannien skulle blive solvent; både folkets og landets levefod måtte skæres drastisk ned — rationeringerne måtte skærpes og stormagtsforpligtelserne indskrænkes. Soldater skulle hjem på fabrikkerne. Med øjeblikkelig virkning blev de britiske styrker i Grækenland [se 28. sept. 46] nedskåret med 50 %; afviklingen af Storbritanniens imperiale position blev indledt. Men som om krisen ikke var nok, slog en lammende isvinter ind over Europa fra den 25. januar. Floder og havne frøs til. Veje og jernbaner blev spærret. Kulgruberne lukkede. Vintersæden blev dræbt. Og uden kul og strøm og transport gik Europas økonomiske maskineri i stå. I Berlin som i London og ud over store dele af Europa standsede fabrikkerne, og lyset gik ud. [Se videre 12. marts]

England giver op i Palæstina

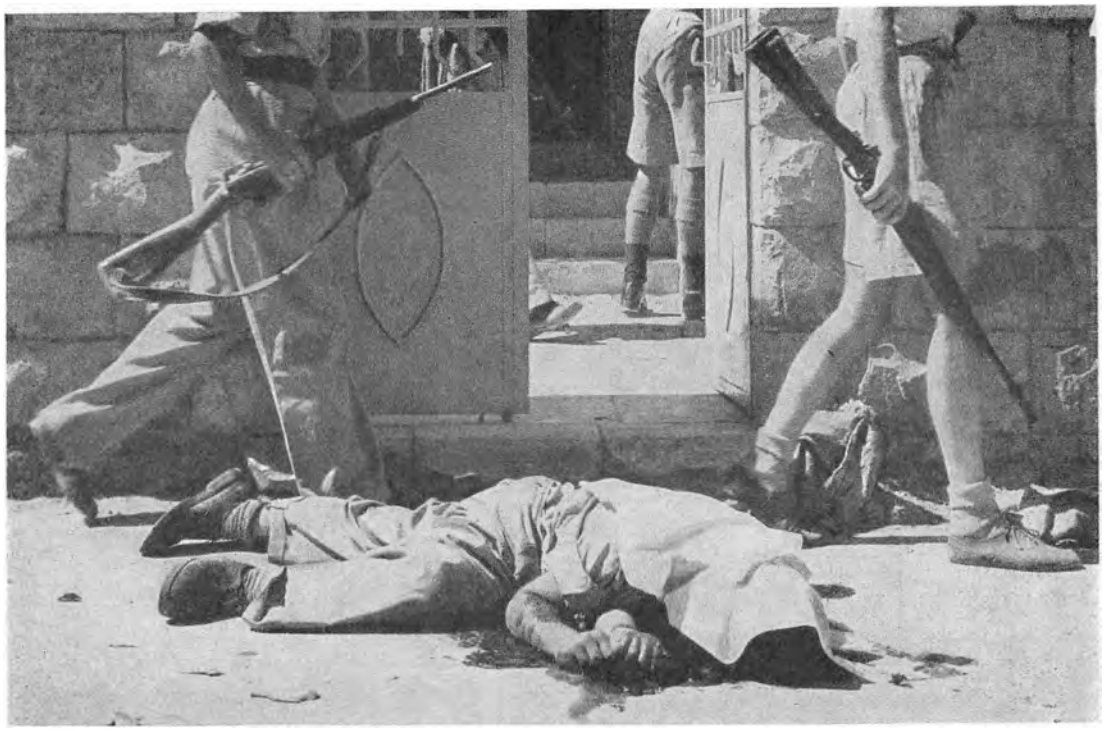

Jødisk terrorist skudt af britiske soldater under attentatforsøg i Jerusalem.

14. feb. 1947 Den britiske regering opretholdt sin modstand mod øget jødisk indvandring i Palæstina [se 22. juli 46], før enighed var nået med jøder og arabere om mandatområdets fremtid. Præsident Truman støttede zionisternes krav om større indvandring straks, men ikke umiddelbart deres krav om oprettelse af en jødisk stat. Den ville rumme fare for åben konflikt, og USA var ikke villig til at påtage sig militære forpligtelser i Mellemøsten. En britisk-amerikansk kabinetskomité nåede i sommeren 1946 til enighed om en Palæstina-plan: landet skulle deles i selvstyrende jødiske og arabiske zoner under en forbundsregering med kontrol over Jerusalem og Bethlehem. Jøder og arabere blev indkaldt til en rundbordsdrøftelse i London, men Truman desavouerede planen, før konferencen var begyndt, og både jøder og arabere opretholdt deres respektive krav på Palæstina. Den britiske regering opgav yderligere forsøg. Premierminister Attlee bekendtgjorde den 14. februar, at Storbritannien ville trække sig tilbage fra Palæstina 15. maj 1948 og nu overlade mandatets fremtid til Forenede Nationer. FN's første ekstraordinære generalforsamling nedsatte i maj en 11 magts-kommission under ledelse af justitsråd Emil Sandström, Sverige. Dens betænkning senere på året fastslog, at arabernes og jødernes krav var lige berettigede, men uforenelige. Den anbefalede Palæstinas deling i en jødisk og en arabisk stat i økonomisk union, med Jerusalem underkastet FN's administration. Derved ville begge parters nationale krav blive delvist imødekommet, og fri adgang for alle sikret til den Hellige Stad. [Se videre 8. sept.]

Udenrigsminister Marshall i Moskva med viceudenrigsminister Vyshinsky, t. h., og en russisk tolk. I baggrunden Marshalls rådgivere John Foster Dulles og Charles Bohlen.

10. marts 1947

Den økonomiske krise i Europa viste, at det hastede med at få Tyskland på fode igen [se 20. okt. 46]. Stormagterne havde nået enighed om de mindre, europæiske fredstraktater [se 29. juli 46] i december, og efter Potsdam-aftalen skulle de så forberede fredstraktaterne med Tyskland og Østrig. Forudsætningen for en fredstraktat måtte være, at et Tyskland eksisterede, men i det Allierede Kontrolråd i Berlin kunne man ikke nå længere end til likvidering af den preussiske stat. Man var ikke nærmere en besættelses-politik, der behandlede Tyskland som en økonomisk enhed [se 26. marts 46]. Den britiske og den amerikanske zone var fra januar forenet, og London og Washington begyndte at se Sovjets modstand mod tysk enhed som et bevidst og politisk motiveret bidrag til kaos i Europa. Den nye amerikanske udenrigsminister, general Marshall ville gøre et definitivt forsøg på at bryde igennem til afklaring. I marts og april forhandlede Udenrigsministrenes Råd i seks uger i Moskva om alle sider af det tyske problem — om krigsskadeserstatning, økonomisk enhed, demilitarisering og kontrol med Ruhr, om et nyt Tysklands grænser og politiske struktur, om kollektiv sikkerhed mod tysk aggression i de næste 50 år — og ikke i ét af spørgsmålene fik de rokket ved modsætningerne. Konferencen nåede intet resultat, men den overbeviste Marshall om, at Tysklands og Europas deling måtte accepteres som grundlag for amerikansk politik i en overskuelig fremtid. [Se videre 8. maj]

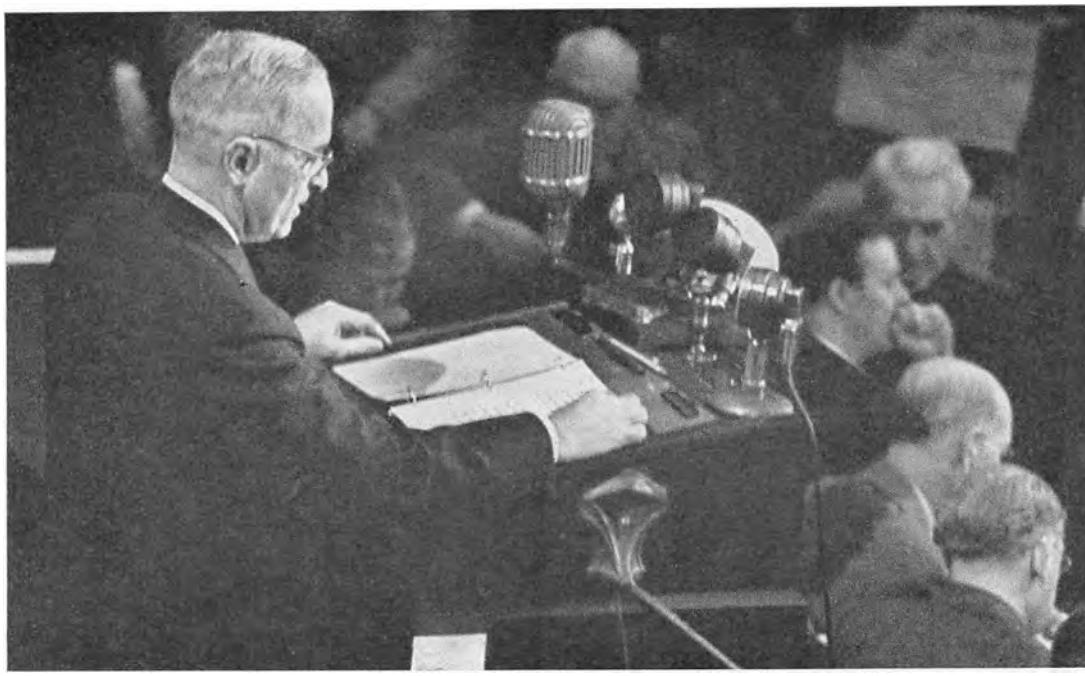

Præsident Truman forelægger sin anmodning om hjælp til Grækenland og Tyrkiet for et fællesmøde i kongressen.

12. marts 1947 Efter kong Georgs tilbagevenden til Athen [se 28. sept. 46] var borgerkrigen blusset op i Grækenland, og de kommunistiske partisaner angreb med en voksende styrke, der viste at de fik hjælp fra Jugoslavien, Albanien og Bulgarien. Situationen forværredes hastigt både militært og økonomisk. En kommunistisk magtovertagelse ville være en kritisk trussel mod Tyrkiet, der samtidig var udsat for intens nervekrig fra Sovjets side, og russisk kontrol med Dardanellerne syntes det åbenlyse mål. Storbritannien havde ud fra sine strategiske interesser i det østlige Middelhav hidtil haft en betydelig styrke i Grækenland og hjulpet med udrustning af den græske hær; men den økonomiske krise hjemme [se 25. jan.] tvang den britiske regering til at overveje sin stilling. Den 21. februar meddelte den Washington, at al britisk hjælp ville blive indstillet med udgangen af marts og alle tropper trukket tilbage. Storbritannien abdicerede en magtposition og bad USA overtage den [se 20. sept. 46]. Præsident Truman og Marshall så, at et vendepunkt var nået. Håbet om, at USA kunne holde sig på afstand i den europæiske udvikling, blev opgivet. Sovjets militære og politiske pres mod Europa måtte imødegås med en stadig amerikansk konfrontation. Tre uger efter den britiske note forelagde Truman kongressen sin anmodning om hjælp til Grækenland og Tyrkiet i en tale, der gjorde det til Amerikas principielle politik at støtte frie nationers modstand mod direkte og indirekte aggression. Med Truman-doktrinen om hjælp til uafhængighedens bevarelse begyndte USA for tredje gang i dette århundrede at korrigere Europas magtbalance. [Se videre 8. maj og 24. dec., samt 22. maj 50]

Sørgetoget går over Amagertorv på vej gennem København. Bag katafalkvognen føres Chr. 10.s hest »Black« uden rytter. Til fods følger fra venstre i første række tronfølgeren, prins Knud, prins Georg af Grækenland, kong Frederik 9. og kong Haakon. Bag den danske konge skimtes i det lysere slag kronprins Gustaf Adolf.

30. april 1947

Danmarks konge gennem 35 år, kong Christian 10. døde på Amalienborg den 20. april efter lang sygdom og blev på tronen fulgt af Frederik 9. Som landets konge gennem to verdenskrige, genforening og besættelse stod Christian 10. folket uendelig nær. Efter *castrum doloris* blev hans båre bisat i Roskilde Domkirke.

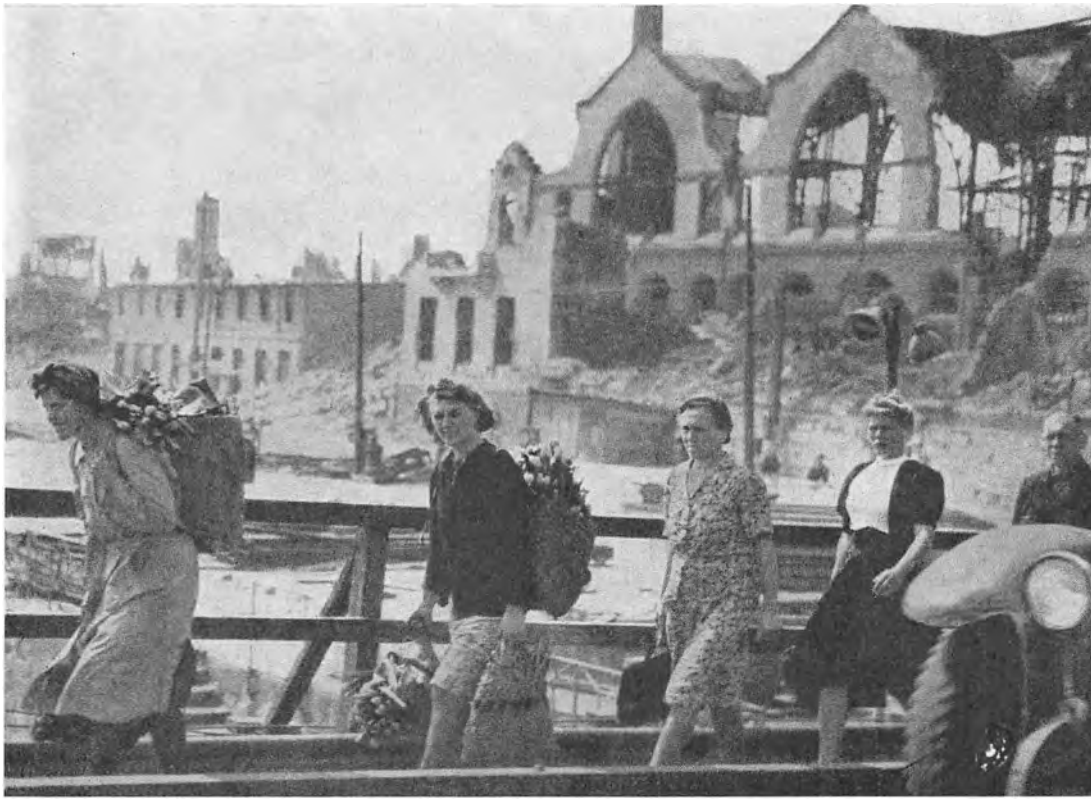

Husmødre fra Köln, der har fourageret på landet, på vej hjem over den interimistiske Rhin-bro.

8. maj 1947

Der var alvorlig knaphed på levnedsmidler overalt, men værst var det for tyskerne [se 10. marts]. Selv i normale tider producerede Vesttyskland ikke halvdelen af sit forbrug. Nu var befolkningen vokset med flygtningenes millioner, den var afskåret fra forsyninger fra Østtyskland, og høsten var slået fejl i to års tørke. Tyskland sultede. En hel befolkning var underernæret. Radmagre børn med ben opsvulmet af hunger-ødemer fyldte hospitalerne. Arbejderne havde ikke kraft til at slide i det, og de fik heller ikke nok ud af det. Det var vigtigere for dem at tuske sig til mad på landet. I Ruhr svigtede kul-produktionen, og kul var den vigtigste eksportvare, vigtigst som tysk indtægtskilde og vigtigst for Europas industrielle genopbygning. Uden mad ingen kul, uden kul ingen industriproduktion, uden varer ingen handel og ingen mad. Ringene bredte sig, og Tysklands nød blev kernen i Europas krise. I Amerika førte underudenrigsminister Dean Acheson i en tale den 8. maj Truman-doktrinen [se 12. marts] over på det truende forfald i den europæiske genopbygning. USA ville i årets løb eksportere for 16 milliarder dollars og kun få varer for 8 mrd. til gengæld. Underskuddet kunne endnu lige dækkes af de sidste europæiske reserver, men når de var slut, sagde Acheson, måtte Amerika selv påtage sig en stor del af den økonomiske byrde ved genopbygningen af et stabilt Europa. [Se videre 5. juni]

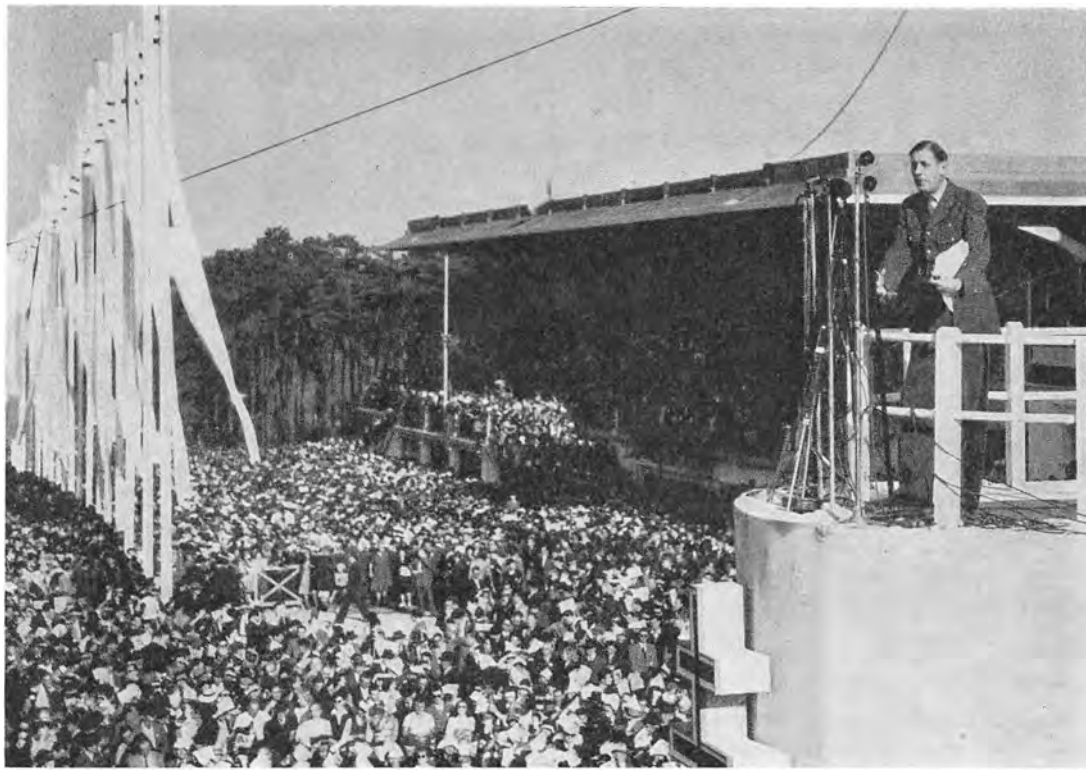

General de Gaulle taler ved massemøde i Vincennes i sommeren 1947.

10. maj 1947

I den skærpede konflikt mellem Øst og Vest, hvor Frankrig nu klarere så sin interesse i fornyet tilknytning til vestmagterne, var samlings-regeringen [se 16. jan.] blevet en anakronisme. Den var plaget af indre modsætninger, og i den strenge vinter viste det sig, at kommunisternes deltagelse ikke længere var en garanti mod lammende, ulovlige strejker. Åbenbart var de ved at miste kontrol over den faglige landsorganisation CGT. For at sikre partiets position stemte de kommunistiske ministre nu imod regeringens lønstop-politik, og konseilspræsident Ramadier benyttede det til at sætte dem ud og gøre ende på *tripartisme*'n den 10. maj. I den franske udvikling var det et afgørende brud. Kommunisterne gjorde op med ti års forsøg på at vinde magt i Frankrig i samarbejde med andre politiske partier og gik over til den direkte kamps metoder. Og imod kommunisterne rejste sig en anden anti-parlamentarisk bevægelse, udløst af general de Gaulle. Han vendte tilbage med en appel om samling bag ham til Frankrigs fornyelse. Hans RPF — »Det franske folks samling« — skulle ikke være et nyt parti, men stå over partierne og samle dem i et stærkt Frankrig under hans autoritet. Med bevægede massemøder landet over vandt han en eksplosiv tilslutning. Da sommeren var ovre, stemte seks millioner vælgere på de Gaulles tilhængere ved de franske kommunevalg. Med 40 % af vælgerne bag sig krævede han valg. [Se videre 3. dec.]

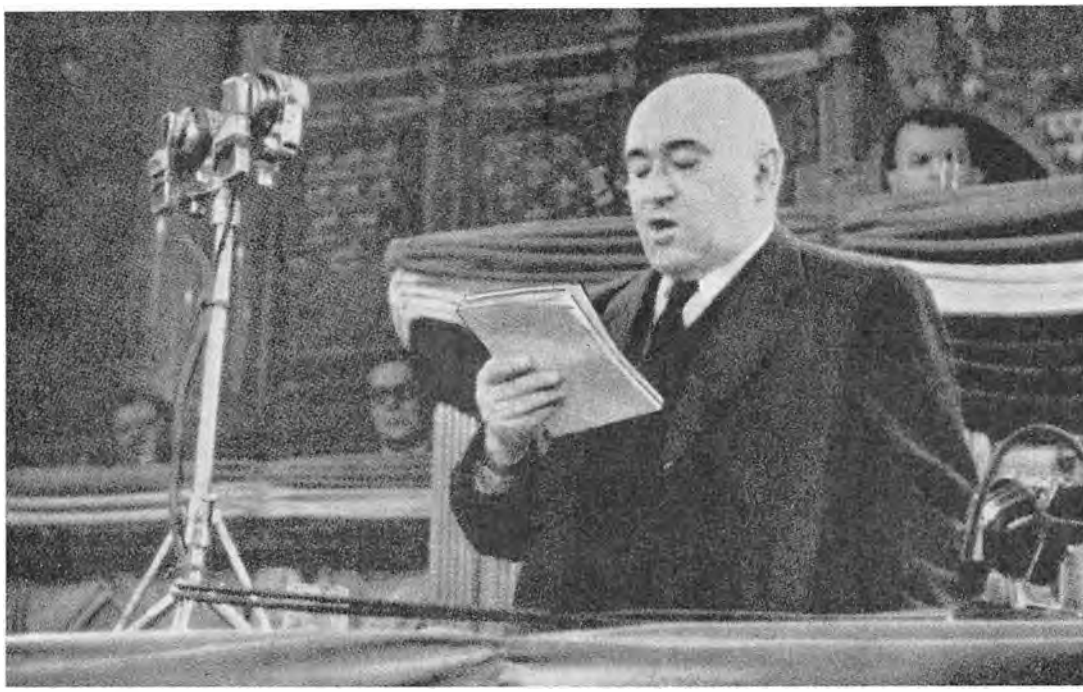

Den ungarske kommunistleder Mátyás Rákosi forelægger Folkerepublikkens forfatning for parlamentet.

29. maj 1947 Den polske regering havde så godt som knægtet oppositionen [se 21. aug. 46], før den omsider i januar tillod valg til den nye *Sejm*. Terror og åbent valgtryk sikrede den kommunistisk-kontrollerede »Demokratiske Blok« 80 % af stemmerne og 416 af de 444 mandater. Mikolajczyks Polske Bondeparti, der sandsynligvis havde halvdelen af vælgerne bag sig, fik tildelt 10 % af stemmerne og 27 mandater, og den ene uafhængige socialist, der blev valgt, den gamle socialistleder Zulawski, sagde ved *Sejm*'ens åbningsmøde: »Det var ikke frie valg, det var overhovedet ikke et valg, men et organiseret overgreb på vælgerne«. Et halvt år senere flygtede Mikolajczyk og de oppositions-ledere, der endnu var på fri fod, til Vesteuropa. I Ungarn havde Husmandspartiet under Bela Kovacs og Ferenc Nagy vundet valget i 1945. Ferenc Nagy dannede samlingsregering med kommunisten Imre Nagy som indenrigsminister. Denne havde kontrol over politiet, og som leder af efterkrigsudrensningen fik han i 1946 fjernet en række af Husmandspartiets parlamentsmedlemmer. I februar anklagede han Kovacs for at stå bag en konspiration til genindførelse af et borgerligt styre. Parlamentet nægtede at ophæve Kovacs' immunitet, men det russiske militærpoliti arresterede ham. Da ministerpræsident Ferenc Nagy opholdt sig i Schweiz i maj, blev han afsat ved et rask kup. Hans kone og søns frihed blev brugt som pant for hans demission. Ny regering dannede Lajos Dinnyes fra Husmandspartiets venstre fløj. Magthaver blev kommunisternes generalsekretær, viceministerpræsident Rákosi. [Se videre 23. sept., samt 5. feb. 49]

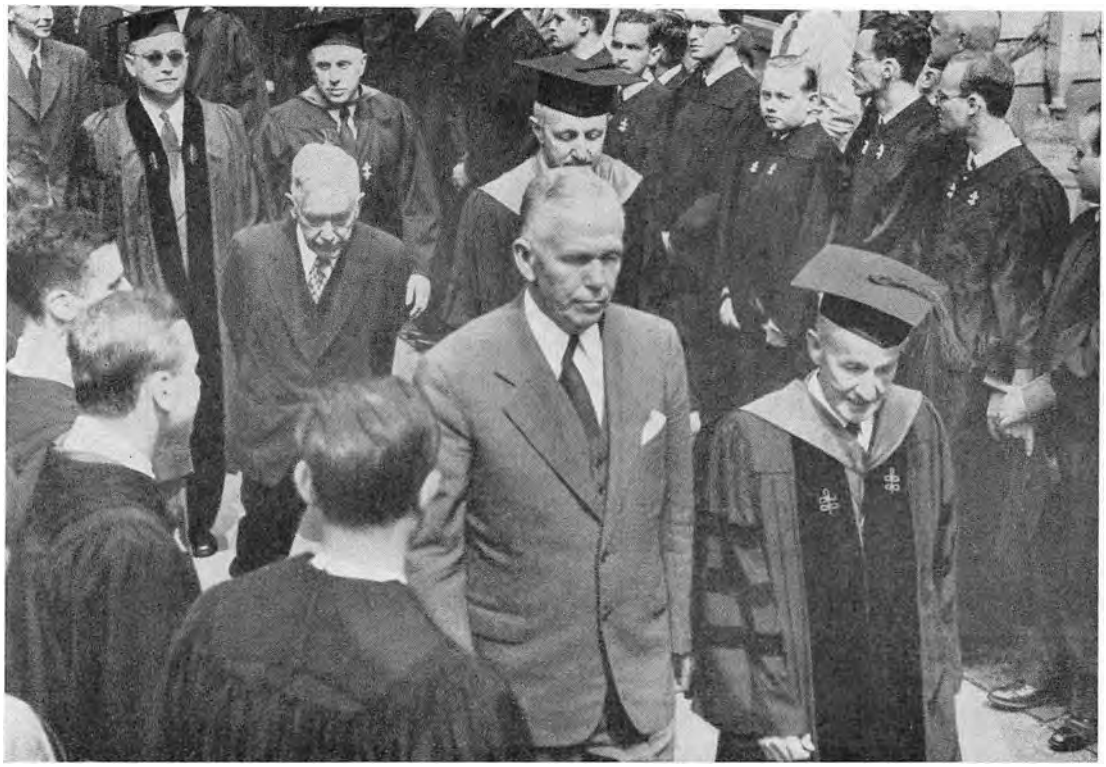

Udenrigsminister George Marshall i spidsen for æresdoktor-processionen på Harvard University i Cambridge, Massachusetts.

5. juni 1947

Til et Europa i nød efter krig, plaget af sult og savn, hjemsøgt af strejker, truet af sammenbrud, kom på denne dag bud om håb: udenrigsminister Marshall proklamerede Amerikas vilje til at hjælpe Europa med at genvinde sundhed og styrke [se 8. maj]. I en tale på Harvard tilbød han af USA's overskud støtte til en samlet indsats for Europas genopbygning igennem de strenge år. Hans betingelse var, at Europa selv tog initiativet. De europæiske lande måtte gå sammen om et fælles program. Hans tilbud stod åbent for alle lande, der gik ind for en fælles indsats, men var lukket for dem, der gik på tværs. Marshalls tilbud skabte håb for Europa ikke blot i den øjeblikkelige armod, men i den politiske depression, der skubbede et svækket, splittet og spaltet Europa ned ad historiens rangstige. Her var tilskyndelsen til det samarbejde henover grænserne, som Winston Churchill i et år havde udfordret Europa til med store taler om Europas Forenede Stater. Her var muligheden for det samarbejde mellem Vest- og Østeuropa, der måske kunne sprænge jerntæppet og overvinde delingen. Men her var i hvert fald chancen for økonomisk genrejsning, og Storbritanniens udenrigsminister Bevin var den første til at gribe den. Han satte sig omgående i forbindelse med udenrigsminister Bidault, og få dage efter havde de indbudt udenrigsminister Molotov og fået hans ja til en tremagts-forhandling i Paris om Europas svar til Amerika. [Se videre 2. juli]

Molotov siger nej

Udenrigsminister Molotov forlader t. v. Paris-konferencen med sin delegation. T. h. Bevin efter det sidste møde på Quai d'Orsay.

2. juli 1947 Sovjetunionens holdning til Marshalls tilbud var uklar, endnu da udenrigsminister Molotov kom til Paris [se 5. juni]. Den polske og den jugoslaviske regering havde officielt udtrykt tilfredshed med det. Der var i Østeuropa, og ikke mindst i Czekoslovakiet, et intenst politisk ønske om, at det økonomiske samarbejde ville blive til virkelighed, fordi det ville skabe modvægt mod den ensidige og dominerende russiske indflydelse i landene øst for Tyskland. I Paris sagde Molotov nej til den fælles genopbygningsplan, som USA havde betinget sig. Den ville krænke den nationale suverænitet, sagde han: hvert land kunne selv se hvad hjælp det behøvede og underrette USA derom. Udenrigsminister Bevin, der var drivkraften i de europæiske forhandlinger, gjorde ikke mange forsøg på at overtale Sovjet. Han så en risiko for, at russisk deltagelse ville få den amerikanske kongres, der nu havde republikansk flertal, til at forkaste Marshall-planen. Han var lettet, da Molotov forlod konferencen efter fire dages drøftelser. Storbritannien og Frankrig indbød så 22 europæiske lande til en organiserende konference i Paris — ikke Sovjet og ikke Spanien, der var i diplomatisk karantæne [se 12. dec. 46] — og 14 lande sagde ja. Czekoslovakiet ville først acceptere, men ministerpræsident Gottwald og udenrigsminister Masaryk blev kaldt til Moskva, og med dyb beklagelse afviste regeringen i Prag derefter som de seks andre, østeuropæiske regeringer. Finland undslog sig, fordi hjælpeprogrammet var blevet til en stormagtskonflikt. [Se videre 12. nov. og 15. dec.]

Admiral, Lord Mountbatten, den sidste britiske vicekonge i Indien, aflægger ed som den Indiske Unions første generalguvernør. Bag ham dr. Rajendra Prasad, formanden for den forfatningsgivende forsamling, og t. h. Lady Mountbatten.

15. aug. 1947

Den britiske regerings forhandlinger [se 19. aug. 46] med de indiske politikere, der skulle påtage sig ansvaret for Indiens fremtidige statsform, var håbløst kørt fast. Premierminister Attlee besluttede at tvinge en løsning igennem. Yderligere forhaling ville føre til kaos. Han bekendtgjorde i februar, at det britiske imperium over Indien ville blive opgivet inden 1. juni 1948, og samtidig sendte han admiral, Lord Mountbatten, en slægtning af kong George 6., til Indien som sidste britiske vicekonge. Mountbatten nåede til det resultat, at der ingen udsigt var til at bevare Indiens enhed i selvstændighed. Indien måtte deles i to suveræne stater: et muhamedansk Pakistan med 80 millioner indbyggere måtte udskilles af den Indiske Unions 400 millioner. Hans delingsplan blev godkendt og offentliggjort i juni, og med chokvirkning blev det samtidig bekendtgjort, at magtoverdragelsen skulle ske allerede 15. august — mens der endnu var magt at overdrage. I løbet af ti uger blev de to nye stater organiseret som selvstændige *Dominions* i den britiske Commonwealth, med hver sin regering, hver sin centraladministration og den indiske hær delt mellem dem efter race og religion. Magten blev overgivet med værdighed og virkelig venskabelighed i Delhi og Karachi. Men de to nye stater var i spændt indbyrdes modsætning, der bristede i et blodbad i den delte provins Punjab. [Se videre 20. sept.]

Britiske tropper slæber illegale jødiske Palæstina-immigranter i land i Hamburg.

8. sept. 1947 Situationen i Palæstina var ved at blive desperat, mens FN forhandlede om mandat-områdets fremtid [se 14. feb.]. Britiske henrettelser af jødiske terrorister blev gengældt med hængning af kidnappede, britiske soldater, og forbudet mod jødisk indvandring blev søgt omgået ved illegal masseimmigration. 4500 jøder, der blev opbragt på den såkaldte Exodus-rute, blev i juli sendt retur til fransk havn på tre troppetransportskibe, og da de nægtede at gå i land, blev skibene dirigeret til Hamburg. Britiske faldskærmssoldater slæbte jøderne tilbage på tysk jord — »*Operation Oasis*« hed aktionen — og de blev interneret i en lejr ved Lübeck. I FN vedtog generalforsamlingen i november planen om Palæstinas deling. Alene araberne stemte imod. De erklærede, at de med alle midler ville modsætte sig delingens gennemførelse. Storbritannien »accepterede« beslutningen, men afslog at iværksætte den. Araberne forberedte militær aktion. Generalsekretær Lie bad sikkerhedsrådet oprette en international politistyrke til at sikre en fredelig magtovertagelse, men USA bad i stedet om at få deling udskudt. Trygve Lie ville tage sin afsked i protest mod, at USA svigtede FN's politik, men både Sovjet og USA bad ham fortsætte på sin post. [Se videre 15. maj 48]

Dræbte muhamedanere i en landsby i Punjab, der blev overfaldet og udslettet af *sikh*'er.

20. sept. 1947

Hele problemet i Indiens selvstændighed [se 15. aug.] var tilspidset i Punjab-provinsen, der skulle deles mellem Pakistan og den Indiske Union. Her levede — i en befolkning på 15 millioner — fire mill. *sikh*'er, disciple af sikhismens strenge og meget krigeriske hindu-sekt. Det var for dem en uoprettelig skændsel, at deres helligdomme skulle indlemmes i Pakistans muhamedanske stat. De begyndte et nådeløst myrderi i Punjab. Nedslagtningen af flygtende muhamedanere blev til åben, religiøs borgerkrig, der trak ind i den indiske hovedstad Delhi og truede med at brede sig over hele Indien. En halv million mennesker blev dræbt. Pakistan troede, at det var et overlagt forsøg på at myrde den nye stat ved fødslen, men Pandit Nehrus indiske regering stod magtesløs. Generalguvernør, Lord Mountbatten tog kommandoen og fik uroligheden først begrænset og så undertrykt. Nord for Punjab lå fyrstedømmet Kashmir, et tidligere britisk protektorat med 90% muhamedansk befolkning under en hindu-maharajahs herredømme. Mountbatten havde bedt ham ved folkeafstemning afgøre, om Kashmir skulle til Pakistan eller Indien, men han nølede. I oktober gik muhamedanske stammekrigere i stort tal over grænsen fra Pakistan. Maharajah'en sluttede hurtigt Kashmir til Indien og fik indiske tropper fløjet til undsætning. Pakistan anså det for et indisk kup og sendte tropper mod Kashmir. Kun et britisk ultimatum til Karachi fik afværget krig mellem de to nye *Dominions*. [Se videre 30. jan. 48]

Kominform oprettes

Bulgarsk revolutionsdags-demonstration for den »slaviske enhed«. Billederne viser Bulgariens ministerpræsident Georgi Dimitrov, Stalin og marskal Tito.

23. sept. 1947 Fra Albanien til Polen blev folkedemokratiet [se 29. maj] gennemført i dette efterår i hele Østeuropa med undtagelse af Czekoslovakiet. I Bulgarien henrettedes Agrarpartiets leder Nikola Petkov. I Rumænien idømtes Bondepartiets leder Iuliu Maniu livsvarigt fængsel, og kong Michael blev tvunget til at abdicere. Både i Øst- og Vesteuropa ventede mange, at det efter gennemførelsen af »proletariatets diktatur« var et spørgsmål om ganske kort tid, før de østeuropæiske stater blev indlemmet i Sovjetunionen som nye sovjetrepublikker. Men Stalins politik for Østeuropa spilledes ud på dobbelt plan. *Statsligt* skulle de østeuropæiske nationers selvstændighed formelt bevares, så det russiske herredømme ikke fik skin af annektion. *Politisk* skulle magten sikres de kommunistiske partier ubestrideligt, så herredømmet gennem dem kunne udøves inden for hver enkelt regering. Sovjets ambassadører havde kontakt både med regeringerne og de kommunistiske partiledelser og blev en slags guvernører. Men de vigtigste direktiver blev givet direkte til partilederne fra det russiske kommunistpartis centralkomites udenrigs-sektion, som Stalin ledede. Med Øst-Vest-bruddet over Marshall-planen skulle det kommunistiske Europa mobiliseres til aktion i den kolde krig, og ved et møde i Vestpolen den 23. sept., hvori deltog Stalins nærmeste partisekretærer Georgi Malenkov og Andrei Zhdanov, oprettedes Kominform — det Kommunistiske Informationsbureau — der skulle koordinere indsatsen og stramme disciplinen. Kominform, der også havde det franske og det italienske kommunistparti som medlemmer, fik sæde i Belgrad. [Se videre 3. dec., samt 27. feb. 48]

Kinesiske regeringstropper på march under kampene i Manchuriet.

20. okt. 1947

Den kinesiske borgerkrig [se 15. nov. 46] skiftede karakter i 1947. Præsident Chiang Kai-shek, hvis regering kun havde herredømmet syd for Yang-tze-floden og i storbyerne mod nord, søgte om foråret at bryde igennem Shantung-provinsen for at få jernbaneforbindelse mellem Nanking og Peking. Samtidig prøvede han at udvide sin position i Manchuriet, den strategiske base for herredømmet over Nordkina. Hans hære havde betydelig talmæssig overlegenhed, men kunne ikke gennemføre den dobbelte operation. Shantung-offensiven brød sammen, og da kommunisterne i sommermånederne gik over fra guerilla til åben krigsførelse, opgav han det nordkinesiske felttog. Han koncentrerede sine bedste divisioner i et forsøg på at erobre hele Manchuriet. Måske var hensigten at provokere russisk intervention for derved atter at fremkalde aktiv amerikansk støtte. Det blev i 1947 tydeligt, at USA's materielle bistand ikke var nok til, at regeringen kunne sikre sig magten i hele Kina. Hvis den skulle besejre kommunisterne, måtte den have massiv hjælp fra USA's luftvåben og muligvis også tropper. Men USA ville ikke løbe risiko for en større krig for at sikre Kina. Dels havde Washington ikke politisk tillid til Chiangs styre, der fik et mere og mere fascistisk præg uden derfor at blive mere effektivt. Dels forekom det europæiske problem mere presserende og af større betydning. Truman-doktrinen [se 12. marts], som egentlig i sin antikommunistiske hensigt burde dække den kinesiske situation, var tænkt og fremsat i en europæisk sammenhæng. Konsekvensen af den amerikanske tilbageholdenhed var, at initiativet i den kinesiske borgerkrig i 1947 gik over til kommunisterne. [Se videre 26. sept. 48]

Sovjet har atomhemmeligheden

Sovjetlederne ved revolutionsparaden på den Røde Plads: fra venstre Bulganin, Voroshilov, Molotov, Malenkov, Beria og Zhdanov.

7. nov. 1947 Udenrigsminister Molotov, der holdt revolutionstalen på den Røde Plads, bekendtgjorde, at atombomben ikke længere rummede hemmeligheder for Sovjetunionen. Han sagde ikke om Sovjet *havde* fremstillet bomben allerede, og vestmagterne tog udtalelsen med forbehold. USA regnede med, at atombombe-monopolet ville holde ca. fem år. Så længe måtte det vare at opbygge den industrikapacitet, der betingede en atombombe-produktion. Man vidste fra den canadiske spion-proces [se 15. feb. 46], at russerne søgte at skaffe sig tekniske oplysninger, selv om man endnu ikke kendte spionagens fulde omfang, og man kunne slutte af deres politik i FN's Atomenergi-Kommission [se 14. juni 46], at Sovjet ikke for alvor havde hast med at få atomvåben forbudt. Officielt fastholdt Sovjet, at Amerikas atomvåben skulle forbydes og ødelægges, før man forhandlede om den internationale atomkontrol, der var USA's forudsætning for at opgive bomben. Baruch-planen forlangte kontrol ved at al væsentlig atomindustri skulle ejes og drives af FN. I juni 1947 fremsatte Sovjet forslag til et kontrolsystem, der indskrænkede sig til periodisk inspektion af de enkelte landes selvstændige atomindustri. Russerne ville ikke have så vigtig en sektor af Sovjets økonomi administreret af en international myndighed med vestligt flertal. Baruch-planen blev vedtaget af FN i 1948, men uden russisk tilslutning var den virkningsløs. Sovjets standpunkt var vel i grunden, at et atombombe-forbud *nu* ville sikre USA ensidig mulighed for i givet fald at genoptage bombe-produktionen — Sovjet ville selv have bomben og dermed en tilsvarende mulighed, før forbudet blev gennemført. [Se videre 5. jan. 48 og 23. sept. 49]

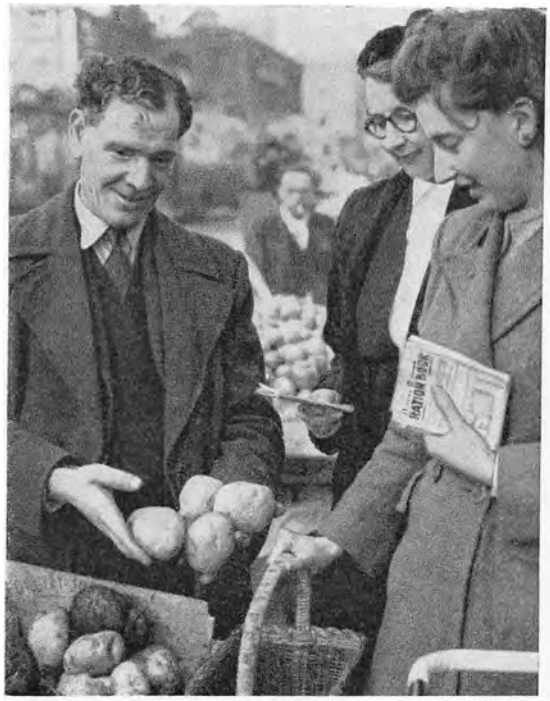

Kartoffelrationering indføres i Storbritannien 10. nov., og finansminister Dalton, der ses t. h. på vej til underhuset, forelægger krisebudget to dage efter.

12. nov. 1947

Marshall-planens virkeliggørelse måtte tage sin tid. De seksten europæiske landes konference i Paris [se 2. juli] var to måneder om at udregne det samlede behov for amerikansk hjælp, og der ville gå et halvt år til, før USA's kongres kunne vedtage programmet [se videre 16. april 48]. Men krisen stod ikke stille, mens man forhandlede. I Frankrig og Italien skred den ud i et kaos af politisk organiserede strejker, og præsident Truman fik bevilget 580 mill. dollars som nødhjælp til Vesteuropa. I Storbritannien kom det ikke til uroligheder, men den økonomiske udvikling blev kaotisk nok. Det amerikanske dollarlån [se 15. nov 45], der skulle have været valutareserve helt til 1950, smuldrede mellem fingrene på finansministeren, dr. Hugh Dalton. Dollarimporten af tobak, benzin og avispapir blev kraftigt nedskåret i juni. Låneaftalen forpligtede den britiske regering til at gøre sterling konvertibel med dollar i juli — som et bidrag til friere verdenshandel — og den noget selvsikre dr. Dalton frigav pundet 15. juli. Så ringe var international tillid til sterling, at der blev *run* på de britiske dollarreserver. En måned efter måtte konvertibiliteten ophæves, men 90% af dollarlånet var da borte. Et kriseprogram skar importen af kød, film, benzin og tobak yderligere ned. Privatkørsel og turistrejser blev forbudt. Rationerne blev mindre, og selv kartofler blev rationeret. Et krisebudget med fordobling af skatter skulle afværge inflation, men under selve finanslovsdebatten måtte Dalton gå af på grund af en indiskretion. Sir Stafford Cripps som ny finansminister spændte den britiske livrem helt ind. [Se videre 18. sept. 49]

Strejkeslaget om Frankrig

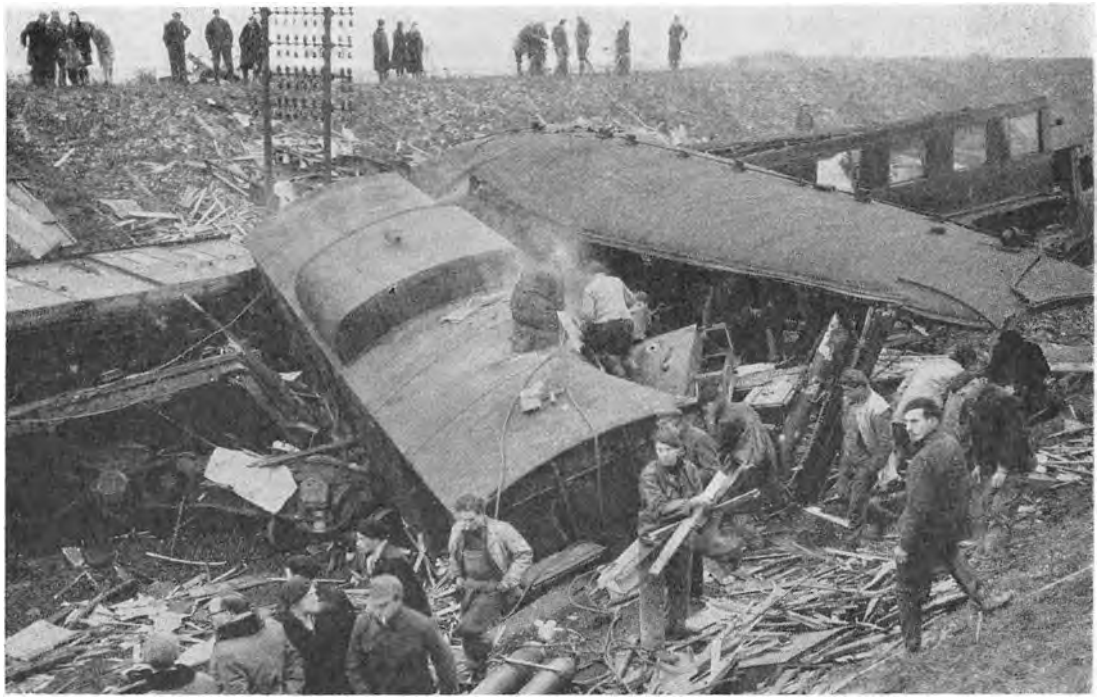

17 mennesker dræbes ved sabotage-afsporing af Paris-Lille-ekspressen i nærheden af Arras.

3. dec. 1947 I Italien [se 28. juni 46] som i Frankrig [se 10. maj] blev kommunisterne sat ud af regeringen, og for de to kommunistpartier betød det overgang til andre politiske kampmetoder. Inspireret og ledet af det nyoprettede Kominform [se 23. sept.] og dets internationale krigserklæring mod Marshall-planen begyndte den 12. november både i Italien og Frankrig en omfattende strejkekamp med hæmningsløse sabotager. Mens de Gasperis regering forholdsvis hurtigt fik den italienske situation under kontrol, faldt regeringen Ramadier i Paris. I Marseille besatte kommunisterne rådhuset. De nordfranske kulminedistrikter var helt under deres kontrol. Over en million industriarbejdere fulgte den kommunistiske generalstrejke-parole, før landet fik en ny regering under folkerepublikaneren Robert Schuman og med socialisten Jules Moch som indenrigsminister. Der var grund nok i den rasende dyrtid til at fremkalde strejker, men dette var en rent politisk aktion. Under Schumans og Mochs ledelse samlede det politiske centrum kraft til et forsvar for republikken. En streng anti-strejkelov blev vedtaget trods fanatisk kommunistisk obstruktion. Jules Moch satte militær og politi ind i en disciplineret, strategisk dygtig aktion, der efter fire uger splittede strejkebevægelsen næsten uden blodsudgydelse. Efter de sidste desperate jernbanesabotager afblæstes strejken. De anti-kommunistiske fagforeninger sprængte snart den faglige landsorganisation CGT. Med stækket organisatorisk magt trængtes de franske kommunister — landets største parti — ud i politisk og social isolation. [Se videre 18. april og 1. okt. 48]

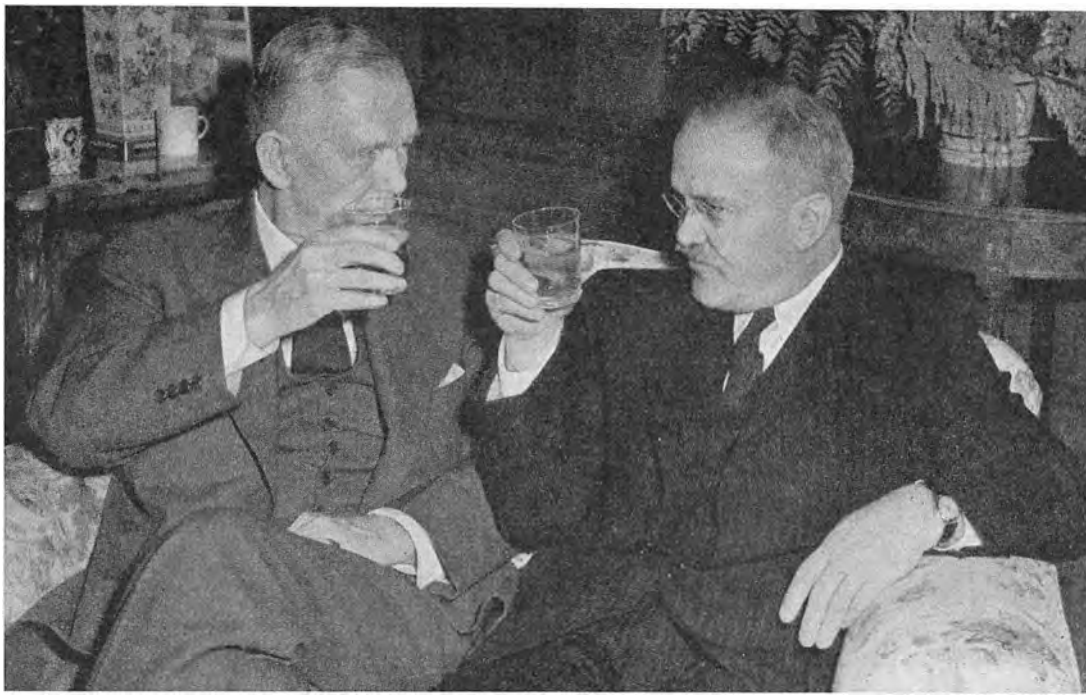

Udenrigsminister Marshall og udenrigsminister Molotov i London under det sidste møde i Udenrigsministrenes Råd.

15. dec. 1947

For femte gang mødtes Udenrigsministrenes Råd i slutningen af november i London. Siden mødet i Moskva [se 10. marts] havde en stedfortræder-konference søgt at rokke de uforligelige standpunkter nærmere i forhandling om den tyske og den østrigske traktat. Men i 1947's konfliktsituation fandt de ikke tilskyndelse til kompromis [se 2. juli]. De vestlige udenrigsministre prøvede at få Østrig sat øverst på dagsordenen, for dog at få mødet i gang med det mest overkommelige problem. Men Molotov ville kun tale Tyskland. Igennem sytten møder førte han med stigende heftighed og uforsonlighed en rent agitatorisk offensiv mod vestmagternes administrative politik i Tyskland. Der var intet grundlag for forhandling. Øst og Vest måtte gå hver sin vej, og Rådet sprængtes 15. december. For Tyskland betød det, at genforeningen gled ud i det uvisse, men vigtigere end den nationale eksistens var i 1947 den menneskelige eksistens. Bruddet i London afsluttede Potsdam-perioden, illusionen om ét Tyskland brast, og de to Tysklande kom hver for sig ind i en ny udvikling, der ad vidt forskellige veje førte ud af Potsdam-årenes stagnation. I Østtyskland sattes omgående kraft og magt bag en politisk og økonomisk ensretning, der skulle bringe landet helt i takt med den øvrige, østeuropæiske udvikling. I Vesttyskland besluttede Frankrig sig hurtigt til at opgive isoleringen af sin besættelseszone, og de tre zoner blev til en økonomisk enhed under tysk administration. I februar 1948 begyndte i London tremagtsforhandlinger om Vesttysklands politiske fremtid. [Se videre 17. marts 48 og 18. okt. 49]

Oprørsregering i Grækenland

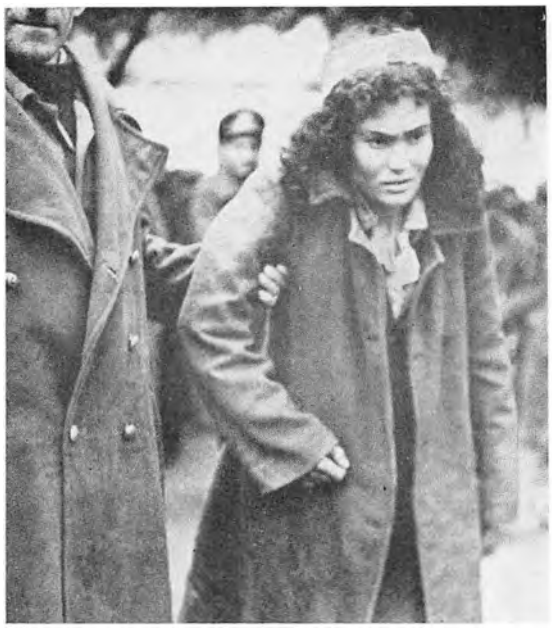

En kvindelig partisan tages til fange i Salonika. T. h. partisanlederen, general Markos Vafiades, i sit hovedkvarter.

24. dec. 1947 I løbet af sommeren afløste amerikanerne helt den britiske militærmission i Grækenland [se 12. marts]. Med amerikanske forsyninger begyndte en kraftig udbygning af hæren, men samtidig modtog de kommunistiske guerilla-styrker i Makedonien — som FN's Balkan-kommission fastslog i maj — stadig større forsyninger fra de tre kommunistiske lande langs nordgrænsen. Under ledelse af Markos Vafiades, under krigen politisk kommissær i modstandshæren ELAS, holdt oprørerne store del af Makedonien besat. I august udråbte han over Albaniens radio en provisorisk græsk folkerepublik. Kampene blev fra begge sider ført hårdt og grusomt. En afgørelse var ikke i syne; hver gang regeringen satte en offensiv ind, veg general Markos' styrker tilbage over nordgrænsen og trængte efter hvil ind fra andet hold. Bag den jugoslaviske og bulgarske støtte lå marskal Titos store plan om at få dannet en Balkan-føderation [se 21. aug. 46]. Han lagde grunden til den med venskabs- og bistandstraktater med Bulgarien og Albanien og traf indgående forhåndsaftaler med den bulgarske ministerpræsident Dimitrov. Da general Markos juleaften oprettede en provisorisk regering og samtidig indledte en storoffensiv, begyndte Titos plan at se ud som mere end luftkasteller. I Athen blev dannet en fælles græsk-amerikansk generalstab til kampen mod de kommunistiske styrker, og efter amerikansk krav afløstes den monarkistiske regering under Tsaldaris af en samlingsregering under den gamle liberale republikaner Themistokles Sofoulis. I Moskva vakte Titos Balkan-ambitioner alvorlige betænkeligheder hos Stalin. [Se videre 28. juni 48, samt 16. sept. og 16. okt. 49]

Benelux-toldkonventionen ratificeres i Bruxelles af ambassadør, baron Phillipe van Harinxma thoe Slooten, Holland, premierminister Paul-Henri Spaak, Belgien, og minister Robert Als, Luxembourg.

1. jan. 1948

I en del af Europa, der igennem århundreder havde været mark for den europæiske magtkamp, var allerede længe før Churchills taler om et Forenet Europa [se 5. juni 1947] gjort pionérarbejde for den europæiske enhed. Belgiske, hollandske og luxembourgske politikere var under eksilet i London enige om, at krigens samarbejde måtte føres videre økonomisk og politisk, når de atter vendte hjem. Europa måtte bryde ud af den hæmmende handelsmæssige protektionisme, der var en arv fra 1930'rnes krise. Allerede i 1943 undertegnede eksilregeringerne i London en finanskonvention og i 1944 en toldkonvention, der traktatligt forpligtede dem til at skabe en varig toldunion. I den første efterkrigstid var den belgiske og den hollandske økonomi i så vidt forskellig fatning, at toldunionens virkeliggørelse måtte vente lidt. Til gengæld besluttede regeringerne at sætte sig større mål: toldunionen skulle, når den kom, være at betragte som vejen til en fuldstændig økonomisk union. Traktaten om *Be-Ne-Lux*-unionen blev vedtaget i sommeren 1947, og fra nytår trådte toldkonventionen i kraft. Alle indbyrdes toldskranker blev sløjfet med det samme, og i denne varemangelens tid begyndte den vanskeligere demontering af restriktioner, der begrænsede importen og rationerede handelen. Det var uhyre kompliceret, for på forhånd førte Belgien en liberal økonomisk politik, mens Holland foretrak en politik, der dirigerede økonomien. Men der lå politisk vilje og europæisk hensigt bag regeringernes beslutning, og Spaak afviste eksperternes protester: »Spørgsmålet er ikke om det vi forlanger er muligt. Spørgsmålet er hvordan det kan muliggøres. Brug De Deres viden og kunnen til at besvare det.« [Se videre 17. marts]

Veto-retten lammer FN

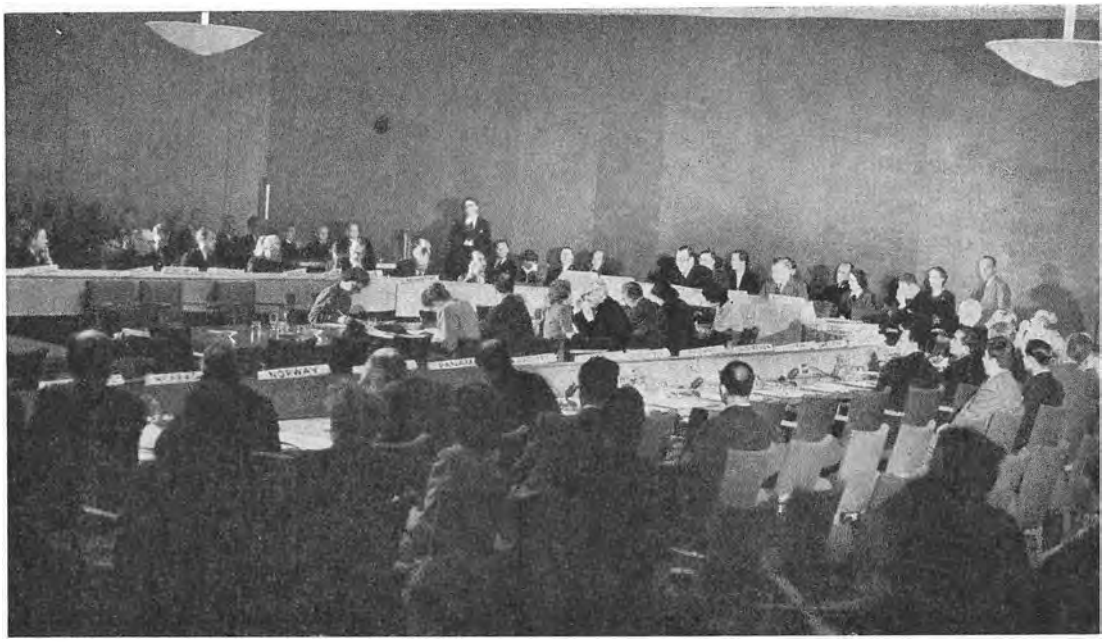

FN's »Lille Generalforsamling« holder sit første møde i det midlertidige hovedkvarter ved Lake Success på Long Island.

5. jan. 1948 Den kolde krig måtte få skuffende følger for arbejdet i Forenede Nationer [se 7. nov. 47], for den internationale organisation var baseret på den forudsætning, at stormagterne ville samarbejde om sikring af freden. FN-pagten gjorde det til en betingelse for sikkerhedsrådets beslutnings-dygtighed, at de fem permanente stormagts-medlemmer skulle være enige: hvis blot én stemte imod, skulle sagen falde, selvom der i øvrigt var flertal for den i rådet. Denne vetoret blev under skærpelsen af Øst-Vest-konflikten brugt stadig hyppigere af Sovjetunionen. Det var naturligt, at det blev Sovjet, der benyttede den, for Sovjet var altid i mindretal, USA kunne mønstre normalt flertal for sine standpunkter og behøvede ikke at bruge vetoet. Men Sovjet brugte det så systematisk, at det ikke blot lammede sikkerhedsrådets handlekraft, men også hæmmede FN's vækst som verdensorganisation. Sytten kvalificerede stater havde søgt optagelse siden FN's oprettelse: fire blev optaget i 1946, to i 1947 og elleve var nu spærret ude. Værre var det, at sikkerhedsrådet blev hindret i at arbejde for selv *fredelig* bilæggelse af konflikter mellem medlemmerne, især i spørgsmålet om den græske borgerkrig [se 24. dec. 47]. Forhandlinger om frivillig begrænsning af veto-retten var resultatløse. På amerikansk initiativ oprettede generalforsamlingen derfor i november 1947 en permanent komité af alle medlemmer — den såkaldte »Lille Generalforsamling« — der skulle behandle storpolitiske konflikter ind imellem de ordinære samlinger. Det var et forsøg på at gøre FN mere effektiv uden at ændre pagten, men virkningen blev begrænset af, at Sovjet-blokkens fem medlemmer boykottede det nye organ.
[Se videre 15. maj]

Mahatma Gandhi på *lit-de-parade* i sit hjem i Birla House i New Delhi.

30. jan. 1948

Den »store sjæl« Mahatma Gandhi havde siden Indiens uafhængighed brugt al sit gamle legemes kraft på at bringe forsoning mellem hinduer og muhamedanere og forståelse mellem Indien og Pakistan [se 20. sept. 47]. Denne pacifistiske oprører var dybt nedbøjet over at afslutningen af det britiske *raj* skulle føre til et overmål af vold og blodsudgydelse, der så helt fornægtede hans budskab om menneskets givne godhed. Med faste efter faste søgte han at overtale sit folk til at vende tilbage til læren om ikke-vold, og hvor politikerne intet havde kunnet udrette med magt, syntes profeten stadig at kunne stilne strømmen med sin vilje. Gandhi, der var 78 år, deltog ikke i regeringen, men han prægede den. Endnu i januar gik han i faste, fordi regeringen i New Delhi ikke havde delt hele statskassen med Pakistan efter den britiske tilbagetrækning, og premierminister Nehru måtte bøje sig for hans krav om imødekommenhed. Men for mange fanatiske hinduer — flygtninge fra gengældte grusomheder — var kravet om en forsoning med muhamedanismen et forræderi mod hinduismen, og en af disse fanatikere skød Gandhi ved aftenbønnemødet den 30. januar. Over hele verden gik flag på halv, også i Lake Success ved New York, hvor FN's sikkerhedsråd afbrød og udsatte sit møde om Indiens konflikt med Pakistan om Kashmir. Dagen efter blev Gandhi brændt på bål ved bredden af Jumna-floden. Sikkerhedsrådet erklærede snart situationen i Kashmir for en fare for international fred og sikkerhed. En mæglings-kommission fik i årets løb etableret våbenstilstand. [Se videre 18. sept., samt 17. okt. 51]

Præsident Beneš, t. v., tager den nye regering i ed efter kuppet. Antonín Zápotocký, kommunistisk leder af den faglige landsorganisation, påtegner sin udnævnelse til viceministerpræsident. T. h. ministerpræsident Klement Gottwald.

27. feb. 1948 Sovjetunionen konsoliderede i denne vinter metodisk sit herredømme over Østeuropa [se 23. sept. 47] og kompletterede østblokkens system af venskabs-traktater. Czekoslovakiet havde stadig indenrigspolitisk selvstændighed, men folkefrontsregeringen i Prag var fuldt loyal i sit forhold til Sovjetunionen. Ved sit oprindelige ønske om tilslutning til Marshall-planen [se 2. juli 47] havde den imidlertid vist brist i sin østlige karakter, og kommunisterne havde modgang. Vinteren igennem forberedte de en omvæltning før 1948-valget. Et net af »aktions-komiteer« blev dannet. Indenrigsminister Václav Nosek satte kommunister på alle vigtige poster i sikkerhedspolitiet. Regeringens flertal forlangte hans aktion standset, og da han ignorerede regeringsbeslutningen, indgav 12 ikke-kommunistiske ministre demissionsbegæring den 21. februar. De regnede med, at præsident Beneš så ville udskrive nyvalg, før en omvæltning kunne gennemføres. Men Beneš blev sat under voldsomt pres fra kommunistisk og russisk side. Aktions-komiteerne tog magten i de fleste byer, arbejder-milits besatte aviser, fabrikker og universiteter, mens politiet »for at afværge et borgerligt kup« undertrykte oppositionspartierne. Samtidig koncentrerede Sovjet tropper ved grænsen. Den 25. februar bøjede Beneš sig og lod ministerpræsident Gottwald omdanne regeringen på »folkedemokratisk« basis uden nyvalg. [Se videre 12. marts]

Udenrigsminister Jan Masaryk på *lit-de-parade* på Czernin slottet.

12. marts 1948

Regeringen i Prag beordrede efter kuppet [se 27. feb.] to dages flagning for »frihedens sejr«. Aktions-komiteerne fik officielt overdraget at gennemføre en tilbundsgående udrensning af Czekoslovakiets offentlige liv. »Reaktionære« og »politisk upålidelige« personer skulle fjernes fra alle stillinger med skygge af ansvar, erklærede ministerpræsident Gottwald, og specielt skulle udrensningen ramme de politiske partier, så enhver fare for »anslag mod Folkerepublikken« blev fjernet. Kuppet i Prag rystede den vestlige verden, der i de ti år siden München-aftalen havde haft svært samvittighedsnag overfor det czekoslovakiske demokrati. Som et chok kom dertil den 10. marts meddelelsen om, at udenrigsminister Jan Masaryk havde kastet sig ud af sit vindue i udenrigsministeriet og var blevet dræbt mod stenbroen i Czernin slottets gård. Også den tidligere justitsminister Prokop Drtina havde begået selvmord. Masaryks død, hvis omstændigheder aldrig blev klarlagt, blev følt som langt mere end en personlig og politisk tragedie — den blev symbolet på mordet på et land. Den czekoslovakiske regering lagde ansvaret for hans død på vestmagterne — bebrejdelser over at han beholdt sin ministerpost efter kuppet skulle være årsagen — og gav ham en storstilet officiel begravelse. Præsident Beneš viste sig ved begravelsen for første gang siden kuppet. Han talte ikke. Han var syg og nedbrudt. I juni tog han sin afsked og døde i september. Gottwald blev præsident og Zápotocký ministerpræsident. [Se videre 6. april]

Vestunionen grundlægges

Udenrigsministrene Paul-Henri Spaak, Belgien, Georges Bidault, Frankrig, og Joseph Bech, Luxembourg, efter undertegnelsen af de fem vesteuropæiske staters pagt i Bruxelles.

17. marts 1948 Frankrig og Storbritannien havde i 1947 oprettet Dunkerque-pagten, den første vestlige militæralliance efter krigen. Den var en sikkerheds-traktat rettet mod Tyskland, forpligtede dem til i fællesskab at holde et nyt Tyskland i ave. Som sådan var den et efterslæt af krigen. Den skulle imødekomme fransk udenrigspolitiks stærke krav om sikkerhed mod tysk aggression [se 21. nov. 45]. Men hele udviklingen igennem 1947, der kulminerede i sprængningen af Udenrigsministrenes Råd [se 15. dec. 47], viste at truslen mod Frankrig og det øvrige Vesteuropa kom længere østfra end Tyskland. Udenrigsminister Bevin opfordrede i januar Vesteuropas frie folk til at styrke sammenholdet. Bidault og han foreslog Benelux-staterne [se 1. jan.] gensidige bistands-traktater som Dunkerque-pagten. Spaak svarede positivt, men forlangte andet og mere. I stedet for flere tosidede ønskede han én femsidet pagt som et nyt bidrag til europæisk enhed. I Bruxelles undertegnedes i marts pagten om Vestunionen mellem de fem stater omkring Kanalen. I en tale til kongressen i Washington, hvori præsident Truman på baggrund af kuppet i Prag tilskyndede hurtig vedtagelse af Marshallplanen, lovede han også, at USA ville yde god støtte til Vestunionen. Bruxelles-pagten stod åben for andre lande, og fra britisk side beklagede man, at de nordiske stater holdt sig tilbage. De tre skandinaviske lande, der var med i det begyndende vesteuropæiske økonomi-samarbejde, var mere tilbøjelige til at søge sikkerhed mod russiske ekspansions-bestræbelser i samarbejde på regional basis. [Se videre 20. marts, 16. april og 6. okt]

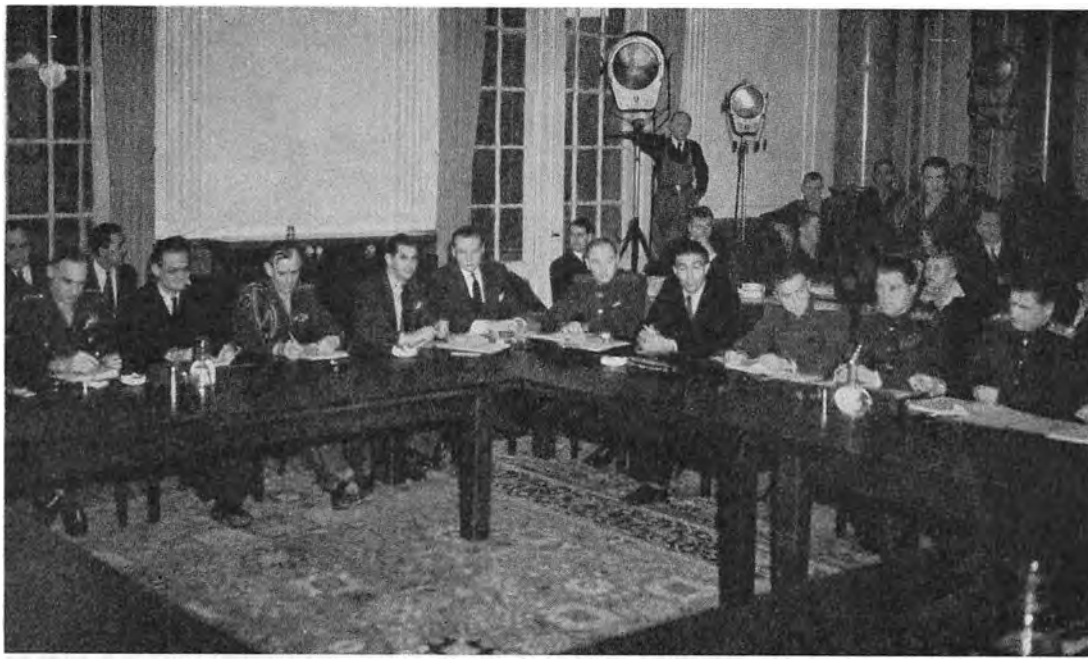

Det Allierede Kontrolråd før det sidste møde — yderst fra venstre USA's militærguvernør, general Lucius D. Clay og hans politiske rådgiver James P. Riddleberger; yderst fra højre Sovjets militærguvernør, marskal Vassily D. Sokolovsky og hans stedfortræder general M. I. Dratvin.

20. marts 1948

Firemagts-kontrollen med Tyskland var ren illusion efter sprængningen af Udenrigsministrenes Råd [se 17. marts]. De fælles kontrolorganer holdt nok stadig møder i Berlin, men de virkede ikke, og i Øst- og Vesttyskland gik udviklingen hver sin vej. Den politiske forudsætning for Vesttysklands enhed blev skabt på en seksmagts-konference i London. Her besluttede besættelsesmagterne og Vestunionens øvrige medlemmer at imødekomme Frankrigs krav om international kontrol med Ruhr-distriktet [se 28. dec.]; Vesttyskland blev inddraget i Vesteuropas økonomiske samarbejde, og en konference om Vesttysklands politiske fremtid blev berammet. I det Allierede Kontrolråd gav det marskal Sokolovsky anledning til at erklære firemagtssamarbejdet for ophørt — Sovjet var jo ikke indbudt til at deltage i Ruhr-kontrollen — og den 20. marts udvandrede den sovjetiske delegation fra Rådets møde. Sovjet hævdede, at sprængningen af firemagts-kontrollen ophævede Berlins status som firemagtsby; de vestlige allierede havde ikke længere selvskreven ret til at opholde sig i Berlin, og fra 1. april skulle al allieret gods- og passagertrafik til Berlin underkastes russisk kontrol. De allierede afviste kravet. På dagen blev allieret jernbane- og landevejstrafik afbrudt. Russerne søgte også at hindre øget flyvetrafik ved at holde jagerøvelser i luftkorridorerne til Berlin. Men efter en kollision mellem en MIG-jager og den britiske rutemaskine, hvor 15 blev dræbt, måtte de retirere. Jager-øvelserne hørte op, og landevejen blev midlertidigt genåbnet. De allieredes tog kom ikke igang igen. [Se videre 24. juni]

Sovjet slutter pagt med Finland

Udenrigsminister Molotov undertegner traktaten i Moskva. Bagved fra venstre viceudenrigsministrene Zorin og Vyshinsky, statsminister Pekkala, marskal Stalin, udenrigsminister Enckell, viceudenrigsminister Svento og indenrigsminister Leino.

6. april 1948 Der gik et gys gennem Finland efter kuppet i Prag [se 12. marts]. Moskva bekendtgjorde, at marskal Stalin den 28. februar havde skrevet til præsident Paasikivi og foreslået en finsk-sovjetisk ikkeangrebs-pagt. Ikke et halvt år var gået siden fredstraktatens ikrafttræden og den russiske kontrolkommissions tilbagetrækning efter tre års nærgående våbenstilstandskontrol [se 9. marts 46]. Der var stærk stemning for at afvise forhandling. De baltiske staters ikkeangrebspagter med Sovjetunionen stod i klar erindring. Præsident Truman kaldte i sin tale til kongressen presset mod Finland for en trussel mod hele den skandinaviske halvø. Men regeringen besluttede sidst i marts at sende en delegation til Moskva, og efter en halv snes dages forhandlinger afsluttedes en venskabs- og bistandspagt. Den forpligtede Finland til et fælles forsvar i Finland mod et eventuelt angreb på Sovjetunionen fra Tysklands eller dets allieredes side; men pagten var mindre forpligtende end frygtet. Meget tydede på, at hensigten blev ændret efter den skarpe vestlige reaktion, og at hensynet til Sveriges holdning til vestligt militært samarbejde spillede ind. I hvert fald bevarede Finland helt sin indenrigspolitiske selvstændighed og værnede om den. I maj fik den kommunistiske indenrigsminister Yrjö Leino mistillidsvotum, fordi han havde stoppet statspolitiet fuldt af kommunister. Da han nægtede at gå af, blev han afsat af Paasikivi. Rigsdagsvalget i juli gav tilbagegang for folkedemokraterne, der mistede 11 af 49 mandater. Socialdemokraten Karl-August Fagerholm dannede mindretalsregering og reorganiserede omgående politiet. [Se videre 28. juni, samt 19. sept. 55]

Marshall-planens administrator Paul G. Hoffman og hans rejsende ambassadør Averell Harriman ved ankomsten til Paris. T. h. USA's amb. Jefferson Caffery.

16. april 1948

Præsident Truman undertegnede den 3. april loven om Marshall-planen [se 12. nov. 47], der på fire år skulle genopbygge Vesteuropas økonomi [se 17. marts]. I Paris oprettedes nu organisationen for europæisk, økonomisk samarbejde, *O.E.E.C.*, der skulle koordinere de 16 landes genopbygningsplaner og bistå den amerikanske administration ved fordelingen af dollar-hjælpen. De 16 landes eksperter havde oprindelig anslået Europas behov i genopbygningsperioden til 29 milliarder dollars. Den amerikanske regering tog sigte mod et samlet beløb på 17 mrd., og til det første, mest kritiske år bevilgede kongressen foreløbig 6,8 mrd. dollars. Bag Marshall-planen havde ligget tanken om, at den ikke blot skulle hjælpe til at genrejse Europa, men også til at samle Europa økonomisk. I den forberedende fase var denne tanke ikke formet som et klart krav, og O.E.E.C. opstod ikke som et *europæisk* organ med selvstændig myndighed. Det blev efter britisk ønske et koordinerende sekretariat. Genopbygningen foregik i overensstemmelse med de enkelte landes planer og ikke efter en samlet europæisk plan. Dermed forpassedes en enestående lejlighed til at rationalisere Europas økonomiske struktur ud fra et helhedssynspunkt. Marshall-hjælpen blev investeret i genopbygning af Europas klassiske struktur, undtagen i de tre Benelux-lande [se 1. jan.], som selv havde besluttet at arbejde for større enhed. På Europa-kongressen i Haag i maj fremsatte Winston Churchill krav om et Europa-Råd til fremme af den europæiske enhed. [Se videre 28. dec., samt 12. aug. 49]

USA vinder Italiens valg

Premierminister de Gasperi taler ved et kristelig-demokratisk valgmøde på pladsen foran Milanos domkirke.

18. april 1948 Italien, der havde det næststørste kommunistparti i Vesteuropa [se 3. dec. 47], skulle i dette spændingens forår holde sit første valg under den nye forfatning. Kommunister og socialister havde to år før fået 40 % af stemmerne tilsammen, og deres ledere Palmiro Togliatti og Pietro Nenni sluttede i 1947 pagt om en »folkefront«. Et socialistisk mindretal under Giuseppe Saragat brød ud, men folkefronten skulle alligevel have store chancer for at besejre de Gasperis kristelige demokrater, som sidst havde fået 35 % af stemmerne. Valgbilledet blev vendt i Vesteuropas mest storpolitiske valgkamp. Den gjaldt i 1948's perspektiv risikoen for et Prag-kup senere i Rom, — og USA satte al kraft ind på at hindre det. Skibe med Marshall-hjælp blev under fanfarer sendt ekspres til Italien. Præsident Truman skænkede 29 fragtdampere til den italienske handelsflåde. Italiensk guld, røvet af tyskerne, blev udleveret. To millioner italiensk-amerikanere blev mobiliseret til en overtalelseskampagne pr. brev og telegram overfor slægtninge i det gamle land. Drømmen om emigration til USA blev slukket for dem, der ville stemme kommunistisk. Vatikanet, der brød nylige forpligtelser til at holde kirken udenfor politik, erklærede at syndsforladelse ville blive nægtet alle kommunistiske katolikker. Vestmagterne lovede, at fristaden Triest [se 21. aug. 46] skulle blive givet tilbage, og de provokerede Sovjet til at afvise det få dage før valget. Resultatet blev rent flertal for de kristelige demokrater — 53 % mod folkefrontens 30 %. De Gasperi dannede regering igen, og hans tidligere vicepremierminister Luigi Einaudi, 74 år, blev få uger efter valgt til præsident. [Se videre 17. aug. 53]

Valghandling i Nae Chon, Sydkorea, ved det første frie valg i landets historie.

10. maj 1948

På den anden side verden førte konfrontationen mellem Sovjet og USA til, at Korea blev delt. Japan havde annekteret Korea i 1910, og landets uafhængighed var officielt krigsmål under anden verdenskrig. Efter Japans kapitulation skulle russiske og amerikanske tropper holde Korea besat, indtil en provisorisk koreansk regering var oprettet. Demarkationslinjen mellem dem var den 38. breddegrad. Efter to års forgæves forsøg på at nå enighed med Sovjet gik USA til FN, der påtog sig at overvåge en fri regeringsdannelse og tilbagetrækning af besættelsestropperne. Sovjetunionen boykottede FN's kommission og nægtede den adgang til Nordkorea. Den 10. maj blev valg til den koreanske nationalforsamling, med sæde i Seoul, gennemført i Sydkorea under voldsom sabotage fra kommunisterne. Den repræsenterede 18 millioner af Koreas samlede befolkning på 27 mill. I juli vedtog den en forfatning og valgte frihedskampens leder, dr. Syngman Rhee til præsident. Kort efter udråbte nordkoreanerne Korea til »Demokratisk Folkerepublik«. FN anerkendte dr. Rhees regering, østblokken den nordkoreanske som landets eneste lovlige regering. I løbet af 1949 blev besættelsestropperne trukket tilbage i overensstemmelse med FN's krav, men imod den sydkoreanske regerings protest. Den advarede FN om, at en nordkoreansk hær på 250.000 mand stod langs den 38. breddegrad som en trussel mod Sydkoreas selvstændighed. FN's Korea-kommission sendte derefter observatører til Korea for at overvåge faren for militær konflikt. [Se videre 25. juni 50]

Gade i Tel Aviv efter det første ægyptiske luftangreb. Maskingeværild har dræbt både hest og kusk.

15. maj 1948 Med den 14. maj udløb det britiske mandat over Palæstina [se 8. sept. 47], og de britiske styrker blev trukket tilbage, uden at magten kunne overgives til etablerede, nye statsorganer. FN [se 5. jan.] havde ikke — trods Trygve Lies meget ihærdige bestræbelser — kunnet forberede en fredelig gennemførelse af planen om Palæstinas deling; araberne nægtede blankt at gå ind på den, og den britiske mandat-regering afslog derfor at medvirke til dens iværksættelse. Ved midnat proklamerede jøderne staten Israels oprettelse. Elleve minutter efter bekendtgjorde præsident Truman, at USA *de facto* anerkendte Israels provisoriske regering. Få timer senere meddelte den ægyptiske regering og siden den Arabiske Liga FN's sikkerhedsråd, at væbnede styrker fra Ægypten, Transjordanien, Syrien og Libanon var rykket ind i Palæstina for at sikre »ro og orden«. Den arabiske invasion var den første væbnede aggression, sikkerhedsrådet var stillet overfor, og Trygve Lie pressede på — ikke mindst af hensyn til præcedens — for at opnå omgående indgriben. Men konflikt mellem britisk og amerikansk politik hindrede effektive beslutninger. I kampene stod den jødiske milits sig uventet godt mod de arabiske angreb; kun den Arabiske Legion fra Transjordanien, under den britiske general Glubb Pasha, var den overlegen. Efter fem dages kampe udnævnte sikkerhedsrådet grev Folke Bernadotte, præsidenten for Svensk Røde Kors, til FN's mægler. Først efter to ugers kamp beordrede rådet våbenstilstand under trussel om sanktioner. Grev Bernadotte fik den 11. juni kampene indstillet for en fire ugers periode. [Se videre 20. sept.]

Amerikansk transportmaskine under landing i Tempelhof lufthavn med forsyninger til Berlin på blokadens første dag.

24. juni 1948

I månederne efter Kontrolrådets sprængning [se 20. marts] afsnørede russerne gradvist Berlins forbindelser til Vesttyskland. Landevej og jernbane gennem Sovjet-zonen fra Hamburg og Bayern blev lukket for tyske forsyninger. Kanal-systemet blev i perioder spærret uden varsel. Den åbenlyse hensigt var at sikre russisk kontrol over Berlins eksistens-betingelser. Sammen med den delvise blokade mod de allieredes egne forbindelseslinjer skabte det en farlig og spændt situation med mulighed for åben konflikt. I begyndelsen af juni besluttede seksmagts-konferencen i London, at en vesttysk forfatningsgivende forsamling skulle indkaldes som første skridt til genopbygning af en tysk stat. Ti dage efter dekreterede de vestlige militærregeringer en gennemgribende pengereform i Vesttyskland. Russerne spærrede grænsen mellem Øst- og Vesttyskland og gennemførte en separat østtysk pengereform, som de gav gyldighed for hele Berlin. Vestmagterne var villige til at acceptere den østtyske *Mark* i Berlin, hvis dens omløb for Berlins vedkommende blev underkastet firemagts-kontrol. Sovjet ville ikke gå med til nogen ny form for firemagts-kontrol. Derefter blev de vesttyske *Deutsche Mark* indført i Vestberlin. Den sovjetiske militærregering standsede øjeblikkelig al trafik og fragt til Vestberlin ad jernbane, landevej eller kanal. En ring af tropper og politi blev lagt langs bygrænsen. Byen skulle afskæres. Men luftvejen stod stadig åben. [Se videre 6. sept.]

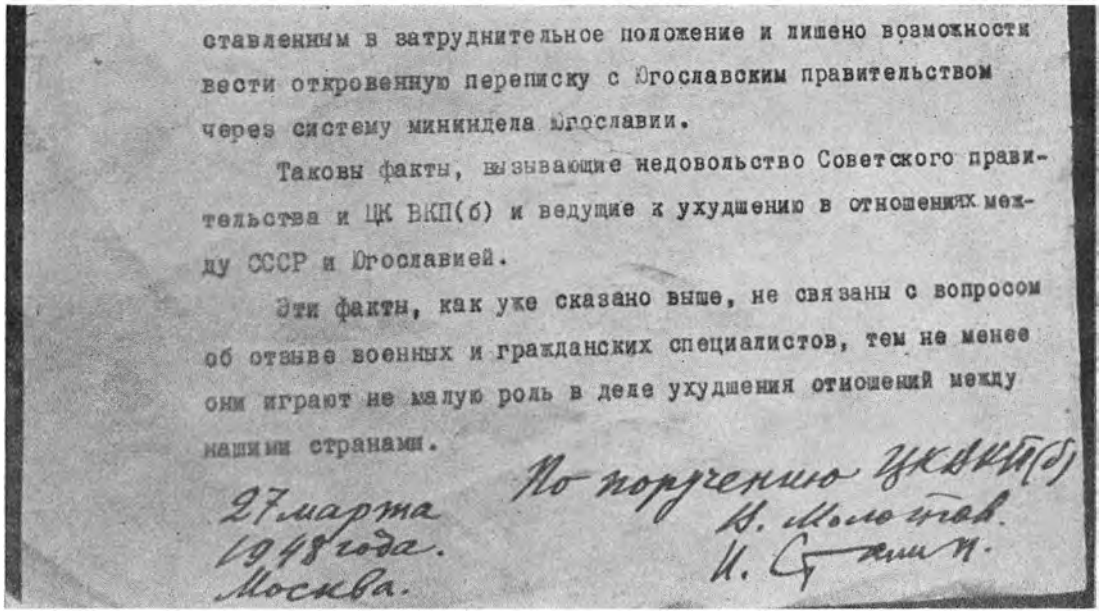

ставленным в затруднительное положение и лишено возможности вести откровенную переписку с Югославским правительством через систему министерства Югославии.

Таковы факты, вызывающие недовольство Советского правительства и ЦК ВКП(б) и ведущие к ухудшению в отношениях между СССР и Югославией.

Эти факты, как уже сказано выше, не связаны с вопросом об отзыве военных и гражданских специалистов, тем не менее они играют не малую роль в деле ухудшения отношений между нашими странами.

По поручению ЦК ВКП(б)
В. Молотов.
И. Сталин.

27 марта
1948 года.
Москва.

Slutningen af det første ultimatum til Tito fra centralkomiteen i Moskva, undertegnet af Molotov og Stalin.

28. juni 1948 Samtidig med at Stalin gennemførte kuppet i Prag [se 6. april] ville han sikre disciplinen på østblokkens sydlige flanke. Her havde Jugoslaviens marskal Tito [se 24. dec. 47] i det sidste års tid optrådt med stigende respekt for sin egen betydning. Hans politik tog sigte mod en Balkan-føderation under jugoslavisk ledelse, og måske ligefrem mod en østeuropæisk føderation fra Grækenland til Polen. Det var i åben modstrid med den ensretning af Østeuropa, Stalin ville fremme med oprettelsen af Kominform [se 23. sept. 47]. De østeuropæiske staters formelle selvstændighed skulle ikke indebære, at de kunne føre selvstændig politik. Titos planer, der blev støttet af Bulgariens ministerpræsident Dimitrov, kunne ende i en konkurrerende magtdannelse inden for den socialistiske blok, og det ville Sovjet ikke tolerere. De bulgarske og jugoslaviske ledere blev kaldt til Moskva i februar. Dimitrov kom; Tito sendte en stedfortræder. Dimitrov erkendte omgående sit fejltrin; Tito betænkte sig. I en hemmelig, skarp brevveksling mellem Stalin og Tito i forårets løb anklagedes jugoslaverne for »ideologiske afvigelser« og »grænseløs arrogance«, men Tito nægtede at underkaste sig Moskvas disciplin. Kominform blev kaldt til møde om »det jugoslaviske spørgsmål« i Bukarest i slutningen af juni, men der kom ingen delegation fra Jugoslavien. Den 28. juni blev det bekendtgjort, at det jugoslaviske kommunistparti var ekskluderet af Kominform. Communiqueet opfordrede de jugoslaviske kommunister til at gøre opstand mod Titos partiledelse. I Moskva sagde Stalin til partisekretæren fra Ukraine, N. S. Krushchov: »Jeg løfter min lillefinger — og så er der ikke mere nogen Tito. Han falder«. [Se videre 20. dec.]

Republikanernes præsidentkandidat, guvernør Dewey, under valgtale til *American Legion* i New York.

15. aug. 1948

Midt i den storpolitiske krise om Berlin [se 24. juni], der kunne være optakt til et angreb på Vesteuropa, blev USA kastet ud i valgkampen før årets præsidentvalg. Lykkeligvis havde præsident Truman i sine tre regeringsår bestræbt sig på at holde udenrigspolitik hævet over den partipolitiske kamp. Han havde allerede i forsommeren overbevist kongreslederne om, at udviklingen kunne komme til at kræve såvel militær som økonomisk bistand til Europa. Republikanernes udenrigspolitiske ordfører, senator Arthur Vandenberg, sikrede senatets næsten enstemmige godkendelse af en resolution, der gav bemyndigelse til USA's medvirken i regionale sikkerheds-arrangementer. Regeringen kunne således føre fredede forhandlinger med Vestunionen, mens valgkampen stod på. Præsident Truman ville genopstilles, selvom Gallup-undersøgelser kun gav ham 37% tilslutning blandt vælgerne, og skønt hans politik splittede to yderfløje væk fra det demokratiske parti. Roosevelts anden vicepræsident Henry Wallace [se 20. sept. 46] samlede de mest venstre-orienterede demokrater i et *Progressive Party*, der ønskede fred med Sovjet for enhver pris. Og sydstats-demokrater opstillede South Carolinas guvernør J. Strom Thurmond som lokal præsidentkandidat i protest mod Trumans krav om en mere positiv racepolitik. Den demokratiske splittelse skulle give alle chancer til New Yorks guvernør Thomas E. Dewey, der som i 1944 blev opstillet som republikanernes præsidentkandidat. [Se videre 2. nov.]

Leve dronningen!

Den netop abdicerede dronning Wilhelmina, nu prinsesse af Nederlandene, udbringer et leve for sin datter, den nye dronning Juliana fra slotsbalkonen i Amsterdam. T. h. prins Bernhard.

4. sept. 1948 Holland havde i juli holdt valg til generalstaterne (rigsdagen), hvor stærk tilbagegang for kommunisterne var det bemærkelsesværdige træk. Det katolske folkeparti og arbejderpartiet, der hidtil havde dannet regering, bevarede deres flertal. Den nye regering tog det nogen tid at samle, fordi en bredere koalition skulle sikre to tredjedeles flertal for en grundlovsændring om oprettelsen af den Hollandsk-Indonesiske Union [se 23. juni 46]. Ny premierminister blev Willem Drees fra arbejderpartiet, med dr. Dirk U. Stikker fra frihedspartiet som udenrigsminister. Regeringens første opgave var at assistere ved tronskiftet. Dronning Wilhelmina havde i maj midlertidigt overgivet landet til prinsesse Juliana som prinsesseregent. Den 30. august, dagen før sin 68 års fødselsdag, overtog hun igen tronen for en uge for endeligt at kunne vige den til fordel for sin datter. Ugen igennem var for det grønne Holland med de blå kanaler én stor orange-farvet fest uden mage, en favnende hyldest til to dronninger af huset Oranje-Nassau. Lørdag undertegnede dronning Wilhelmina abdikations-dokumentet på slottet i Amsterdam, i overværelse af prinsesse Juliana, prins Bernhard, formændene for generalstaternes to kamre, regeringen og repræsentanter for Indonesien, Surinam og Hollandsk Vestindien. »Fuldstændigt, frivilligt og uigenkaldeligt« overdrog hun de kongelige prærogativer til Juliana. Om mandagen — 50 års-dagen for Wilhelminas tiltræden som regerende dronning — blev dronning Juliana taget i ed i den middelalderlige *Nieuwe Kerk* og kørte i guldkaret gennem Amsterdam. [Se videre 21. dec.]

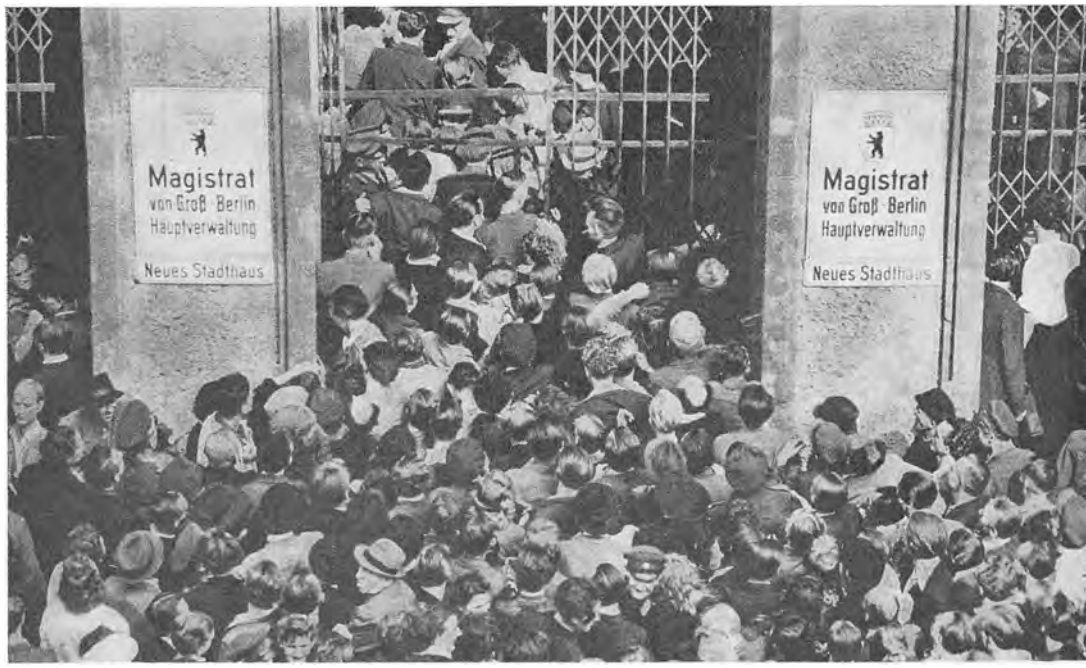

Østberlinsk politi åbner gitterporten til Berlins rådhus for kommunistiske demonstranter, der vil hindre byparlamentet i at holde møde.

6. sept. 1948

Den første begrundelse for blokaden mod Berlin [se 24. juni] var »tekniske vanskeligheder«. Den næste var pengereformen. Den mest oprigtige gav marskal Sokolovsky i et møde med de tre vestlige militærguvernører. Han sagde, at de »tekniske vanskeligheder« ville vedvare, indtil vestmagterne havde opgivet deres planer om at give Vesttyskland egen regering og om at oprette en international Ruhr-kontrol uden russisk medvirken [se 28. dec.]. Det var en politisk blokade: enten skulle vestmagterne opgive London-konferencens beslutninger, eller også ville de blive tvunget til at opgive Berlin. Vestmagterne var enige om, at de måtte blive i Berlin, men de var uenige om den bedste modpolitik. Den amerikanske regering — og ikke mindst general Clay i Berlin — mente det vigtigst at vise, at de *kunne* blive i Berlin. Før det var bevist, nyttede forhandlinger ikke. Den britiske regering ønskede en mere smidig taktik, der gav Sovjet mulighed for at manøvrere sig tilbage fra en for fremskudt position. Resultatet blev lidt af hvert. Clay organiserede en imponerende luftbro af transportmaskiner, der bragte forsyninger ind i så stort omfang, at blokaden kunne trækkes længe ud; regeringernes Moskva-ambassadører søgte kontakt med Stalin. Efter en måneds forhandlinger i Moskva blev det tyske pengeproblem sendt tilbage til militærguvernørerne. Men Sovjet havde ikke i sinde at lade blokaden slutte med et kompromis. Tværtimod lod russerne — mens militærguvernørerne forhandlede — Berlins borgerrepræsentation jage bort fra rådhuset i den sovjetiske sektor ved en serie »spontane demonstrationer«, der indledte byens administrative spaltning. [Se videre 6. okt.]

Indien besætter Hyderabad

Indiske panserenheder rykker ind i Secunderabad, garnisonsbyen uden for hovedstaden Hyderabad.

18. sept. 1948 Indien havde foruden Kashmir-konflikten [se 30. jan.] et statsproblem, der måtte løses før den Indiske Union kunne tage endelig form. Det største af de tidligere britiske protektorater var det muhamedanske fyrstedømme Hyderabad midt i det indiske fastland, med en befolkning på 17 millioner, hvoraf 15 mill. var hinduer og 2 mill. muhamedanere. I tillid til, at valget mellem tilslutning til Pakistan eller den Indiske Union skulle afgøres ved en folkeafstemning, hvis udfald måtte være givet, blev de indiske tropper trukket tilbage i 1947. Men Hyderabads *nizam* og hans muhamedanske regering udskød folkeafstemningen, oprettede et stærkt, hårdhændet frikorps og forlangte Hyderabad anerkendt som selvstændig stat. Premierminister Nehru ville under ingen omstændigheder tolerere en selvstændig, muhamedansk stat, der kunne blive en pakistansk militærbase midt i Indien. Han forlangte *nizams* autokratiske styre afløst af et politisk repræsentativt system. Med blokade lagde han pres på Hyderabads regering i sommeren 1948, og da det ikke gav resultat, og frikorpsene terroriserede hindu-befolkningen, krævede han adgang for den indiske hær til at vende tilbage til garnisonerne. *Nizams* regering appellerede til FN, men den 13. september marcherede indiske tropper ind fra nord, syd, øst og vest. Efter fire dages kampe kapitulerede regeringen og blev fængslet. *Nizam* erklærede i en radiotale, at regeringen havde taget magten fra ham ved et fascistisk kup og havde plyndret og hærget landet. Hans ønske var at slutte Hyderabad til den Indiske Union. FN's sikkerhedsråd lod sagen falde. [Se videre 21. april 49]

Grev Bernadottes maskine med hans og oberst Serots bårer lander i Genève på vejen fra Palæstina til Paris og Stockholm.

20. sept. 1948

Grev Folke Bernadotte havde som FN's mægler i Palæstina [se 15. maj] opslået sit hovedkvarter på den græske ø Rhodos, og hans lille, hvide flyvemaskine med Røde Kors-emblemet og bogstaverne »U.N.« strøg frem og tilbage mellem hovedstæderne i utrættelig indsats for at skaffe ende på den arabisk-jødiske konflikt. Mens han forhandlede om en politisk løsning, løb den fire ugers våbenstilstand ud. Araberne nægtede at forlænge den. De genoptog angrebet — med endnu mindre held end før. Under ti dages heftige kampe forbedrede Israel sin position og sikrede sig mere territorium end forudset under delings-planen. En uforbeholden ordre til fjendtlighedernes indstilling blev så efterkommet. Denne gang var det våbenstilstand uden tidsfrist. Bernadotte genoptog sine forhandlinger i Tel Aviv, Amman og Cairo og satte samtidig ind på at gøre våbenstilstanden mere effektiv i Jerusalem, hvor den ustandselig blev krænket. Den 17. september var han på inspektion i Jerusalems jødiske kvarter sammen med våbenstilstandskommissionens svenske stabschef, generalmajor Åge Lundström, og en fransk og amerikansk observatør. En jeep kørte ind foran deres kortege. To mænd med maskinpistoler sprang ud, løb hen til vognen, skød grev Bernadotte og oberst André Serot på nært hold og flygtede. Mordet var begået af den jødiske terror-organisation, Stern-banden, der beskyldte Bernadotte for at være britisk agent og beklagede Serots død; de ville have ramt Lundström. Israels regering forbød de gamle modstandsorganisationer. Gerningsmændene blev ikke fundet. [Se videre 24. feb. 49]

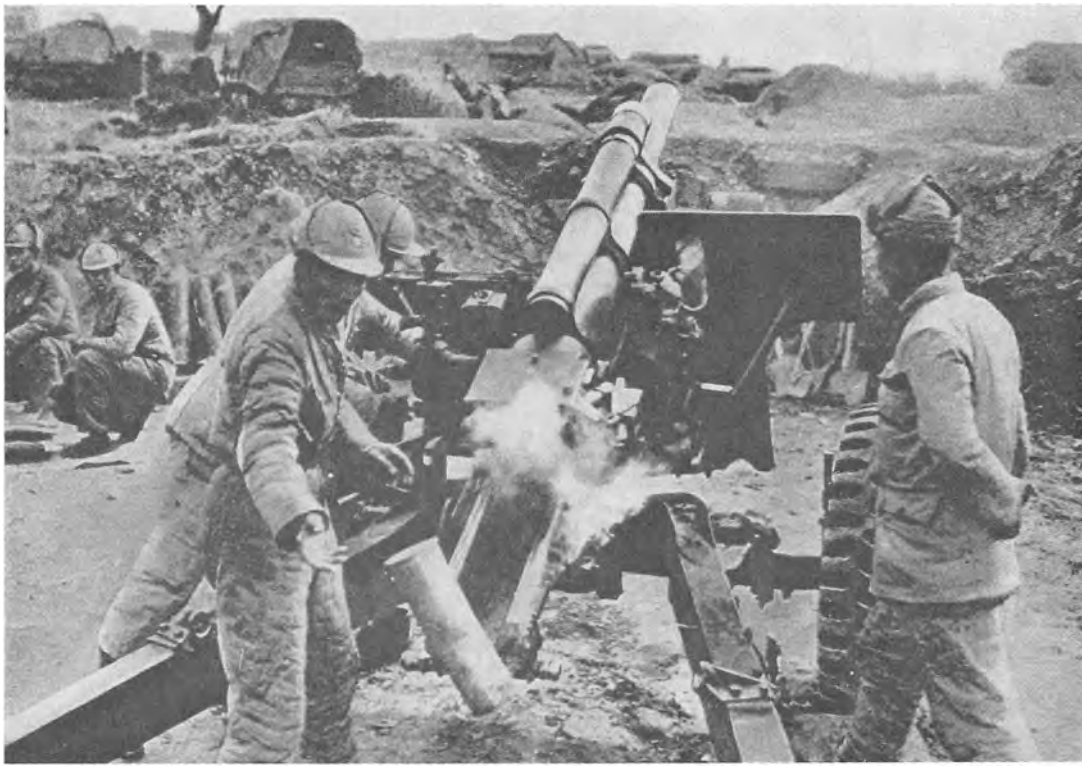

Kinesisk regerings-artilleri i forsvaret for Suchow — nordvest for hovedstaden Nanking — som måtte rømmes under presset fra kommunisternes efterårsoffensiv.

26. sept. 1948 Chiang Kai-shek blev i april genvalgt til Kinas præsident, men hans stilling var svækket [se 20. okt. 47]. Nationalforsamlingen forkastede Chiangs kandidat til vicepræsidentposten og valgte general Li Tsung-jen, der havde kommandoen i Peking. Han blev støttet af *Kuomintangs* liberale fløj. Li optog hemmelig kontakt med kommunisterne i Peking, og en afslutning på borgerkrigen var i sigte midt på sommeren. Aftalen gik ud på, at Li skulle styrte Chiang og selv tage magten, hvorefter kommunisterne ville slutte våbenstilstand og gå ind i en koalitions-regering under Li. Men inden han kunne gennemføre kuppet, var den militære situation begyndt at ændre sig afgørende til kommunisternes fordel. I strid med en henstilling fra Stalin om at fortsætte den langtrukne krigsførelse, der tærede amerikanske forsyninger uden at provokere amerikansk intervention, besluttede de kommunistiske ledere at gå i storoffensiv fra september. I et hurtigt fremstød væltede de regeringens sidste holdepunkter i Nordkina, bortset fra Peking og Tientsin, som blev lagt under blokade. Chiang landsatte sin bedste panserdivision på sydkysten af Manchuriet for at undsætte garnisonerne i Mukden og Changchun, men alle tropperne blev omringet på åbent land. På få uger overgav en halv million sig, og Manchuriet faldt uden megen kamp. Kommunisternes hære havde nu den talmæssige overlegenhed. [Se videre 3. feb. 49]

Gurkha-tropper visiterer malayiske arbejdere på landevej ved Kuala Lumpur under razzia efter kommunistiske oprørere.

30. sept. 1948

Samtidig med Sovjets politiske offensiv i Europa og kommunisternes militære offensiv i Kina begyndte en serie kommunistiske aktioner i Sydøst-Asien [se 23. juni 46], hvor franskmændene allerede førte krig mod Vietminh-styrkerne i Indokina. Det bar præg af en beslutning i Moskva om, at de kommunistiske modstands-organisationer fra kampen mod japanerne igen skulle træde i funktion, måske som et bidrag til nervekrigen eller som afledningsmanøvre. I Malaya, Indonesien og Philippinerne kom det i sommerens løb til væbnede opstande, der gled over i guerilla. I Malaya indledte kommunister fra det store kinesiske mindretal en mord- og terrorkampagne mod både kinesiske nationalister og europæiske funktionærer ved plantagerne og minerne. Den britiske guvernør erklærede undtagelsestilstand i juni, forbød kommunistpartiet i juli, forpurrede et kupforsøg i august, og en blodig junglekrig trak sig i gang. I Indonesien brød ulmende kommunistisk aktivitet på Java den 19. september ud i åben revolte mod præsident Sukarno i Madiun, den Indonesiske Republiks tredjestørste by. En kommunistleder ved navn Muso, der havde levet i Moskva siden den kommunistiske revolte i 1927, var vendt hjem under falsk navn i august. Han tog magten i Madiun og proklamerede en indonesisk sovjetrepublik, der erobrede oliebyen Tjepu og enkelte andre holdepunkter. Sukarno forbød kommunistpartiet, og republikkens hær generobrede Madiun efter en uges kamp. Musos regering flygtede op i bjergene, og han selv blev skudt i november. [Se videre 21. dec., samt 6. okt. 51]

Samling mod de Gaulle

General de Gaulle erklærer på pressekonference, at Frankrig ikke længere regeres på lovlighedens grund.

1. okt. 1948 Frankrigs kommunister [se 3. dec. 47] genoptog i sommerens løb med held strejkekampen mod regeringen, og i september fik de lammet de nordfranske minedistrikter og størstedelen af statens metalindustri samt havne og flyvepladser. På den modsatte fløj voksede bevægelsen omkring general de Gaulle [se 10. maj 47], begunstiget af frygt for kommunisternes og Sovjets aggressivitet. De Gaulles tilbud efter Prag-kuppet om at redde Frankrig, mens tid var, fik en truende undertone, da de politiske partier stadig nægtede at føje ham. Han fastholdt at han ville til magten ad legal vej, men han hævdede at nationalforsamlingen — ved at nægte at udskrive valg — spærrede den legale vej for ham og skabte illegale tilstande, hvor folkets vilje ikke kunne komme til udtryk. Hærledelsen støttede hans kampagne ret åbenlyst, og flere af hans møder fik blodigt efterspil. Nationalforsamlingens reaktion på truslerne mod systemet fra højre og venstre blev efterhånden stærkere samling om midten. Modstandspolitikerne gled tilbage i baggrunden, og de gamle politikere fra mellemkrigstiden fik en renæssance. Efter tre regeringskriser i sommerens løb dannede det gamle, radikale partis dr. Henri Queuille, der havde været minister i 19 kabinetter før krigen, en regering som kom til at holde over et år. Folkerepublikaneren Robert Schuman, der havde været minister i 1940, afløste sin partifælle Georges Bidault som udenrigsminister. Den første gode efterkrigshøst og massiv Marshall-hjælp skabte nu økonomisk fremgang, og både kommunisterne og de Gaulle tabte terræn. [Se videre 7. feb. 49]

Viceudenrigsminister Andrei Vyshinsky og den britiske ambassadør, Sir Alexander Cadogan, under Berlin-debatten i sikkerhedsrådet.

6. okt. 1948

Berlin-blokaden [se 6. sept.] blev af vestmagterne indbragt for FN's sikkerhedsråd, da generalforsamlingen trådte sammen i Paris i september. Men det var mod Sovjets vilje, og det 27. russiske veto blev brugt til at standse en neutral kompromisresolution, som skulle have ophævet blokaden, indført østtysk møntfod i hele Berlin og sammenkaldt Udenrigsministrenes Råd til nye Tysklandsforhandlinger — altsammen i løbet af november. En neutral ekspert-komité fortsatte i FN's navn bestræbelserne på at finde en Berlin-formular, men mens den forhandlede, blev Berlin til to byer, der gjorde monetære enhedsformularer rent akademiske. Realiteten var, at Sovjet ikke var indstillet på at afbryde sin politiske offensiv i Europa, og at vestmagterne havde indset, at den måtte standses i Berlin. Blokaden var blevet den afgørende styrkeprøve [se videre 17. nov.]. Den overbeviste Vesten om, at man selv måtte organisere den kollektive sikkerhed, som Forenede Nationer var blevet hindret i at skabe. Begyndelsen var gjort med Bruxellespagten [se 17. marts], der nu i oktober oprettede et militært hovedkvarter for Vestunionen i Fontainebleau, med feltmarskal, Lord Montgomery som øverstkommanderende og general Lattre de Tassigny som chef for de vesteuropæiske landstyrker. Samtidig foregik siden juli i hemmelighed forhandlinger mellem USA og Vestunionens ledere om et mere udstrakt regionalt forsvars-samarbejde, baseret for Amerikas vedkommende på principperne i Vandenberg-resolutionen [se 15. aug.]. I oktober nåede man principiel enighed om at arbejde henimod en defensiv pagt for det nordlige Atlanterhavsområde, og officielle forhandlinger begyndte i Washington i december. [Se videre 6. jan. 49]

Præsident Truman i sit kampagnetog på vej gennem Texas med lokale politikere. T. v. justitsminister Tom Clark, nr. to fra højre *Speaker* i repræsentanternes hus Sam Rayburn, begge fra Texas.

2. nov. 1948 Præsident Truman kom med adskillige overraskelser i sin kampagne mod guvernør Dewey [se 15. aug.]. Straks efter partikonventet i juli indkaldte han kongressen til ekstraordinær samling for at tvinge det republikanske flertal til at forkaste en række socialpolitiske lovforslag. Det gav ham ammunition til valgkampen, og han skød den af i en helt uortodoks kanonade: han lod sig køre på kryds og tværs over Amerika i sit præsidenttog, og fra bagperronen talte han på store og små jernbanestationer i en bramfri tone, folk kunne forstå. Denne »trinbræt-kampagne« strakte sig over en måned. Truman kørte 50.000 km, holdt 356 taler og kom i direkte kontakt med 12—15 millioner amerikanere. Mindre vellykket, men fuldt så overraskende var hans forsøg på at udmanøvrere Henry Wallace, der anklagede regeringen for »krigsophidsende« politik i Berlin-krisen. Truman besluttede — uden på forhånd at rådføre sig med udenrigsminister Marshall, der var til FN-samling i Paris — at sende højesteretspræsident Fred Vinson til Moskva som sin personlige udsending i fredsmission til Stalin. Han skulle snakke lige ud af posen og få Stalin til at forstå Trumans reelle hensigter med den store politik. Såvel Marshall som USA's allierede protesterede, da Vinson-missionen blev kendt, ja Marshall fløj omgående til Washington, og Truman måtte aflyse. En svingende landbrugs-konjunktur hjalp til gengæld Truman i kampagnens sidste uger, og han vandt en meget overraskende og ubestridelig sejr over såvel Dewey som Gallup-institutterne. [Se videre 20. jan. 49]

Tre af de japanske krigsforbrydere i fængslet før dommen: general Hideki Tojo, premierminister under krigen: dødsdom; marskal Shunroku Hata, øverstkommanderende i Kina: livsvarigt fængsel; og bagest udenrigsminister Mamoru Shigemitsu, der undertegnede kapitulationen: 7 års fængsel.

12. nov. 1948

Krigsforbryder-processen ved den Internationale Militær Domstol i Tokio blev en af de længste kriminelle retssager i historien. Efter to og et halvt års domsforhandling, hvor 104 advokater forsvarede de 25 anklagede generaler og regeringsmedlemmer, afsagde de elleve landes dommere den 12. november syv dødsdomme, der blev eksekveret ved hængning, seksten livsvarige og to kortere fængselsstraffe. Enden på retsopgøret faldt sammen med en vending i den amerikanske besættelsespolitik [se 15. maj 46]. Som i Tyskland ændrede den amerikanske militærregering nu signaler i den økonomiske politik. Demontagen af fabrikker blev indstillet, krigsskades-erstatninger erklæret for opfyldt, og decentralisering af det japanske industriliv afsluttet. I stedet blev der sat ind på den økonomiske genopbygning. Den socialistiske regering under Hitoshi Ashida var trådt tilbage i oktober efter en bestikkelses-affære, der også involverede premierministeren, og den konservative Shigeru Yoshida dannede igen kabinet, først som mindretalsregering. Valg i januar gav hans liberale parti rent flertal i begge parlamentets kamre, og det blev Yoshida der, i nært samarbejde med besættelsesmyndighederne og støttet til hjælp fra USA, bragte Japan økonomisk på fode igen. General MacArthur erklærede, at målet med USA's politik var Japans økonomiske og politiske uafhængighed — »Japan skal blive Stillehavets Schweiz«. [Se videre 25. juni 50]

Luftbroen vokser

Amerikansk transportmaskine losser forsyninger til Berlin i Tempelhof lufthavn. T. h. RAF-marskal Lord Tedder (med pibe) får forklaret luftbro-ekspeditionen i Gatow lufthavnens kontroltårn i Berlins britiske sektor.

17. nov. 1948 Vestberlins 2.500.000 indbyggere brugte før blokaden 12.000 tons forsyninger om dagen. Til lige at opretholde livet kunne byen klare sig med 4000 tons, men hvis industrien og det økonomiske liv skulle holdes nogenlunde i gang, måtte der 8000 tons til. Byen lå inde med levnedsmidler til 36 dage og kul til 45 dage, da blokaden begyndte [se 6. okt.]. General Clay havde ca. 100 tomotorers transportfly i Tyskland. Han beordrede dem alle øjeblikkelig sat ind på Berlins undsætning, og i løbet af to døgn fik han organiseret den første spinkle luftbro til Berlin. Hans formål var i første omgang at vise sin regering i Washington at det *kunne* gøres, at det teknisk var muligt at holde så mange maskiner i luften på Berlin-ruten og få tilførslerne frem, selv med et forholdsvis beskedent antal fly af ældre årgang. På det grundlag fik han trukket flere, større og nyere maskiner til, og med betydelig britisk bistand kom luftbroen i løbet af få måneder op på en landing hvert halve minut på en af Vestberlins tre flyvepladser. RAF brugte også Berlins søer til landingsplads for flyvebåde. Før vinteren var de daglige tilførsler bragt op på 5000 tons, og trods vanskeligt vejr blev de stadigt øget. Det var nok til at berlinerne kunne leve, men under kummerlige betingelser. Rationerne var små og ensformige — brød, gryn og dehydrerede kartofler. Der var kun kul til 2 timers elektricitet om dagen — ikke til brændsel og ikke til industri. Folk frøs, og arbejdsløsheden blev stor. Men berlinerne tog det med humør. Som nødhjælpsarbejde byggede de en flyveplads til og hjalp både sig selv og de allierede. [Se videre 5. dec.]

Den østberlinske overborgmester Friedrich Ebert taler ved demonstration mod byvalget; bag ham skimtes Wilhelm Pieck. T. h. Vestberlins overborgmester prof. Ernst Reuter med sin forgænger Frau Louise Schröder.

5. dec. 1948

Berlinernes stilfærdige udholdenhed var det menneskelige grundlag for, at blokaden kunne brydes over en luftbro [se 17. nov.]. Men det billede af materiel og moralsk solidaritet, der står som Berlin-blokadens eftermæle, har også en bundfarve af politisk nederlag. Vestberlin blev reddet, men Østberlin blev tabt. Indenfor blokadens første fem-seks måneder blev et kommunistisk statskup ført metodisk til bunds i en del af en storby, hvor tre vestmagter formelt havde part i den fælles suverænitet. Berlins politi havde siden 1945 været under kommunistisk kontrol. Borgerrepræsentation og magistrat havde før blokaden afskediget politipræsidenten, men Sovjets veto i *Kommandatura* annullerede afskedigelsen. Da blokaden begyndte, lod han politiet totalt svigte byens lovligt valgte regering: stormen på rådhuset i Sovjetsektoren foregik reelt under politiets beskyttelse. Da borgerrepræsentationen flygtede til vestsektoren i september, blev politiet spaltet i en østlig og vestlig styrke under hver sin politipræsident. Det kommunale valgmandat var udløbet i oktober, og nye valg blev udskrevet til den 5. december. Sovjet-kommandanten forbød valg i østsektoren og lod i stedet SED indsætte en ny »storberlinsk« magistrat med Friedrich Ebert som overborgmester. I Vestberlin blev valget en slående demonstration for selvstændighed. 86,3% af vælgerne stemte og gav stort flertal til socialdemokraterne. Overborgmester blev professor Ernst Reuter, som skulle have været det allerede efter valget i 1946, men blev udelukket ved russisk veto. [Se videre 12. maj 49]

Polens titoist sættes ud

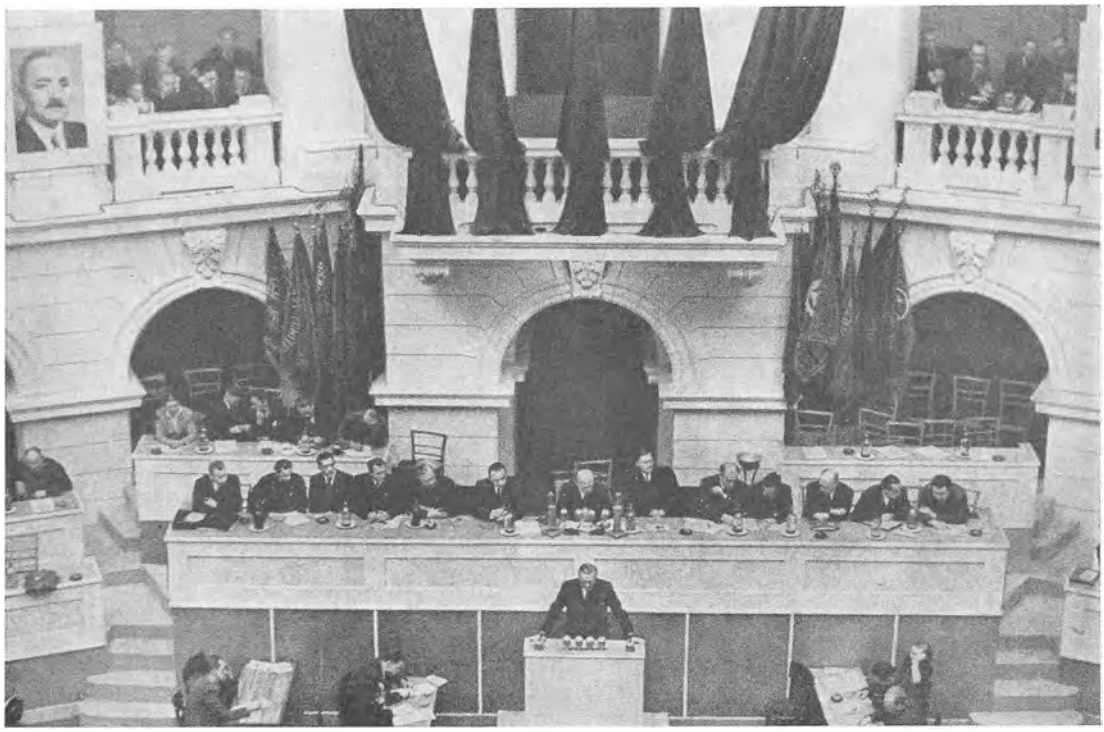

Polens præsident Bierut på partikongressen, hvor det kommunistiske og socialistiske parti blev forenet til ét arbejderparti, — både på væggen og på podiet i naturlig størrelse t. v. for dirigenten.

20. dec. 1948 Stalin regnede med, at stærkt, politisk pres ville være nok til at vælte marskal Tito af pinden i Jugoslavien efter eksklusionen fra Kominform [se 28. juni]. Men Tito fik fuld tilslutning hjemme til sin nationale, kommunistiske politik. Der var intet grundlag for omvæltning indefra, og den koordinerede, intense propagandakampagne mod Tito udefra styrkede ham kun. Til den politiske bekæmpelse føjede Moskva så den økonomiske; fra årets udgang var Tito under effektiv, økonomisk blokade østfra. Kunne Stalin ikke vælte Tito straks, lykkedes det dog at isolere ham og dermed hindre videre udbredelse af selvhævdelsestrangen indenfor østblokken. I Polen blev konsekvensen, at kommunistpartiets mest populære skikkelse, Wladyslaw Gomulka, blev sat fra posten som generalsekretær i september. Han var gammel modstandsmand og sympatiserede med Titos nationalt motiverede kommunisme. Gomulka havde i juni holdt sig borte fra Kominform-mødet i Bukarest for ikke at deltage i fordømmelsen af Tito. Han beholdt sine ministerposter indtil partikongressen i december, hvor han talte og blev angrebet af præsident Boleslaw Bierut, nu generalsekretær. Kort efter blev han sat ud af regeringen og ind i fængsel. Uroen omkring ham fik Stalin til at sikre sig direkte kontrol over den polske hær, der med 300.000 mand var Østeuropas største. Sovjethærens marskal Rokossovski, der var polskfødt, blev Polens forsvarsminister og øverstkommanderende, med direkte rapport til Moskva. [Se videre 16. sept. 49]

Hollandske soldater rykker ind mod oliebyen Tjepu på Java, hvor republikanske tropper har stukket olieanlæg i brand.

21. dec. 1948

Holland [se 4. sept.] besatte i sommeren 1947 i en hurtig politi-aktion hele Java, fordi den Indonesiske Republiks ledere afbrød forhandlingerne om oprettelsen af Indonesiens Forenede Stater [se 30. sept.], der skulle indgå union med Holland. FN's sikkerhedsråd beordrede våbenstilstand og tilbagetrækning. Den oprindelige aftale med republikkens præsident Sukarno var, at Indonesiens Forenede Stater skulle bestå af tre stater: 1) Borneo, 2) Republikken Indonesien som omfattede Java, Madura og Sumatra, samt 3) Østindonesiens øer. Republikkens regering genoptog efter våbenstilstanden de politiske forhandlinger med FN som mellemmand, men i sommeren 1948 brød de atter sammen. En hovedindvending var, at hollænderne havde ladet fire nye stater opstå indenfor det, der skulle være republikkens territorium: to på Java og to på Sumatra. Sukarno hævdede, at det var hollandske marionetstater, der skulle undergrave republikkens eksistensmulighed. Holland hævdede, at det var frie og demokratiske stater, som ikke ønskede at være under Sukarnos herredømme. I løbet af efteråret konstateredes kraftig infiltration af soldater fra republikken i de fire stater. For at foregribe kup opsagde den hollandske regering våbenstilstandsaftalen den 21. december og åbnede med en halv times varsel en vel forberedt politi-aktion mod republikken til lands, til søs og i luften. Præsident Sukarno og hele regeringen blev fængslet. FN's sikkerhedsråd beordrede øjeblikkelig våbenstilstand og frigivelse af fangerne. Aktionen blev fortsat indtil Java og Sumatra var besat den 4. januar. [Se videre 27. dec. 49]

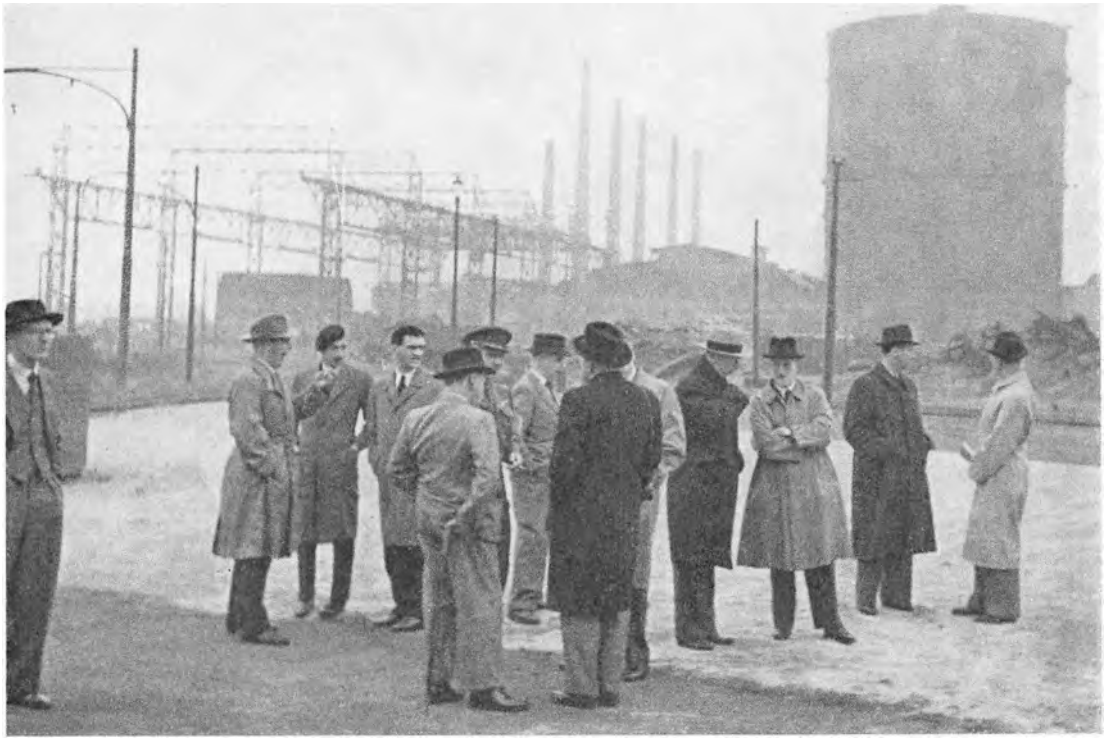

Militærguvernørerne, general Clay og general Robertson ser *Mannesmann Röhrenwerke* under inspektion i Ruhr-området med demontage-indstilling for øje.

28. dec. 1948 De vestlige besættelsesmagters forhold til Tyskland og tyskerne blev ændret økonomisk af Marshallplanen [se 16. april] og politisk af Berlin-blokaden [se 5. dec.]. Under den reviderede industriplan havde de allerede tilladt en fordoblet stålproduktion og fastsat, at ikke mere end 858 vesttyske fabrikker skulle demonteres og deles ud til Vesteuropa. Men i 1948 var tiden løbet fra demontagepolitikken. Økonomisk var det nu vigtigst for Vesteuropa, at den vesttyske industri kom i sving til fælles bedste. Det stred mod Marshall-planens hensigt, at man nedbrød produktions-kapacitet i et vesteuropæisk land, samtidig med at USA pumpede dollars ind i Vesteuropa for at genopbygge produktions-apparatet. Og politisk følte den fortsatte demontage som et levn fra krigen. Den var i konflikt med den samarbejdspolitik, som nu begyndte at skabe et nyt og selvstændigt Tyskland. I Frankfurt havde den tyske økonomiske administration under professor Ludwig Erhard efter pengereformen overtaget ansvaret for den økonomiske politik, og et vældigt opsving var sat ind i handel og produktion. I Bonn forhandlede tyske politikere i det Parlamentariske Råd — under forsæde af fhv. overborgmester Konrad Adenauer, Köln — om Tysklands nye forfatning. Og i London nåede seksmagts-konferencen ved årets udgang enighed om statutterne for en fremtidig international kontrol med Ruhr-områdets produktion og industrielle organisation. [Se videre 12. og 23. maj 49]

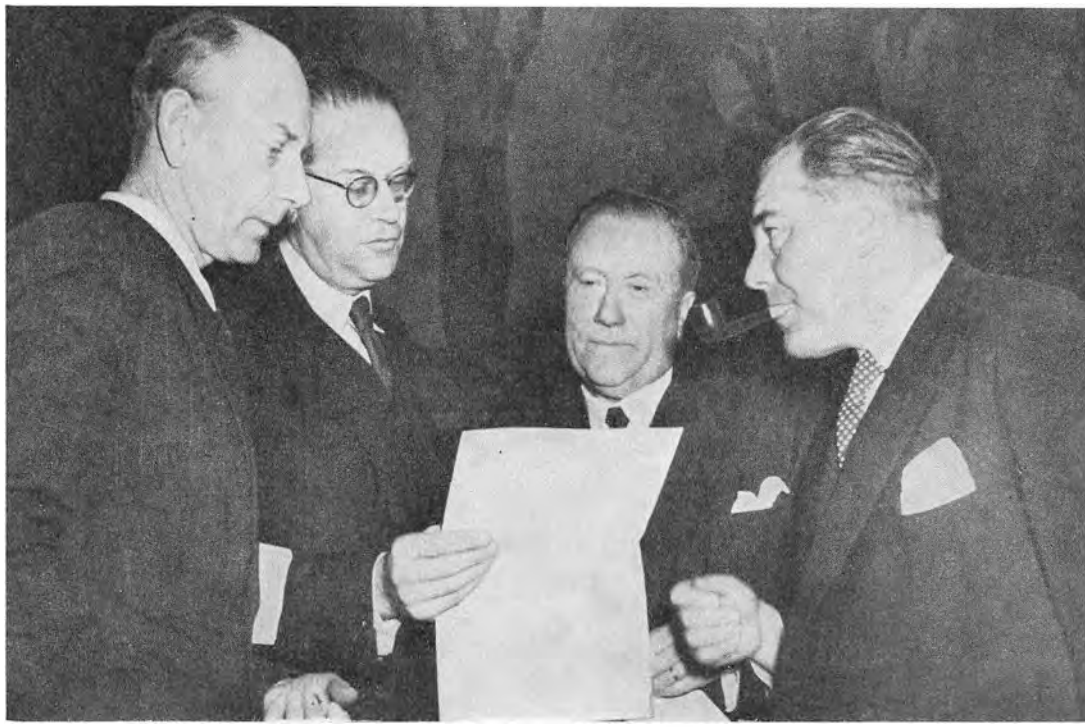

Nordens statsministre forhandler i Stockholm om et forsvarsforbund — fra venstre Einar Gerhardsen, Tage Erlander, Stefán Stefánsson og Hans Hedtoft.

6. jan. 1949

Mens planerne om en forsvarspagt for det nordlige Atlantområde tog form [se 6. okt. 48] under indtryk af Berlin-blokaden, gjorde forhandlingerne om et nordisk forsvarsforbund [se 17. marts 48] kun usikre fremskridt. En række nordiske ministermøder i 1948 viste fundamental norsk-svensk uoverensstemmelse om forsvarsforbundets storpolitiske position: den svenske udenrigsminister Östen Undén holdt på, at det skulle forpligte de tre lande til at føre en alliancefri politik og således neutralisere hele Skandinavien; den norske udenrigsminister Halv. Lange hævdede, at en form for tilknytning til det vestlige forsvarssystem var nødvendig for det nordiske forbund og i hvert fald for Norge. Danmark søgte at finde en middelvej til et neutralt forbund, der kunne få våbenhjælp vestfra til opbygning af forsvaret. Men USA kunne ikke garantere bistand til et neutralt Skandinavien. Dels måtte USA's allierede i de kommende år have førsteret til våbenhjælp, og dels var USA interesseret i en udvidet forsvarspagt, der udover Vestunionen og USA-Canada skulle omfatte Norge, Danmark og Island, helst også Irland (Eire), Portugal og Italien. Motivet var ikke mindst flådestrategiske synspunkter. Kontrollen med Skagerak, støttepunkter på de portugisiske Azorer og i Island var vigtigt til bekæmpelsen af u-bådskrigsførelse. En officiel indbydelse til Norge og Danmark fra Atlantpagt-forhandlerne var så småt i vente, da den svenske regering på et ministermøde i Karlstad forelagde udkast til en 10 års-forsvarstraktat. [Se videre 11. feb.]

Sydafrikansk politi spreder et zulu-opløb under uroligheder i Durban (Natal).

13. jan. 1949 87 negre og 50 indere blev dræbt, 1075 såret, under to dages grusomme raceuroligheder i Durban, de værste Sydafrika havde oplevet. Den direkte anledning var en bagatel: en indisk buskonduktør havde slået en negerdreng, og rygtet sagde snart, at han havde dræbt ham. Negerbefolkningen hærgede og plyndrede det indiske kvarter, ødelagde tre fabrikker, 700 forretninger og 1500 huse, før politi og tropper fik genoprettet roen. Baggrunden for kollisionen mellem de to befolkningsgrupper var flere års voksende spænding omkring den indiske immigrant-befolknings stilling. Indien havde rejst spørgsmålet i FN allerede i 1946, og FN havde forgæves søgt at mægle. 1948-valget i Sydafrika bragte til magten en nationalistisk regering under dr. Daniel F. Malan, der ønskede at isolere sorte og hvide fra hinanden med en streng raceadskillelsespolitik, og som fratog det indiske mindretal adgang til politisk repræsentation. Regeringens skærpede politik overfor inderne både udenrigs- og indenrigspolitisk forledte negrene til at tro, at de havde velsignelse til at prøve med alle midler at drive inderne ud af landet. Deres had til dem var til dels racemæssigt, men mest socialt betonet. De følte sig udbyttet af dem, og det var nok at have én herre: den hvide mand. De mærkede, at inderne så ned på dem. De var misundelige på indernes relativt bedre økonomiske stilling som handlende og husejere. Og de racestolte zuluer var forbitrede over, at rige indere havde forhold til negerkvinder, med de følger det nu kan have. [Se videre 16. maj 50]

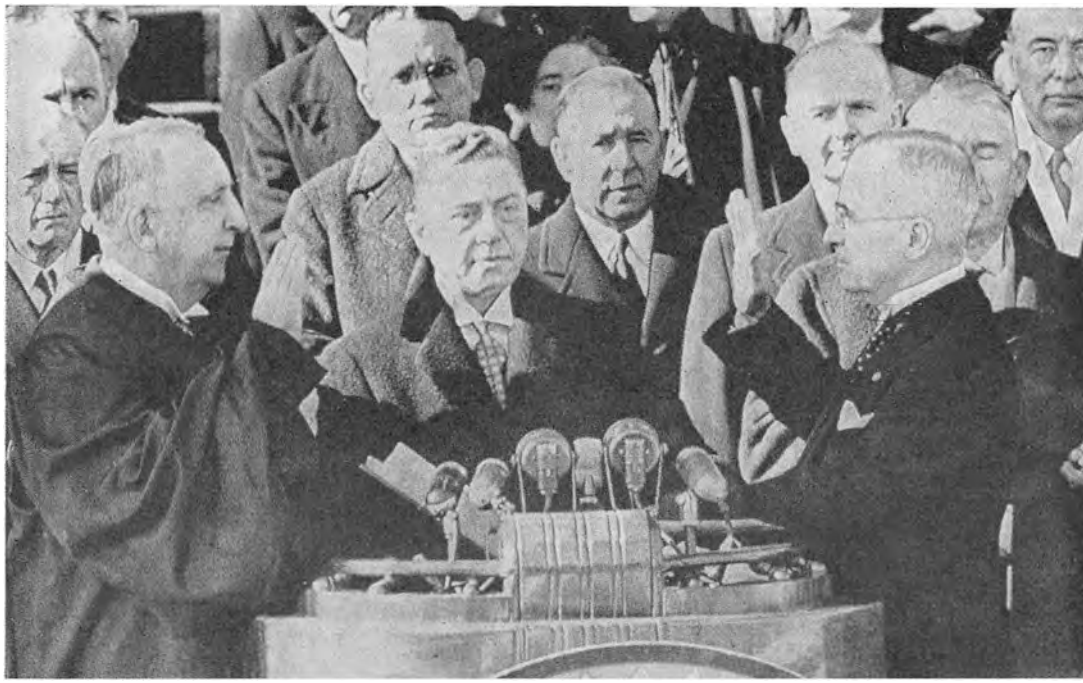

Præsident Truman aflægger ed på forfatningen til højesteretspræsident Fred. M. Vinson. Bag Truman skimtes den nye vicepræsident Alben Barkley med lukkede øjne.

20. jan. 1949

Harry S. Truman, bondedrengen fra Missouri der kom ind i den lille politik som 40-årig og mod sin vilje blev Roosevelts tredje vicepræsident, var nu i en alder af 64 i egen ret USA's præsident [se 2. nov. 48]. Efter famlende år i Det Hvide Hus havde han med general Marshall opbygget en udenrigspolitik, der skulle dæmme op for yderligere sovjetisk ekspansion. Med Dean Acheson som ny udenrigsminister ville han udbygge denne politik. I talen efter edsaflæggelsen opstillede han fire hovedpunkter. Han ville styrke FN. Han ville fortsætte Marshall-planen, indtil Europa igen kunne klare sig. Han ville støtte frie nationer med råd og dåd i forsvaret mod aggression og bringe USA ind i den nordatlantiske sikkerhedspagt. Og som punkt fire ville han sætte Amerikas videnskabelige og industrielle viden ind på et nyt program, der skulle give teknisk bistand til underudviklede lande, så den slet stillede halvdel af Jordens befolkning kunne få bedre kår. Punkt fire-programmet sendte i det kommende år 2500 tekniske missionærer til 33 lande og fremkaldte samtidig et gennembrud for FN's tekniske hjælpeprogram. Sovjetunionen fordømte omgående Trumans samlede politik som et forsøg på at underminere og ødelægge FN og med magt og med krig etablere et amerikansk-britisk verdensherredømme; det forpligtede Sovjet til en skærpet kurs mod alle krigsophidsere. I et interview erklærede Stalin sig dog villig til at mødes med Truman i Østeuropa og afslutte en fredspagt. Truman svarede, at Stalin kunne komme til Washington. [Se videre 4. april]

Peking kapitulerer

Kommunistiske tropper under indrykningen i Peking.

3. feb. 1949 Efter sammenbruddet i Nordkina [se 26. sept. 48] stod kommunisterne langs Yang-tze-floden ved årets udgang. De truede både hovedstaden Nanking og Shanghai, og regeringen rykkede snart til Kanton. I sit nytårsbudskab til befolkningen erklærede præsident Chiang Kai-shek sig nu villig til at forhandle om fred. Mao Tse-tung stillede 14 dage efter sine betingelser, og blandt dem var afstraffelse af 45 »krigsforbrydere« — Chiang og hans hustru og generaler og ministre. Regeringen svarede med at foreslå øjeblikkelig våbenhvile og fredsforhandlinger. Dagen efter trådte Chiang tilbage som præsident og overgav sine beføjelser til vicepræsidenten, general Li Tsung-jen, som kommunisterne tidligere havde været villig til at acceptere som Kinas præsident. Samtidig erobrede kommunisterne det indesluttede Tientsin, og i Peking kapitulerede garnisonens 70.000 mand efter seks ugers belejring, hvorunder der knap var blevet løsnet et skud imod dem, men bare ventet. Kina var i kaos. Efter lange forberedende kontakter fløj en minister-delegation den 1. april til Peking, hvor den i tre uger forhandlede om våbenhvile. Men kommunisternes betingelser var nu blevet ensbetydende med betingelsesløs kapitulation. Fredsbestræbelserne brød sammen, og den 20. april åbnede kommunisterne deres offensiv over Yang-tze på tre fronter. [Se videre 1. aug.]

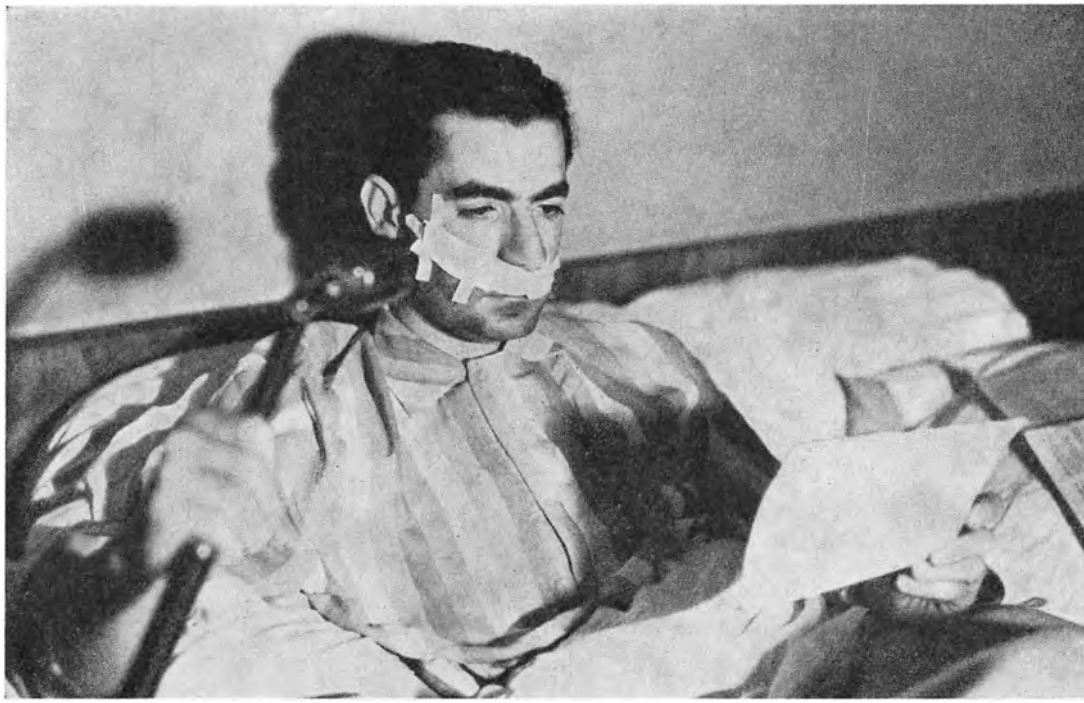

Shahen af Iran taler i radioen til det persiske folk straks efter attentatet, der kun sårede ham let i ansigtet.

4. feb. 1949

Attentatet mod Irans unge kejser, *Shah* Mohammed Reza Pahlevi Khan, blev begået under et besøg på Teherans universitet af en journalist, der var medlem af det kommunistiske *Tudeh*-parti. På nært hold affyrede han flere skud, men ramte kun overfladisk. Han selv blev derimod så ilde tilredt af mængden på stedet, at han døde dagen efter, før en hurtigt afsagt dødsdom kunne eksekveres. Regeringen frygtede, at attentatet skulle være signal til en ny politisk offensiv mod Irans uafhængighed fra Sovjetunionens side [se 2. feb. og 5. marts 46]. Den erklærede omgående undtagelsestilstand, *Tudeh* blev forbudt, og persisk udenrigspolitik blev udpræget amerikansk-orienteret. Sovjetunionens radiostationer førte en skarpt kritisk kampagne mod Irans regering, og ambassadøren i Teheran blev trukket tilbage. Shahen indledte samtidig en politisk fornyelse. Han kritiserede, at *Majlis* (folketinget) ikke i fem år havde fremsat en finanslov. Han indkaldte en forfatningsgivende forsamling, der bemyndigede ham til — med regeringens samtykke — at opløse *Majlis* og udskrive valg, når situationen syntes at berettige det. *Majlis* blev overtalt til at iværksætte forfatningens 25 år gamle, men aldrig udførte bestemmelse om, at Iran skulle have et senat. På en rejse til USA senere på året opnåede shahen tilsagn om betydelig økonomisk og militær bistand under Truman-doktrinen. Han engagerede amerikanske rådgivere til gennemførelse af en 7 års-plan for Irans økonomiske opbygning og modernisering. Hans erklærede mål var at udvikle sit land som de demokratiske monarkier i Vesteuropa. [Se videre 11. marts 51]

Kardinal Mindszenty tilstår

Monarkistlederen, prof. Justin Baranyai (15 års fængsel) og kardinal Mindszenty (livsvarigt fængsel) under den tre dages proces ved folkedomstolen i Budapest.

5. feb. 1949 De kommunistiske magthavere i Budapest havde vanskeligt ved at få ensrettet deres folkedemokrati [se 29. maj 47]. Nye oppositionspartier fik ikke mindre end 2 mill. stemmer ud af ialt 5 mill. ved parlamentsvalget i 1947. Skive for skive blev også denne opposition snittet op i løbet af 1948, og en strøm af politikere nåede Vesteuropa på flugt. Men undertrykkelsen af de politiske partier lammede ikke den katolske kirke, der i Ungarn var aktivt og aggressivt med i den politiske kamp. I sin primas, kardinal Josef Mindszenty havde den en uforsonlig og uforfærdet leder med overordentlig indflydelse i befolkningen. Især i kampen mod statens overtagelse af de katolske skoler og verdsliggørelsen af skolevæsenet var han ubøjelig. Han ekskommunikerede alle katolikker, der fulgte statens bud. I november arresterede det hemmelige politi kardinalens sekretær, og Mindszenty forudså sin skæbne. I et brev til sine biskopper dagen før sin arrestation i julen annullerede han på forhånd alle tilståelser, der måtte blive ham aftvunget. Men da han efter 35 dages fangenskab blev fremstillet i retten, var han så forvandlet og nedbrudt et menneske, at det i sig selv var en anklage mod hans anklagere. Han tilstod alt fra sortbørs-handel til planer om at genoprette det habsburgske monarki efter 3. verdenskrig, og han bad om at måtte vige sin post som primas for at skabe fred mellem kirke og stat. [Se videre 16. sept.]

Victor Kravchenko konfronteres i retssalen i Paris med sin tidligere hustru, Zinaina Gorlova, der var kommet fra Sovjet for at vidne imod ham.

7. feb. 1949

Mens Marshall-hjælpen fik bugt med den sorte børs i Frankrig [se 1. okt. 48], gjorde ende på rationeringen og satte en sund, økonomisk udvikling i sving, følte mange franskmænd sig trængt fra begge sider af den storpolitiske udvikling. Sovjetunionens aggressive politik i Europa var både skræmmende og desillusionerende, men der var sandelig ingen begejstring for den amerikanske modpolitik. General Clays Tysklands-politik [se 28. dec. 48] forekom unødigt militant, og den gjorde ende på de sidste rester af Frankrigs egen, tyske efterkrigspolitik. Frankrig måtte bøje sig, også i spørgsmålet om Ruhrs internationalisering, og USA's politiske indflydelse virkede taktløst dominerende. I stedet for Atlantpagten havde store dele af Frankrigs intellektuelle og politiske opinion hellere set en neutral, vesteuropæisk blokdannelse, selvom fransk neutralisme var umiskendelig eskapisme. Tidens politiske spænding fandt udtryk i to usædvanlige foreteelser. Victor Kravchenko, den russiske afhopper der skrev 1947-bestselleren »Jeg valgte friheden«, havde anlagt injuriesag mod det kommunistiske ugeblad *Les Lettres Françaises,* som beskyldte ham for forræderi og litterært falskneri. Imod sædvane blev den ført for åbne døre, og den blev til et ti ugers propaganda-slag om det sovjetiske samfundssystem. Slaget vandt Kravchenko, sagen blev dømt i hans favør, omend han kun fik symbolsk erstatning. Til gengæld vandt kommunisterne en betydelig propaganda-gevinst med den »fredspartisanbevægelse«, de startede i april på kravet om forbud mod atomvåben og med en fredsdue tegnet af Pablo Picasso som symbol. [Se videre 17. aug.]

Norge vælger Atlantpagten

USA's nye udenrigsminister Dean Acheson efter forhandlingerne i Washington med den norske udenrigsminister Halvard Lange.

11. feb. 1949 Forhandlingerne om en nordisk forsvarstraktat [se 6. jan.] blev fortsat i den sidste uge af januar på minister-konferencer i København og i Oslo, hvor de brød sammen. Den direkte anledning var Norges krav om, at man ikke blot skulle spørge USA om våbenhjælp til forsvarsforbundet, men også om udsigten til militær bistand i krigstilfælde. Dette var Sverige og Danmark imod, fordi det ville kompromittere forbundets absolutte neutralitet. Udenrigsminister Lange drog hurtigt konsekvensen for Norges vedkommende. Han fløj til Washington den 6. februar og fik i fem dages forhandlinger med udenrigsminister Dean Acheson og derefter med udenrigsminister Bevin i London klarlagt grundlaget for norsk tiltræden af Atlantpagten. Den officielle indbydelse forelå tidsnok til, at Norge kunne deltage i de afsluttende forhandlinger om pagtens ordlyd, der endte i Washington den 8. marts. Den danske regering overvejede noget længere. Statsminister Hedtoft håbede stadig på at redde et nordisk forbund eller i det mindste en svensk-dansk alliance. Men uden et nordisk forbund ønskede Sverige at fastholde sin rent alliancefri politik. Først ved udgangen af februar traf den danske regering valget mellem Atlantpagten og isolation. Udenrigsminister Gustav Rasmussen fløj til Washington den 9. marts, og en uge efter forelå indbydelsen til Danmark. For Norge som for Danmark betød det brud med en traditionel neutralitets-politik og overgang til en forsvarspolitik, der var et partipolitisk problem for de regerende arbejderpartier. [Se videre 4. april, samt 13. feb. 53]

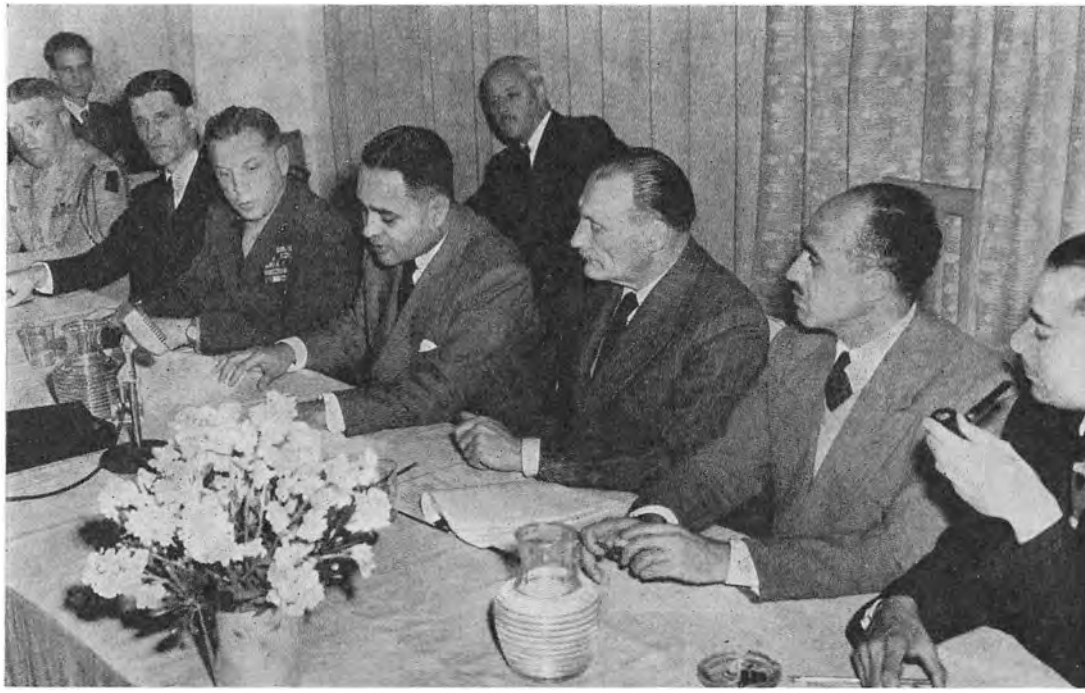

FNs Palæstina-mægler, dr. Ralph Bunche oplæser — omgivet af sine rådgivere — de endelige våbenstilstands-betingelser for Ægypten og Israel ved ceremonien i Hotel des Roses på Rhodos.

24. feb. 1949

Grev Folke Bernadotte efterlod sig [se 20. sept. 48] et udkast til en politisk løsning i Palæstina. Det tildelte Israel hele den nordvestlige del af landet og foreslog, at den sydøstlige del, indbefattet Negev-ørkenen, i stedet for at blive selvstændigt skulle indlemmes i Transjordanien. For Israel var det utænkeligt, at Negev, der udgjorde halvdelen af statens territorium og rummede dens eneste ekspansionsmulighed, skulle unddrages den. Kampe mellem Israel og Ægypten brød ud igen i Negev midt i oktober. I otte dages heftige aktioner splittede den israelske hær fuldstændig de fire ægyptiske brigader i Palæstina og sikrede sig hovedparten af Negev. Straks efter vandt israelske styrker en lige så afgjort sejr mod angreb fra Libanon. Dagen før jul brød Israel den ny våbenstilstand i Negev og påførte de reorganiserede ægyptiske styrker svære tab. Israelske tropper trængte ind på ægyptisk område og nedskød umiddelbart før fornyet våbenstilstand 4 britiske rekognoscerings-maskiner, der var sendt ud fra Suez. Den 13. januar fik dr. Ralph Bunche, en amerikansk negerdiplomat i FN's tjeneste der fulgte Bernadotte som FN-mægler, omsider israelsk-ægyptiske våbenhvile-forhandlinger i gang på Rhodos, og efter seks ugers lukkede møder blev permanent våbenhvile undertegnet. Efter 105 dages forhandlinger kunne dr. Bunche, hvis indsats det var, rapportere til sikkerhedsrådet, at den »militære fase af Palæstina-konflikten« var ovre. Men 940.000 arabiske flygtninge, der ikke kunne vende hjem, var det menneskelige pant på, at den politiske fase varede ved. [Se videre 10. jan. 50, 16. okt. 51 og 11. nov. 52]

Udenrigsminister Dean Acheson undertegner Atlantpagten ved den officielle ceremoni i Washington, D. C. Bag ham vicepræsident Barkley og præsident Truman.

4. april 1949 Tolv lande undertegnede ved deres udenrigsministre i Washington den Nord-Atlantiske Traktat: USA [se 20. jan.], Canada, Storbritannien, Frankrig, Italien, Portugal, Belgien, Holland, Luxembourg, Danmark, Norge [se 11. feb.] og Island. Det var den første militæralliance, USA havde sluttet i fredstid siden vedtagelsen af den amerikanske forfatning, og den udtrykte det endelige og forpligtende brud med isolationismen. Formålet med Atlantpagten var flerfold: den skulle — ved at garantere USA's og de elleve andre landes solidariske ansvar for Vesteuropas forsvar — give de europæiske folk den sikkerhedsfornemmelse, der stadig manglede som forudsætning for en effektiv genopbygning; den skulle overbevise Sovjet om, at enhver aggressiv aktion mod Vesteuropa eller en del deraf for alvor indebar risiko for næsten automatisk udløsning af en storkrig med atomangreb mod sovjetisk territorium; den skulle ved samordning af de vesteuropæiske landes nationale forsvar muliggøre langt mere effektiv modstand mod et eventuelt angreb. Sovjetunionen erklærede i protestnoter til samtlige Atlantpagt-lande, at traktaten var aggressivt rettet mod Sovjet og krænkede FN-pagten, Yalta- og Potsdam-aftalerne, den britisk-sovjetiske traktat af 1942 og den fransk-sovjetiske traktat af 1944. Svaret var, at Sovjets optræden i strid med alle aftaler om Europa havde fremkaldt pagten. [Se videre 12. maj]

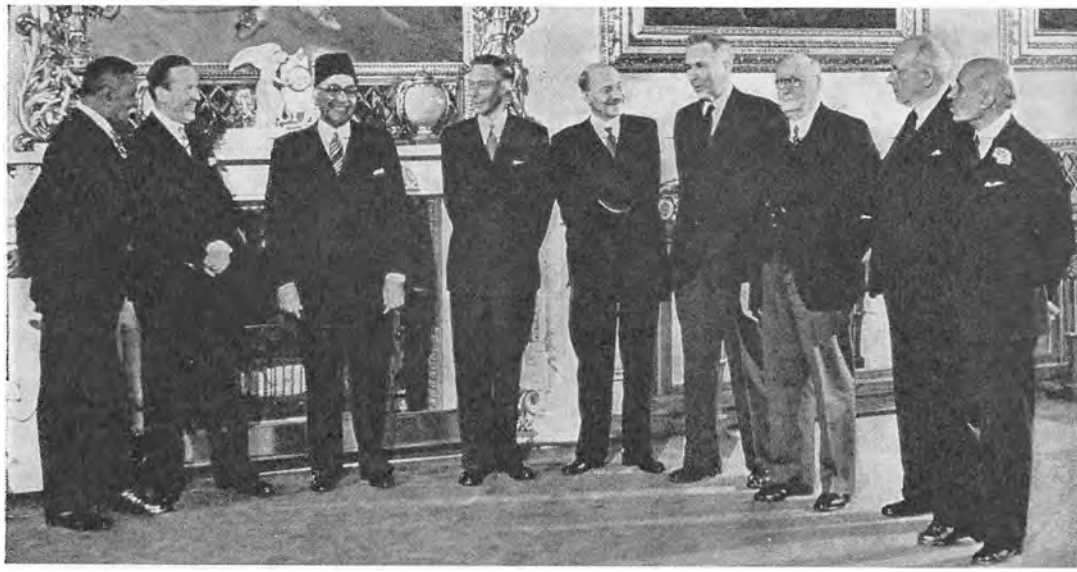

Commonwealth's premierministre på Buckingham Palace — fra venstre D. S. Senanayake, Ceylon, udenrigsminister Lester Pearson, Canada, Liaquat Ali Khan, Pakistan, kong George 6., Clement Attlee, Storbritannien, J. B. Chifley, Australien, dr. Malan, Sydafrika, Peter Fraser, New Zealand, og Jawaharlal Nehru, Indien.

21. april 1949

Da kong George et år efter krigen holdt møde med sine premierministre fra Commonwealth var det en konference af kun hvide mænd, der repræsenterede kongens 85 millioner engelsktalende undersåtter. Siden havde Labour-regeringens dristige kolonipolitik [se 15. aug. 47] ændret billedet. I Asien havde 550 mill. farvede fået national selvstændighed, og Indien [se 18. sept. 48], Pakistan og Ceylon var gået ind i Commonwealth. Den britiske politiks økonomiske hensigt ved den frivillige likvidering af imperiet var at bevare snæver kommerciel tilknytning mellem Storbritannien og imperiets tidligere dele indenfor Commonwealth. Sterling-området, hvis bank var London, forvaltede 40 % af verdens handel, og det var grundlaget for den britiske position som stormagt. Men Storbritannien havde ikke i efterkrigstiden økonomisk evne til at bevare sin dominerende stilling i Commonwealth. Svækket af krigen formåede landet ikke på samme tid at gennemføre en omfattende social revolution hjemme — med nationaliseringer og et krævende velfærdsprogram — og ambitiøse investerings-programmer ude. I Afrika måtte udviklings-projekterne indskrænkes, økonomisk hjælp til Asien måtte i stadig større omfang søges i USA, og tilliden til sterling blev tydeligt undergravet. Også politisk skiftede Commonwealth karakter. Premierminister Nehru meddelte på denne London-konference, at Indien ville blive en republik i løbet af et år. Den britiske konge kunne ikke længere være Indiens statsoverhoved. Måtte Indien så forlade Commonwealth? For at undgå et brud blev det her besluttet at gøre Commonwealth til en løsere sammenslutning af suveræne nationer, som uanset statsform anerkendte kongen som symbolsk leder af Commonwealth. [Se videre 18. sept., samt 26. jan. 50]

Den første interzone-bus til Hannover kører ud af Berlins britiske sektor efter 11 måneders blokade.

12. maj 1949

I Tyskland [se 28. dec. 48] havde de vestlige besættelsesmagter etableret modblokade mod Sovjet-zonen, da det blev klart, at Berlin-blokaden [se 5. dec. 48] skulle brydes over en luftbro. Ingen varer måtte komme til Østtyskland fra eller gennem Vesttyskland, og i løbet af vinteren blev det særdeles mærkbart i den østtyske økonomi. Mangelen på koks og stål fik industrien til at gå i stå. Dette modpres, men først og fremmest Vestens stejlhed og samling i Atlantpagten [se 4. april] fik Stalin til at ændre signaler. I et interview i januar sagde han, at hvis vestmagterne ville stille deres planer om at oprette en vesttysk regering i bero, indtil efter en udenrigsminister-konference om det tyske spørgsmål, kunne man nå enighed om at hæve alle restriktioner fra begge sider i Berlin-situationen. Han nævnte ikke længere valuta-spørgsmålet [se 6. okt. 48]. I FN spurgte USA's ambassadør, dr. Jessup, sin russiske kollega Jakov Malik om der lå noget i dét. En måned efter fik han det svar, at det ikke var tilfældigt. I seks ugers stilfærdige forhandlinger mellem de to ambassadører i New York nåedes enighed om at hæve blokaden den 12. maj. Med jublende triumf vendte livet tilbage til Vestberlin. Lyset kunne igen tændes døgnet rundt, og forsyninger strømmede ind. Luftbroen havde bragt ialt 1,5 millioner tons varer til Vestberlin, og for alle tilfældes skyld blev den opretholdt i fuldt omfang, mens Udenrigsministrenes Råd forhandlede i Paris om en løsning af det tyske spørgsmål. [Se videre 23. og 31. maj og 23. sept.]

Det Parlamentariske Råds præsident, dr. Konrad Adenauer undertegner den tyske grundlov i Bonn.

23. maj 1949

Vinteren igennem havde det tyske Parlamentariske Råd [se 28. dec. 48] forhandlet i Bonn om det nye Tysklands grundlov. Det var vanskelige forhandlinger. Indenfor de rammer af et demokratisk, føderalt statssystem, som militærregeringerne havde angivet, var de to store partidelegationer — de kristelige demokrater under dr. Adenauer og socialdemokraterne under folkeretsprofessoren Carlo Schmid — i skarp konflikt om den kommende forbundsregerings myndighed. Socialisternes partileder, dr. Kurt Schumacher, der mistede en arm i første krig og nu fik et ben sat af, angav den skarpe linje fra sin sygeseng i Hannover. Han ønskede mest mulig centraliseret magt for at kunne gennemføre et stort socialiseringsprogram, når magten var vundet, og han ønskede størst mulig konflikt med militærguvernørerne om forfatningen for at kunne gå til valg med en »modstandskamps« prestige. Grundloven skulle have været færdig til nytår. Først den 25. april blev kompromis nået dels mellem de tyske partier, dels med militærguvernørerne, og dels mellem disse indbyrdes om den okkupations-statut, der skulle forvandle de tre militærregeringer til en fælles højkommission med ansvar for tysk udenrigspolitik og vetoret i interne anliggender. Den 8. maj blev grundloven vedtaget i Bonn, og den 12. blev den godkendt og statutten stadfæstet i Frankfurt. Ti dage efter begyndte udenrigsminister-konferencen i Paris [se 12. maj], hvor Sovjet forlangte, at arbejdet med tysk enhed skulle begynde helt forfra. Vestmagterne tilbød genforening på grundlag af Bonn-grundloven og afslog at udsætte statsdannelsen. [Se videre 12. sept.]

Præsidenten for Carnegies fredsfond, Alger Hiss, helt tilhøjre, konfronteres i den »uamerikanske« komite med sin anklager, redaktør Whittaker Chambers, stående tilvenstre.

31. maj 1949 Den kolde krig førte i USA [se 12. maj] til en ubehagelig form for kold borgerkrig, den institutionaliserede mistænkeliggørelse. Kongressen havde i en halv snes år i repræsentanternes hus haft en komité til efterforskning af uamerikansk virksomhed. Det var kommunistisk infiltration, den ville afsløre. Under krigen måtte den forholde sig passiv, men efter 1947 fik den sin storhedstid og jagtede kommunister og kommunistiske medløbere i centraladministrationen, fagforeninger, Hollywood, universiteter og skoler. De meget opreklamerede afhøringer, der havde den sovjetiske atomspionage som ubestridelig baggrund, fik i 1947 præsident Truman til at gennemføre et »loyalitets-program«, hvorunder 4,7 mill. tjenestemænds forhold blev undersøgt. 26.000 sager førte til 560 kendelser om tvivlsom loyalitet, men ingen spionage blev konstateret. Den »uamerikanske« komités mest celebre undersøgelse ramte udenrigsministeriet. Dens midtpunkt var Alger Hiss, der havde været med i den amerikanske delegation ved Yalta-konferencen og senere var generalsekretær for FN-konferencen i San Francisco. Han var en god ven af udenrigsminister Acheson. Hiss blev af en afhoppet redaktør ved *Time* anklaget for at have udleveret udenrigsministerielle dokumenter til russerne i '30rne. Han nægtede blankt, men sagen gik til retten i New York på spørgsmålet om han havde løjet under vidneansvar. Blandt vidnerne for Hiss var to højesteretsdommere, ambassadør Jessup, guvernør Adlai Stevenson og senator John Foster Dulles. Et flertal af nævningene ville kende Hiss skyldig, men uden enstemmig kendelse gik sagen til ny domsforhandling. [Se videre 23. sept.]

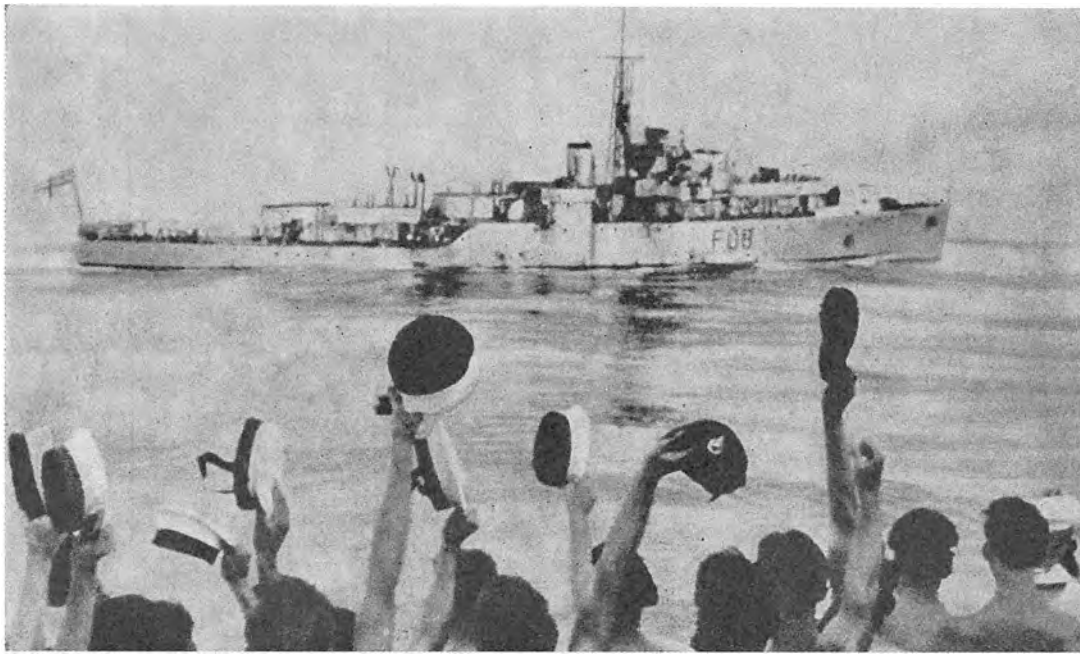

H.M.S. Amethyst hilses i farvandet nord for Formosa af besætningen på krydseren H.M.S. Jamaica.

1. aug. 1949

To dage efter, at kommunisterne havde åbnet deres forårs-offensiv [se 3. feb.] over Yang-tze-floden med en indsats på næsten 1 million mand, overgav Nanking, landets hovedstad, sig uden megen kamp. Regeringens tropper faldt tilbage på Shanghai, landets største by, der blev afskåret fra det øvrige Kina og igennem næsten hele maj var under hård belejring. En del nationalistiske tropper slap væk til Formosa, men 40.000 blev taget til fange ved Shanghais fald. På denne forårs-offensivs allerførste dag var en britisk fregat »Amethyst« på vej op ad Yang-tze til Nanking med forsyninger til den britiske ambassade. Nær Chinkiang kom den under hård beskydning fra kommunistiske batterier på nordbredden af floden, blev svært beskadiget og gik på grund med 17 dræbte og 20 sårede. En britisk krydser, en destroyer og en fregat søgte at gå til undsætning, men blev tvunget tilbage til Shanghai med 24 dræbte og 28 sårede. En RAF-flyvebåd prøvede forgæves at hente sårede fra »Amethyst«. I over tre trange måneder lå den ensomme fregat som fange på Yang-tze. Kommunisterne forlangte, at skipperen skulle påtage sig ansvaret for episoden, før han kunne få frit lejde. Han fik ingen forsyninger om bord, og i den hede sommer og på halve rationer var det strenge forhold for mandskabet. Sent om aftenen den 30. juli kappede »Amethyst« sine fortøjninger for at prøve at slippe væk i ly af mørket. I en halsbrækkende sejlads ned ad floden — uden lods, gennem spærringer, under hidsig beskydning — forcerede »Amethyst« alle hindringer og slap ud på åbent hav. Til admiralitetet i London gik den første radiomelding: »*Have rejoined the Fleet. God save the King.*« [Se videre 30. sept.]

Europas parlament i Strasbourg

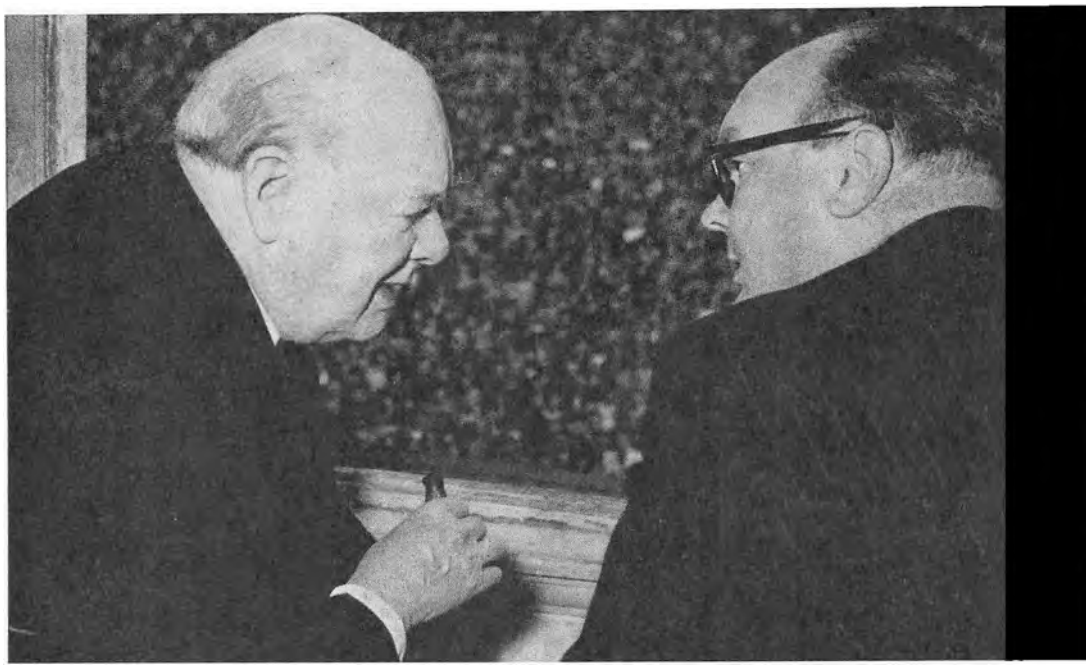

Winston Churchill og Paul-Henri Spaak, Europa-rådets første præsident, i samtale under Europa-bevægelsens møde på Place Kepler i Strasbourg efter rådets åbning i universitetets aula.

12. aug. 1949 Vestunionens fem regeringer besluttede efter nogen diskussion at følge Churchills opfordring [se 16. april 48] til at oprette et parlamentarisk råd, der kunne fremme Europas politiske, økonomiske og kulturelle enhed. Den britiske regering ville have foretrukket en mindre pretentiøs konference, men gik med til en todelt organisation: en rådgivende, parlamentarisk forsamling og et ministerråd, der skulle tage stilling til dens forslag. Den måtte ikke drøfte forsvarsanliggender og ikke blive forfatningsgivende. Skandinavien, Italien og Eire blev medstiftere, og inden rådets første samling blev Grækenland, Tyrkiet og Island meldt ind. Europa-rådet bestod af frie, demokratiske nationer, og Churchill foreslog i åbningsdebatten, at det ny Vesttyskland [se 23. maj] skulle optages inden årets udgang; tomme pladser ville altid vente på Østeuropas bundne folk. Rådet satte sigtet højt i sin første debat: hvilke ændringer i Europas politiske struktur var påkrævet for at få større enhed? Den britiske regerings delegater anbefalede en tilbageholdende politik, mens det konservative underhusmedlem Harold Macmillan ønskede en dristig, føderalistisk politik. Han forelagde Europa-bevægelsens forslag om øjeblikkelig oprettelse af et europæisk økonomi-ministerium, der skulle forberede integration af Europas industri, handel og landbrug. Rådet vedtog at foreslå indkaldt en Europa-konference til forberedelse af økonomisk union. Spaaks vurdering af mødets betydning var: »Før var jeg overbevist om nødvendigheden af Europas Forenede Stater. Nu er jeg sikker på, at det nødvendige er muligt.« [Se videre 14. jan. 50]

Franske tropper i kampen om den røde flods delta i Tongking.

17. aug. 1949

I tre års krig for at genvinde Indokina [se 20. dec. 46] havde de franske styrker fået ubestridt herredømme over Laos og Cambodia, men i Vietnam havde de stadig kun magten i byerne [se 7. feb.]. *Vietminh*-styrkerne, der støttede den bortjagne, kommunistiske regeringschef Ho Chi-minh, beherskede fra bjergene en stor part af Vietnams tre dele: Tongking mod nord, Annam, og Cochinkina mod syd. Ved flere lejligheder kunne konflikten om Vietnam være bilagt, hvis den franske regering ville være gået ind på Ho Chi-minhs krav om samling af Vietnams tre dele under en uafhængig centralregering indenfor den franske union. Men koloniadministrationen ønskede tre stater i Vietnam, og da den blev tvunget til at renoncere, forpassede den alligevel tidspunktet for en fredelig løsning. Den ville have, at Annams tidligere kejser Bao Dai, der levede i frivilligt og frivolt eksil i Hongkong, skulle blive det medgørlige statsoverhoved i Vietnam. Han holdt i eksilet kontakt med Ho og tænkte sig at styre landet i samarbejde med ham. Forhandlingerne med Bao Dai trak ud over 18 måneder, før de franske myndigheder ville give det løfte om uafhængighed, der også var hans krav. Overenskomst blev sluttet med Bao Dai i sommeren 1949, og Vietnam, Laos og Cambodia blev erklæret for uafhængige stater i den franske union. Men da Bao Dai vendte tilbage, og en fransk offensiv blev sat ind i Tongking, havde andre faktorer ændret Ho Chi-minhs syn på en samarbejdsløsning. Før anså Ho franskmændene for et mindre onde end kineserne. Nu vandt kommunisterne den kinesiske borgerkrig, og han fik pludselig stærke allierede nord for grænsen. Ved nytår proklamerede Ho republikken Vietnam, der omgående blev anerkendt af Moskva og Peking. [Se videre 14. jan. og 13. okt. 50]

Forbundspræsident Heuss taler efter sit valg i forbundsdagen med den kommende kansler, dr. Adenauer.

12. sept. 1949

Efter 50 måneders okkupation gik Vesttyskland [se 23. maj] i sommeren 1949 til valg af en *Bundestag* for forbundsrepublikkens elleve *Länder*. På forhånd stod de to store vesttyske partier — socialdemokraterne og de kristelige demokrater — lige, og valgkampen blev skarp og livlig. Indenrigspolitisk var modsætningen imellem dem især økonomisk: socialisternes dr. Schumacher ville have planøkonomi og et omfattende nationaliserings-program efter britisk mønster; dr. Adenauer fra CDU gik ind for en liberal økonomisk politik. Men også kirkens plads i skolevæsenet var et valgspørgsmål. Betegnende for hele valgkampen var den stærkt nationalistiske undertone i alle partiers agitation, naturligt nok ved et besættelsesvalg. Adenauer kritiserede Storbritannien mest, Schumacher USA og Frankrig, og alle partier Sovjetunionen. Resultatet blev en kneben sejr for CDU med 31 % af stemmerne mod SPD's 29 % og 11 % til de frie demokrater, det liberale parti i midten. Kommunisterne fik 3 % af stemmerne, og resten blev delt mellem forskellige stærkt højreorienterede partier, således at det samlede valgbillede havde tyngdepunkt til højre. Forbundsforsamlingen valgte den 12. september efter to afstemninger de frie demokraters leder, prof. Theodor Heuss, en liberal skribent af format og mod, til forbundspræsident fremfor dr. Schumacher. Som første tyske præsident siden Hindenburg foreslog han to dage senere forbundsdagen at vælge dr. Adenauer til forbundskansler, og med én stemmes flertal gik kansler Adenauers valg igennem. Han dannede koalitionsregering med de frie demokrater og det nationalistiske, nordvesttyske *Deutsche Partei*. [Se videre 24. sept.]

Ungarns afsatte udenrigsminister László Rajk, t. h., og den tidligere jugoslaviske chargé d'affaires Lazar Brankov ved åbningen af tilståelses-processen i Budapest.

16. sept. 1949

I alle de østeuropæiske folkedemokratier sikrede Stalin sig mod en national kommunismes selvhævdelse [se 20. dec. 48]. I kraftige udrensninger blev upålidelige kommunistiske partiledere fjernet, og karakteristisk nok var det dem, der ligesom Tito havde været ledende i modstandskampen på hjemmefronten under krigen. De blev erstattet med folk, der havde været i eksil i Moskva. I Albanien blev partiets generalsekretær og indenrigsminister, general Kochi Xoxe, afsat og siden henrettet. I Grækenland blev general Markos Vafiades afsat som chef for »befrielsesregeringen« [se 24. dec. 47] og forsvandt. Partisanhærens ledelse kom i hænderne på den stalinistiske partileder Nicolas Zachariades. Han gjorde til krigsmål at »befri« ikke blot det græske Makedonien, men også det jugoslaviske, hvorfor Tito naturligt nok afviklede sin støtte til partisanerne og lukkede grænsen til Grækenland [se videre 16. okt.]. I Ungarn [se 5. feb.] blev den tidligere indenrigsminister og politichef László Rajk, der havde afløst Imre Nagy og selv var blevet afløst af János Kádár, afsat som udenrigsminister og arresteret for spionage i juni. Ved processen i september blev han beskyldt for at have konspireret med Tito om at myrde de stalinistiske partiledere og indføre borgerligt styre. Han tilstod de mest usandsynlige komplotter og blev hængt i oktober. I Bulgarien blev generalsekretær Traicho Kostov, der var national kommunist nok til at være imod både Tito og Stalin, stillet under lignende anklager i oktober. Han trak i retten sin detaljerede tilståelse tilbage og blev hængt i december. [Se videre 28. sept.]

Sterling devalueres

Den amerikansk-britisk-canadiske dollar-konference i Washington — fra v. den britiske ambassadør, Sir Oliver Franks, finansminister Sir Stafford Cripps, udenrigsminister Ernest Bevin og USA's finansminister John W. Snyder.

18. sept. 1949 Storbritannien [se 21. april] var takket være Marshall-hjælp gået ud af 1948 med balance mellem import og eksport for første gang siden krigen. Men lige som det gik den rigtige vej igen, satte en amerikansk lavkonjunktur ind. Stramningen ramte salg af tin, cacao, gummi og uld, der var sterling-områdets vigtigste dollarkilde, og begrænsede britisk dollareksport af biler, tekstil og whisky. Reserverne skrumpede hastigt ind igen. Der gik panik i sterling. Tilliden var væk. I Vesteuropa solgtes sterling under kursen, uden at nok så megen valutakontrol i OEEC kunne hindre det. Sir Stafford Cripps beordrede i juli et strengt dollarspareprogram, der skulle rette kursen op. Han lovede højtideligt underhuset, at pundet ikke ville blive devalueret; men selv hans løfter og sparekniv var ikke nok til at genskabe tillid. Seks uger efter rejste han til USA for i Washington at forhandle om langtids-lukning af dollarsvælget gennem større samhandel og fastere råvarepriser. Da var beslutningen om at devaluere allerede taget. USA blev underrettet, men ikke Commonwealth og ikke Storbritanniens andre allierede. Da Cripps fløj hjem alene den 17. september og dagen efter devaluerede sterling 30 %, kom nedskæringens størrelse som et chok. 22 lande i Europa og Commonwealth fulgte sterling nedad, dog ikke Tyskland. Devalueringen skabte misstemning i det europæiske samarbejde — fra begge sider. Baggrunden for den styrkede den britiske tvivl på, at et effektivt økonomisk samarbejde med Vesteuropa var muligt. [Se videre 26. jan. og 23. feb. 50]

COMPLETE NEWS The Sun COMPLETE NEWS

TRUMAN SAYS RUSSIA SET OFF ATOM BLAST

New York World-Telegram S EXPLOSION TOOK E IN RECENT WEEKS

ATOMIC BLAST IN RUSSIA

Tells Cabinet Of Test in Russia

EXTRA! Truman Makes Vital Disclosure

TRUMAN SAYS REDS HAVE EXPLODED ATOM!

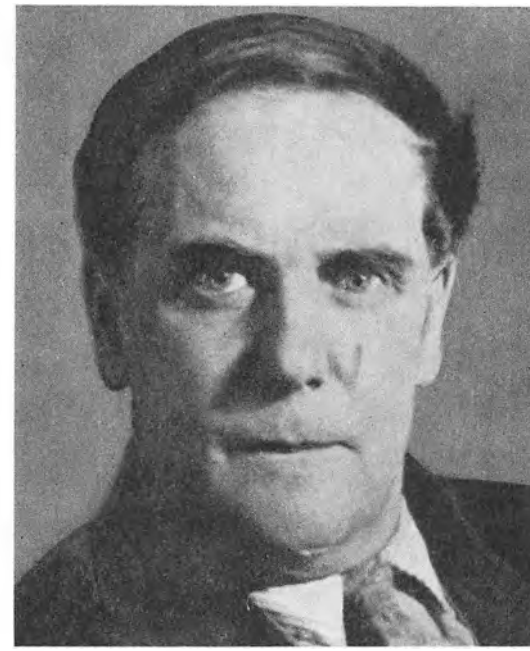

Overskrifterne på New York's aftenaviser efter meddelelsen fra Det Hvide Hus. T. h. professor Peter Kapitsa, Sovjetunionens ledende atomfysiker. — Billeder af sovjetiske atomeksplosioner er aldrig blevet offentliggjort.

23. sept. 1949

Berlin-blokaden [se 12. maj] havde givet tilskyndelse til samling af det vestlige forsvarsberedskab. Men den vestlige sikkerhed var primært baseret på det amerikanske atombombe-monopol. Så længe Sovjetunionen ikke havde atomvåben, var der overvejende sandsynlighed for, at Stalin ikke *turde* starte en krig. For dog at være sikker på hvor langt Sovjet var nået [se 7. nov. 47] oprettede USA, Storbritannien og Canada i 1948 en »radioaktiv aflytningstjeneste«, der med seismografer og luftanalyser skulle konstatere eventuelle atomeksplosioner. En augustdag i 1949 sporede flyvepatruljer en sky af radioaktivitet tværs over USA [se 31. maj]. Analyser viste, at den stammede fra eksplosionen af en teknisk meget fremskreden plutoniumbombe, der var seks gange så stærk som Hiroshima-bomben [se 16. juli 45]. Meddelelsen om Sovjets atombombe blev offentliggjort i Washington, London og Ottawa nogle uger senere og derefter indirekte bekræftet af Moskva, der sagde, at Sovjet havde haft atomvåben i flere år og brugt dem til at flytte floder og sprænge bjerge ved anlægsarbejder. Præsident Trumans første reaktion på *Joe One*, den russiske bombe, var: »Det betyder, at vi ingen tid har mere«. USA's atomenergi-kommission havde ligget lidt på den lade side i et par år. Nu rejste *Joe One* spørgsmålet, om USA for at fastholde sit forspring skulle gå i gang med fremstilling af den såkaldte Superbombe, hvis planlægning blev skrinlagt året efter krigen. Regeringens videnskabelige rådgivere frarådede det: Superbomben var umoralsk, og for dyr, hvis den overhovedet kunne laves. [Se videre 21. dec. og 31. jan. 50]

Danske sydslesvigere ved årsmødet i Flensborg.

24. sept. 1949 Forbundskansler Adenauer fik stormende bifald i forbundsdagen [se 12. sept.], da han i sin første tale erklærede, at Tyskland ikke kunne acceptere Oder-Neisse-linjen [se 2. aug. 45] som landets østgrænse: »Vi vil aldrig opgive at forfølge vort krav på disse områder«. Men han havde også problemer langs sin egen grænse til Vesteuropa. Han havde Saar, der økonomisk blev annekteret af Frankrig i 1946, og som politisk blev udskilt fra det tyske statssystem i 1948. Han havde 31 mindre grænseændringer, som Benelux-landene havde fået godkendt af de vestlige besættelsesmagter i foråret, før den tyske stat genopstod. Og han havde et problem i staten Schleswig-Holstein, hvor danskheden i Sydslesvig havde været i fremgang siden kapitulationen. Ved afstemningen i 1920, der fastlagde den dansk-tyske grænse, stemte 12.000 dansk. Ved kredsdagsvalget i 1948 stemte 91.000 dansk. Det var dels en reaktion mod Hitlers Tyskland indenfor hele den befolkningsgruppe, der var af dansk oprindelse, dels national og materiel opportunisme. Der var ikke meget ved at høre til Tyskland 1945—48. Den sydslesvigske danskhed fik stærk, privat støtte nordfra, men den danske regering og rigsdag ville ikke stille sig bag krav om grænseændring, kun bag ønsket om adskillelse af Schleswig og Holstein. Dette og de ændrede tyske forhold i 1949 fik danskheden til at kulminere i Sydslesvig. Der blev afgivet 75.000 danske stemmer ved forbundsdagsvalget, og mindretallet fik et medlem i Bonn. Siden gik stemmetallet tilbage. [Se videre 11. okt.]

Tito undersøger sin livvagts ny våben. T. h. Jugoslaviske soldater ved grænsen.

28. sept. 1949

Østblokkens økonomiske blokade mod Jugoslavien [se 16. sept.] blev erklæret formelt i juni, da alle østeuropæiske regeringer i hurtig rækkefølge opsagde deres handelsaftaler med Tito. Det forværrede ikke i praksis hans situation meget; tværtimod lettede det hans forhandlinger med de vestlige lande om handel og kredit, og han opnåede i august sit første dollarlån på 20 mill. fra USA. Men der lå i opsigelsen af handelstraktaterne begyndelsen til en trussel om, at Sovjet ville gribe til andre midler i kampen mod Tito. Nu havde han holdt sig ved magten et år trods først politisk, så økonomisk pres og trods radiopropagandaens stadige opfordringer til jugoslavisk rejsning mod Titos regime. Sovjet sluttede en noteveksling i august med at erklære, at Jugoslavien ikke længere betragtedes som en venligsindet stat, men som en »fjende og modstander af Sovjetunionen«. Ambassadøren i Belgrad blev kaldt hjem. Den jugoslaviske ambassadør i Moskva blev erklæret for *persona non grata*. Den 28. september opsagde Moskva venskabs- og bistandstraktaten. Inden tre dage opsagde samtlige østeuropæiske regeringer deres venskabs- og bistandstraktater med Tito. Sovjettropper holdt manøvrer langs den jugoslaviske grænse. Det kom til større grænse-episoder med Ungarn og Rumænien. Truslen om militær aktion blev åbenlys, men det var allerede for sent til at gøre alvor af den. Et år før måske — mens vestmagterne var presset i Berlin og før Tito var brudt ud af sin isolation mellem Øst og Vest — kunne Sovjet ved en militær lynaktion have væltet ham. Nu var han forberedt, og nu var det blevet for risikabelt — det *kunne* føre til Øst-Vest-konflikt. [Se videre 27. nov. 52 og 6. nov. 53]

Folkerepublikken oprettes i Peking

Mao Tse-tung efter sit valg til formand for den kinesiske folkerepubliks centralregering.

30. sept. 1949 De kommunistiske hære i Kina førte i sommeren og eftersommeren deres offensiv fra Yang-tze-floden [se 1. aug.] ind i Sydkina og Sydvestkina i store, uimodståelige bevægelser. Provins efter provins sluttede sig til dem. Kommunisterne skulle nu skabe den nye stat, der for første gang i 35 år kunne samle hele Kina under en central regering. Den 21. september trådte 661 delegater til det »kinesiske folks politisk rådgivende konference« sammen i Peking. På en uge fik den udarbejdet grundloven for »Folkerepublikken Kina«. Centralregeringen kom til at bestå af en formand, seks næstformænd og 56 medlemmer. Formandsposten, der svarede til en præsidentpost, tilfaldt kommunistpartiets leder Mao Tse-tung. Tre af næstformændene var kommunistledere, tre ikke-kommunister og blandt dem enken efter den kinesiske republiks grundlægger, præsident Sun Yat-sen. Under centralregeringen blev oprettet et administrativt statsråd af ministre med general Chou En-lai som ministerpræsident og udenrigsminister. Peking blev valgt til fremtidig hovedstad, og den 1. oktober proklamerede Mao Folkerepublikken, der omgående blev anerkendt af Sovjetunionen. Nationalisternes regering evakueredes kort efter fra Kanton til Chungking og videre til Chengtu og i begyndelsen af december til Taipeh på Formosa. [Se videre 10. jan. 50]

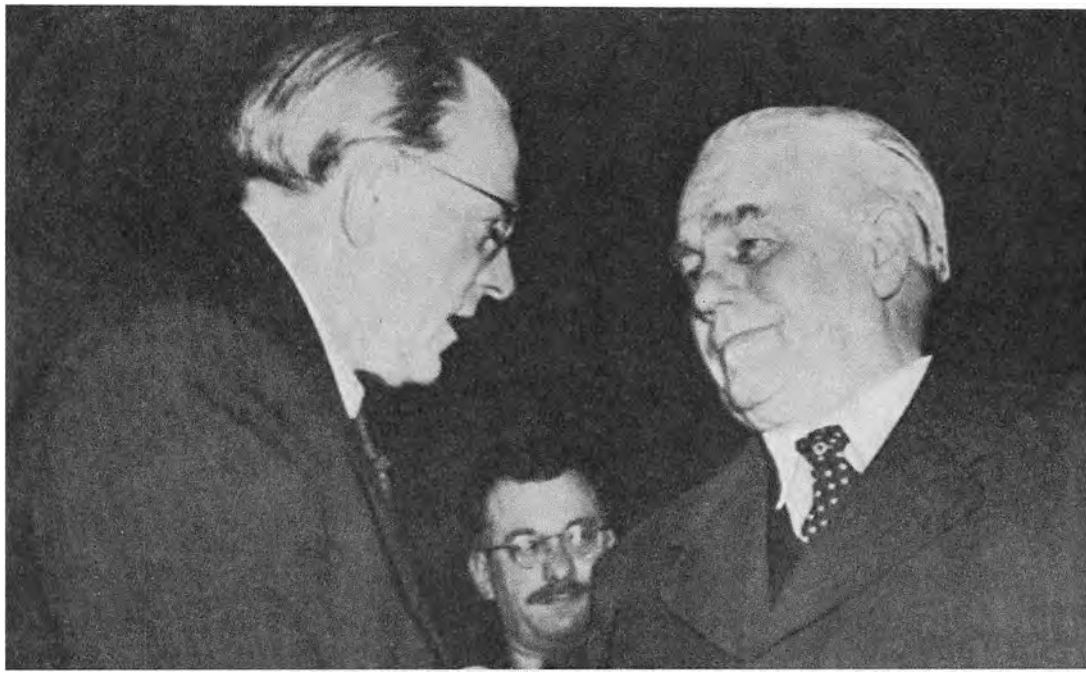

Ministerpræsident Otto Grotewohl lykønsker præsident Wilhelm Pieck efter valget i det østtyske folkekammer.

11. okt. 1949

De sovjetiske besættelsesmyndigheder lod deres del af Tyskland udvikle sig til selvstændig stat i takt med Vesttyskland [se 24. sept.]. De kom først med at oprette et provisorisk parlament — i marts 1948 konstituerede *Der Deutsche Volksrat* sig i Østberlin — og det afleverede sin provisoriske forfatning 7 måneder før det Parlamentariske Råd i Bonn [se 23. maj]. Der blev holdt en folkeafstemning i Sovjet-zonen om det nye *Volkskammer* umiddelbart efter blokaden. 61% af vælgerne stemte ja til kandidatlisten, 33% nej, i følge det officielle resultat. Men først efter den vesttyske regeringsdannelse blev processen afsluttet i Østtyskland, efter velorganiserede massedemonstrationers spontane krav. Den 5. oktober proklameredes *Deutsche Demokratische Republik*. Den sovjetiske militærregering meddelte, at den ville overgive alle administrative beføjelser til republikkens regering og erstatte sig selv med en beskeden kontrolkommission til overvågelse af firemagts-aftaler. Østtyskland skulle ikke have sin handlefrihed begrænset af en okkupations-statut, men kunne selv føre sin udenrigspolitik og skulle snart få en endelig fredstraktat. Wilhelm Pieck, enhedspartiets aldrende formand, i sin tid leder i *Spartakus*-opstanden og i '30rne ledende i Komintern, blev valgt til præsident. Hans medformand i SED, den tidligere socialdemokrat Otto Grotewohl blev ministerpræsident. Udenrigsminister blev Georg Dertinger fra det ensrettede østtyske CDU, og Østtyskland optog diplomatisk forbindelse med Sovjet og Østeuropa. I en brevveksling mellem ministerpræsident Grotewohl og Stalin eftergav Sovjet halvdelen af kravet om krigsskades-erstatninger. [Se videre 14. jan. 50]

Kapitulation i Grækenland

Græske soldater bærer den amerikanske militærmissions chef, general James A. van Fleet, i guldstol efter sejren.

16. okt. 1949 Jugoslaviens lukning af grænsen til Grækenland [se 16. sept.] var afgørende for forløbet af den græske borgerkrig [se 24. dec. 47]. Med store forsyninger af amerikanske våben og støttet af general van Fleets rådgivende militærmission havde den græske hær i sommeren 1948 tilføjet oprørerne splittende nederlag i Grammosbjergene. Egentlig burde disse sejre have sluttet krigen, men fordi partisanerne kunne undvige ud i Albanien, Jugoslavien og Bulgarien, kunne hæren ikke føre aktionerne til bunds. Der var stadig oprørsstyrker på omkring 25.000, der kunne forny operationerne med friske forsyninger fra andet hold, og de genvandt vigtige positioner i hårde vinterkampe. Men Jugoslavien blev lukket land fra foråret 1949. Det indskrænkede oprørernes bevægelsesfrihed. Hærens offensiver i sommermånederne halverede partisanstyrken, og den 16. oktober bekendtgjorde den »Frie Græske Radio« ved Bukarest, at den »provisoriske regering« indstillede sine militære operationer. Borgerkrigen havde kostet hæren 11.000 dræbte og partisanerne 29.000 dræbte. Regeringen havde henrettet 1223 for meddelagtighed i oprør, partisanerne 3516. Den amerikanske hjælp beløb sig til 472 millioner dollars, mens kampene varede. Den nationale samlingsregering sprængtes tre måneder efter. Valg i foråret 1950 bragte først en liberal mindretalsregering under Sofokles Venizelos til magten, men den var ikke regeringsdygtig; åben kritik af dens økonomiske politik fra den amerikanske ambassadør fremkaldte hurtig demission. General Plastiras, revolutionshelten fra 1922, dannede en centrum-regering af nationalister, liberale og socialdemokrater. [Se videre 20. sept. 51]

Forbundskansler, dr. Leopold Figl under den østrigske valgkamp.

18. okt. 1949

Østrig [se 15. dec. 47] havde den fordel fremfor Tyskland, at en centralregering blev oprettet straks efter kapitulationen. Oprindelig var det vel Sovjetunionens håb at få knyttet Østrig til østblokken, men den vestlige tilstedeværelse hindrede det. Forberedelser til et kupforsøg blev bremset i 1946, og kommunisterne måtte forlade den første samlingsregering. Valg til det østrigske *Nationalrat* gav dem mindre end 5% af stemmerne, og de to andre partier, det konservative *Volkspartei* og det socialistiske parti, dannede sammen så urokkelig en centralregering, at Østrig ikke kunne splittes igen. Ved oktober-valget i 1949 kom nye partier til, men koalitionen fik tilsammen 144 af de 165 mandater i nationalrådet og fortsatte regeringen under folkepartiets kansler Figl. En fredstraktat havde Østrig imidlertid stadig ikke fået, selvom landet principielt var et af de befriede. Den allierede besættelse fortsatte på femte år. Efter 250 møder mellem udenrigsministrenes stedfortrædere blev der nået faktisk enighed om den østrigske traktat på udenrigsminister-konferencen i Paris [se 23. maj]. Under konflikten med Tito kunne Sovjet opgive at støtte Jugoslaviens territoriale fordringer og anerkendte Østrigs grænser fra før *Anschluss*. Til gengæld gik vestmagterne med til, at Østrig skulle yde Sovjet 150 mill. dollars over seks år som erstatning for tidligere tyske tilgodehavender. Men da det kom til stykket, ville Sovjet ikke opgive sin fremskudte, europæiske position i Østrig. De afsluttende traktatforhandlinger blev blokeret. [Se videre 15. maj 55]

Sovjets ledere ved paraden i Moskva — fra venstre partisekretær G. M. Malenkov, udenrigsminister V. M. Molotov, forsvarsminister N. A. Bulganin, marskal K. E. Voroshilov, G. M. Popov, og marskal J. V. Stalin.

21. dec. 1949 Marskal Josef Stalin fyldte 70. Fra en Sovjetunion [se 23. sept.], som han igennem 25 år havde underkastet sit stadig mere grusomme enevælde, strømmede lykønskningerne til Moskva til en mand, der med terror og despoti havde skabt sig selv om til en kommunistisk afgud. Han var partiets geniale leder. Han var fædrelandets geniale forsvarer. Han var videnskabens, teknikkens, kunstens geniale inspirator. Han var ikke blot Lenins værdige efterfølger, han var mere end det, han var større end Lenin selv. Han var ufejlbarlig. Med systematiseret storhedsvanvid indstiftede han på denne dag »Stalin-Fredsprisen« som et monument for sin frygtløse indsats for freden. Midt i al galskaben havde han også grund til at mene, at han var uden sidestykke som russisk magthaver. Under hans herredømme var det europæiske Rusland blevet en af verdens industrielle stormagter; den nye industrimagt var gået ud af krigen som en af de to verdensmagter; dens magtgrænse havde han rykket ind midt i Europa, og fra Berlin til Bukarest havde han føjet seks nationer med 90 millioner mennesker ind i sit imperium. I Asien var Kinas 400 millioner erobret af en kommunistisk revolution, der anerkendte Sovjet som foregangslandet og ham selv som en værdig læremester. Efter den europæiske forestod den asiatiske ekspansion af kommunismens magtområde. Han stod på magtens tinde, med sin egen atombombe som magtens garanti og skræmmende symbol. [Se videre 10. jan. 50 og 5. okt. 52]

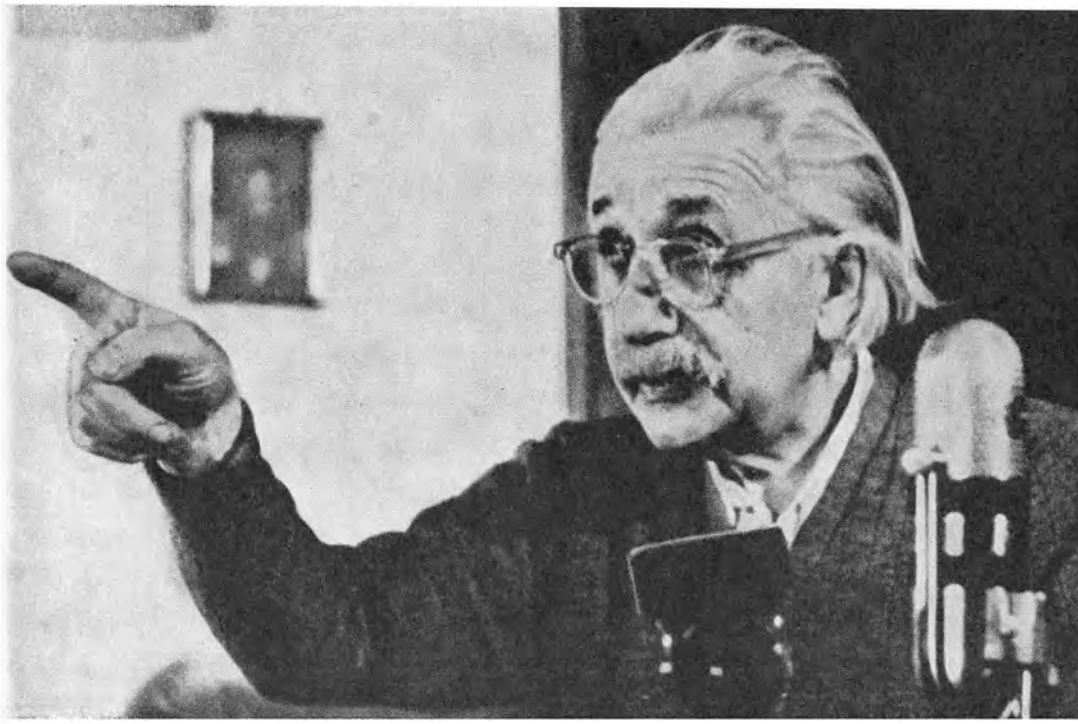

Albert Einstein i sit hjem ved *Institute for Advanced Studies* i Princeton, New Jersey, under et interview til Mrs. Eleanor Roosevelts fjernsynsprogram.

26. dec. 1949

I New York blev offentliggjort et manuskript på tyve sider, maskinskrevet tekst afbrudt af håndskrevne, matematiske ligninger. Det var fra Albert Einsteins laboratorium, en afhandling der samlede alle universets kendte fysiske fænomener i én sammenfattende enhedsteori — »en naturlig forlængelse af den almindelige relativitets-teori«, sagde han. I sin særlige relativitets-teori havde Einstein i 1905 hævdet, at rum og tid ikke var særskilte enheder, men dele af én firedimensional uendelighed. Deraf kunne udledes, at energi og stof var samme fænomen i henholdsvis flydende og fast tilstand, en teori som blev bevist i praksis med atombomben. Med sin almindelige relativitets-teori viste Einstein i 1916, at tyngdekraft og inerti var samme fænomen, og han bragte dermed rum, tid, stof, energi, tyngdekraft og inerti ind i en samlet, abstrakt struktur, en teori hvis påstande siden er blevet astronomisk bekræftet. Men han manglede stadig en af de store kosmiske kræfter — elektromagnetismen — i sit matematiske enhedsbillede af universet. Det var dette problem, en forenet forståelse af tyngdekraftens og elektromagnetismens felter han håbede og mente at have løst nu. Hvis det var tilfældet, ville han have slået bro mellem menneskers forståelse af det kosmiske univers og det atomiske univers, mellem lovene for verdensaltet og lovene for atomets egen, indre verden. Hans teori var et postulat i konflikt med det ubestemmelighedsprincip, der anerkendes i nyere teoretisk fysik. Men Einstein troede ikke på tilfældighedens fysik: »Vorherre rafler ikke«.

Holland afstår Ostindien

Holland afgiver suveræniteten over Indonesien. — Fra højre Hollands premierminister Willem Drees, dronning Juliana, den indonesiske republiks ministerpræsident, dr. Mohammed Hatta, og sultanen af Jogjakarta.

27. dec. 1949 I seks måneder efter »politi-aktionen« mod den Indonesiske Republik [se 21. dec. 48] holdt hollandske tropper Java og Sumatra besat. Først efter gentagne henstillinger fra FN's sikkerhedsråd og under kraftigt politisk pres fra USA evakuerede Holland i juni republikkens hovedstad Jogjakarta og lod regeringen vende tilbage. Ind i august blev der sluttet våbenstilstand. Efter fire års konflikt var beslutningen taget om at gøre ende på 350 års hollandsk herredømme over Ostindien inden årets udgang. En rundbords-konference med delegationer fra Holland, de indonesiske stater og FN's indonesiske kommission trådte sammen i Haag og nåede ved ti ugers forhandlinger enighed om overdragelsen af den uindskrænkede suverænitet over Indonesien til »Republikken Indonesiens Forenede Stater«. Dr. Sukarno, der var præsident i den Indonesiske Republik på Java og Sumatra, blev valgt til præsident for forbundsrepublikken, et land af 3000 Stillehavs-øer mellem Malaya og New Guinea med en udstrækning på over 5000 km. Regeringssæde blev Batavia, som fik sit gamle indonesiske navn Jakarta igen. Umiddelbart efter selvstændigheden måtte Sukarno på Vestjava nedkæmpe en hollandsk guerillahær anført af kaptajn »Tyrk« Westerling, der besatte Bandung og nåede frem til Jakarta. For Sukarno blev det anledning til hurtigt at gøre en enhedsstat ud af forbundsstaten. Først indlemmede han de selvstændige stater, hollænderne havde oprettet på Java og Sumatra efter deres første politi-aktion, siden hele Østindonesien, og efter at en række revolter var undertrykt, blev Republikken Indonesiens Forenede Stater i løbet af 1950 til Republikken Indonesien. [Se videre 18. april 55]

Sovjetunionens ambassadør Jakov Malik, tv., forlader sin plads i sikkerhedsrådet. Omkring hesteskobordet i Lake Success ses videre ambassadørerne Sir Alexander Cadogan, Storbritannien, Ernest Gross, USA, Ales Bebler, Jugoslavien, FNs generalsekretær Trygve Lie, og rådets præsident, ambassadør Tsiang, Kina.

10. jan. 1950

Ved nytår havde Kinas kommunistiske regering [se 30. sept. 49] magten på hele det kinesiske fastland og proklamerede, at den i årets løb ville forjage nationalisterne fra deres sidste store holdepunkter på øerne Hainan og Formosa samt »befri« Tibet [se 24. okt.]. Hainan blev erobret i april, men Formosa lå længere væk. Derfra førte Chiang Kai-shek — nu igen som præsident — borgerkrigen videre til søs og i luften. Han blokerede Kina-kysten og bombarderede havnebyerne trods protester fra både Storbritannien og USA, hvis skibe og ejendom det gik ud over. Storbritannien, de skandinaviske lande og af Commonwealth Indien, Pakistan og Ceylon anerkendte Peking-regeringen ved årsskiftet. Frankrig ville ikke, fordi kommunisterne havde anerkendt Ho Chi-minhs folkerepublik i Vietnam, og USA ville se tiden an både af indenrigs- og udenrigspolitiske grunde. I Forenede Nationer [se 24. feb. 49] repræsenterede nationalisterne stadig Kina, selvom Peking-regeringen havde gjort forestillinger over for Trygve Lie og Sovjet [se 21. dec. 49] havde protesteret i sikkerhedsrådet. I januar førte den kinesiske ambassadør dr. Tsiang forsædet i rådet, af hvis 11 medlemmer fem ikke anerkendte hans regering. I mødet den 10. januar forlangte Sovjet dr. Tsiang ekskluderet, og ambassadør Malik forlod forhandlingerne med truslen om ikke at vende tilbage, før Kina var repræsenteret af Peking-regeringen. Malik kom dog igen to dage efter, da eksklusions-kravet skulle debatteres; det blev forkastet med seks stemmer mod tre — Storbritannien og Norge undlod at stemme — og derefter boykottede Sovjet for alvor FN. Østblokkens delegationer forlod 21 af FN's råd og komiteer og nægtede at anerkende fremtidige FN-beslutninger. [Se videre 14. feb. og 26. maj]

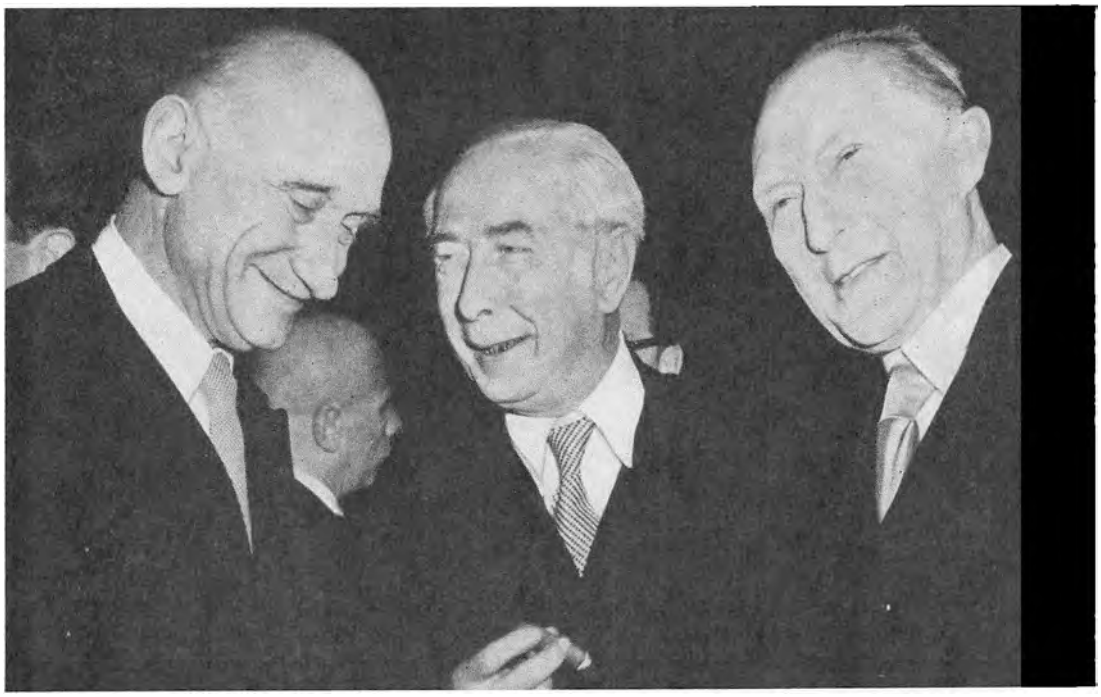

Den franske udenrigsminister Robert Schuman tv. ved en reception i den vesttyske forbundsdag i Bonn med forbundspræsident Theodor Heuss og kansler Adenauer.

14. jan. 1950 Forbundskansler Konrad Adenauer søgte fra første færd at fremme det nye Vesttysklands interesser [se 11. okt. 49] gennem et konstruktivt forhold til vestmagterne. I stedet for blot at kræve indstilling af fabriksdemontagerne, der var et betydeligt irritament i Vesttyskland, tilbød han positive bidrag fra tysk side til den sikkerhedspolitik, der var den oprindelige baggrund for demontering af tysk industripotentiel. Det førte i november 1949 til Petersberg-aftalerne med de allierede, der bragte Tyskland ind i det europæiske samarbejde — i OEEC og Europa-rådet, i Ruhr-kontrollen og den militære sikkerhedskontrol — og som aflyste 90 % af den resterende demontage. Den socialdemokratiske opposition angreb forbitret tanken om tysk meddelagtighed i Ruhr-kontrollen. Dr. Schumacher kaldte Adenauer for »ikke tyskernes, men de allieredes forbundskansler«; han blev suspenderet fra forbundsdagen i tre uger. Dr. Adenauers politiske linje var, at de tyske problemer måtte løses i en europæisk sammenhæng, et standpunkt der i januar bragte udenrigsminister Schuman til Bonn [se 12. og 17. aug. 49]. Dette første besøg blev skæmmet af den fransk-tyske konflikt om Saar — men dets virkelige betydning begyndte at vise sig allerede i marts: Adenauer foreslog Saarspørgsmålet fejet til side med en beslutning om union mellem Frankrig og Tyskland, først økonomisk, siden politisk, som grundstenen til et nyt Europa. Adenauers initiativ blev modtaget velvilligt, omend med forbehold, af den franske regering. Det blev hilst med begejstring af general de Gaulle som et løsen for Europas fremtid og storhed. [Se videre 9. maj]

Indiens første præsident, dr. Rajendra Prasad, i midten, tager efter sin tiltræden premierminister Nehru i ed i Delhi.

26. jan. 1950

Efter tre år nåede den Indiske Unions forfatningsgivende forsamling til vejs ende, og unionens 27 stater proklamerede nu Republikken Indien med forfatningsforsamlingens formand, dr. Prasad som præsident. Men den vigtigste mand i dette umådelige, asiatiske demokrati var Nehru. Hans indflydelse bevirkede, at Indien blev i Commonwealth [se 21. april 49], og hans prestige gjorde det i den asiatiske sammenhæng acceptabelt at bevare denne tilknytning til den tidligere kolonimagt. I de kommende år skulle han og hans politik vise, om det demokratiske eksperiment kunne lykkes i Asiens økonomisk og socialt underudviklede samfund, eller om den kinesiske kommunismes metoder måtte blive det foretrukne forbillede. Det nye Kinas rolle var problemet, da Commonwealth's udenrigsministre i denne måned mødtes i Ceylons hovedstad Colombo til deres første konference. Hensigten med mødet var et initiativ til økonomisk samarbejde om Syd- og Sydøstasiens tekniske udvikling. Colombo-planen skulle bringe kapital og teknisk hjælp til selvhjælp til en fjerdedel af Jordens befolkning, menneskene i området mellem Pakistan og Indonesien, der lever en alt for ringe eksistens mellem uudnyttede muligheder. For et sterling-område endnu på fallittens rand [se 18. sept. 49] var det en plan med uventet vidsyn og livskraft, inspireret ikke mindst af Ernest Bevin. Den blev i årets løb til et 6 års-program med en indsats på 2 milliarder pund. [Se videre 15. jan. 51 og 6. marts 57]

Beslutning om brintbomben

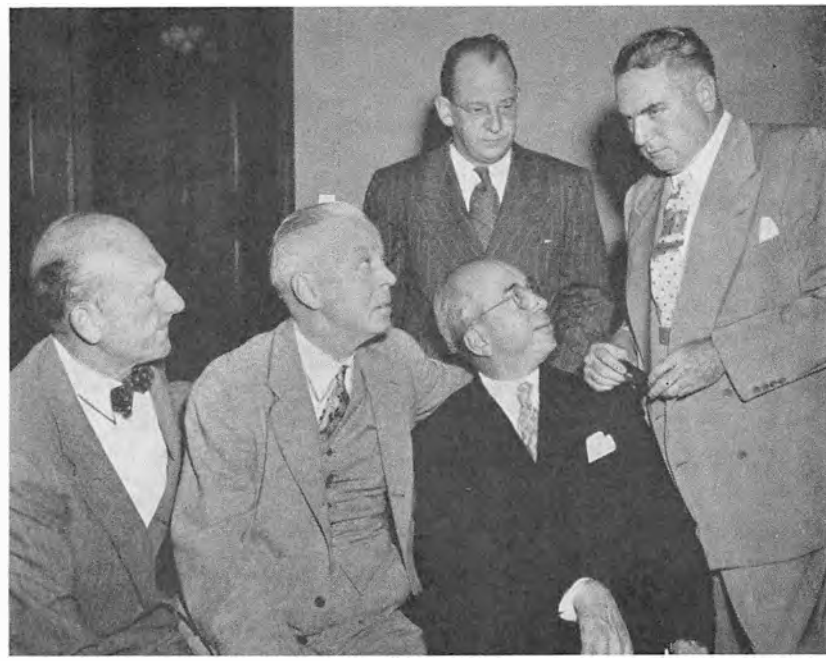

Atomfysikeren, dr. J. Robert Oppenheimer. — Th. den amerikanske atomenergi-kommissions medlemmer, fra venstre formanden David Lilienthal, Sumner Pike, Lewis Strauss og bag ham Gordon Dean, med formanden for kongressens atom-energi-komité, senator Brien McMahon.

31. jan. 1950 Fem måneder var gået siden eksplosionen i Sibirien, der sprængte det amerikanske atombombe-monopol [se 23. sept. 49]. Det rustnings-kapløb, der nu måtte blive en kendsgerning, stillede den amerikanske regering i et dilemma: skulle den producere så mange A-bomber som muligt til lager, eller skulle den prøve at bryde igennem til et endnu større, endnu stærkere våben — til brintbomben? Var det sikrest at øge sit kvantitative forspring, eller skulle man søge at vinde et nyt kvalitativt forspring? Atomvåben-industrien havde begrænset produktionskapacitet, og man risikerede at spilde en del af den på et brintbombe-projekt, der måske ikke ville lykkes. Der var meget delte meninger i regeringen, og de blev udtrykt stærkt. De videnskabelige rådgivere, hvis leder var atomfysikeren dr. J. Robert Oppenheimer, så skeptisk på projektets chancer — det ville nok kræve fem år — og de var imod, at USA skulle tage initiativet til kaprustning om våben af helt ny størrelsesorden, tusind gange stærkere end A-bomben. For Oppenheimer, der havde ledet atom-projektet under krigen og følte sit medansvar altid, var det en tærskel, som USA ikke af fri vilje skulle gå over. I atomenergi-kommissionen var tre imod, to for brintbombe-projektet. I det nationale sikkerhedsråd gik såvel udenrigs- som forsvarsminister ind for fremstilling af B-bomben. Præsident Truman traf beslutningen den 31. januar: fuld kraft på med fremstilling af alle former for kernevåben, »også den såkaldte Brint- eller Superbombe«. [Se videre 1. marts, samt 1. nov. 51]

Russisk monumental-fremstilling af den sovjetisk-kinesiske pagts undertegnelse ved udenrigsminister Vyshinsky. Bag Stalin ses Voroshilov, Molotov, Krushchov og Bulganin. Th. for Mao Tse-tung ses Chou En-lai og Malenkov, Beria og Kaganovich.

14. feb. 1950

Mao Tse-tung, Kinas nye hersker, rejste til Moskva på et officielt besøg i december, tidsnok til at deltage i hyldesten til Stalin på 70 års-dagen [se 21. dec. 49]. Men det var mere end en pilgrimsrejse. Stalin og Mao skulle ved deres første og eneste møde fastlægge forholdet mellem Sovjet og det nye Kina [se 10. jan.] og den kommunistiske strategi i Asien. Det blev til en otte uger lang, vanskelig konference mellem seje forhandlere, før de kunne afslutte en venskabs- og bistandspagt på 30 år, der knyttede Kina fast ind i østblokkens pagtsystem. Den fastslog umiskendeligt Sovjets dominerende stilling. På mange måder var den skuffende for kinesiske håb. Stalins indrømmelser til sin nye allierede begrænsede sig til afståelse af den manchuriske jernbane og flådebasen i Port Arthur, der kunne være beholdt indtil 1975, samt til beskedne varekreditter på 60 millioner dollars om året i fem år. Sovjet bevarede sit strategiske greb om Nordøst-Asien og stækkede Kinas ambitioner fra Korea til Sinkiang. Nordkorea vedblev at være eksklusiv russisk interessesfære; Mao udskilte i forårets løb 50.000 koreanere af de kinesiske hære og lod dem overføre til Nordkorea. Sovjet bevarede sin indflydelse i Manchuriet. Stalin nægtede enhver ændring i det Ydre Mongolis stilling som autonom stat under russisk herredømme. Moskva anerkendte Pekings suverænitet over Sinkiang som Kinas nordvestligste provins, men fik sikret Sovjet så dominerende en stilling i Sinkiangs økonomiske udvikling, at resultatet i praksis var russisk-kinesisk fællesstyre. Den kinesiske kommunismes ekspansive mål skulle søges mod sydvest. [Se videre 25. juni]

Attlee vinder genvalg

Premierminister Attlee tv. udenfor afstemningslokalet i sin valgkreds Walthamstow. Winston Churchill th. taler til vælgerne i sin kreds Woodford efter at være blevet genvalgt, men før det samlede resultat foreligger.

23. feb. 1950 I det femte år efter krigen var der ikke meget tilbage af den første efterkrigstids reformiver. En mere konservativ stemning prægede nu de fleste folkestyrede landes politik, og i Europa var der kun socialistiske regeringer i Skandinavien og i Storbritannien [se 18. sept. 49]. I Commonwealth var Labour-regeringerne i Australien og New Zealand faldet ved valg i december 1949 og afløst af konservative regeringer under Robert Menzies og Sidney Holland. Den britiske Labour-regerings mandat ville udløbe i sommeren 1950, og premierminister Attlee udskrev parlamentsvalg allerede i februar for at få mandatet fornyet inden fremsættelse af finansloven. Labour havde gennemført sit valgprogram fra 1945. En velfærdsstat var blevet bygget, og der var ingen arbejdsløshed. Nationalisering af kulminer, gas, elektricitet og jernbaner var overstået, og loven om stålindustriens nationalisering var vedtaget, omend dens ikrafttræden af overhuset var udsat til efter valget. Labour gik til valg med planer om nye nationaliseringer af forsikringsselskaber, cement- og sukkerindustri, mens de konservative lovede at ophæve stålloven og lade det være ved det. Labours svaghed var, at landet ingen indlysende fordel havde haft af nationaliseringerne. Partiets socialpolitik havde været en gevinst, men den socialistiske planøkonomi havde ikke hindret Storbritannien i at halte fra krise til krise. Fem år efter krigen var mad stadig rationeret. Labour vandt valget, men partiets flertal i underhuset — 7 mandater mod før 152 — blev så knebent, at det egentlig ikke var regeringsdygtigt. [Se videre 4. dec., samt 9. marts 51]

Dr. Klaus Fuchs blev fradømt sit britiske statsborgerskab og kunne derfor uhindret forlade Storbritannien, da han blev løsladt i 1959. Her ankommer han til Østberlin, hvor han modtages af en nevø.

1. marts 1950

Medvirkende til præsident Trumans beslutning om at sætte brintbomben i arbejde [se 31. jan.] var muligheden for, at russerne allerede var i gang. En britisk-amerikansk efterforskning af mulig atomspionage i krigens sidste år førte sidst i januar frem til dr. Klaus Fuchs, den 38-årige leder af den teoretisk-fysiske afdeling på den britiske atomstation Harwell. Fuchs, der var tyskfødt og kommunist, havde under krigen været med i den britiske mission til atomvåben-laboratoriet i Los Alamos, og han var ledende medarbejder i de afsluttende konferencer i 1946 om brintbombens muligheder. Han tilstod, at han gennem syv år regelmæssigt havde givet grundige oplysninger til russiske agenter om arbejdet i de allierede laboratorier, dels fordi Sovjet var allieret i krigen mod Tyskland, dels ud fra sin politiske indstilling. Sovjet vidste altså, hvad USA vidste om brintbomben. Fuchs blev den 1. marts idømt strengeste straf, 14 års fængsel. Oplysninger fra ham førte i forårets løb til optrevling af spionage-organisationen i USA, hvor ægteparret Ethel og Julius Rosenberg, der nægtede sig skyldige, blev dømt til døden i New York. Atomspionagen blev i en kongres-rapport anslået til at have sparet 18 måneders arbejde for Sovjets atomprojekt. Den ødelagde chancen for et britisk-amerikansk atomsamarbejde, som var til drøftelse igen under indtryk af Sovjets atombombe. Og den var i USA i høj grad med til at gøre frygten for spionage til en national neurose, der gav sig lamslående udslag i amerikansk politik. [Se videre 30. marts]

Strejke mod en konge

Fhv. udenrigsminister Paul-Henri Spaak taler på Place Rogier mod kong Leopold under generalstrejke-uroligheder i Bruxelles.

24. marts 1950 Belgierne havde siden krigen været uden deres konge. Leopold III's politik under krigen — han blev i Belgien, mens regeringen gik i eksil, og han respekterede ikke dens henstillinger — blev fordømt af befrielsesregeringen, hvis socialistiske og liberale medlemmer forlangte abdikation. Kong Leopold afslog, og han blev tvunget til eksil i Schweiz indtil videre. Hans personlige holdning under krigen havde været draget i tvivl, men hans ære blev renset ved kommissions-undersøgelse i 1947; mange belgiere kunne dog ikke tilgive, at han trods mindet om dronning Astrid og uden regeringens samtykke havde giftet sig borgerligt — med Mlle. Baels, nu prinsesse de Réthy — mens han officielt betragtede sig som værende krigsfange. Det kristeligt-sociale parti ønskede kongens tilbagevenden, mens socialisterne fortsat krævede abdikation til fordel for den helt unge kronprins Baudouin. Leopold nægtede af hensyn til kongemagtens værdighed og landets enhed at abdicere, med mindre folkets flertal ved afstemning tilkendegav ønske derom. Forslaget om folkeafstemning blev først afvist af parlamentet, men den nyvalgte konservative koalitions-regering under premierminister Gaston Eyskens fik det vedtaget i februar 1950. Konge-spørgsmålet var fuldt så meget en regional som en partipolitisk konflikt, og afstemningen den 12. marts viste, at i det flamsk-talende Flandern ønskede 72 %, men i det fransk-talende Valloni kun 42 % kongen på tronen igen. Det samlede resultat var 57 % ja-stemmer — 2 % mere end kongen selv havde forlangt, men væsentligt mindre end de 66 %, som socialisterne insisterede på. Med generalstrejke nedlagde de veto mod kongen. Regeringen faldt, og efter lang krise udskrev regenten, prins Charles nyvalg. [Se videre 22. juli]

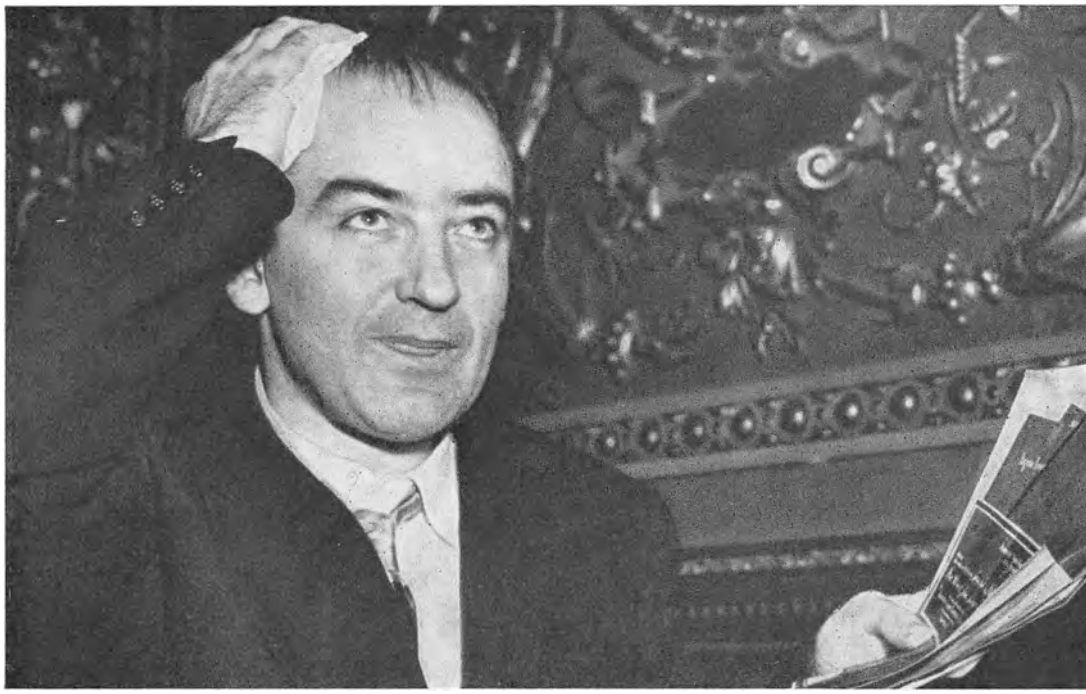

Senator McCarthy forlader senatssalen efter sin store anklagetale mod udenrigsminister Acheson.

30. marts 1950

Den russiske atombombe, kommunismens sejr i Kina, atomspionagen, brintbombens skræmmende perspektiver var en belastning, som Amerikas politiske psyke [se 1. marts] ikke kunne bære. Selvtilliden brast og søgte kompensation i jagt på syndebukke: hvis kommunisterne pludselig kunne blive så stærke, måtte der være forræderi med i spillet i Washington. Den anden proces mod Alger Hiss [se 31. maj 49] sluttede sidst i januar. Han blev kendt skyldig og idømt fem års fængsel, og alligevel sagde udenrigsminister Acheson på en pressekonference, at han ikke ville vende sin ven ryggen. Der *havde* altså været kommunister i udenrigsministeriet, og der blev altså *stadig* dækket over dem! En hidtil ukendt, republikansk senator fra Wisconsin, Joe McCarthy, fornemmede stemningens politiske potens i et valgår og lagde ud med en ryggesløs kampagne mod Acheson. Han anklagede ham for at dække over 205 kommunistiske partimedlemmer i udenrigstjenesten — senere blev det til 81 eller 57 — men i hvert fald nok til at have forledt Amerika til at føre en katastrofal Kina-politik, der havde skaffet kommunisterne sejren. Hovedskurke i denne sammensværgelse var — i følge McCarthy — Acheson, ambassadør Jessup og professor i statsvidenskab Owen Lattimore, »den øverste russiske spionage-agent i USA«. FBI erklærede, at Lattimore hverken var kommunist eller spion, og han selv og fire udenrigsministre svor på, at han ingen indflydelse havde haft på USA's Kina-politik. Otte ugers offentlige senatsafhøringer førte ikke til afsløring af en eneste kommunist i udenrigstjenesten, men skaffede McCarthy ry for at være kommunisternes fjende nr. 1. [Se videre 25. juni og 14. sept.]

Udenrigsministrene Ernest Bevin og Robert Schuman i London umiddelbart efter fremsættelsen af Schuman-planen i Paris.

9. maj 1950 Fra Paris kom på denne dag et forslag, der skulle blive skelsættende i den europæiske udvikling. Udenrigsminister Robert Schuman foreslog, at Frankrigs og Tysklands kul- og stålproduktion skulle lægges sammen under en højere fællesmyndighed, hvis beslutninger skulle have bindende virkning. Hensigten var udtrykkelig at skabe et pionér-projekt for europæisk enhed. Som et første praktisk skridt til at fjerne det historiske modsætningsforhold mellem Frankrig og Tyskland ville man her — på et begrænset, men afgørende felt: det industrielle grundlag for krigsmaskinerne — forene de gamle modstandere i et fællesskab, der stod åbent for de øvrige europæiske lande. Schumans plan var en direkte reaktion på kansler Adenauers tilbud om union mellem Frankrig og Tyskland [se 14. jan.]. Den var en indirekte reaktion på den britiske Europa-politik, en udfordring til udenrigsminister Bevin. Storbritannien var med i det europæiske samarbejde i OEEC, i Vestunionen og i Europa-rådet, men alle tre steder havde britisk indflydelse bevirket, at de europæiske samlingsbestræbelser ikke nåede videre end til samarbejde mellem regeringerne — Bevin modsatte sig alle tilløb til europæiske institutioner med virkelig myndighed. Sidst havde han sørget for at alle forslag fra Europa-rådets første samling blev henlagt. Schuman indbød Storbritannien, Italien, Benelux og Tyskland til forhandling om kul- og stålplanen, men insisterede på principiel tilslutning til tanken om den overstatslige myndighed, før forhandlingerne begyndte. Den britiske regering ønskede planen alt held, men afslog selv at medvirke. Et mindre Europa indledte forhandlinger med et klarere mål. [Se videre 18. april 51]

Premierminister Malan bæres i guldstol under kampagnen for racelovene.

16. maj 1950

Sydafrikas boer-regering [se 13. jan. 49] under dr. Malan gennemførte nu det kompleks af love, der blev grundlaget for dens *Apartheid*-program. Raceadskillelsen skulle med pinagtig konsekvens hævdes ikke blot i det offentlige liv, men i det personlige liv. Sydafrika havde en befolkning på 9 mill. indfødte og $2^3/_4$ mill. hvide og som følge af samkvem og samgifte i foregående århundreder også 1 mill. »farvede«. Nu skulle yderligere raceblanding standses, og med tiden skulle de tre befolkningsgrupper isoleres ganske fra hinanden. Begyndelsen blev gjort med usædelighedsloven, der gjorde seksuelt samkvem mellem hvide og farvede strafbart — som det havde været i tyve år mellem hvide og indfødte — og med loven der forbød raceblandende ægteskaber. Dertil kom folkeregister-loven, der indførte identitetskort med raceangivelse. I det politiske liv udskiltes farvede vælgere fra de almindelige valglister og fik særskilt repræsentation, mens de indfødtes indirekte repræsentation blev yderligere begrænset. Hovedreformen var loven om »gruppe-områder«, der bemyndigede regeringen til at opdele landet i raceområder og til med tiden at samle den indfødte befolkning med delvist selvstyre i de områder, den fik tildelt. Den parlamentariske opposition, der netop nu mistede sin store leder, general Jan Smuts, i en alder af 80 år, var ikke principielt imod raceadskillelse, men modsatte sig Malans metoder og love som forfatningsstridige. En mere militant opposition blev i de følgende år organiseret blandt hvide og farvede veteraner. [Se videre 5. dec. 56]

Den nyvalgte præsident Celal Bayar og hans premierminister Menderes th. på besøg i en tyrkisk landsby efter magtovertagelsen.

22. maj 1950

Tyrkiet [se 12. marts 47] var et af de sjældne tilfælde, hvor et diktatur fredeligt og frivilligt er gået over til en demokratisk styreform. I 27 år havde Kemal Atatürks folkeparti hersket over den tyrkiske republik med diktatoriske metoder, der var berettiget af samfundets påtrængende behov for modernisering. Men efter krigen og efter de store reformer virkede étparti-systemet ikke længere så påkrævet. Især blandt embedsmænd og akademikere, men i det hele taget i den nye mellemklasse, der var vokset frem, var der behov for et friere politisk liv og en mere liberal politik. Præsident Inönü, Atatürks efterfølger, havde i 1946 tilladt dannelsen af et oppositionsparti — det demokratiske parti under den tidligere premierminister Bayar — men han gav det ikke jævnbyrdige chancer ved valget dengang. Det vandt 64 af 465 pladser i nationalforsamlingen og besluttede at boykotte fremtidige valg, indtil landet fik en fri valglov. I februar 1950 nåedes enighed om et valgsystem, baseret på enkeltmands-kredse og med valghandlingens ukrænkelighed kontrolleret af domstolene, og valget den 14. maj viste ubestrideligt reformens effektivitet. Demokraterne fik 408 mandater, folkepartiet 69 i den nye nationalforsamling, der i sit første møde valgte Bayar til landets præsident. Premierminister blev Adnan Menderes, en driftig godsejer med juridisk uddannelse. Hans regerings program lovede økonomisk liberalisme efter de mange års planøkonomi, nedskæring af statsudgifterne, indførelse af pressefrihed og strejkeret. Udenrigspolitisk fortsatte den samarbejdet med vestmagterne. [Se videre 20. sept. 51]

FNs generalsekretær gør status over sin fredsmission ved pressekonference i FNs hovedkvarter ved Lake Success, New York.

26. maj 1950

Sovjetunionens boykot mod FN [se 10. jan.] på spørgsmålet om Kinas repræsentation virkede stik mod sin angivne hensigt: de andre stormagter kunne ikke imødekomme et krav, der blev fremført med boykot — det ville være at indbyde Sovjet til at bruge samme taktik igen — så selv om de principielt skulle have været villige til at lade FN anerkende Peking-regeringen, var de nu afskåret fra det. For FN betød den østlige boykot, at Forenede Nationer ikke længere fungerede som verdensorganisation, og for en generalsekretær som Trygve Lie var det en pligt født af FN's selvopholdelsesdrift at gøre en helt ekstraordinær indsats for at genoprette kontakten mellem Øst og Vest, før bruddet blev permanent. Han drog i slutningen af april ud på en seks ugers rejse mellem Washington, London, Paris og Moskva, en »fredsmission« for FN som forhandlingsorgan. Han opstillede ti punkter som diskussionsgrundlag for et »Tyve års program til opnåelse af fred gennem Forenede Nationer« og forelagde det efter tur for Truman, Attlee, Bidault — der nu havde afløst dr. Queuille som fransk regeringschef — og for Stalin. Programmet opregnede de emner, stormagterne burde forhandle om igen. Lie ventilerede muligheden for et topmøde på Atlanten, i Sverige eller Schweiz uden at få positiv reaktion. Så holdt han sig til sit forslag om, at udenrigsministrene skulle have regelmæssigt tilbagevendende møder i sikkerhedsrådet. Vyshinsky ville godt, hvis Kina-spørgsmålet blev løst. Bevin ville slet ikke forhandle med russerne igen, før de i handling viste, at der var mening i det. Og Acheson ville ikke føre en mere imødekommende politik i Kina-spørgsmålet på nuværende tidspunkt. [Se videre 25. juni]

FNs sikkerhedsråd fordømmer 9 mod 0 angrebet på Sydkorea. Jugoslavien stemmer ikke. Sovjets stol står tom. Ved bordets fjerne ende den sydkoreanske ambassadør, dr. John M. Chang. — Tv. for Sovjets stol Norges ambassadør Arne Sunde.

25. juni 1950

Efter tilbagetrækningen i 1949 af besættelsestropperne fra Korea [se 10. maj 48] blev det tilkendegivet, at USA [se 30. marts] ingen strategiske interesser havde på det asiatiske fastland: USA's Stillehavsforsvar var baseret på linjen fra Aleuterne over Japan til Philippinerne; områder foran denne linje henviste USA til FN's kollektive sikkerhed [se 26. maj]. For Kina og Sovjet at se indebar det to ting: det blottede Formosa og Sydkorea for amerikansk dækning nu, men det baserede USA's strategi på en varig tilnærmelse mellem Japan [se 12. nov. 48] og USA, der senere kunne blive en trussel mod Nordøst-Asien. Før det blev stadfæstet ved den fredstraktat, som USA nu forberedte, burde man derfor sikre sig Sydkorea — et kommunistisk Korea kunne måske virke fremmende på japansk neutralisme og ville i hvert fald sikre Nordøst-Asien ved at lukke den klassiske opmarchvej fra Japan til Manchuriet [se videre 8. sept. 51]. Nordkorea var rent russisk lydland — Kina havde end ikke ambassade dér — og aktionen var for så vidt et russisk anliggende. Men den blev drøftet på konferencen mellem Stalin og Mao [se 14. feb.] og koordineret med kinesernes planer mod Formosa og Tibet. Ved daggry på denne junisøndag angreb nordkoreanerne over demarkationslinjen på 38. breddegrad og stødte frem mod Seoul med svære russiske tanks [se Korea-kort side 141]. I Washington så præsident Truman det som et nyt russisk forsøg på — som i Berlin — at sprænge magtgrænserne fra den 2. verdenskrig. I New York så generalsekretær Lie det som overlagt aggression mod et land skabt af FN. Han indkaldte omgående sikkerhedsrådet, der — uden at kunne standses af Sovjet-veto — forlangte våbenstilstand og påkaldte bistand fra medlemmerne. [Se videre 7. juli]

General MacArthur tv. på inspektion i Korea som FN-hærens øverstkommanderende. En FN-soldat, såret under gadekampe, bæres th. væk af kammeraterne under tilbagetoget i Sydkorea.

7. juli 1950

FN's ordre [se 25. juni] standsede ikke aggressionen i Korea. Med 200 tanks stod nordkoreanerne inden for et døgn i Seouls forstæder. Hovedstaden faldt, præsident Syngman Rhee flygtede sydpå, og det sydkoreanske forsvar var i sammenbrud. Endnu inden sikkerhedsrådet den 27. juni beordrede militære sanktioner mod Nordkorea sendte præsident Truman amerikanske luft- og søstridskræfter i aktion under general MacArthurs kommando, og tre dage senere blev de første amerikanske infanterisoldater sat ind i kampen. Britiske og australske flåde- og flyveenheder sluttede sig til. 1100 fly-togter fra baser i Japan anrettede i krigens første ti dage svære skader på byer og havne nord for 38. breddegrad og på forbindelseslinjerne til Nordkorea, men talmæssigt og materielt var angriberne overlegne. De stormede videre frem. FN bad den 7. juli, mens stadig dårligere efterretninger strømmede ind, USA om at organisere modaktionen. Præsident Truman udnævnte MacArthur til øverstkommanderende for FN's første enhedskommando, der efterhånden optog styrker fra 15 FN-lande, flest fra Commonwealth. Samtidig beordrede Truman på egen hånd USA's 7. flåde ind i Formosa-strædet for at afværge et kommunistisk angreb og indtil videre neutralisere den kinesiske konflikt. Af indenrigspolitiske grunde — han havde ikke søgt kongressens samtykke til krigserklæring — fastholdt han, at der kun var tale om en »politi-aktion« mod en »bande slyngler«. Men det var en politiaktion, der kunne bringe Sovjet og USA i kollision og fremkalde den 3. verdenskrig, og frygten spredte sig igen over verden. [Se videre 9. aug.]

Regerende konge i 11 dage

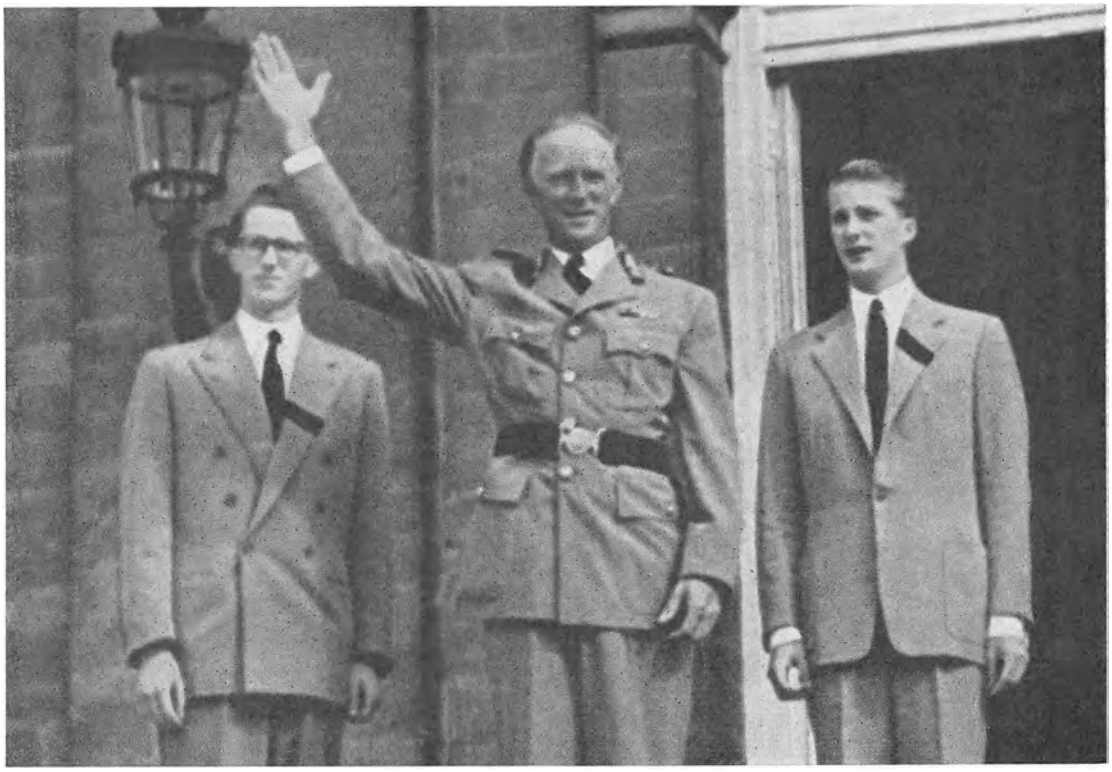

Kong Leopold modtager på trappen til Laeken slottet i Bruxelles royalistiske demonstranters hyldest umiddelbart efter sin hjemkomst. Tv. kronprins Baudouin, th. prins Albert.

22. juli 1950 Parlamentsvalget i Belgien [se 24. marts] skaffede i juni det kristeligt-sociale parti absolut majoritet i begge kamre og førte til dannelsen af den første flertalsregering efter krigen under premierminister Jean Duvieusart. I et forsøg på at opnå en hurtig og endelig løsning af kongekrisen gennemtvang regeringen i juli på grundlag af folkeafstemningen regentskabets ophævelse og kaldte kong Leopold hjem. Socialisterne og de fleste liberale nægtede blankt at anerkende ham som belgiernes konge. De besvarede flertals-afgørelsen med strejke-aktioner, der i ugen efter kongens hjemkomst voksede til en blodig generalstrejkebevægelse. Efter en række bombeattentater og jernbanesabotager erklærede regeringen storbyerne i undtagelsestilstand og satte panserenheder ind mod demonstrationerne. I deputeret-kammeret truede Spaak med, at opstanden ville udvikle sig til revolution, hvis ikke kongen abdicerede. De vallonske provinser forberedte løsrivelse. Truslen om 100.000 arbejderes march mod kongeslottet i Bruxelles førte den 30. juli til, at kongen og regeringen bøjede sig og indledte forligsforhandlinger. Den 1. august kl. 7 om morgenen overdrog kongen sine prærogativer til kronprins Baudouin, der skulle regere som »kongelig prins« indtil sin 21 års-fødselsdag i september 1951. Såfremt landet stod samlet om Baudouin, ville Leopold 3. derefter abdicere. Han holdt sit løfte, og Baudouin 1. blev belgiernes femte konge den 17. juli 1951. [Se videre 17. april 58]

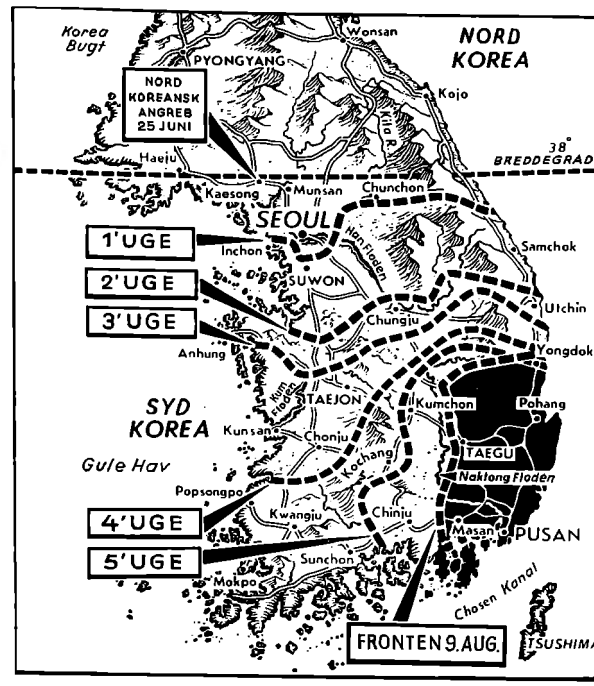

Ambassadør Jakov Malik tv. fører forsæde igen i sikkerhedsrådet. Th. krigens gang i Korea.

9. aug. 1950

Kommunisterne regnede med, at Sydkorea [se 7. juli] kunne løbes over ende på fire uger. Med erobringen en fuldbyrdet kendsgerning havde de ventet, at USA under protest ville afskrive Korea. De forudså ikke, at aktionen ville fremkalde så voldsom reaktion, at den medførte fuldstændig omlægning af USA's fjernøstlige politik. Præsident Truman, der aldrig ville intervenere i den kinesiske borgerkrig med amerikanske tropper, satte i Korea-krigens første tre uger 30.000 mand ind i en blodig forhalingsaktion på det asiatiske fastland. Ved udgangen af juli var det klart, at Korea-konflikten ville skifte karakter. Lynkrigen var ikke lykkedes. Det ville blive en lang krig. FN-kommandoen standsede den nordkoreanske fremrykning ved et stabiliseret brohoved i Sydkoreas sydøstlige hjørne omkring havnebyen Pusan. Her kunne FN-hærens styrke nu bygges op til modangreb, mens nordkoreanernes lange, sårbare forbindelseslinjer ned over halvøen blev plukket i stykker fra luften. Situationen krævede omlægning af Sovjets politik også. Den 1. august blev den russiske FN-boykot [se 10. jan.] opgivet uden videre, og ambassadør Jakov Malik vendte tilbage til sikkerhedsrådet til sin periode som rådspræsident. Hans formandsskab blev en klassisk travesti på parlamentarisk procedure: som rådspræsident tildelte han ustandseligt sig selv ordet som Sovjet-delegat, og han opnåede dels at obstruere yderligere Korea-beslutninger, dels at føre propaganda-felttog mod USA i disse første fjernsynstransmitterede rådsmøder. Men han prøvede også — dækket af sin verbale offensiv — en diplomatisk rekognoscering af mulighederne for en forhandlingsløsning på konflikten. [Se videre 20. aug.]

Situation ved fronten i Pusan-brohovedet — hans kammerat var lige dræbt.

20. aug. 1950 Maliks forhandlings-følere i sikkerhedsrådet [se 9. aug.] blev forkastet af Washington, og den amerikanske afvisning bragte et nyt perspektiv ind i Korea-konflikten. Den britiske og den norske ambassadør insisterede kun på nordkoreansk tilbagetrækning til 38. breddegrad forud for forhandling. USA's ambassadør Warren Austin satte større mål for FN-aktionen, nu den var i gang: friheden måtte bringes til hele det koreanske folk — ikke kun en del af landet — og der måtte ikke levnes mulighed for ny invasion. Dette amerikanske svar fremkaldte Peking-regeringens første direkte intervention i Korea-spørgsmålet. I et telegram til sikkerhedsrådet erklærede ministerpræsident Chou En-lai, at Kina som Koreas nabo havde vital interesse i konfliktens fredelige løsning *nu*. Malik fulgte det op med truslen om, at Korea-krigens fortsættelse uundgåeligt ville føre til en udvidelse af konflikten. I Peking sagde regeringen: »Nordkoreas fjende er vor fjende. Nordkoreas forsvar er vort forsvar. Nordkoreas sejr er vor sejr« og begyndte omgruppering til Manchuriet af de divisioner, der hidtil havde stået over for Formosa. Samtidig anklagede Peking-regeringen over for FN USA for aggression mod Formosa og krænkelse af luftrummet over Manchuriet. Præsident Truman svarede i en TV-tale, at USA ikke ønskede sig Formosa og inderligt håbede, at Kina ville holde sig uden for konflikten i Korea, der ellers kunne udvikle sig til en større krig. Pusan-brohovedet holdt ved månedens udgang stadig stand mod uophørlige nordkoreanske angreb. FN-kommandoen anslog nordkoreanernes tab til 50.000, sydkoreanernes til 37.000 og amerikanernes til 8.863. [Se videre 15. sept.]

Udenrigsministrene Schuman, Acheson og Bevin ved vestmagtmødet i New York.

14. sept. 1950

For præsident Truman gav Korea-krigen det endelige stød til den omlægning af USA's sikkerhedspolitik [se 30. marts], der havde været under overvejelse, siden Sovjet afprøvede sit første atomvåben. Som formuleret af udenrigsminister Dean Acheson, måtte USA politisk og strategisk skabe sig »styrkens positioner« i forholdet til Sovjet, hvis der nogensinde skulle blive basis for forhandling med udsigt til resultat. Militært viste Korea-situationen, at USA's forsvar var for svækket af de foregående års sparepolitik til at kunne reagere effektivt, hvis det på samme tid blev udfordret på flere fronter. Korea-aktionen krævede indsats af samtlige disponible reserver. I juli gik Truman til kongressen med et kriseprogram, der næsten fordoblede hans forsvarsbudget. Det indledte en amerikansk genoprustning, der bragte styrkerne op fra 1,5 millioner mand til efterhånden 3,5 mill. og snart tredoblede forsvarsudgifterne. I september afsatte han forsvarsminister Louis Johnson, som var identificeret med sparepolitikken, og fik general George Marshall til at overtage posten med ansvaret for mobilisering af Amerikas kræfter til mange års krise. Samtidig begyndte Acheson en politisk offensiv for at styrke det samlede vestlige forsvar gennem NATO. På udenrigsminister-konferencen i New York og siden i NATO-rådet foreslog han Europas forsvar forenet i en fælleskommando under en øverstkommanderende general. Han tilbød betydelige, amerikanske styrker på permanent basis som bidrag til dette europæiske forsvar, under forudsætning af at Europas egne kræfter blev fuldt udnyttet. Og det var ensbetydende med et krav om, at Vesttyskland skulle bevæbnes igen og have en forpligtende plads i forsvarssamarbejdet. Det kom som et chok, ikke mindst for den franske udenrigsminister. [Se videre 4. dec.]

Landgang ved Inchon

Amerikanske tanks på landgangsfartøj står ind mod Inchon ved daggry.

15. sept. 1950 Korea-krigen [se 20. aug.] var »Mars' sidste gave til en gammel kriger«, sagde general MacArthur. Han viste sin taknemmelighed i gerning. Hans plan for det store modangreb var en så dristig strategi, at samtlige hans over- og underordnede rådede fra, og netop derfor trumfede han den igennem: når dygtige, amerikanske officerer fandt planen umulig, gjorde kommunisterne det nok også, og overraskelsesmomentet ville være større end næsten muligt. Han satte sin amfibielandgang ind mod Inchon, Seouls havneby, mod ugunstigt terræn gjort dobbelt utilgængeligt af enormt tidevand, og med en hurtig, hård, dybtjagende aktion snittede han fjendens vigtigste forsyningsåre over lige i hjertet, lige under 38. breddegrad. Mens marineinfanteri kæmpede i ti dage om Seoul, skød andre tropper — og alt var sat ind — hurtigt forbi mod syd. Samtidig brød FN-hæren ud fra Pusan-brohovedet. Inden den 1. oktober var alt land syd for 38. breddegrad i FN's magt, 135.000 nordkoreanere taget til fange, og Sydkorea befriet ved »en af de fornemste strategiske præstationer i militærhistorien«, som den britiske generalstab sagde i sin lykønskning til MacArthur. Allerede i juli havde han forlangt instruks om besættelse af Nordkorea. Nu fik han den, selvom præsident Truman sagde i Washington, at FN måtte afgøre om 38. breddegrad skulle overskrides. Instruksen havde det forbehold, at den kinesiske grænse under ingen omstændigheder måtte krænkes, og ved første tegn på russisk eller kinesisk intervention skulle FN-hæren falde tilbage — USA »ville ikke tillade sig at blive engageret i en større krig«. [Se videre 15. okt.]

Fransk enhed i vanskeligheder under kamp ved den sorte flod, sydvest for Hanoi.

13. okt. 1950

Den amerikanske regering søgte i Korea-sommeren at dæmme op for kommunistiske fremstød på alle fronter i Østasien. Samtidig med interventionen i Sydkorea og neutraliseringen af Formosa lovede præsident Truman militær bistand til Philippinerne og især til de franske hære i Indokina [se 17. aug. 1949]. Den første hjælp kom i juli. *Vietminh*-guerillastyrkerne havde i årets løb fået støtte i voksende omfang over den kinesiske grænse, og da Ho Chi-minh den 16. september åbnede en »befrielses-offensiv« fra grænseområderne, var det ikke en spredt guerilla-operation, men et fast anlagt og relativt veludrustet formationsangreb. Franskmændene, der førte en for stationær taktik, blev afskåret og nedkæmpet i en række poster i grænseområdet, værst i byen Cao-bang, hvor flere tusind fremmedlegionærer og marokkanske tropper gik tabt. Pleven-regeringens forsvarsminister Jules Moch fløj til Washington, hvor han den 13. oktober opnåede tilsagn om meget omfattende hjælp fra USA: hovedparten af bevillingerne til fjernøstlig militærhjælp og broderparten af våbenhjælpen til Europa skulle komme Frankrig til gode — ialt en bistand på over 2 milliarder dollars. Frankrig kunne så reorganisere sin indsats, der havde kostet dobbelt så meget som landet fik i Marshall-hjælp. Frankrigs bedste soldat, general Lattre de Tassigny, blev sendt til Indokina som højkommissær og kommanderende general. Men den amerikanske hjælp øgede modviljen i Frankrig mod både krigen og USA. Den understregede afhængigheden. [Se videre 11. marts 52]

Møde på Wake Island

Præsident Truman dekorerer gen. MacArthur på Wake Island. I baggrunden mellem dem USAs ambassadør i Korea John J. Muccio.

15. okt. 1950 Muligheden for kinesisk intervention i Korea [se 15. sept.] nagede præsident Truman. Peking-regeringen havde i september næsten fordoblet troppekoncentrationerne i Manchuriet, så langt over 300.000 kinesiske soldater stod i landet nord for Nordkorea. I halvofficielle udtalelser havde kinesiske kommunistledere efter Inchon-landgangen advaret mod konsekvenser af en amerikansk indmarch i Nordkorea. Den 1. oktober lod general MacArthur sydkoreanske tropper overskride 38. breddegrad, og samtidig stillede han som FN-kommandant kravet til den nordkoreanske overkommando om øjeblikkelig kapitulation »for sidste gang«. Straks kom der en officiel advarsel i Peking: ministerpræsident Chou En-lai tilkaldte Indiens ambassadør Panikkar og meddelte, at amerikansk — i modsætning til sydkoreansk — invasion i Nordkorea ville tvinge Kina ind i krigen. I Washington blev det anset for en tom trussel, der skulle påvirke den samtidige debat i FNs generalforsamling. Den kendsgerning, at advarslens overbringer var Indien, svækkede dens virkning, fordi Indien ved mæglingsforsøg allerede i juli havde gjort sig suspekt i amerikanske øjne. Med stort flertal bemyndigede FN den 7. oktober MacArthur til at befri og forene Korea, og offensiven mod nord begyndte. Men usikkerheden nagede stadig. En uge efter fløj Truman til Wake-øen i Stillehavet til sit første og eneste møde med MacArthur for at få hans oprigtige vurdering. Den var: krigen i Korea er forbi; al modstand ophører inden udgangen af november; tilbagetrækning af tropper kan begynde til nytår og valg holdes i januar; truslen om kinesisk intervention er bluff, og selvom den var oprigtig, ville ikke flere end 50.000 mand kunne slippe over Yalu-floden. [Se videre 24. okt. og 1. nov. I]

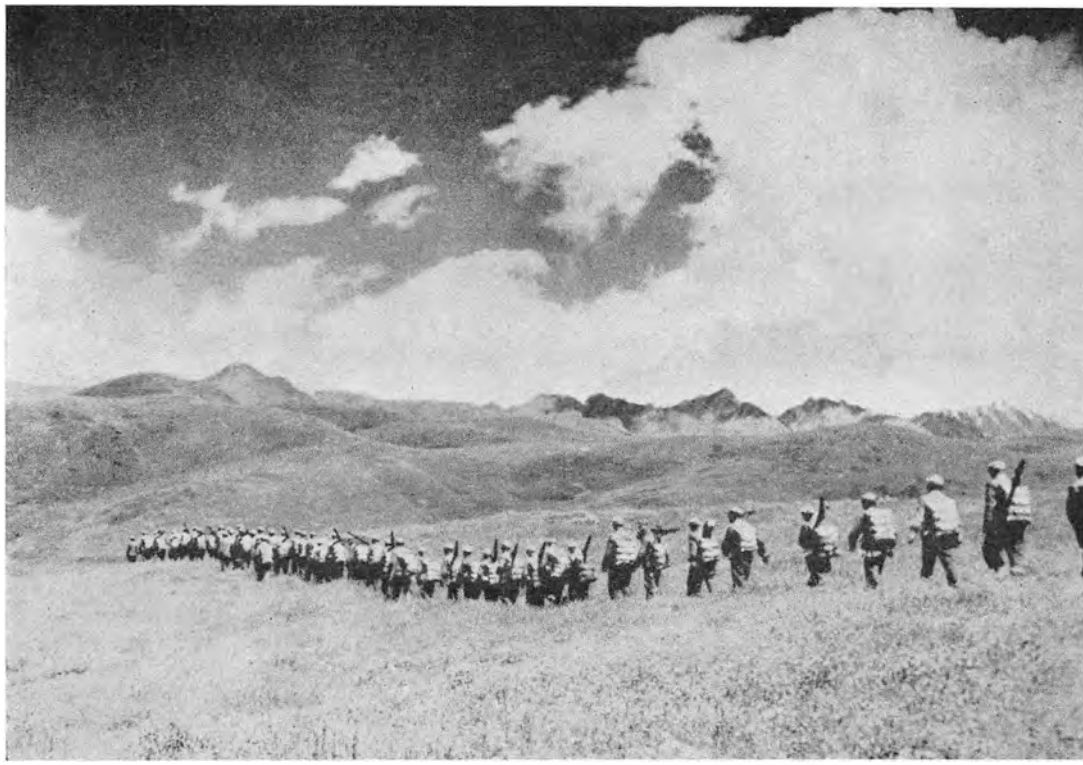

Kinesiske kommunist-tropper under fremrykning mod Tibets grænser.

24. okt. 1950

General MacArthur [se 15. okt.] fejlvurderede de kinesiske kommunisters hensigter og muligheder. Mens han forhandlede med præsident Truman på Wake, begyndte kinesiske hære ubemærket at rykke ind i Korea. Inden månedens udgang stod omkring 225.000 kinesiske soldater i terrænet syd for Yalu-floden og afventede FN-hæren. Samtidig indledte Peking-regeringen sin indvarslede »befrielse« af Tibet med en aktion, der bragte det nye Kina i skarp modsætning til Indien, dets nyttigste fortaler i FN. Tibet havde været under kinesisk overhøjhed før, men siden 1. verdenskrig havde Kinas regeringer ikke været stærke nok til at hævde magten så fjernt. Tibet var blevet en uafhængig stat, beskyttet fra Indien. Premierminister Nehru anerkendte det kinesiske krav på overhøjhed under forudsætning af, at Dalai Lamas teokratiske stat måtte bevare selvstyre. Forhandlinger mellem Kina og Tibet om det fremtidige forhold var åbnet i Indien i september. Men den 7. oktober rykkede kinesiske tropper fra fem sider ind i det østlige Tibet, og Peking bekendtgjorde den 24. oktober, at »befrielsen fra imperialistisk undertrykkelse« var i gang. Dalai Lamas regering flygtede fra hovedstaden Lhasa og appellerede til FN om beskyttelse. Fremrykningen standsede før selve hovedstaden. Forhandlinger førte et halvt år senere til et kinesisk løfte om regionalt selvstyre og religionsfrihed til gengæld for underkastelse og opløsning af Tibets hær. Dalai Lama vendte tilbage. [Se videre 1. nov. III samt 2. april 59]

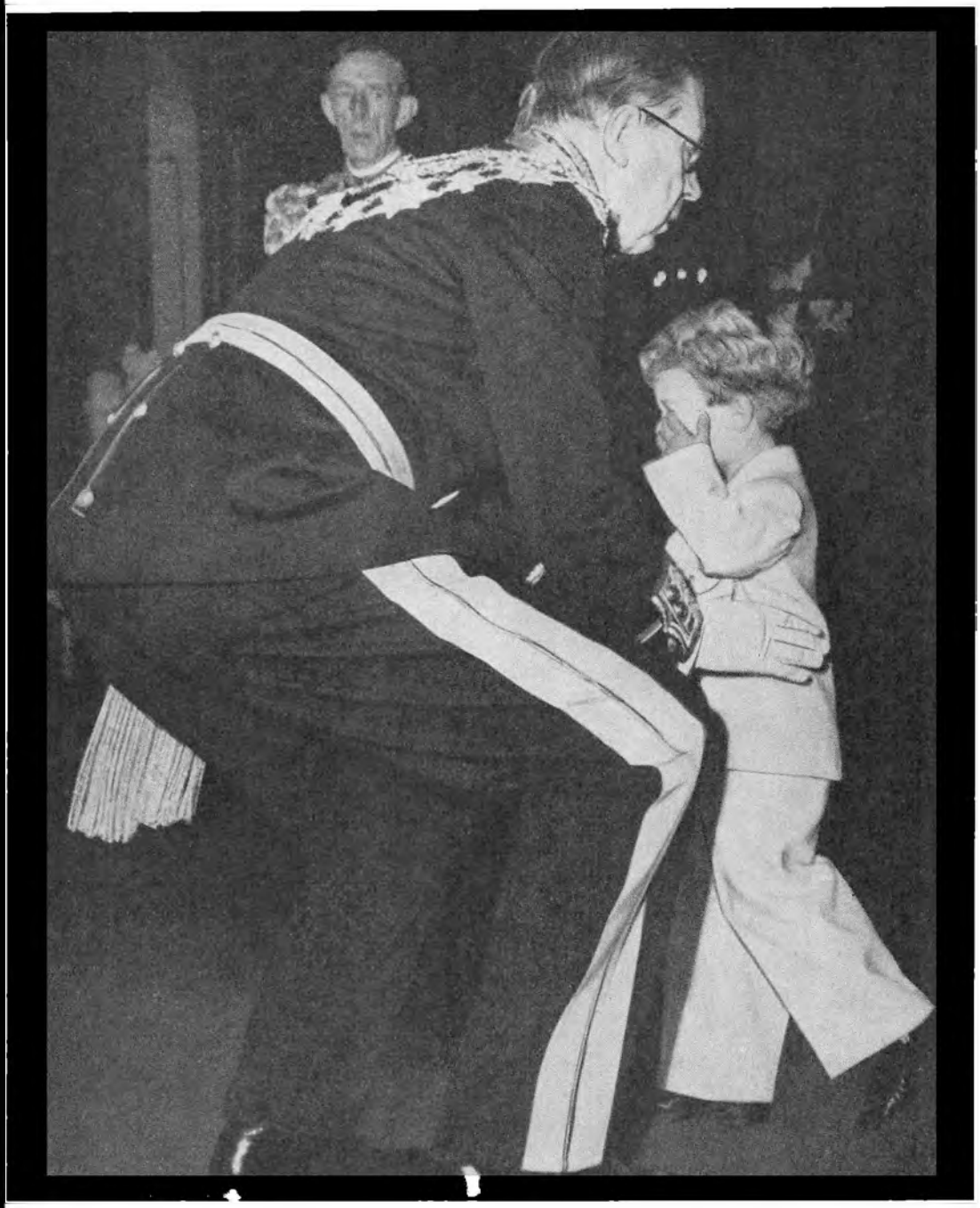

Sveriges nye konge Gustaf 6. Adolf trøster den lille kronprins Carl Gustaf.

30. okt. 1950 92 og i sit 43. regeringsår døde kong Gustaf 5., en realistisk og beslutsom monark, der ud af sit sinds mildhed bidrog til svensk-norsk forsoning i de første regeringsår og siden målbevidst bevarede Sverige som en fredens ø gennem verdenskrige.

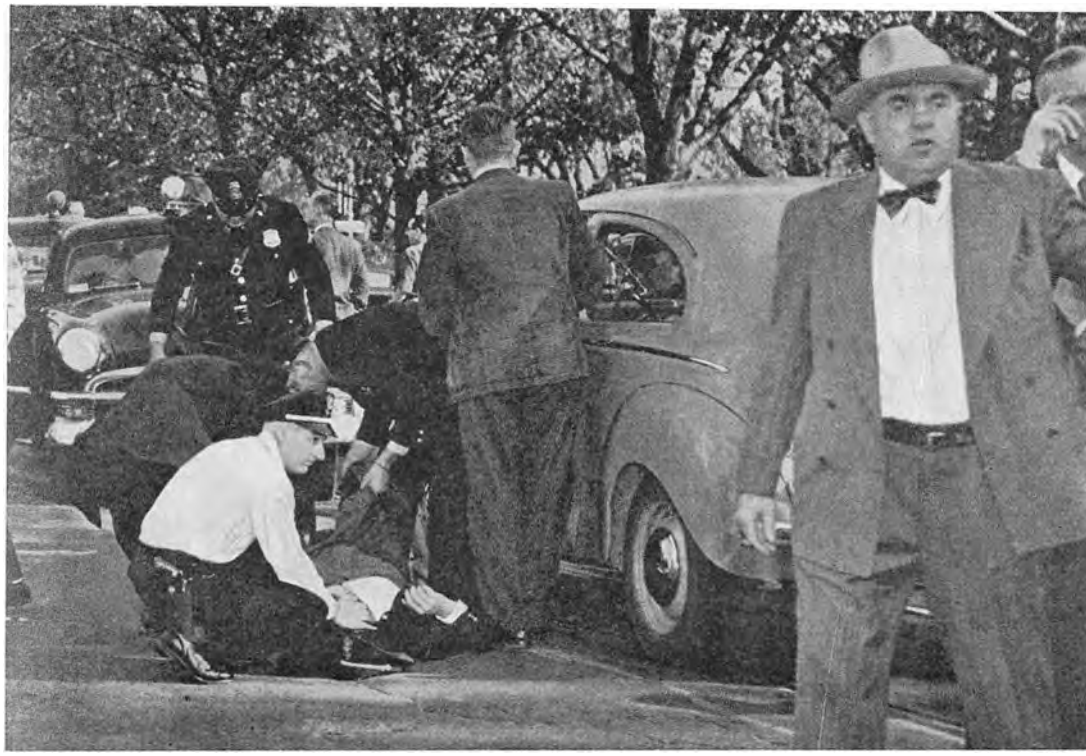

Førstehjælp på Pennsylvania Avenue til en af præsidentens sårede vagter.

1. nov. 1950 I

Siden den spansk-amerikanske krig før århundredeskiftet havde den lille, tætbefolkede, caribiske ø Puerto Rico været en amerikansk koloni [se 15. okt.]. Indtil anden verdenskrig var den langtfra en lykkelig ø, for den amerikanske kolonipolitik var forsømmelig og tilfældig, og befolkningen, en blandingsrace af negre, indianere, mestizer og hvide, var klemt inde mellem to sprog og to kulturformer. Men siden krigen havde en mere oplyst og offervillig politik hjulpet levestandarden meget fremad. Befolkningspresset blev afhjulpet ved omfattende migration til New York, til et storbyproletarliv i Harlems slumkvarterer. En udvikling henimod lokalt selvstyre kom i gang på øen, og puertoricanerne valgte i 1948 for første gang deres egen guvernør. Et yderliggående nationalistparti, der krævede fuldstændig uafhængighed, fik kun ringe tilslutning. Så planlagde det revolution. Den 30. oktober søgte nationalister at stikke guvernørboligen i San Juan i brand; de kastede bomber mod et posthus og en politistation; og før opstanden var undertrykt to dage senere, var 27 dræbt og 51 såret. I en selvmorderisk demonstration drog to af nationalistlederne fra New York til Washington den 1. november for at myrde præsident Truman. Mens han sov til middag, søgte de at skyde sig vej ind i hans midlertidige residens Blair House. De blev fældet på trappen, den ene dræbt, den anden såret. Men først fik de skudt en og såret to af politivagten. Den overlevende attentatmand blev dømt til døden for mordet på vagten. [Se videre 4. dec.]

Jomfru Mariæ Himmelfart

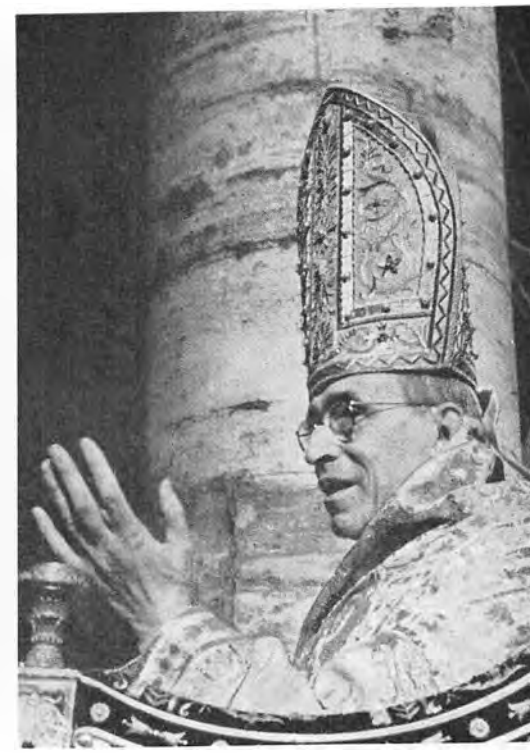

Paven proklamerer foran Peterskirken dogmet om Jomfru Mariæ Himmelfart. — Tv. en halv million mennesker overværer ceremonien.

1. nov. 1950 II Pave Pius XII indledte juleaften 1949 den romersk-katolske kirkes 25. Hellige År. Med tre sølvhammerslag åbnede han den hellige dør til Peterskirken, der havde været tilmuret siden 1934, og mens klokkerne ringede fra Roms 365 andre kirker, og fem hundrede hvide duer — symboler på den Hellig Ånd — blev sluppet løs over byen, overskred han tærsklen til basilikaens rum fulgt af kardinaler, ærkebiskopper og biskopper og en lang procession af pilgrimme. Det Hellige År, der har sin oprindelse i det jødiske jubelår, har været fejret siden år 1300, egentlig som ét år i hvert århundrede, men siden slutningen af 1400-tallet hvert femogtyvende år. Over tre millioner pilgrimme fra hele verden kom til Rom i det 25. Hellige År. Otte nye helgener blev kanoniseret i forårets løb, men den vigtigste af alle Årets begivenheder kom i efteråret. Det var pavens definition og proklamation af Jomfru Mariæ Himmelfart som et dogme og dermed en trosartikel for alle romerske katolikker. Proklamationen af Himmelfarten som dogme var første gang Paven brugte sit prærogativ som ufejlbarlig i trosanliggender. En forsamling af 35 kardinaler og 485 patriarker, ærkebiskopper og biskopper — den største i 80 år — havde givet beslutningen deres fælles *placet*, før Paven proklamerede den. Alle Roms kirker ringede atter, og tusind hvide duer fløj ud til verden med budskabet. Paven bekendtgjorde ved slutningen af det Hellige År, at Skt. Peters grav var fundet af Vatikanets arkæologer efter elleve års søgen. [Se videre 4. nov. 58]

Generalsekretær Lie takker generalforsamlingen for genvalg.

1. nov. 1950 III

Et af ofrene for Korea-krigen [se 24. okt.] blev FNs generalsekretær Trygve Lie. Hans embedsperiode skulle udløbe februar 1951, og han havde allerede et år før offentligt erklæret, at han ikke agtede at modtage genvalg. Endnu mens han var i Moskva på sin fredsmission [se 26. maj], havde udenrigsminister Vyshinsky opfordret ham til at ombestemme sig — Sovjetunionen kunne ikke tænke sig nogen bedre mand på denne post. Men det var før Korea. Trygve Lies resolutte initiativ til FN-aktionen i juni ændrede Sovjets synspunkt. Han blev gjort til symbol på Korea-aktionen og skulle sættes ud. Netop fordi han blev symbol, kunne han umuligt vige under pres. Sikkerredsrådet førte i oktober lukkede forhandlinger om postens besættelse. Jugoslavien foreslog Lie genvalgt på fem år. Sovjet blokerede det med veto nr. 46. USA erklærede sig så rede til at bruge sin veto-ret for første gang til at afvise enhver anden end Lie. Sovjet var villig til at betale så høj en pris som tilslutning til Philippinernes general Carlos P. Romulo eller Canadas udenrigsminister Lester Pearson for at få væltet Lie, men USA kunne ikke give sig. Resultatet blev, at generalforsamlingen med 46 stemmer mod 5 vedtog at forlænge Lies embedsperiode med tre år — araberne og de kinesiske nationalister havde for meget imod ham til at stemme for og undlod at stemme. Sovjet nægtede at anerkende, at FN havde en generalsekretær længere, og Trygve Lies politiske effektivitet blev væsentlig begrænset. [Se videre 6. nov.]

Kinesere tages til fange i det nordvestlige Korea.

6. nov. 1950 Kinesernes tilstedeværelse i Nordkorea [se 24. okt.] blev først konstateret ved tilfangetagelser to uger efter, at indrykningen var begyndt. Den 2. november blev to amerikanske bataljoner revet op i kamp med kinesere. Otte kinesiske divisioners tilstedeværelse blev fastslået næste dag, men endnu dagen efter advarede MacArthur mod at anse kinesisk intervention for givet. Den 6. november slog han alarm. Han beordrede broerne over Yalu-floden bombet i et storangreb. Han meddelte FN, at han nu stod overfor »en ny og frisk hær« med betydelige reserver »udenfor grænsen for vort nuværende, militære aktionsområde«. Han rapporterede til Washington, at samtlige »styrker under min kommando trues med tilintetgørelse«. Han anmodede om bemyndigelse til at bombe kinesiske baser i Manchuriet og til at nedskyde fjendtlige maskiner over Manchuriet, når de »under uafbrudt forfølgelse« søgte tilflugt nord for grænsen. Bemyndigelsen blev nægtet ham. Den første panik lagde sig, da alle kommunistiske styrker brød kontakten og trak sig tilbage, og da Peking-regeringen betegnede styrkerne som »frivillige« og dermed skød det fulde politiske ansvar fra sig. Måske var det dog en defensiv intervention. Måske var der mulighed for at undgå en FN-krig mod Kina. Sikkerhedsrådet [se 1. nov. III] vedtog en resolution, der krævede tilbagetrækning og samtidig forsikrede, at FN ikke ville krænke den kinesiske grænse, men tværtimod beskytte Kinas legitime interesser i grænseområdet. Peking-regeringen blev indbudt til at sende repræsentanter til rådets drøftelse af Kinas intervention. Peking svarede med at sende en delegation til drøftelse af »USAs aggression mod Formosa«. [Se videre 24. nov.]

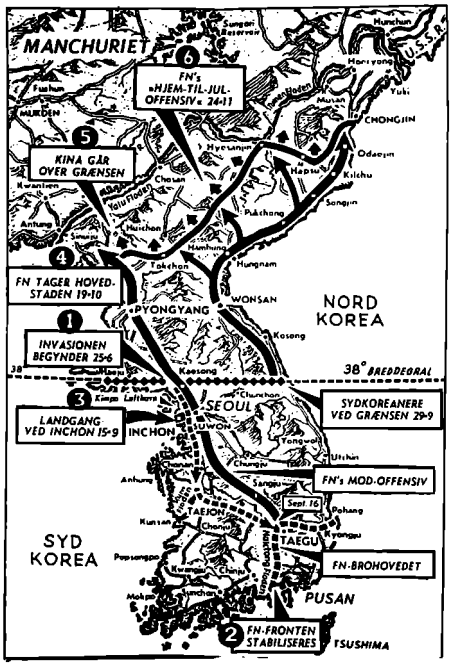

Krigens gang til dato. — Th. marineinfanteriets kommandant, generalmajor Oliver Prince Smith ved sine faldne mænds friske grave i Hungnam før brohovedets evakuering.

24. nov. 1950

Samme dag, delegationen fra Peking [se 6. nov.] ankom til FNs hovedkvarter i New York, åbnede general MacArthur en storoffensiv i Nordkorea. Jeg indleder nu den afsluttende fase af krigen, sagde han til FN, og til tropperne sagde han, at de ville komme hjem til jul. Måske skulle det vise Kina, at offensiven kun gjaldt Korea. Han troede ikke for alvor på den kinesiske intervention. Han satte tillidsfuldt alle syv amerikanske divisioner ind. FN-hæren løb lige ind i kinesisk modstand, og inden to døgn maste 30 kinesiske divisioner frem i massiv modoffensiv. FN-fronten blev brudt ved Tokchon. Kinesiske styrker myldrede igennem. FN-hæren begyndte et hovedkulds tilbagetog. MacArthur rapporterede til FN, at en væsentlig del af Kinas hær var sat ind i Korea, og at »vi står overfor en helt ny krig«. Mod FN-hærens 160.000 mand ialt stod 400.000 kinesere med en halv million til i reserve. På vestfronten erobrede kineserne i løbet af en uge Pyongyang, og FN-styrkerne trak sig tilbage til Seoul. På østfronten omringede 80.000 kinesere dele af to amerikanske divisioner med 15.000 mand ved Changjin-reservoiret 100 km nordvest for Hamhung. Igennem fjorten dages snestorme og forbitrede bjergkampe, der kostede hver tredje mand livet, slog amerikanerne sig frem til Hamhung og Hungnam, der blev FNs sidste, udmattede brohoved i Nordkorea. Det blev evakueret juleaften. I New York søgte FNs generalforsamling december igennem at få sluttet våbenstilstand på 38. breddegrad. De kinesiske kommunister ville ikke forhandle. De forlod FN den 19. december. De skulle hjem til jul. [Se videre 4. dec.]

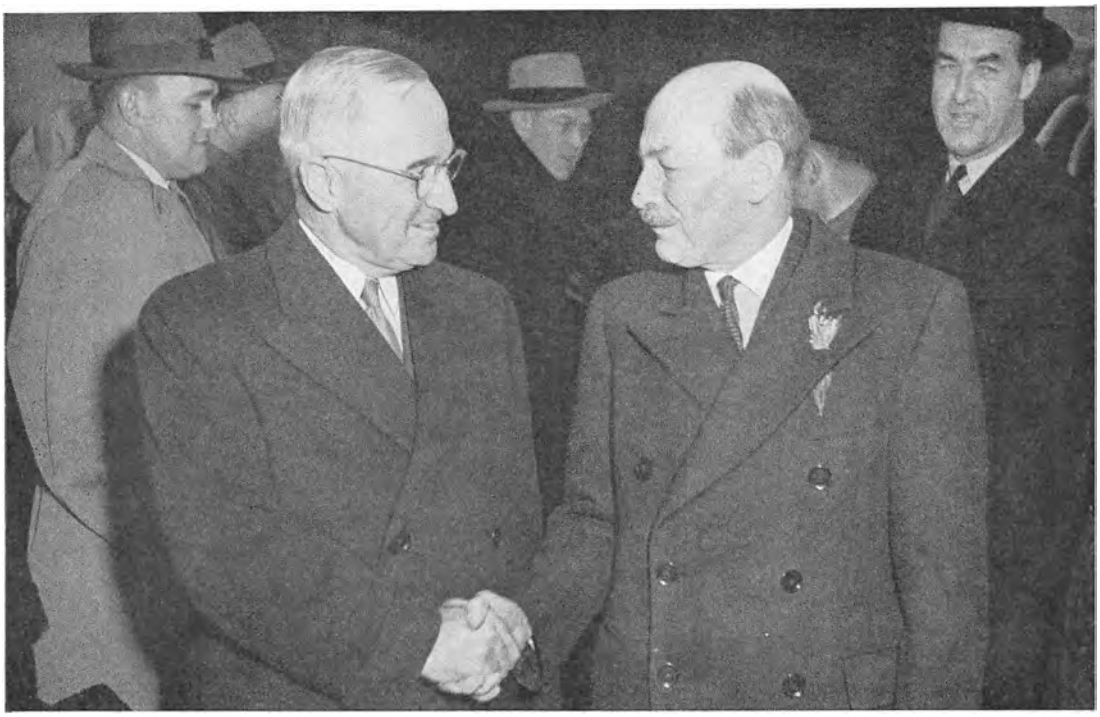

Præsident Truman modtager premierminister Attlee — lyng for lykke i knaphullet — i Washingtons lufthavn.

4. dec. 1950 Den amerikanske regering så den kinesiske invasion i Korea [se 24. nov.] som et koordineret led i den russiske globalstrategi. Man måtte regne med en ny russisk aktion hvert øjeblik. Disse mørke dage føltes som randen af en tredje verdenskrig. En aktion fra Sovjets side ville have tvunget præsident Truman til at bruge atombomben, for tropper havde USA ikke [se 14. sept. og 1. nov. I]. Den kampklare reserve i Amerika var een division, og først til marts var nye styrker rede. I Europa stod to divisioner besættelsestropper. Japan var fuldstændig udækket, alle tropper var overført til Korea, og de amerikanske militærledere troede i et rædselsfuldt øjeblik, at USA var blevet lokket i en fælde med Korea-aktionen. De frygtede et omgående russisk slag mod det blottede Japan og anbefalede skyndsom tilbagetrækning fra Korea. MacArthur forlangte på sin side bemyndigelse til at føre »den nye krig« med nye midler: han ville bombe Manchuriet, blokere Kina-kysten og hente nationalist-tropper fra Formosa til Korea. I denne situation kom det som et chok for Europa, da præsident Truman på en pressekonference sagde, at man aktivt overvejede at bruge atombomben i Korea. Det var et misforstået svar på et misforstået spørgsmål. Men premierminister Attlee fløj omgående til Washington, og i fire dages konference genoprettedes overensstemmelsen mellem amerikansk og europæisk politik. Korea-krigens mål blev atter begrænset til om muligt at sikre Sydkoreas frihed, og general MacArthur blev beordret til om nødvendigt igen at trække sig tilbage til Pusan. [Se videre 19. dec., samt 4. jan. 51 og 6. jan. 52]

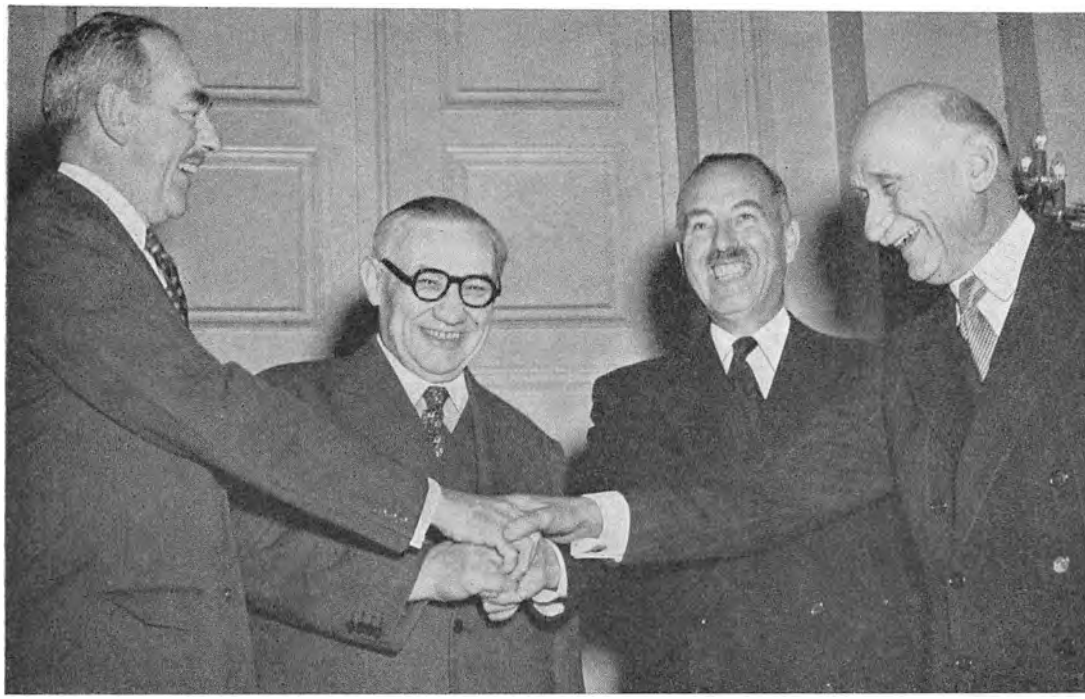

Enighed om NATOs fornyelse i Bruxelles. — Fra venstre udenrigsministrene Acheson, Bevin, van Zeeland (Belgien) og Schuman.

19. dec. 1950

Præsident Truman erklærede den 17. december — som præsident Roosevelt havde gjort i maj 1941 — Amerika i »national undtagelsestilstand«. Derved tillagde han sig betydeligt udvidet magt til at gennemføre det amerikanske samfunds mobilisering til imødegåelse af alle farer i den internationale krise [se 4. dec.]. Hensigten var dog ikke øjeblikkelig, krigsmæssig mobilisering af forsvaret så meget som industriel mobilisering. Industrien skulle omstilles fra freds- til krigsproduktion, således at landet — og den øvrige vestlige verden — kunne blive udrustet til hurtig gennemførelse af generalmobilisering, hvis udviklingen krævede det. Råvarer blev rationeret, og der blev indført delvist løn- og prisstop for at bremse inflation under genoprustningen. Hensigten var også en psykologisk mobilisering af det amerikanske folk og kongressen forud for øget skatteudskrivning til forsvaret og udlandshjælpen. Men undtagelsestilstanden gjaldt ikke den republikanske opposition, hvis højre fløj anført af senator McCarthy under storkrisen genoptog [se 30. marts] en skingrende anti-kommunistisk kampagne mod udenrigsminister Acheson og forsvarsminister George Marshall. De krævede — af hensyn til nationens enhed — Achesons afgang som offer for nederlaget i Korea, netop som han rejste til Atlantrådsmøde i Bruxelles for at vinde endelig tilslutning til sammenlægning af det vestlige forsvar i Europa under en enhedskommando. Truman afviste dem med en fnysende erklæring. I NATO forpligtede Acheson USA til for første gang i fredstid at stationere tropper permanent i Europa. [Se videre 7. jan. 51]

Seoul falder igen

Amerikanske FN-soldater på tilbagetog fra 38. breddegrad.

4. jan. 1951 Peking-regeringen afviste i julen FN-generalforsamlingens forslag om våbenstilstand ved den gamle grænse i Korea [se 24. nov. og 4. dec. 50]. Den kaldte tilbudet et »amerikansk trick«, der skulle vinde tid til forberedelse af et nyt modangreb. Nytårsdag åbnede de kinesiske hære en storoffensiv over 38. breddegrad, og uden hensyn til betydelige tab kastede de bølge efter bølge af tropper mod FNs positioner. FN-hæren måtte vige. Efter tre dages kampe blev hovedstaden Seoul opgivet. Det allierede tilbagetog fortsatte i en uges seje kampe, før stillingen kunne stabiliseres på den korteste front tværs over Korea ca. 50 km syd for Seoul. Her bed FN-hæren sig fast. FNs generalforsamling foreslog igen våbenstilstand med en stormagtskonference om de fjernøstlige problemer som lokkemad. Men Peking forlangte politisk forhandling før våbenstilstand og optagelse i FN allerførst. Den amerikanske regering så med ringe sympati på nye tilbud, mens kineserne var i offensiven, og da Peking atter afviste, insisterede USA på en fastere holdning: tre måneder var gået siden kineserne intervenerede, to måneder siden de angreb — tiden måtte nu være til at fordømme Kina som aggressor og vedtage sanktioner mod den uerklærede krig. USAs allierede var betænkelige. Sanktioner mod Kina kunne få vidtstrakte konsekvenser. De kunne føre til en større krig, især hvis general MacArthur skulle administrere dem. De allierede gik den 1. februar med til, at FN fordømte den kinesiske aggression — og dermed var FNs anerkendelse af Peking-regeringen udelukket indtil videre. Sanktioner blev taget under officiel overvejelse, men beslutning derom blev udsat. [Se videre 24. marts]

General Eisenhower ved en pressekonference i London umiddelbart efter sin ankomst til Europa. Tv. stabschefen, gen. Gruenther.

7. jan. 1951

Ved NATO-rådets møde i Bruxelles [se 19. dec. 50] gik Atlantpagtens lande ind i en ny fase af aktivt samarbejde om Vesteuropas forsvar. USAs forslag [se 14. sept. 50] om et integreret forsvar med tysk deltagelse under en allieret enhedskommando var gået gennem tre måneders vanskelige forhandlinger. Hovedproblemet var genoprustning af Tyskland kun fem år efter krigen. Der var enighed om, at Vesteuropa måtte forsvares så langt mod øst som muligt — ved Elben, ikke først ved Rhinen — og når Vesttyskland skulle dækkes af NATOs forsvarsplan, var det naturligt om tyskerne ydede til det fælles forsvar. Der var også enighed om ikke at tillade en tysk generalstab, som suverænt kunne disponere over egen hær. Amerikanerne ønskede tyske divisioner direkte under enhedskommandoen. Konseilspræsident Pleven foreslog en europæisk løsning: de seks lande i Kul- og Stål-Unionen skulle lade deres bataljoner indgå i en fælles Europa-hær. Den skulle administreres af en europæisk forsvarsminister, som stillede nationalt blandede divisioner til disposition for NATO-kommandoen. I Bruxelles besluttede Atlantrådet foreløbig at forhandle videre om det tyske spørgsmål [se 18. april], men oprettede omgående enhedskommandoen i Paris, *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*. Præsident Truman fik general Eisenhower til at opgive sin retrætepost som universitetsrektor i New York og tage kommandoen i SHAPE. Han besøgte i januar samtlige NATO-lande, og alene hans tilbagevenden til Europa stimulerede forsvarsviljen. I en tale umiddelbart efter til kongressen i Washington stillede han hele sin militære prestige bag regeringens aktive Europa-politik og hjalp til at dæmme op for en voksende isolationisme i kongressen. [Se videre 20. sept.]

Hungersnød i Indien

Sultende kvinder i en landsby i Cooch Behar trygler distriktsinspektøren om mere mad.

15. jan. 1951 Den indiske regering [se 26. jan. 50] havde planlagt at gøre landet selvforsynende med levnedsmidler ved udgangen af 1951, men naturkatastrofer ramte næsten alle Indiens stater i sommeren og efteråret 1950 og væltede alle planer. Oversvømmelser ødelagde majshøsten, tørke udslettede vinterhøsten af ris, jordskælv, storme og græshopper hærgede. 6 mill. tons korn gik tabt, og Korea-krigen førte til hamstring. Ved nytår havde de fleste stater kun få ugers kornreserver igen; halvering af de sparsomme rationer betød mange steder hungersnød. Indien havde allerede i efteråret søgt og fået hjælp fra andre Commonwealth-lande, især fra Canada, Australien og Storbritannien. Nu måtte premierminister Nehru spørge USA om hjælp. Præsident Truman bad kongressen omgående bevilge 2 mill. tons korn, hvoraf foreløbig halvdelen skulle være gave. Men Indien var ugleset i kongressen på grund af Nehrus mæglende politik i Korea-konflikten og Kina-spørgsmålet. Der var ikke megen offervilje til stede. Det blev maj, før kongressen fik færdigbehandlet hastesagen, og gaven blev kun til et lån. Hjælpen reddede Indien over krisen, men den kom for sent til at gavne forholdet mellem Indien og USA. Nehru sagde i en radiotale, at Indiens udenrigspolitiske frihed først blev sikret, når landet kunne klare sig selv. [Se videre 17. okt.]

Ernest Bevin ved Labours partikongres med sin efterfølger som udenrigsminister, Herbert Morrison.

9. marts 1951

Premierminister Attlee havde en vanskelig tid [se 23. feb. 50]. Parlamentarisk var hans stilling uholdbar. Politisk måtte han under Korea-krigen gennemføre et kostbart genoprustnings-program, der belastede den britiske velfærdsstats ressourcer. Og regeringens stærkeste mænd var fysisk svækket. Udenrigsminister Bevin var alvorligt syg i flere perioder i 1950. Ved NATO-mødet i Bruxelles var han i vigør; han følte samlingen af det atlantiske forsvar som slutstenen på et livsværk. Siden skrantede han igen, og den 9. marts måtte han tage sin afsked. En måned efter døde han. Bevin blev afløst af underhusets leder Herbert Morrison, den lille London-politiker der havde været Labours stærkeste mand i 1930rne, og som følte at han egentlig burde have været premierminister. Finansministeren, Sir Stafford Cripps, havde også længe været syg. Han tog sin afsked i efteråret 1950 og kom sig aldrig, døde året efter. Hans efterfølger blev økonomi-ministeren, den unge nationaløkonom Hugh Gaitskell. Han tilhørte den borgerlige fløj af partiet, og hans springavancement til en ledende kabinetspost skabte uro i den socialistiske fløj. Arbejdsminister Aneurin Bevan ville selv have været finansminister; hans personlige utilfredshed førte ham ud i politisk oprør mod oprustningen. Gaitskell fremsatte i april sin første finanslov, der skulle skaffe penge til det tre-årige forsvarsprogram, bl.a. ved stramning af sundhedstjenesten. Bevan tog sin afsked i protest, og handelsminister Harold Wilson gik sammen med ham. Under kabinetskrisen lå premierminister Attlee på hospitalet med mavesår. [Se videre 3. maj]

Irans myrdede premierminister, gen. Ali Razmara. — Th. nationalistlederen, dr. Mossadeq i guldstol udenfor *Majlis* efter at have vundet beslutning om nationalisering af olieindustrien.

11. marts 1951 Et stående, persisk krav om større udbytte af landets olieproduktion eksploderede i denne vinter i en voldsom, nationalistisk agitation [se 4. feb. 49]. Man forlangte nationalisering af *Anglo-Iranian Oil Company* og dets kæmperaffinaderi ved Abadan. Storbritannien havde koncession på de rige oliefelter indtil 1993, og en ny aftale fra 1949 skulle fordoble Irans andel i udbyttet med tilbagevirkende kraft. Men 1949-aftalen var aldrig blevet ratificeret. Den blev overhovedet først et år efter forelagt *Majlis* til ratificering af premierminister, general Ali Razmara, den tidligere hærchef, der dannede regering i juli 1950. Han måtte trække den tilbage, for den tilfredsstillede ikke; den ville stadig give Iran for lidt og englænderne for meget. En yderliggående, nationalistisk gruppe, anført i *Majlis* af den 70-årige sagfører, dr. Mohammed Mossadeq, ville have omgående nationalisering. Det modsatte general Razmara sig, fordi det var teknisk uoverkommeligt for Iran at føre olieindustrien videre uden britisk hjælp. Razmara blev myrdet den 7. marts af nationalisterne. Få dage efter fik Mossadeq trumfet en principiel vedtagelse af nationalisering igennem. Briterne tilbød ligelig deling af profitten, men nationaliserings-planerne tog hurtigt form, og strejker og blodige uroligheder i Abadan udelukkede forhandlinger. Den 28. april blev Mossadeq valgt til premierminister, samtidig med at nationaliseringsloven blev vedtaget. Hans regeringsprogram var begrænset til gennemførelse af nationaliseringen. Den nye britiske udenrigsminister Morrison stod overfor sin første store krise. [Se videre 15. okt.]

Uautoriseret landsætning i en kamppause i Korea. — Th. luftlandeoperation bag de kinesiske linjer nordvest for Seoul.

24. marts 1951

Februar igennem savede krigen i Korea [se 4. jan.] sig frem og tilbage i territoriet noget syd for 38. breddegrad. FN-hæren var under sin nye kommandant i felten, general Matthew B. Ridgway, gået over til en taktisk bevægelseskrig, hvis mål var at påføre de kinesiske hære maksimale troppetab ved udnyttelse af FN-hærens relativt større ildkraft. Opslidelses-taktikken virkede, og med meget store tab begyndte kineserne langsomt at lade sig trænge nordpå. Seoul blev generobret af sydkoreanske styrker den 14. marts og skiftede dermed side for fjerde gang i krigens løb; men Seoul var en tom by, en sønderskudt, affolket del af fronten. En uge efter havde FN-hæren atter hele Sydkorea, og ved 38. breddegrad rejste spørgsmålet sig igen om FN-kommandoens krigsmål. Gen. MacArthur, der siden tilbageslaget i november ustandselig klagede over den begrænsede krigsførelses spændetrøje, foreslog landgangsoperationer i Nordkorea som optakt til en ny Yalu-offensiv. USAs FN-allierede ønskede et forhandlings-initiativ til våbenstilstand på 38. breddegrad. Præsident Truman var enig med dem deri og forberedte på alles vegne opfordringen til indstilling af kamphandlinger og indledning af forhandlinger. MacArthur, der var underrettet, udstedte imidlertid den 24. marts på egen hånd en ultimativ opfordring til våbenhvile-forhandlinger i felten — i modsat fald måtte Kina regne med selv at blive bekriget af FN fra søen og luften. MacArthurs uautoriserede trusler fremkaldte skarpe, allierede protester i Washington og umuliggjorde Trumans forsonlige henvendelse til Peking. [Se videre 11. april]

Truman afsætter MacArthur

General Matthew B. Ridgway med general Douglas MacArthur umiddelbart efter overtagelsen af hans kommando. — Tv. general Eisenhowers udtryk, da han i Europa hørte om MacArthurs afsættelse.

11. april 1951 General MacArthurs arrogante feltherre-ultimatum til kineserne [se 24. marts] var for præsident Truman det sidste strå. Ikke blot var det i strid med eftertrykkelig instruktion om, at alle politiske udtalelser fra generalens side skulle til forcensur i Washington. Det var også i åben konflikt med regeringens politik, obstruerede dens gennemførelse og vanskeliggjorde forholdet til USAs allierede. Truman indskærpede derfor censur-forordningen og ventede på næste overtrædelse. Det tog ikke fjorten dage. Den 5. april læste oppositionslederen i repræsentanternes hus, Joseph W. Martin, et brev op i kongressen fra MacArthur. Deri bekræftede han, at USA efter hans mening burde sætte kinesiske nationalist-tropper fra Formosa ind mod kommunisterne i Korea og samtidig hjælpe dem til en afledende invasion i Sydkina. Han udtrykte også forundring over »de folk«, der ikke forstod, at kampen mod kommunismen skulle afgøres i Asien og ikke i Europa. Truman bad om »de folks« reaktion, og udenrigsministeren, forsvarsministeren såvel som den samlede forsvarsstab fandt, at fortsat samarbejde var umuligt. Med regeringen bag sig traf præsidenten sin officielle beslutning om at sætte den femstjernede general fra kommandoen. Begrundelsen var insubordination. General Matthew B. Ridgway, frontgeneralen i Korea, fik overdraget alle hans poster med øjeblikkelig virkning: FN-, Tokio-, Stillehavs- og Fjernøst-kommandoen. Ordren blev bekendtgjort fra Det Hvide Hus sent om natten — før den var nået til Tokio — og MacArthur hørte den i en radioavis. Indenrigspolitisk var det den mest opsigtvækkende beslutning i Trumans tid. Den krævede courage. [Se videre 23. april]

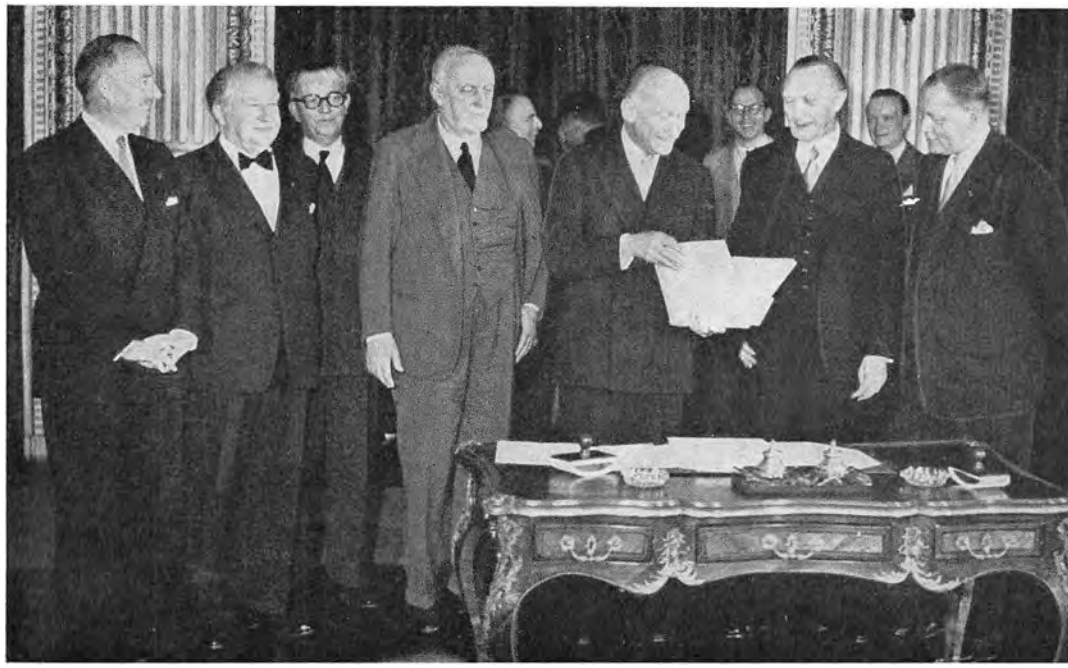

Det Lille Europas udenrigsministre efter undertegnelse i Paris af traktaten om det Europæiske Kul- og Stål-Fællesskab — fra venstre Paul van Zeeland, Belgien, Joseph Bech, Luxembourg, grev Sforza, Italien, Robert Schuman, Frankrig, kansler Adenauer, Tyskland, og Dirk Stikker, Holland.

18. april 1951

Efter trekvart års forhandlinger i Paris nåede delegationerne fra seks vesteuropæiske lande enighed om Schuman-planen [se 9. maj 50]. Med traktaten om dens Europæiske Kul- og Stål-Fællesskab lagde de grunden til det Lille Europa. De oprettede den første, fælleseuropæiske institution med besluttende og udøvende myndighed og forpligtede sig — foreløbig for 50 år — til at lade den skabe et fællesmarked for kul og stål for 150 millioner europæere. To måneder forinden havde de samme seks lande med andre som observatører indledt forhandlinger i Paris om næste skridt henimod fransk-tysk forsoning og europæisk enhed — Pleven-planen om et Europæisk Forsvars-Fællesskab [se 7. jan.]. Forhandlingerne om en Europa-hær undergivet et fælleseuropæisk forsvarsministerium løb side om side med direkte forhandlinger i Tyskland mellem den vesttyske regering og den allierede højkommission om det tyske bidrag til NATO-forsvaret, og det trak længst ud i Paris. Der var uenighed om, hvor store enheder den kommende tyske hær måtte opstille. Franskmændene sagde nu kampenheder på 5-6000 mand; tyskerne ville stilles lige med andre og have lov at formere divisioner til Europa-hæren. For at demonstrere viljen til at anerkende Vesttysklands ligestilling som europæisk nation [se 6. maj] proklamerede vestmagterne, Commonwealth-landene og Danmark og Norge i juli, at krigstilstanden med Tyskland var ophævet. Men besættelsen fortsatte dog. [Se videre 21. juni og 11. dec.]

MacArthur vender hjem

General MacArthur på vej op ad Broadway under indtoget i New York City.

23. april 1951 Efter femten år i det Fjerne Østen kom general MacArthur nu for første gang til USA [se 11. april]. Han blev modtaget ikke som en skamferet general, men som en helt uden lige. Det var mere end en personlig hyldest — det var en udløsning af indestængt tvivl og tabt tålmodighed. Den begrænsede krigsførelse i Korea, der var nødvendig hvis USA ville bevare sine alliancer og løbe mindst risiko for en verdenskrig, stred imod landets temperament. MacArthur symboliserede den amerikanske trang til at slå til, lade stå til og så få sagen afgjort: han havde en løsning. En uge efter sin afsættelse stod han på talerstolen i kongressen, og tiljublet tog han sin hævn over præsidenten, der havde ydmyget ham: han anklagede regeringen for *appeasement* af kommunismen, for svaghed, rådvildhed og ubeslutsomhed; han opstillede sit program for den sø- og luftkrig, der ville tvinge Kina i knæ; han erklærede, at samtlige militære ledere — indbefattet USAs forsvarsstab — gik ind for dette strategiske program, men at »læge« kritikere hindrede dets iværksættelse og fratog Amerika sejren. Hans eksplosive udspil var påstanden om, at præsident Truman egenvilligt førte begrænset krig i strid med USAs militære ledelse og højeste sagkundskab. Det var vand på republikanernes partipolitiske mølle, og de forlangte en offentlig kongresundersøgelse af baggrunden for MacArthurs afsættelse og af »Trumans krig« i det hele taget. [Se videre 21. maj]

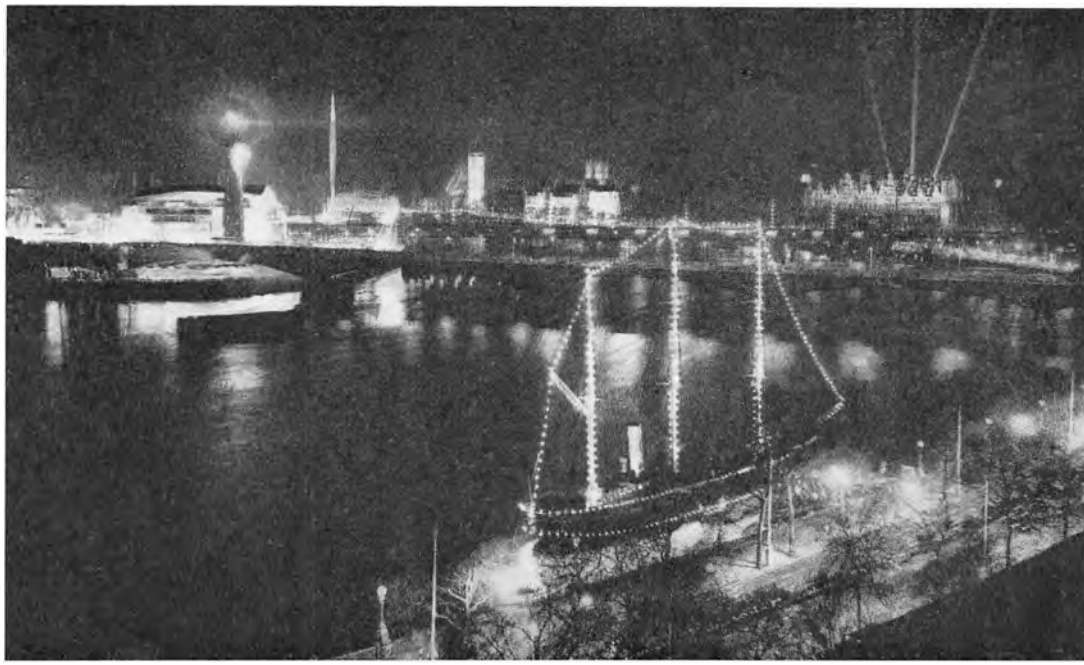

London illumineret på Festivals åbningsaften. Tv. bag Waterloo Bridge ligger udstillingsterrænet på sydbredden af Themsen, med den nye *Royal Festival Hall* og *skylon*'en, udstillingens vartegn. I forgrunden admiral Scotts sydpolarskib.

3. maj 1951

Storbritannien [se 9. marts] havde siden 1947 planlagt at fejre 100-året for *The Great Exhibition,* hvis krystalpalads blev bombet ud under krigen, med en *Festival of Britain 1951.* På den sydlige bred af Themsen, mellem Waterloo og Westminster-broerne, gav saneringskvarterer plads for en udstilling, der skulle vise Storbritanniens indsats historisk, videnskabeligt, kulturelt, industrielt og kommercielt. I Østlondon var bombeterræn ryddet til en udstilling af arkitektur, der indgik som et permanent led i genopbygningen, og udover landet blev egnsudstillinger og faste *Festivals* som i Edinburgh og Stratford-on-Avon føjet ind i den samlede plan. *Festival of Britain* blev besøgt af 8 millioner i sommerens løb. Den skulle være en psykologisk opstrammer for det britiske folk efter de mange sure år, og den faldt gunstigt sammen med et økonomisk opsving, som fulgte oprustningen under Korea-krigen. Den britiske regering havde allerede den 1. januar som den første i Vesteuropa kunnet suspendere modtagelse af yderligere Marshall-hjælp [se 16. april 48], et år før det økonomiske hjælpeprogram planmæssigt skulle udløbe. Sverige og Portugal gjorde det i juli, og ved årets udgang blev hjælpen, der havde reddet Vesteuropas økonomi, indstillet. USA havde ydet 12,5 milliarder dollars i økonomisk støtte — 88 dollars for hver amerikansk familie. Genopbygningen var ikke afsluttet, men krisen var overvundet, og amerikansk bistand til de europæiske NATO-landes oprustning hjalp med til fortsat industriel opgang og dækkede samtidig løbende dollarunderskud på handelsbalancerne. [Se videre 21. juni og 26. okt.]

Lederen af det nynazistiske *Sozialistische Reichspartei,* generalmajor Otto Remer, efter afslutningen af sin valgkampagne i folkevognsbyen Wolfsburg.

6. maj 1951 Dr. Adenauers bestræbelser på at gøre det nye Tyskland [se 18. april] *salonfähig* til ligestillet indtræden i det europæiske samarbejde led et tilbageslag ved de vesttyske landdagsvalg i maj. I det økonomisk og politisk tilbagestående Niedersachsen gjorde nynazisme sig stærkt gældende i valgkampen. Mest fremgang havde *Sozialistische Reichspartei,* en videreudvikling af *Deutsche Rechtspartei* der havde fået 5 mand ind i forbundsdagen ved valget i 1949. SRP blev ledet af generalmajor Otto Remer, som havde vundet sin generalsrang i 1944 ved at slå 20. juli-revolten mod Hitler ned i Berlin. Med en uniformeret stormtrop-organisation på 5-6000 mand, *Reichsfront,* terroriserede han valgkampen. Hans kampagne var rettet mod de »fremmedes krybende slaver« i Bonn-regeringen, som han truede med landsforræderi-anklager efter besættelsen. Han krævede det tyske rige og Preussen genoprettet, og Østrig genindlemmet. Dagen før valget beordrede forbundsregeringen *Reichsfront* opløst. Remer fik 11 procent af stemmerne i Niedersachsen og 16 pladser i landdagen. Kort efter blev han idømt 4 måneders fængsel for bagvaskelse mod kansler Adenauer, og efter en ny injuriedom næste år flygtede han til Ægypten. Et partimedlem i forbundsdagen blev afsløret som tidl. *Gauleiter* i Dresden, valgt under falsk navn. Højkonjunkturen og regeringens faste politik ødelagde partiet. [Se videre 26. maj 52]

Efter et kommunistisk guerilla-angreb på Tarlac, en by på øen Luzon, roder en filipino efter ejendele i brandtomten af det, der var hans hjem.

11. maj 1951

Philippinerne, som i 1946 fik fuld uafhængighed af USA, havde haft svært ved at stabilisere landets forhold under selvstyre. Økonomisk var problemet overbefolkning og meget små indtægter, og præsident Quirinos regering havde hverken evne eller vilje til at føre en effektiv reformpolitik; den var svag og korrupt. De økonomiske forhold skabte det politiske problem: den utilfredse landarbejderstand rekrutteredes af kommunisterne til en guerilla-hær, der var en fortsættelse af *Hukbalahap,* modstandsbevægelsen under den japanske besættelse. 15—20.000 *Huks,* organiseret i ti regioner, førte fra bjerge og jungle og sumpe en »befrielseskrig« mod Quirinos regering, hvis hær og politi ikke var meget bevendt. Ved Korea-krigens begyndelse intervenerede USA i situationen med tilbud om våbenhjælp til kampen mod kommunisterne [se 13. okt. 50]. Under pres fra amerikanerne udnævnte Quirino en ung og reformivrig politiker, Ramon Magsaysay, til forsvarsminister. Han reorganiserede hæren og rensede ud i politiet, indledte og anførte en metodisk modoffensiv. Han gav kampen en mening og fik resultater. Tilfangetagne kommunistledere blev stillet for retten og efter en langvarig proces dømt den 11. maj for mord, ildspåsættelse, røveri og sammensværgelse. Seks blev henrettet, 23 fik fængsel, og domstolen forbød kommunistpartiet. Menige *Huks,* der overgav sig frivilligt, blev belønnet med jordlodder på Mindanao, en af de sydlige øer, og sat i gang med landbruget af staten. På et år blev guerilla-hæren halveret. [Se videre 10. nov. 53]

General Douglas MacArthur th. forelægger senatets undersøgelseskomite sine strategiske synspunkter. Tv. forlader forsvarsminister George Marshall senatsbygningen efter at være blevet afhørt.

21. maj 1951

Det amerikanske senats undersøgelse af MacArthur-affæren [se 23. april] strakte sig over seks uger i maj og juni. Den blev en forbavsende åbenhjertig, officiel og offentlig debat af et lands strategiske planer og overvejelser midt under en krig. Hovedpersonerne i denne debat var foruden gen. MacArthur udenrigsminister Acheson, forsvarsminister, gen. Marshall, og hans forgænger Louis Johnson, chefen for forsvarsstaben, gen. Bradley, og de tre værnschefer. MacArthurs påstand om, at forsvarsstabens medlemmer støttede hans synspunkter, blev tilbagevist. Tværtimod bifaldt de hans hjemkaldelse, fordi de fandt, at uoverensstemmelsen mellem deres og hans strategi var for stor til at gøre fortsat samarbejde holdbart. Den strategiske uoverensstemmelse var, viste undersøgelsen, egentlig en modstridende opfattelse af, hvorvidt *tiden* arbejdede for eller imod USA. Regeringens syn var, at man — ved at holde den væbnede konflikt med den kommunistiske verden skarpt afgrænset — vandt tid til at gennemføre et strengt nødvendigt oprustningsprogram. MacArthurs fundamentale indstilling var, at tidspunktet til at engagere den kommunistiske fjende var *nu,* mens han var svag. Nu kunne man med relativt beskedne midler tilintetgøre Kinas krigspotentiel, og hvis en sådan aktion kom til at involvere Sovjet, nå ja, så var det gunstigste tidspunkt for en konflikt med Sovjet også nu, mens USA havde ubestridt overlegenhed i atomvåben, og før Sovjet havde effektiv evne til at ramme USA selv. Gen. Bradley sagde, at MacArthur ville involvere USA »i den forkerte krig, på det forkerte sted, på det forkerte tidspunkt og mod den forkerte fjende«. [Se videre 10. juli]

Udenrigsministrenes stedfortræder-konference afsluttes i Palais Rose i Paris. — Fra venstre Sir Ernest Davies, Storbritannien, dr. Philip Jessup, USA, Andrei Gromyko, Sovjetunionen, og Alexandre Parodi, Frankrig.

21. juni 1951

Sovjetunionen reagerede hurtigt og skarpt på vestmagternes planer om at lade Vesttyskland bidrage til forsvaret af Vesteuropa [se 18. april]. Et Kominform-møde i Prag erklærede i oktober 1950, at »remilitariseringen« af Vesttyskland var en trussel mod Europa og en krænkelse af Potsdam-aftalen; det forlangte omgående fredsslutning med Tyskland, tilbagetrækning af besættelsestropperne inden et år og oprettelse af et øst-vesttysk råd som provisorisk fællesregering. Sovjetunionen krævede, at Udenrigsministrenes Råd [se 15. dec. 47] skulle drøfte den vesttyske oprustning og Prag-deklarationen. Vestmagterne svarede, at den eneste oprustning af tyskere hidtil var foregået i Sovjet-zonen, hvor 50.000 mand stod formeret i *Bereitschaften* under folkepolitiet, udrustet med tanks og artilleri. En længere noteudveksling førte i marts til en firemagts-konference i Paris, hvor udenrigsministrenes stedfortrædere skulle fastlægge dagsorden for et udenrigsministermøde i Washington. Det blev sejpineri. Efter 74 møder i *Palais Rose* opgav stedfortræderne at nå enighed, og udenrigsminister-konferencen blev ikke sammenkaldt. Det gavnede ikke forhandlingerne og slet ikke forholdet mellem Storbritannien [se 3. maj] og USA, at to yngre, britiske diplomater, Donald Maclean og Guy Burgess, forsvandt fra London sidst i maj under mistanke for spionage for Sovjet. Maclean var leder af den amerikanske afdeling i *Foreign Office,* og begge havde gjort tjeneste i Washington. [Se videre 20. sept.]

Forhandling om våbenstilstand

FN-kommandoens øverste chef, general Ridgway, tv. med lederen af FNs våbenstilstands-delegation, viceadmiral C. Turner Joy, i hans hovedkvarter ved fronten. — Th. den nordkoreanske delegationsleder, gen. Nam Il forlader mødet i Kaesong.

10. juli 1951 I Korea [se 21. maj] stod FN-hæren indtil 50 km nord for 38. breddegrad, da kineserne midt i april gik i offensiv med over 250.000 mand. FN-styrkerne veg over en front på 150 km, men påførte kommunisterne overordentlig svære tab. En af krigens modigste forhalingsaktioner præsterede 1. bat. af det britiske *Gloucester Regiment,* som omringet længe spærrede en hovedangrebsvej mod Seoul for adskillige kinesiske divisioner i uafbrudt angreb, før den selv blev udslettet. Storoffensiven ebbede ud sidst i april, og FN gik igen mod nord, men angrebet blev fornyet med lige stor voldsomhed midt i maj. Lidt ind i juni kunne FN igen tage initiativet. Omtrent samtidig foreslog generalsekretær Trygve Lie i New York en rent militær våbenstilstand, sluttet i felten og uden drøftelse af de politiske stridsspørgsmål. I et radioforedrag fra FN den 23. juni sagde den russiske ambassadør Jakov Malik, at Sovjet ville mene, at man skulle prøve den militære våbenstilstand med gensidig tilbagetrækning fra 38. breddegrad. Hans udtalelse fik tilslutning fra Peking. General Ridgway indbød over Sydkoreas radio kommunisterne til drøftelser ombord på det danske hospitalsskib Jutlandia i en nordkoreansk havn. Peking og Pyongyang radio svarede den 1. juli, at man var rede til at forhandle, men foretrak byen Kaesong ved 38. breddegrad, engang Koreas hovedstad. Parlamentærer mødtes den 8. juli, og to dage efter indledtes våbenstilstands-forhandlinger. Men krigen gik stadig videre på andre frontafsnit og i luften. [Se videre 18. dec.]

Kongemorderen, der selv blev skudt, ligger på gulvet i El-Aksa-moskeen i Jerusalem.

20. juli 1951

Storbritannien mistede en støtte i det Mellemste Østen, da kong Abdullah af Jordan [se 24. feb. 49] blev skudt i El-Aksa-moskeen i Jerusalems gamle by. Abdullah, 70 år, havde været briternes allierede mod tyrkerne i første verdenskrig og mod tyskerne i den anden. Koloniminister Winston Churchill gjorde ham til emir af Transjordanien i 1921, og han blev konge, da Transjordanien blev uafhængigt i 1946. Han sluttede straks alliance med Storbritannien og kom i modsætningsforhold til andre arabiske lande og især Ægypten. De havde søgt at bruge Storbritannien i Palæstina, men ellers ønskede de sig fri for britisk indflydelse. Abdullahs politiske drøm var iøvrigt at skabe et »Storsyrien« — med sig selv som leder — af Jordan, Syrien, Irak og de arabiske dele af Palæstina i Jordan; og han havde i første omgang med held arbejdet på at indlemme det arabiske Palæstina i Jordan. Det mål nåede han under krigen mod Israel til ægypternes fortrydelse. De ønskede et selvstændigt, arabisk Palæstina under *deres* indflydelse. Selvstændighed havde også været det politiske mål for ledende, arabiske familier i Jerusalem, der var knyttet til den evigt konspirerende, tidligere mufti af Jerusalem. Skrædderen, som skød kongen, var betalt af dem og inspireret af muftien fra hans ægyptiske eksil. Morderen blev skudt på stedet, fire blev hængt som medskyldige i Amman. Abdullahs ældste søn, den nervesvækkede prins Talal, blev konge. [Se videre 10. april 56]

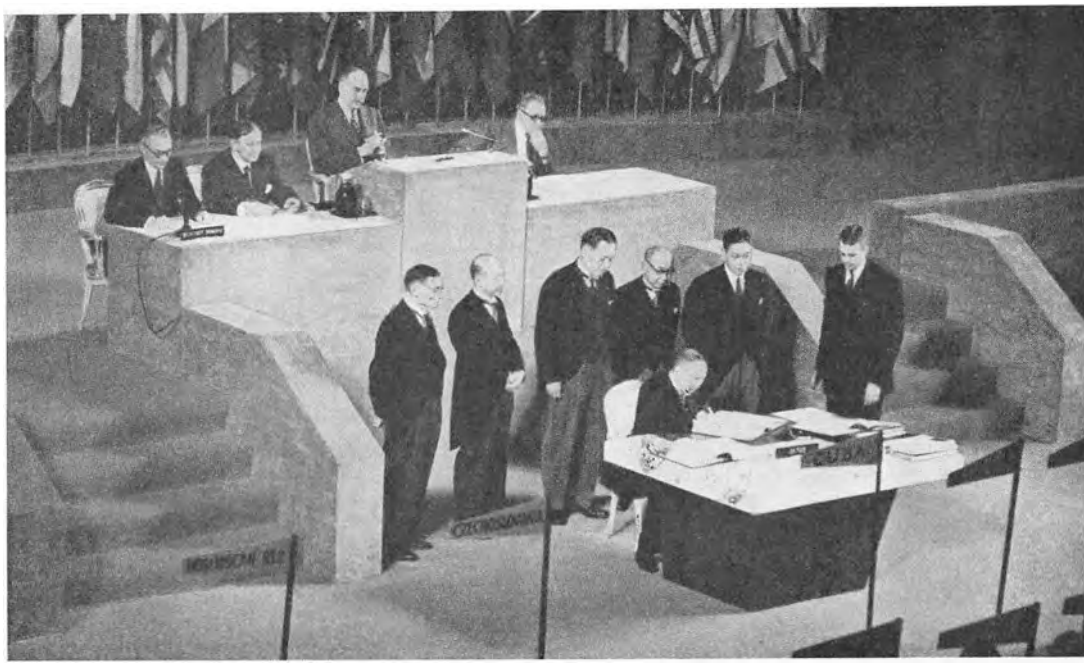

Japans premierminister Shigeru Yoshida undertegner fredstraktaten i San Francisco. På podiet fra højre den britiske udenrigsminister Herbert Morrison, udenrigsminister Acheson, USA, ambassadør Percy Spender, Australien, og konferencens generalsekretær.

8. sept. 1951 Korea-krigen var mislykkedes for Sovjetunionen på flere måder [se 25. juni 50]. Ikke blot blev Sydkorea ikke opslugt, men FN's prestige var nu uløseligt involveret i landets selvstændighed; USA var mod sin hensigt engageret på det asiatiske fastland; Kina havde overtaget Sovjets dominerende indflydelse i Nordkorea og øget sin magt; og forsøget på at neutralisere Japan og derigennem trænge USA tilbage i Stillehavet var slået totalt fejl. Tværtimod fremskyndede Korea-krigen Japans fredstraktat og varige alliance med USA. Præsident Truman udnævnte John Foster Dulles til sin ambassadør i traktat-spørgsmålet, og i Korea-krigens første år var han en rejsende fredskonference, der forhandlede sig frem til en traktat. Dens tendens blev angivet af USA: det skulle være en forsonings-traktat. Men Stillehavs-landene ville have godtgørelse for den sidste krig og sikkerhed mod den næste. Dulles skilte erstatnings-spørgsmålet ud fra selve traktaten og tilbød en sikkerhedspagt for Stillehavet efter Atlantpagtens forbillede. Modviljen mod Japan var dog endnu for stor til en bred alliance; USA sluttede særskilte sikkerhedspagter med Japan, med Philippinerne og med Australien-New Zealand — den såkaldte ANZUS-pagt, der til Londons fortørnelse ikke ønskedes udvidet med britisk deltagelse. 52 lande samledes til fire dages formel fredskonference den 4. september i San Francisco. Indien kom ikke, og hverken det ene eller andet Kina var med. Sovjet deltog for at protestere og nægte at undertegne. Japan sluttede fred med Indien og Formosa-Kina senere. [Se videre 1. marts 54]

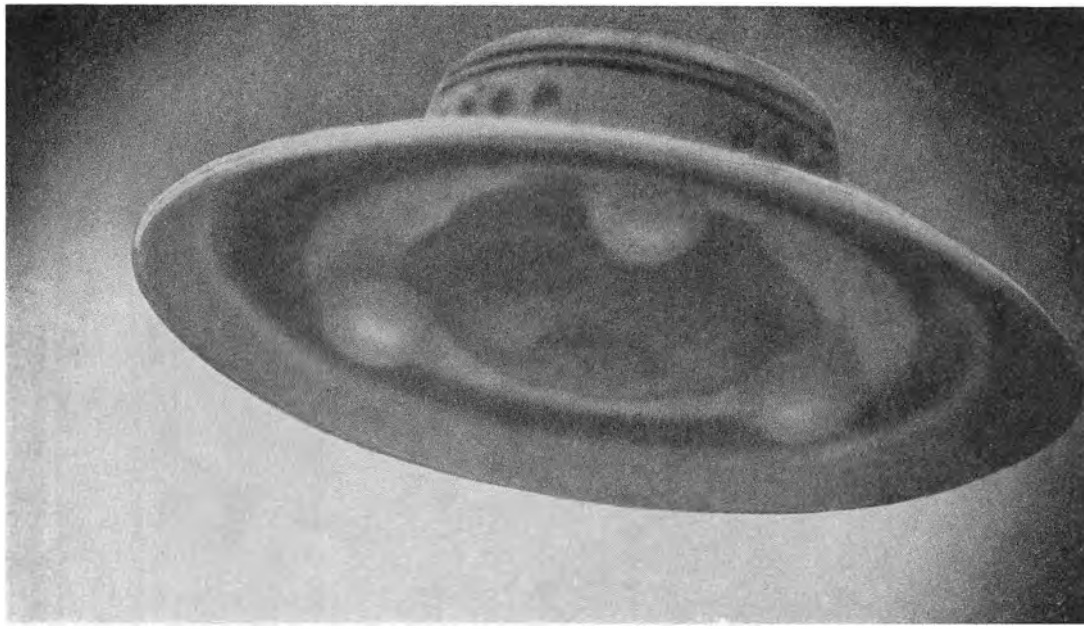

En flyvende tallerken fotograferet under landing af den amerikanske »tallerken«-specialist George Adamski, der ikke alene hævder at optagelsen er autentisk, men også at han har været på Venus med skibet.

11. sept. 1951

Siden sommeren 1947 blev der mange steder iagttaget sære himmelfænomener. Først over Østersøen og Sverige, siden især over Amerika sås store, ofte lysende skiver, der bevægede sig med betydelig hastighed og gjorde indtryk af at være navigeret. Flere tusind vidnefaste rapporter blev undersøgt af det amerikanske luftvåben, der fandt en naturlig forklaring på tre fjerdedele af dem. Men tilstrækkelig mange forblev uopklarede til at forestillingen om, at det var rumskibe fra fjerne planeter, kunne holde sig. Forklaringen på denne pludselige invasion fra rummet kunne måske være, at civilisationer på andre himmellegemer fandt det nødvendigt at tage Jorden under nærmere observation, fordi menneskenes atomeksplosioner kunne være ved at forrykke balancen i solsystemet. Bortset fra amerikaneren George Adamski hævdede dog ingen at have været i nærmere kontakt med besætningerne ombord på disse »flyvende tallerkener«. Til gengæld begyndte man for alvor at tale om muligheden for at sende mennesker på rejse i rummet. I London trådte den første kongres af astronautisk interesserede videnskabsmænd sammen i denne måned. De fleste mente, at det nok kunne vare en generation eller to, før det blev muligt at sende en raket uden for Jordens atmosfære. En tidligere tysk raketspecialist, dr. Wernher von Braun, der havde konstrueret V-bomberne under den anden verdenskrig, og som nu arbejdede for den amerikanske hær, hævdede imidlertid i et foredrag, at man inden 1960 kunne sende en raket til Månen, og inden 1970 få en raket rundt om Månen og tilbage til Jorden igen, hvis man bare ville betale, hvad det kostede. [Se videre 26. aug. 57]

NATO-rådets møde i Ottawa åbnes af rådsformanden, udenrigsminister van Zeeland, Belgien; ved hans side premierminister St. Laurent, Canada. På bordets højre side ses udenrigsminister Ole Bjørn Kraft og finansminister Thorkil Kristensen. Til venstre i billedet ses udenrigsminister Halvard Lange.

20. sept. 1951 Under general Eisenhower begyndte det fælles NATO-forsvar at tage form og få styrke [se 7. jan. og 21. juni]. Da han kom, stod ialt 12 divisioner og 400 fly under hans kommando — mod 25 russiske divisioner umiddelbart øst for jerntæppet med 6000 fly og hele den Røde Hærs massive styrke bagude: 150 Sovjetdivisioner, 60 øst-europæiske divisioner og 14.000 fly. Inden årets udgang havde han 35 mere eller mindre kampklare divisioner og omtrent 3000 fly. Samtidig havde USA fået flyvebaser på Azorerne og i Marokko, Frankrig, Island og Grønland. Men oprustningen var en belastning for Atlant-landenes økonomiske system. En mere ligelig fordeling af byrderne var påkrævet, hvis det militære beredskab ikke skulle undergrave den økonomiske genopbygning. Atlantrådsmødet i Ottawa, hvori også finans- og forsvarsministre for første gang deltog, besluttede at lade tre eksperter kulegrave medlemslandenes økonomiske situation for at få et realistisk grundlag for et langtidsprogram. Det vedtog også, trods hårdnakket dansk og norsk modstand, at optage Grækenland og Tyrkiet i NATO [se 16. okt. 49 og 22. maj 50; videre 27. nov. 55]. Den nordiske modvilje mod at strække NATO's strategiske forpligtelser så langt mod øst som til Kaukasus var til dels baseret på bekymring for, at Sovjet ville tage det som en provokation. USA ønskede også, at Spanien [se 12. dec. 46], som FN nylig havde hævet sin diplomatiske blokade imod, skulle inddrages i det vestlige forsvarssystem. Flertallet var imod Spaniens optagelse i NATO, og USA indledte i stedet direkte forhandlinger med Franco-regeringen. [Se videre 28. april 52 og 26. jan. 54]

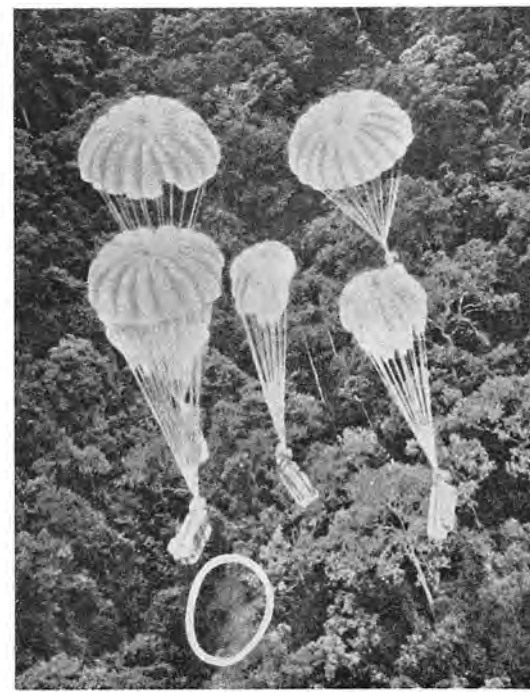

Tv. rykker en gurkhapatrulje frem i kommunistisk terræn; th. nedkastes forsyninger til patruljer fjernt fra hovedkvarteret, en præcisions-operation.

6. okt. 1951

I tre år havde briterne nu ført junglekrig i Malaya mod indfødte, kinesiske terrorister [se 30. sept. 48], som ville skabe kaos i landets økonomi, for at kommunismen kunne brede sig som junglen i en mørk grobund af social uro. Med sabotage og myrderier fik de i krigens første fase tvunget mange plantager og flere miner til at lukke, men i 1950 slog de britiske myndigheder ind på en strategi, der bragte terroristerne i defensiven ved at afskære deres forbindelseslinjer både socialt og militært. En halv million kinesere i de udsatte områder, der lå under for terroren, blev samlet i beskyttede, nye byer, hvor de fandt sikkerhed, blev immune. De kommunistiske styrker, oprindelig ca. 5000 mand, blev metodisk splittet i stadig mindre enheder, og deres tab — ca. 1000 dræbte og 500 desertører om året — var større end rekrutteringen. Vigtigere end den militære tilbagegang var deres sociale nederlag. Malaya, der fremstiller halvdelen af verdens gummi og en tredjedel af tinnet, satte nye produktionsrekorder nu, og med højkonjunktur i råvarer under Korea-krigen fulgte betydelige indtægtsstigninger for plantagearbejderne. Men det var stadig en lang krig. De britiske tab var foreløbig over 2000. Malayas højkommissær, Sir Henry Gurney, blev myrdet den 6. oktober på en landevej gennem junglen udenfor Kuala Lumpur, hvor hans konvoj kørte ind i et baghold. Hans efterfølger blev general Sir Gerald Templer, der som general de Lattre i Indokina blev øverste myndighed både civilt og militært. [Se videre 17. sept. 57]

Der lukkes for Irans olie

Premierminister Mossadeq holder pressemøde på sit hospital i New York før sikkerhedsrådets debat.

15. okt. 1951 Irans hektiske premierminister, dr. Mossadeq, en fysisk svag og psykisk ustabil mand, gennemførte nationaliseringen af den britisk-ejede olieindustri [se 11. marts] hovedkulds og uden at ville forhandle med briterne. Det persiske flag blev hejst over raffinaderiet i Abadan den 11. juni. Mossadeq anså de britiske rettigheder for bortfaldet med nationaliseringen uanset alle traktat-bestemmelser. Han forlangte, at det tidligere kompagnis 3000 britiske teknikere skulle arbejde videre under rent persisk administration. Kompagniet ville han give 25% af olieindtægterne som erstatning. Den britiske regering anerkendte principielt Irans ret til at nationalisere, men bestred lovligheden af fremgangsmåden, der svarede til konfiskation. En appel til den Internationale Domstol i Haag resulterede i en kendelse om, at nationaliseringen skulle suspenderes, mens der blev forhandlet. Mossadeq ville ikke respektere den. Præsident Truman sendte ambassadør Averell Harriman til Teheran for at mægle, men missionen slog fejl. Storbritannien gik så over til økonomisk krigsførelse. Produktionen i Abadan blev gradvist indstillet, og størsteparten af det britiske mandskab trukket tilbage. Olieeksporten standsede, betalingerne stoppede, og Irans dollarindtægter blev spærret. Mossadeq svarede med at udvise de sidste briter med en uges varsel. London bøjede sig under protest for hans ordre, evakuerede Abadan og appellerede til FN's sikkerhedsråd. Dr. Mossadeq talte selv sit lands sag i New York. Hans melodramatiske optræden vakte opsigt. FN tog ikke stilling i sagen. [Se videre 6. dec.]

Britiske soldater bemander improviserede barrikader i Ismailia, forsyningscentret midtfor Suez-kanalen, efter at demonstranter har stormet og plyndret britiske hjem.

16. okt. 1951

USA, Storbritannien og Frankrig udstedte i maj 1950 en deklaration om, at de agtede at sikre freden i Mellemøsten, og at de ville skride ind overfor enhver krænkelse af grænser eller våbenstilstandslinjer i området [se 24. feb. 49]. Deklarationen skulle skabe afspænding mellem Israel og de arabiske stater og desuden bane vej for en regional forsvars-ordning, der kunne sikre Mellemøsten mod angreb udefra. Hovedproblemet her var den britiske base ved Suez-kanalen. Ægypten havde siden 1947 forgæves forlangt den evakueret. Traktaten om Suez-basen ville først udløbe i 1956, men regeringen i Cairo krævede tilbagetrækning inden udgangen af 1951, og der stod en meget stærk, nationalistisk stemning bag kravet. I løbet af sommeren nåede vestmagterne frem til en plan om at oprette en Allieret Mellemøst-Kommando, hvor de tre magter skulle gå sammen med Tyrkiet og Ægypten på lige fod om forsvaret af Mellemøsten. Suez-basen skulle være ægyptisk ejendom, men høre ind under den allierede kommando. Før de fik planen drøftet med Cairo, gik premierminister Nahas Pasha imidlertid i aktion, opflammet af dr. Mossadeqs erobring af Abadan. Den 8. oktober bad han sit parlament ophæve Suez-traktaten — skønt den var uopsigelig — og en uge efter var såvel den som Sudan-traktaten annulleret. Ind imellem forelagde vestmagterne deres plan og fik den forkastet på stedet. Parlamentets beslutning betød, at de britiske styrker fra ægyptisk synspunkt opholdt sig ved Suez uden ret. Den udløste en storm af demonstrationer på kravet om øjeblikkelig tilbagetrækning, og det kom til alvorlige sammenstød i de følgende dage og uger. London sendte forstærkninger til Suez. Ægypten blev erklæret i undtagelsestilstand. [Se videre 26. jan. 52]

Pakistan mister Liaquat Ali Khan

Begum Ali Khan og hendes to sønner ved den myrdede premierministers grav i Karachi.

17. okt. 1951 Pakistans premierminister siden uafhængigheden, Liaquat Ali Khan, 56 år, blev skudt den 16. oktober af en afghansk attentatmand under et møde i Rawalpindi [se 30. jan. 48]. Hans lig blev fløjet til Karachi, hvor en halv million mennesker overværede statsbegravelsen. I tre dage flagedes på halv, og i fyrre dage var der landesorg. Liaquat Ali Khan havde med Mohammed Ali Jinnah været den ledende kraft i den muhamedanske bevægelses kamp for oprettelsen af et selvstændigt Pakistan. Hans indflydelse var en beroligende faktor i en meget spændt periode. Indien [se 15. jan.] og Pakistan nåede flere gange i de første år helt ud til krigens rand, dels over Kashmir hvis fremtid tre mæglingsmissioner fra FN's sikkerhedsråd forgæves havde søgt klarlagt, dels på konflikten om de muhamedanske og hinduistiske mindretals sikkerhed i Indien og Pakistan. I de første måneder af 1950 kom det til svære uroligheder i Calcutta og i begge dele af den bengalske provins ved grænsen til østdelen af Pakistan. Mange tusind blev dræbt, og hundredtusinder forlod deres hjem og gik på flugt i begge retninger over grænsen. Et personligt møde mellem Liaquat Ali Khan og Nehru kom i stand i april 1950 først i Delhi, siden i Karachi. En overenskomst blev sluttet om mindretallenes stilling, og flygtningenes tal gik noget ned. Men i 1951 tog uroen til igen, og sommeren igennem vekslede de to premierministre en skarp serie noter, mens hærene marcherede op på begge sider af grænsen. Mordet på Liaquat Ali Khan var så farligt i situationen, at det dæmpede konflikten en tid. [Se videre 28. juni og 9. sept. 54]

Winston Churchill i sin valgkreds Woodford efter sejren. Bag ruden skimtes Mrs. Clementine Churchill.

26. okt. 1951

Premierminister Attlee fandt den britiske regerings parlamentariske situation for uholdbar i længden [se 3. maj]. Den måtte have større flertal i underhuset for at klare sig, og efter kun halvandet år af den fem-årige periode udskrev han valg i oktober. Det kom ikke på gunstig baggrund. Frafald og splittelse i Labours ledelse gav indtrykket af, at partiet havde brugt al sin handlekraft. Herbert Morrison havde ikke klaret sig som udenrigsminister. I Iran havde han regnet med, at dr. Mossadeq ville falde, og at man kunne komme til forståelse med hans efterfølger. Men Mossadeq holdt, og i for lang tid var Morrisons politik bare afvisende. Han greb ikke ind med magt, mens det kunne have nyttet, og gik først til FN, da det var for sent at gøre noget. De konservative, anført af Churchill og Anthony Eden, gjorde udenrigspolitikken til valgets hovedspørgsmål. Til overflod kom Ægyptens opsigelse af Suez-traktaten som en optakt til selve valgkampen. Churchill vandt valget, ikke stort, men han vandt det. Labour var i stemmetal stadig størst, havde endda nogen fremgang, men den konservative fremgang var væsentligt større takket være tidligere liberale stemmer. Churchill fik 18 mandaters flertal i underhuset. Han tilbød de liberale koalition. Det afslog de, men de lovede parlamentarisk støtte, hvorved hans majoritet i afgørende spørgsmål voksede til 30, nok til at regere med. Han blev som næsten 77-årig selv premier- og forsvarsminister igen, og Eden atter udenrigsminister. [Se videre 11. dec.]

Taktiske atomvåben

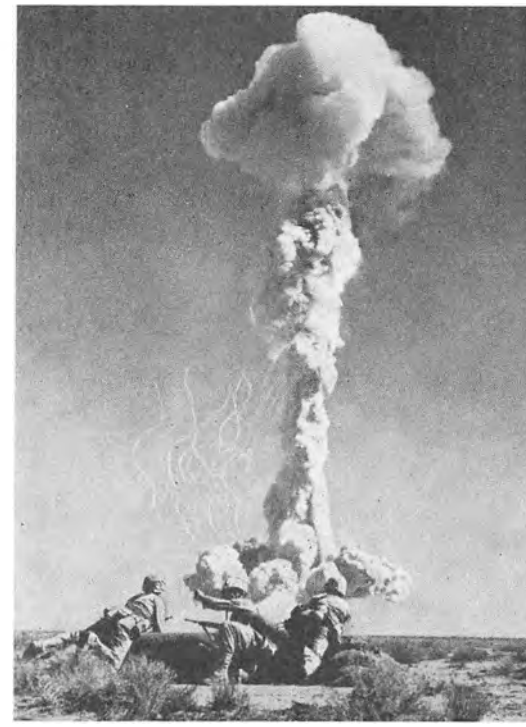

Amerikansk marineinfanteri kommanderes i dækning i løbegravene i Yucca Flat, klar til fremrykning efter eksplosionen th. af en atomgranat.

1. nov. 1951 Arbejdet med brintbomben [se 31. jan. 50] var endnu i laboratorie-stadiet. Med *Operation Greenhouse,* en prøvesprængning i marts ved Eniwetok-øerne i Stillehavet, konstaterede de amerikanske videnskabsmænd, at det var muligt at få en kædereaktion i gang i en samling tunge brintatomer. I en uranbombe-eksplosion frembragte de tilstrækkeligt høje temperaturer — 100 millioner grader — til at udløse en brinteksplosion, og problemet var så at gøre det mulige militært anvendeligt. Mens de sled sig frem mod det maksimale våben, blev USA's militære ledere imidlertid klar over, at det ikke kun var større og større, men også mindre og mindre bomber, der var brug for. Krigen i Korea viste dem, at den amerikanske overlegenhed i atomvåben var nytteløs i så begrænset krigsførelse. Atombomber var for store til de militære mål i selve Korea, og hvis de blev brugt udenfor mod kineserne, ville krigen ikke længere kunne begrænses. Samtidig viste den militære situation i Europa, at NATO-hæren ville få brug for atomvåben så små, at de kunne anvendes i frontkrigsførelse, hvis det skulle lykkes at opveje de russiske hæres talmæssige overlegenhed. Små bomber *kunne* laves, men hidtil havde USA's luftvåben med held modsat sig det, for at hæge om sit privilegium som atomvåbendrager. Nu blev der sat pres på fremstilling af atomvåben til den taktiske krigsførelse, og efter en serie prøvesprængninger i Nevada-ørkenen indgik atomgranater, atomtorpedoer og lette atombomber i USA's arsenal. [Se videre 1. nov. 52]

Politiet i Teheran splitter en demonstration mod Mossadeq.

6. dec. 1951

Det er ikke så tit man kommer til Amerika, så når nu først dr. Mossadeq fra Iran var der [se 15. okt.], blev han der en måned. Hjemme var en olieproduktion på 30 mill. tons om året gået i stå. Den var vigtig for Storbritannien, både økonomisk og forsyningsmæssigt, men den var livsvigtig for Iran. Olieindtægten, der var faldet bort, var den persiske regerings betydeligste indtægt. Produktionens standsning bragte staten til fallittens rand og skabte betydelig arbejdsløshed. Dr. Mossadeq mente, at han kunne få et lån på 120 mill. dollars fra USA, til at klare sig igennem krisen, men præsident Truman sagde nej; han kunne ikke forsvare at bevilge penge til et land, der ikke ville udnytte sine egne ressourcer. Mossadeq vendte hjem sidst i november og blev modtaget som en helt af sine tilhængere. Men i *Majlis* blev han voldsomt angrebet af oppositionens leder, Jamal Imami, fordi han førte landet ud i et kaos, hvor befolkningens hedeste ønske ville blive at få briterne til at vende tilbage. Mossadeqs reaktion var at lukke de britiske konsulater i Iran, og han erklærede olieudvinding for et afsluttet kapitel. Udenfor parlamentet demonstrerede studenter og gymnasiaster mod regeringen. Mossadeqs nationalister gik sammen med politiet til voldsomt angreb på dem, og dræbte og sårede mange, og bagefter blev ni oppositionsaviser stormet og ødelagt af Mossadeqs folk. 15 redaktører og 15 deputerede søgte asyl mod terroren i parlamentsbygningen og blev der i adskillige måneder. Ved årsskiftet udskrev Mossadeq valg, som han med indenrigsministerens og politiets hjælp vandt ganske eftertrykkeligt i hovedstaden Teheran. [Se videre 17. juli 52]

Spaak går i protest

Europa-rådet under mødet i Strasbourg. — Th. forlader Paul-Henri Spaak rådssalen efter at være trådt tilbage som præsident.

11. dec. 1951 Europa [se 18. april] nærede forventning om en ændring i Storbritanniens Europa-politik, da Winston Churchill atter overtog den britiske regerings førelse [se 26. okt.]. Det var ham, der siden 1946 mere end nogen anden havde inspireret den europæiske enhedsbevægelse. Det var ham, der tog initiativet til Europarådets oprettelse. Og det var hans nære, politiske medarbejdere, Harold Macmillan og svigersønnen Duncan Sandys, der i Europa-rådets debatter mest konsekvent havde kritiseret Labour-regeringens europæiske politik. Men da Europa-rådet trådte sammen i Strasbourg en måned efter det britiske valg, var Sandys og Macmillan ikke længere medlemmer af delegationen — de blev hjemme i deres nye ministerier — og indenrigsminister Sir David Maxwell Fyfe talte for regeringen. Samlingen var én lang, fortløbende appel til Storbritannien om nu at gå ind i arbejdet for Europas enhed. Maxwell Fyfes svar var, at britisk politik ville blive hvad den var: Storbritannien ville samarbejde nært med, men altid stå udenfor Kul- og Stålunionen, Europa-hæren og den »grønne plan«, der nu foreslog samling af Europas landbrug. I højere grad end forstået hidtil havde det konservative motiv været oppositions-politik. På samlingens sidste dag udtrykte Paul-Henri Spaak det Lille Europas »bitterhed og skuffelse« ved at nedlægge sit hverv som rådets præsident og afvise genvalg: »Hvis vi følger den engelske linje, vil vi aldrig forny Europa, kun forkaste Europa«. [Se videre 6. jan. og 26. maj 52]

International tilkendegivelse i Panmunjom.

18. dec. 1951

I Korea [se 10. juli] gik våbenstilstands-forhandlingerne skralt i Kaesong. Det første stridspunkt var, hvor demarkationslinjen skulle trækkes. Kommunisterne forlangte våbenstilstand langs 38. breddegrad, mens FN krævede demarkation langs fronten, der nu løb fra sydvest til nordøst hovedsagelig ovenfor den 38. FN-hæren begyndte sidst i august begrænsede offensiver på de østlige frontafsnit for at forbedre sine defensive positioner, og under påskud af krænkelse af den neutrale zone omkring Kaesong, der lå nord for fronten, afbrød kommunisterne forhandlingerne. De blev genoptaget sidst i oktober i Panmunjom, en landsby i ingenmandsland, og sidst i november nåedes enighed om en demarkationslinje efter FN's princip, med 30 dages gyldighed. Men våbenstilstanden blev ikke nået indenfor denne frist. Forhandlingerne kørte fast på udvekslingen af krigsfanger. Navnelister blev udvekslet den 18. december — FN havde 134.000 fanger, kommunisterne havde 12.000, hvoraf 3200 amerikanere og 900 briter. Kommunisterne forlangte udveksling af *alle* fanger. FN ville foreløbig udveksle en for en og derefter repatriere alle, der ønskede at komme tilbage til Nordkorea og Kina. Mange kinesere og nordkoreanere modsatte sig udlevering til kommunisterne. Under forhandlingerne stilnede kampene nu af langs den forventede demarkationslinje. Til gengæld tog luftkrigen over Nordkorea til. Kommunisternes flyvevåben var blevet stærkere. [Se videre 18. feb. 52]

Møde på Potomac

Udenrigsminister Eden og premierminister Churchill ombord på den amerikanske præsident-yacht *Williamsburg*. Præsident Truman overrakte dem som souvenirs billeder fra deres sidste møde som regeringsledere i Potsdam.

6. jan. 1952 Et af Winston Churchills første mål som premierminister var at forny den anglo-amerikanske alliance ved intim, personlig kontakt med USA's præsident som under krigen. Han blev modtaget både som ven og kollega, da han straks efter nytår kom til Washington. Men helt som i gamle dage kunne forholdet ikke blive. Truman drev ikke udenrigspolitik så personligt som Roosevelt, og alliancen mellem Amerika og England var ikke så snæver som før [se 4. dec. 50]. Kongressen så med utilfredshed på den britiske indsats i Korea og med betænkelighed på Churchills evne til at få sin vilje i Washington. Storbritannien var pånyt midt i en alvorlig dollarkrise, men han beroligede isolationisterne i en tale til kongressen: han var »kommet for at bede dem ikke om guld, men om stål«. Stål fik han — en million tons — under en aftale om mere ligelig deling af råvarer til rustningsproduktion. Han fik også regeringens tilslutning til britisk Europa-politik [se 11. dec. 51], specielt i spørgsmålet om Europa-hæren, og til den mellemøstlige politik. Churchill kunne derimod ikke få mere bistand end Attlee til det britiske atomvåben-projekt, der snart i to år havde arbejdet på bomben. Præsident Trumans politiske handlefrihed var begrænset af, at et valgår var begyndt i USA. Selv havde han ikke bekendtgjort, om han ville lade sig genopstille til præsidentvalget. Den isolationistiske senator Robert Taft havde længst begyndt sin kampagne for at blive republikansk præsidentkandidat, og en gruppe mere liberale republikanske politikere proklamerede general Eisenhower som deres kandidat, mens Churchill var i Washington. [Se videre 26. jan. og 28. april]

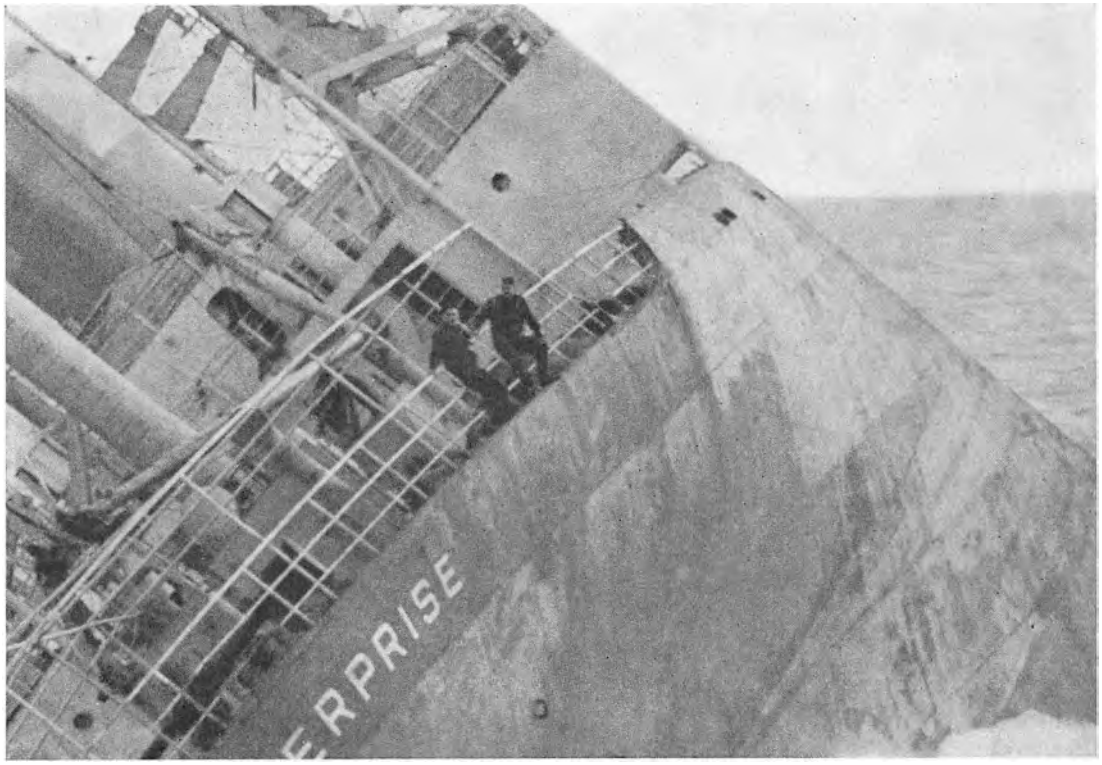

Kaptajn Kurt Carlsen og styrmand Kenneth Dancy fra bjærgningsbåden *Turmoil* balancerer langs rælingen på *Flying Enterprise*, kort før hun opgiver ævred.

10. jan. 1952

En verden splittet af magtkamp og plaget af frygt kan endnu glemme sin håbløshed, når mænd trodser søen med vilje og mod og af stædighed. Beretningen om fem unge nordmænds og en svenskers færd over Stillehavet på en primitiv tømmerflåde i 1947 var for mange mennesker det befriende spring ud i uvirkeligheden i denne efterkrigstid. Thor Heyerdahl ville bevise en etnografisk hypotese om, at sydhavsøernes lyshudede polynesiere var kommet fra Sydamerika for 1500 år siden og ikke fra Sydøstasien. 101 dage drev hans *Kon-Tiki*-ekspedition på en flåde, som inkaerne byggede dem af lette balsa-stammer, fra Peru 8000 km over åbent hav til de koraløer, der var hans mål. Han overbeviste vel ikke videnskaben, men han viste til fulde, at viljen har sine veje. Ment mindre romantisk, men intenst betagende blev ved årsskiftet 51/52 kaptajn Carlsens tretten dages kamp med et stormende Atlanterhav for at redde den forslåede *Flying Enterprise*, en fragtbåd på 6700 tons. Passagerer og mandskab var sprunget over bord to dage før nytår. Carlsen blev ene tilbage i sit skæve skib for ikke at prisgive hende før i yderste fald. På den syvende dag nåede bjærgningsbåden frem og fik en mand og en trosse om bord. I fire døgn slæbtes *Flying Enterprise* mod Falmouth, mens den halve verden fulgte færden. I den femte nat slog en ny orkan trossen over. Næste eftermiddag sank hun på 40 favne vand. Carlsen og Dancy løb ud ad skorstenen og sprang.

Den sorte lørdag i Cairo

Kong Faruk af Ægypten med sin unge dronning Narriman. — Th. en brandsværtet bygning i Cairos *Emad el Dine* under den sorte lørdags optøjer.

26. jan. 1952 Ægyptens premierminister Nahas Pasha havde startet sin voldsomme, anti-britiske kampagne [se 16. okt. 51] for at aflede befolkningens opmærksomhed fra helt løbsk korruption i det offentlige liv, ved hoffet og i regeringen. Det lykkedes ham alt for godt, så godt at nationalisme og fremmedhad, imperialismens enæggede afkom, tog overhånd i udviklingen. De britiske styrker i Suez-kanalzonen var bragt op på 80.000 mand [se 6. jan.]. De blev åbent bekriget af »befrielsesgrupper«, med myndighedernes billigelse og politiets aktive bistand. Bombeattentater og snigskytteri førte fredag den 25. januar til en britisk beslutning om at afvæbne det ægyptiske politi i kanalzonen. Kampen om politiets hovedposter blev blodig og fremkaldte en skarp reaktion i Cairo. Lørdag morgen strømmede studenter og nationalister gennem gaderne i store demonstrationstog, og i ly af demonstrationerne begyndte veludrustede, bilende terrorgrupper en systematisk hærgen af udenlandsk ejendom. Biografer, restauranter, natklubber blev stukket i brand på stribe. *The Turf Club,* det berømte *Shepheard's Hotel,* det franske kunstmuseum, det svenske konsulat blev ødelagt, mens politiet så til og brandvæsnet blev hindret i at slukke. Et halvt hundrede mennesker blev dræbt. Hærledelsen var til en langtrukken frokost hos kong Faruk, og en tung sky af røg lå over Cairo, før tropper efter seks timers forløb blev sat ind for at genoprette ordenen. Militærets indgriben reddede Cairo og afværgede i sidste øjeblik en britisk intervention. Kong Faruk erklærede samme aften landet i krigstilstand, afsatte Nahas Pasha og udnævnte i hans sted Ali Maher, en førkrigs-minister, der i løbet af februar skaffede nogenlunde ro og orden igen. [Se videre 7. feb. og 27. juli]

Rigets ledende mænd modtager deres unge monark; fra trappen Winston Churchill, Clement Attlee og Eden. — Th. tre dronninger ved kongens båre: dronning Elizabeth II, dronning Mary og dronningemoderen, dronning Elizabeth.

7. feb. 1952

George the Sixth, Storbritanniens konge igennem seksten år i krig og fred [se 26. jan.], døde på Sandringham slot mens han sov i natten til den 6. februar. Svækket af sygdom, der krævede indgreb, havde han været i flere år, men var nu så meget i bedring, at døden dog kom uventet, fremkaldt af en blodprop. Som prins Albert, hertug af York, var han i 1936 blevet tronfølger ved faderen George V's død, og inden årets udgang måtte han bestige tronen i monarkiets krise ved broderen Edward VIII's abdikation. Han bar ansvaret med dyb pligtfølelse og megen takt, og i krigens trængte år blev kongefamilien en lykkeligt samlende kreds for de britiske folk. Den ældste datter, tronfølgeren prinsesse Elizabeth, der i 1947 ægtede løjtnant i flåden Philip Mountbatten, prins af Danmark og Grækenland, hertug af Edinburgh, var en uge før kongens død draget ud på en fem-måneders Commonwealthfærd til Kenya, Ceylon, Australien og New Zealand, men nåede kun til Kenya før hun måtte flyve hjem som dronning. Kongen lå på *castrum doloris* i Westminster Hall, og der var landesorg Commonwealth over indtil efter begravelsen i Windsor den 15. februar. Som Elizabeth I, der næsten 400 år før besteg tronen som den sidste Tudor, var den nye Elizabeth II kun 25 år; hun havde i Churchill en førsteminister, som netop deri så en kilde til kongedømmets renæssance. Med hele sin historiske pondus og med prestige fra et halvt århundrede i kongernes geheimråd proklamerede han åbningen af en ny *Elizabethan Age.* [Se videre 24. april 53]

Fangeopstand i Korea

En barak stikkes i brand, da FN-mandskabet rykker ind i fangelejr 76 på Koje-øen under dække af tåregas og røgbomber.

18. feb. 1952 Efter et halvt års forhandlinger hindrede spørgsmålet om udveksling af krigsfanger stadig våbenstilstand i Korea [se 18. dec. 51]. Der var også uenighed om, hvorvidt Sovjetunionen var neutral nok i Korea-konflikten til at blive medlem af den neutrale kontrol-kommission, der skulle overvåge våbenhvilen, men det egentlige problem var krigsfangerne, der for kommunisterne var et prestige- og for FN et princip-spørgsmål. Af de 134.000 i FN-kommandoens varetægt ville kun 70.000 sendes til Nordkorea og Kina. Resten ville blive i Sydkorea eller til Formosa. I den største fangelejr, på Koje-øen sydvest for Pusan hvor 80.000 var interneret, gjorde kommunistiske fangeledere opstand den 18. februar for at hindre afhøringer, der skulle fastslå om fanger ville hjem. 75 nordkoreanere og en amerikansk soldat blev dræbt, før ordenen blev nogenlunde genoprettet, og tre uger efter kom det til et nyt oprør, hvor 12 fanger blev dræbt. Inden for pigtråden havde kommunisterne ganske taget magten fra FN-mandskabet, og i et par måneder holdt de diktatorisk justits blandt fangerne. Over 100 ikke-kommunister blev henrettet af dem. I begyndelsen af maj lokkede de den amerikanske lejrkommandant, general Francis Dodd i baghold og holdt ham fire dage i den indre lejr som gidsel i forhandlinger med lejrledelsen. Efter hans frigivelse sendte FN infanteri dækket af kampvogne ind i lejren. Fangerne havde hidtil været delt i ti store lejrafsnit; nu blev de splittet i grupper på 150; 48 kommunister blev dræbt, før FN havde genvundet magten i lejren. [Se videre 23. juni]

Antoine Pinay forlader Élysée-palæet, efter at præsident Auriol har overdraget ham at danne regering.

11. marts 1952

Frankrig [se 13. okt. 50], der under Korea-krigen blev regeret af skiftende centrum-koalitioner under mæglende ledelse af René Pleven og Henri Queuille, holdt efter fem år i sommeren 1951 valg under en ny valglov, som skulle værge landet (og centrum) mod de yderliggående partier. Ved listeforbund blev kommunisterne og gaullisterne isoleret. De fik tilsammen halvdelen af vælgernes stemmer, men kun en tredjedel af mandaterne. Det kunstige valg gav en sekskantet nationalforsamling, hvor de to fløjpartier og de fire i centrum — socialister, folkerepublikanere, radikale og konservative — fik i nærheden af 100 pladser hver. Valget var en skuffelse for gaullisterne, der havde regnet med 200 mandater. De havde hverken udsigt til at få magten eller lamme systemet. De opnåede efter valget at få socialisterne sprængt ud af regeringskoalitionen, men manøvren fik konsekvenser for dem selv. Med socialisterne i opposition rykkede flertallet til højre, og da den konservative Antoine Pinay i marts ville danne efterkrigstidens mest konservative regering, blev fristelsen for stor for de mest konservative gaullister. De brød ud af partigruppen for at støtte ham, og dermed begyndte de Gaulles parti at gå i opløsning. »Jeg reddede ikke Frankrig for at overgive det til Monsieur Pinay«, sagde de Gaulle. Et år senere — efter nederlag ved kommunevalg — opgav han partiet som håbløst og trak sig tilbage til Colombey-les-Deux-Églises. Men fabrikant Pinay fra Loire, en tidligere Petain-mand, blev i al sin lidenhed den mest populære konseilspræsident i den 4. Republik. Begunstiget af ydre konjunkturer opnåede han i årets løb at standse den franske inflation og få leveomkostningerne under kontrol. [Se videre 25. marts]

Nordafrika kræver selvstyre

Fremmedlegionen besætter strategiske poster på kap Bon i det nordøstlige Tunis under undtagelsestilstanden.

25. marts 1952 I Nordafrika havde Frankrig [se 11. marts] længe været stillet overfor indstændige krav om øget selvstændighed for de to protektorater Tunis og Marokko. De franske regeringer havde ført en henholdende politik, til dels bestemt af de fastboende franske befolkningsgrupper. Frankrig ville ikke opgive en direkte og dominerende rolle i regerings-administrationerne og gjorde politisk repræsentation for kolonisterne til forudsætning for mere selvstyre. De nationalistiske partier, *Neo-Destour* i Tunis og *Istiqlal* i Marokko, afviste fortsat begrænsning i protektoraternes suverænitet; de ville have rent selvstyre internt og ville ligestille de franske mindretal med andre udlændinge. I Tunis brød forhandlingerne sammen midt på vinteren, og de franske myndigheder slog ind på en hård politik. *Neo-Destours* ledere Habib Bourguiba og Mongi Slim blev arresteret, og under en uges alvorlige uroligheder landet over blev mange dræbt. Nationalistisk terror og sabotage førte den 25. marts til krigstilstand med internering af den tunesiske regering og flere tusind nationalister. Under pres fra Paris udnævnte *Bey*'en et moderat forretningsministerium, men nægtede at acceptere nye franske reformforslag. Et brutalt mord på den nationalistiske fagforeningsleder Ferhat Hached fremkaldte senere på året nye voldsomme demonstrationer og spredte uroen til Marokko, hvor 50 blev dræbt under protestdemonstrationer. Også her erklærede de franske myndigheder undtagelsestilstand og forbød *Istiqlal*. [Se videre 28. maj, samt 20. aug. 53]

NATOs første generalsekretær, Lord Ismay, th. taler med udenrigsminister Schuman ved det første rådsmøde i NATOs nye Paris-hovedkvarter.

28. april 1952

Atlantrådet [se 20. sept. 51] nåede i februar ved sit møde i Lissabon enighed om fordelingen af de økonomiske byrder ved det fælles forsvar. Som foreløbigt mål for beredskabet blev derefter sat 50 divisioner og 4000 fly inden udgangen af 1952. Halvdelen af styrkerne skulle være kampklare, resten kunne mobiliseres på 3—30 dage. Samtidig opstilledes et løsere program for de kommende tre år, hvor også et tysk bidrag kom i betragtning. En kostbar plan for et fælles kommunikations- og forsyningsnet — »infrastrukturen« — blev godkendt og sat i værk. Og det blev besluttet at forny NATOs politiske organisation: hovedkvarteret blev rykket fra London til Paris for at være nær SHAPE; et permanent råd af NATO-ambassadører blev oprettet; og en generalsekretær blev sat i spidsen for organisationen. Han skulle helst være englænder, for at det kunne opveje den amerikanske overkommando for både hær og flåde. Stillingen blev fra Lissabon tilbudt den britiske Washington-ambassadør Sir Oliver Franks, men han undslog sig. Churchill afstod da sin Commonwealth-minister, Lord Ismay, der under krigen var hans nærmeste militære medarbejder. General Eisenhower sagde i sin første årsrapport fra SHAPE, at nu var »begyndelsen til Europas sikring« gjort, og bad så om sin afsked [se 6. jan.]. En række primærvalg i USA havde vist, at der virkelig var et udbredt ønske om at få ham til republikansk præsidentkandidat; og da senator Taft med sin isolationisme var den stærkeste konkurrent, syntes Eisenhower det blev politisk nødvendigt, at han tog hjem og gik ind i politik. [Se videre 26. maj]

Kansler Adenauer undertegner i Bonn traktaten med vestmagterne om forbundsrepublikkens selvstændighed.

26. maj 1952 Efter langvarige forhandlinger nåede de vesteuropæiske regeringer endelig i maj enighed om Tysklands fremtidige plads og pligter i Europa [se 6. maj og 11. dec. 51, samt 28. april]. Det øjeblikkelige formål var, at Tyskland skulle bidrage til Vesteuropas forsvar uden at være med i NATO. For en vesttysk regering måtte forudsætningen være, at besættelsen ophørte. Den 26. maj undertegnedes i Bonn det kompleks af overenskomster, der afløste okkupationsstatutten. Tyskland blev en suveræn stat, forpligtede sig til ikke at fremstille atomvåben, og gav vestmagterne ret til at erklære undtagelsestilstand, hvis Tysklands sikkerhed blev truet ude- eller indefra. Dagen efter undertegnede seks lande i Paris traktaten om det Europæiske Forsvars-Fællesskab. Europa-hæren skulle være på 43 *groupements,* et andet ord for divisioner på 12—14.000 mand, og Tyskland skulle stille tolv af dem. For at overvinde frygten for, at et genoprustet Tyskland skulle blive dominerende i Europa-hæren, gav den britiske regering Fællesskabet garanti for, at Storbritannien ville betragte et angreb på et af Fællesskabets medlemmer som et angreb på sig selv; NATO gav kollektivt en tilsvarende garanti; og de tre vestmagter erklærede, at de sammen ville imødegå interne trusler mod Fællesskabets enhed. Dermed skulle der være skabt sikkerhed for, at en tysk hær ikke gik sine egne veje, og traktaten blev sendt til ratifikation. Sovjetunionen søgte at hindre den nye alliance ved at foreslå Tyskland genforenet som et neutraliseret land mellem magtblokkene. [Se videre 28. maj, samt 1. maj 53 og 9. maj 55]

Demonstration i Paris tv. ved general Ridgways ankomst. — Th. majdag-demonstration mod amerikanerne i Tokio.

28. maj 1952

NATO-rådet [se 26. maj] udnævnte på indstilling fra præsident Truman FN-hærens øverstkommanderende, general Ridgway til general Eisenhowers efterfølger i SHAPE. Hans ankomst til Paris gav de franske kommunister anledning til optøjer, der var led i en af de mere fantasifulde, verdensomspændende propagandakampagner under Korea-krigen. Da epidemier fulgte krigen i Nordkorea og Kina, beskyldte kommunisterne USA for bakteriologisk krigsførelse, og general Ridgway blev modtaget i Paris som »bakterie-generalen« og »general Pest«. Demonstrationerne slog fejl, dels fordi kampagnen var for tyndbenet, dels fordi det franske politi slog ned med hård hånd efter ønske fra regeringen, der havde planer om at søge kommunistpartiet forbudt [se 25. marts]. Partiets parlamentsleder, Jacques Duclos, blev arresteret under demonstrationen og sigtet for at forberede statskup. Men påstanden var uholdbar, og hans fængsling virkede så uheldig, at yderligere indgreb overfor partiet blev opgivet. Kommunisterne havde i deres propaganda mere held med slagordet »AMI GO HOME«. Især i Frankrig og England, men i det hele taget i Vesteuropa var der en voksende antiamerikansk stemning, en reaktion mod økonomisk, militær og politisk afhængighed af USA. Den blev udtrykt mest højlydt på venstre fløj, f.eks. af Aneurin Bevans socialister i Storbritannien, men den var skarp også på højre fløj i Frankrig, hvor USA for sin kritik af den franske politik i Nordafrika blev mistænkt for at ville tilrane sig Frankrigs position. Der var gensidig mistillid og utilfredshed inden for den vestlige alliance, og forholdet blev egentlig ikke bedre af, at man søgte at dække over dets brister med gensidigt statshykleri. [Se videre 11. juli, samt 13. april 53]

Argentinas facade

Senora Eva Duarte de Perón taler under valgkampen fra regeringshusets balkon i Buenos Aires. — Th. aflægger præsident Perón efter sit genvalg ed på forfatningen i den argentinske kongres.

4. juni 1952 I Argentina [se 24. feb. 46] opnåede general Juan Perón i sin første præsidentperiodes seks år at forarme landet med en kortsynet og dogmatisk *peronismo*, der gik på tværs af kendsgerningerne i den argentinske økonomi. Den bærende doktrin krævede en »social retfærdighed«, der skulle redistribuere nationalindkomsten til fordel for den industrielle arbejderklasse. Samtidig ville Perón vinde »økonomisk uafhængighed« af »udenlandske kapitalister« og ved hurtig industrialisering gøre Argentina til »kolossen i syd« — et modstykke til USA i Sydamerika. Men den økonomiske politik udmarvede landbruget, Argentinas hovedindtægtskilde, og med svigtende landbrugsproduktion svandt eksportindtægterne, der skulle have finansieret industrialiseringen. Halvdelen af valuta-reserverne blev tilmed ødet på doktrinær nationalisering af udenlandsk-ejede jernbaner, telefonselskaber og gasværker, en økonomisk set uproduktiv reform der blot skræmte amerikansk kapital fra yderligere investering. Uden tilførsel af hverken indenlandsk eller udenlandsk kapital udelukkede Perón selv sit programs gennemførelse, og bag en nationalistisk facade tærede hans politistat-regime på landets ressourcer, så den argentinske *peso* tabte tre fjerdedele af sin købekraft. Men arbejderne troede på ham og især på hans hustru, den tidligere radiostjerne Evita Duarte, der gjorde sig til symbolet på den »sociale retfærdighed«. Fagforeningerne ville have hende til vicepræsident ved præsidentvalget, hvor kvinder stemte for første gang, men hæren modsatte sig det. Hun døde i juli, blev 33 år. [Se videre 18. sept. 55]

En gummibåd fra den forsvundne, svenske DC-3 fiskes op ved Gotska Sandön af flådens jager Ehrensköld. — Th. modtages seks af de syv reddede fra Catalinaen på Barkarby flyveplads af flyvevåbnets chef, generalløjtnant Nordenskiöld.

16. juni 1952

Sveriges [se 30. okt. 50] fungerende udenrigsminister, statsminister Tage Erlander, kaldte på denne dag den sovjetiske ambassadør Rodionov til sig for at protestere i to alvorlige anliggender. Ved Stockholms rådhusret var processen begyndt mod en kommunistisk spionage-gruppe, der under ledelse af Fritiof Enbom gennem ti år havde skaffet oplysninger til Sovjetunionen om svensk forsvar i det øvre Norrland. Fire tidligere assisterende militærattacheer ved Sovjet-ambassaden havde været Enboms kontaktmænd og betalt ham for arbejdet. Gruppen, som havde forbindelse med kommunistiske rigsdagsmænd, havde lagt planer om kup og sabotage til støtte for Sovjet i tilfælde af krig. Alvorligere eller mere akut var, at en Catalina-flyvebåd — på eftersøgning efter en tre døgn tidligere forsvundet DC-3'er — kl. 4 samme morgen var blevet skudt ned i otte angreb over åbent hav af russiske jagerfly. Besætningen blev reddet af en tysk damper. Sovjet afviste protesten med påstand om, at det svenske fly havde krænket russisk territorialfarvand ved Dagö — en halv times flyvetid fra episodens position — og skønt ubevæbnet selv havde åbnet ild mod de russiske MIG-jagere. Fundet af en gummibåd fra DC-3'eren, der var forsvundet med 8 mands besætning over internationalt farvand øst for Gotland, tydede på, at også den var skudt ned. En forespørgsel i Moskva førte elleve dage efter dens forsvinden til meddelelsen om, at den var jaget bort efter krænkelse af den sovjetiske grænse, tre kvarters flyvetid fra dens position. Sovjet nægtede at acceptere international undersøgelse af de to nedskydninger. [Se videre 13. feb. 53]

Kraftværket ved Yalu under bombardement. — Tv. præsident Rhee og FN's øverstkommanderende, general Mark Clark mellem deres fruer under militærparaden efter Rhees genvalg. Yderst FN-hærens kommandant, general James van Fleet.

23. juni 1952 Krigshandlingerne i Korea [se 18. feb.] havde i mange måneder været begrænset til lokal patruljevirksomhed, og kommunisterne benyttede pusterummet til at opbygge deres styrke. Efter et års forhandlinger om våbenstilstand havde de 1 million mand i Nordkorea, dobbelt så mange som før, og også deres luftvåben var vokset til dobbelt styrke. FN-kommandoen lod — på årsdagen for Sovjets tilbud om forhandling — 500 amerikanske bombefly rette krigens hårdeste angreb mod Suiho-kraftværket på Yalu-flodens sydbred, det fjerdestørste i verden og el-leverandør til den manchuriske industri. Angrebet, der totalt ødelagde værket, fremkaldte protester i Europa, hvor det blev set som amerikansk obstruktion mod Panmunjom-forhandlingerne. Men efter det tilbød kommunisterne en første indrømmelse i spørgsmålet om krigsfangernes repatriering: de ville gå med til, at koreanske fanger selv valgte, hvor de ville hen, men de forlangte alle kinesere sendt tilbage. FN afslog at fravige selvbestemmelsens princip. FN havde på denne tid visse vanskeligheder med at få det håndhævet også i Sydkorea. Der skulle være præsidentvalg, og præsident Syngman Rhee forberedte valget ved at erklære undtagelsestilstand, indføre censur og arrestere tolv af oppositionens parlamentsmedlemmer. Sydkoreas allierede protesterede energisk, og Rhees vicepræsident gik i protest. Men da Rhee i august blev genvalgt med 4,5 mill. ud af 6 mill. stemmer, faldt protesterne til jorden. [Se videre 10. nov.]

General Eisenhower opsøger straks efter at være blevet præsidentkandidat sin rival, senator Robert Taft, i Chicagos Hilton-hotel for at få håndslag på forsoning.

11. juli 1952

General Eisenhower [se 28. maj] gik i juni — mod sit oprindelige forsæt — aktivt ind i kampagnen for at blive republikanernes præsidentkandidat. Selvom en række primærvalg havde vist, at han var den mest populære kandidat, republikanerne kunne få, var udfaldet af det republikanske partis nationalkonvent i Chicago langtfra afgjort til hans fordel på forhånd. Tværtimod havde partiets »gamle garde«, der var tilhængere af Tafts konservative indenrigspolitik og »alliancefri« udenrigspolitik, sørget for at konventet blev sat i scene i hans ånd: general MacArthur og den gamle præsident Herbert Hoover skulle være hovedtalere. Bag Eisenhower stod republikanernes sidste præsidentkandidat, guvernør Dewey fra New York med de fleste andre guvernører og en kreds republikanske udenrigspolitikere. Men det blev ikke den udenrigspolitiske linje, der afgjorde valget af kandidat. Det gjorde i første omgang en parlamentarisk manøvre, der skaffede Eisenhower-delegater ind i konventet på Taft-delegaters bekostning, og i sidste instans fornemmelsen af, at Eisenhower måske kunne vinde præsidentvalget, men Taft nok ikke. Eisenhower fik 595 stemmer mod Tafts 500 og blev så nomineret med akklamation. Vicepræsident-kandidat blev den 39-årige senator fra Californien, Richard M. Nixon, fordi han havde ry som antikommunist fra Hiss-affæren. [Se videre 26. juli]

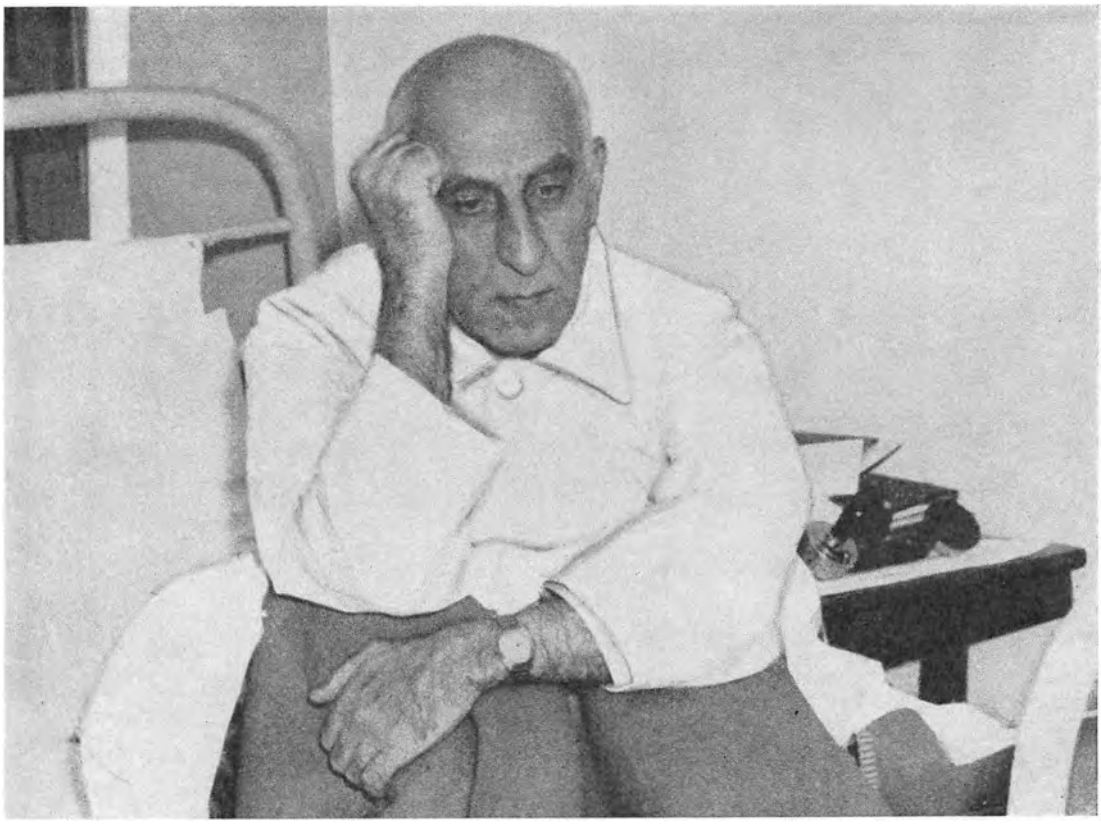

Irans demissionerede premierminister, dr. Mossadeq under en sengeliggende forhandling i sit kontor i det persiske parlament.

17. juli 1952 Iran [se 6. dec. 51] blev drevet stadig længere ud i politisk og økonomisk kaos ved premierminister Mossadeqs stædige afvisning af forlig med Storbritannien om den nationaliserede olieindustri. Et forsøg på at skyde den Internationale Bank ind som et neutralt mellemled, der kunne genoplive produktion og salg af olie, strandede på hans krav om anti-britiske restriktioner. Kommunistiske optøjer gav ham i foråret anledning til at erklære undtagelsestilstand og suspendere valgene i provinsen, og han regerede videre med et halvt parlament. Mossadeq vandt en politisk sejr i juni, da han som selvmøder ved den Internationale Domstol i Haag fik medhold i, at konflikten lå uden for rettens jurisdiktion. Han led et nederlag, da det ufuldstændige parlament i Teheran den 17. juli nægtede ham fuldmagt til at herske et halvt år ved dekret. Han demissionerede under tårer og besvimelser, men fem dages nationalist-terror i hovedstadens gader bragte ham til magten igen med fuldmagter. Præsident Truman og premierminister Churchill stillede i august nye forslag om olieindustriens drift og tilbød dollarhjælp, indtil den kom i gang. Mossadeq forlangte £ 50 millioner for overhovedet at forhandle. Da det blev afslået, afbrød han den diplomatiske forbindelse med London og lod Sverige varetage sine interesser. [Se videre 18. aug. 53]

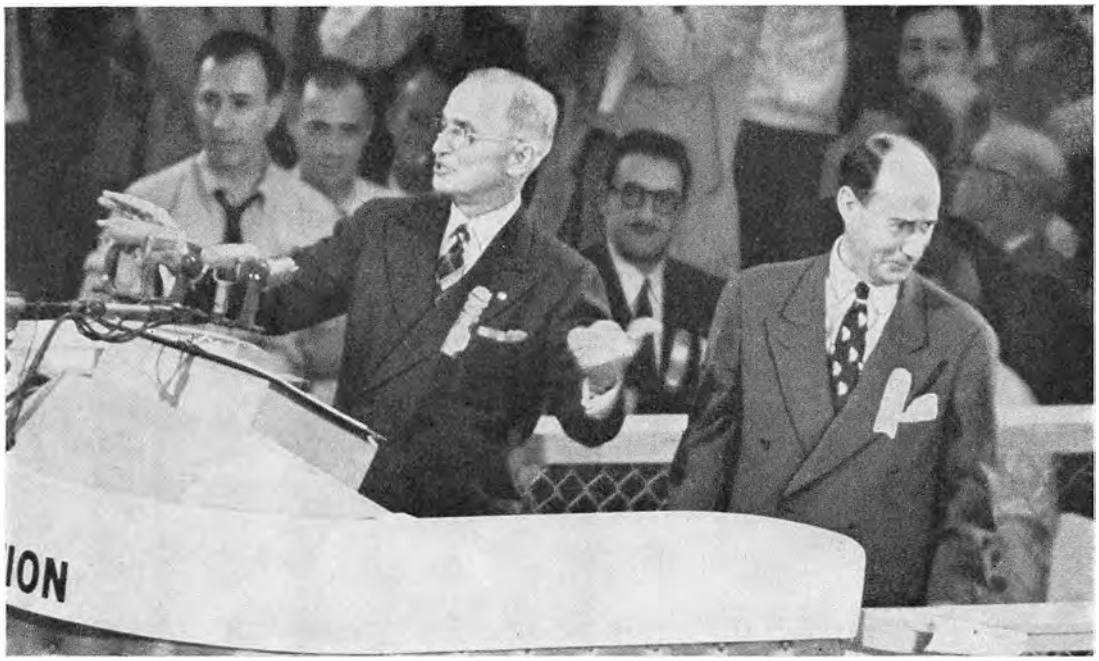

Præsident Truman og den nye præsidentkandidat, guvernør Adlai E. Stevenson på demokraternes partikonvent i Chicagos amfiteater.

26. juli 1952

Præsident Truman bekendtgjorde sidst i marts, at han ikke ville tage imod genvalg [se 11. juli]. Han var 68 år, og han fornemmede selv, at hans regering var ved at tabe sin fremdrift. Den var hæmmet af Korea-krigen, som aldrig syntes at skulle få ende, og den var belastet med korruptions-affærer, der forgrenede sig helt ind i Det Hvide Hus. Tiden var moden til et vagtskifte, men Truman havde ingen selvskreven afløser. For første gang i en generation var det demokratiske parti på jagt efter en leder. Mange ville gerne, men de havde alle deres svagheder: vicepræsident Alben Barkley var for gammel, ambassadør Averell Harriman var ikke politiker nok, senator Richard Russell var for udpræget sydstaternes kandidat, og senator Estes Kefauver, der blev landskendt på sin kampagne mod korruption og vandt en række primærvalg, var ilde lidt i partiet. Truman selv havde haft guvernøren fra Illinois Adlai Stevenson i tankerne, fordi han både havde udenrigspolitisk baggrund som FN-diplomat og var en frisindet og effektiv guvernør. Men Stevenson undslog sig: han havde allerede forpligtet sig til at søge genvalg som guvernør. I fire måneder før demokraternes konvent gjorde han alt for at blive ladt ude af betragtning. Men da konventet trådte sammen i Chicago, hvor han som værts-guvernør bød velkommen, gjorde hans tale så stærkt indtryk, at han mod sin vilje blev den indlysende mand at opstille som Eisenhowers modkandidat. Han bragte en ny stil ind i amerikansk politik, en intellektuel, vittig, elegant facon, stilfærdigt moraliserende. Han var en forfriskende fornyelse, men han havde nyhedens svaghed, at han ikke var kendt nok. [Se videre 23. sept.]

General Mohammed Naguib, revolutionsrådets formand, hyldes i Cairos gader efter kong Faruks abdikation.

27. juli 1952 Der kom en vis afspænding mellem Storbritannien og kong Faruks Ægypten efter den sorte lørdag [se 26. jan.]. Ali Mahers og siden Naguib Hilalis regering gjorde afbigt for overgrebene og genoptog forhandling om Suez og Sudan. De prøvede også under undtagelsestilstand at rydde op i korruptionen omkring hoffet. Men Hilali måtte gå af sidst i juni, hans efterfølger holdt knap tre uger, og en kreds af officerer besluttede så, at tiden var moden til et længe planlagt kup. Disse »Frie Officerer«, unge oberster der var bitre efter Palæstinakrigen, mente at det forsmædelige nederlag dengang skyldtes svindel med hærens forsyninger, og deres kup var i første omgang rettet mod hærledelsen. Om natten den 23. juli besatte de uden vanskelighed Cairo, arresterede generalstaben og gjorde officersklubbens formand, den populære general Mohammed Naguib til øverstkommanderende. Kong Faruk og regeringen, der var i sommerresidens i Alexandria, tog kuppet til efterretning. Faruk godkendte Naguibs udnævnelse og imødekom hans krav om at få Ali Maher til premierminister igen. Om morgenen den 26. juli forlangte revolutionsrådet Faruks abdikation til fordel for den 6 måneder gamle kronprins, der blev udråbt til kong Fuad II. Naguib sendte samme aften Faruk og den nye konge i eksil — værdigt, med 21 skuds salut. Syv uger efter var Naguib premierminister. [Se videre 11. maj 53]

Dræbte og sårede ligger omkring en af de knuste motorer fra den eksploderede overlyds-jager ved Farnborough-stævnet i Surrey.

6. sept. 1952

Halvtreds år efter, at Orville Wright fløj de første fyrre meter på tolv sekunder, havde en *Superfortress* fra det amerikanske luftvåben forlængst fløjet Jorden rundt uden mellemlanding — 37.500 km på 94 timer. Luftfartselskabernes firemotorede rutefly trak stadig verdensdelene nærmere hinanden. Atlanterhavet, der før krigen var i hvert fald fire døgn bredt pr. skib, skrumpede ind til 18 timer ad luftvejen, og teknik og velstand i forening bragte folkene på besøg hos hinanden som aldrig før. I 1947 havde en amerikansk testpilot fløjet hurtigere end lyden med et raketdrevet eksperimentalfly; i 1948 gennembrød den britiske testpilot John Derry lydmuren — ved en hastighed på 1225 km eller som det nu hed: *Mach 1* — i en jetjager. Men de nye hastigheder skabte nye problemer. Derry fløj i 1952 en overlyds-jetjager af senere type, en pilespidsformet, dobbelthalet de Havilland 110; under opvisning ved det store Farnborough-flyvestævne eksploderede den i lydmuren for øjnene af 120.000 mennesker, dræbte i sin tilintetgørelse 27, sårede 36. De store hastigheder og varmen fra gnidningsmodstanden trættede og tærede metallet i jetmaskinerne og belastede deres konstruktion over evne. Den britiske industri, der med sin *Comet* kom først med jetfly til den civile luftfart, måtte igennem en række ulykker, før problemet var klaret. Men inden tiåret var omme, afløste jetmaskiner de propeldrevne fly på alle de store ruter, og Atlanterhavet blev kun syv timer af Jordens runding.

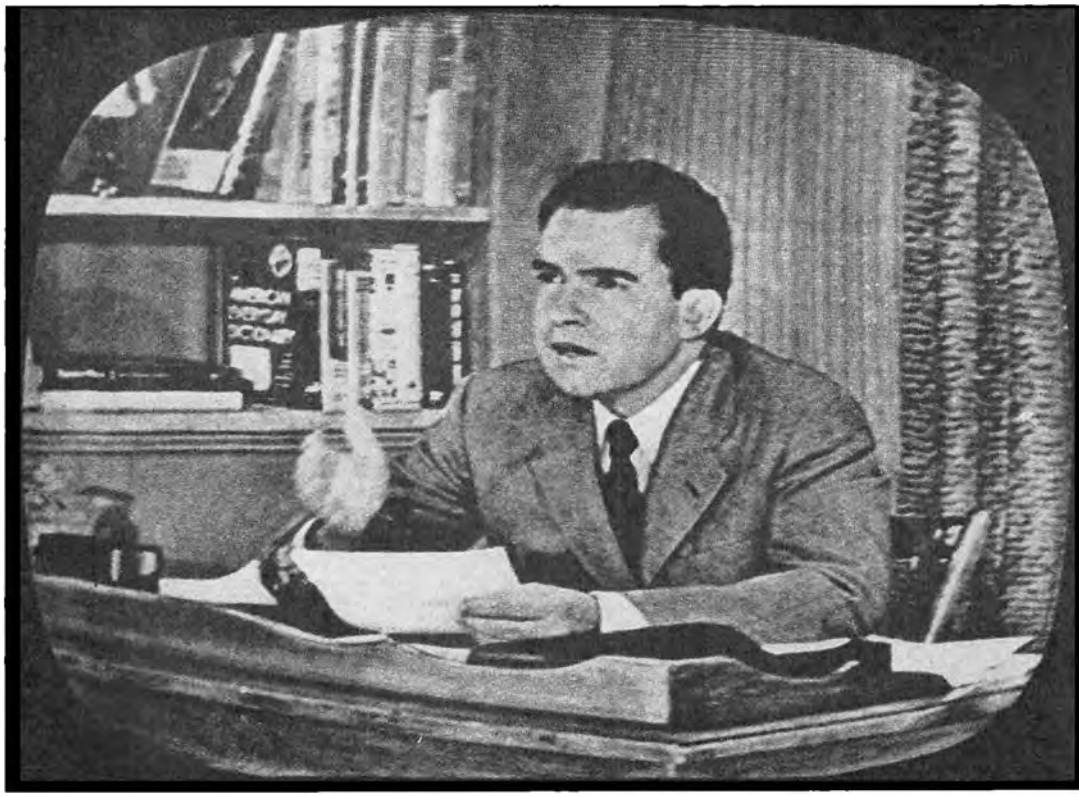

Den republikanske vicepræsident-kandidat, senator Richard M. Nixon, forsvarer sig i en fjernsynstale mod bestikkelsesanklager.

23. sept. 1952 Eisenhower havde proklameret i Chicago, at hans politik skulle være et »korstog for friheden« [se 26. juli]. De lande, demokraterne havde »tabt« og »afstået« til Sovjet, blev det nu republikanernes opgave at befri. Befrielsen skulle ske ved »fredelige revolutioner«, ikke ved krig, men Eisenhower lovede i sine valgtaler Kinas og Østeuropas folk, at Amerikas samvittighed ikke ville blive rolig, før de atter var fri. Den dramatiske, udenrigspolitiske kampagne fik en mindre kompromisløs indenrigspolitisk bagside. Midt i september sluttede Eisenhower forlig med senator Taft og lod ham diktere det indenrigspolitiske program. Nogle dage efter optrådte Eisenhower — trods personlig og politisk modvilje — arm i arm med senator McCarthy i Wisconsin, fordi partilederne bad ham om det. Og glansen var ved at gå af republikanernes kampagne på korruptions-spørgsmålet, da det viste sig, at senator Nixon, vicepræsidentkandidaten, igennem årene var blevet finansieret af en kreds af forretningsfolk i Los Angeles. Eisenhower var på nippet til at skille sig af med ham. Men Nixon forsvarede sig i en TV-tale fra Hollywood, der var et mageløst emotionelt og effektivt indslag i valgkampen. Han fortalte sit livs fattige historie så gribende, at det ganske betog både vælgerne og Eisenhower. Bevæget tog han Nixon til sig og erklærede, at hans vandel var »så ren som en støvers tand«. [Se videre 4. nov.]

Partisekretær G. M. Malenkov aflægger på Stalins vegne beretning fra centralkomiteen på den 19. kommunistiske partikongres.

5. okt. 1952

Med syv ugers varsel sammenkaldte Stalin [se 21. dec. 49] det sovjetiske kommunistpartis 19. kongres — den første siden 1939, skønt partilovene sagde, at partikongres skulle indkaldes hvert fjerde år. Men Stalin regerede uden smålig hensyntagen til partiets eller landets forfatning. Under hans eneherredømme var partiet forfaldet som aktiv, politisk elite. Af taktiske grunde var det i krigens år blevet lettere at blive partimedlem, medlemstallet voksede fra knap 4 mill. til næsten 7 mill., og den 19. partikongres skulle give signalet til en stramning af partidisciplinen. Som grundlag udsendte Stalin et marxistisk-skolastisk skrift »Socialismens økonomiske problemer«, der blev kongressens hovedtema. Stalins mening med det hele var at tilkendegive en forestående fornyelse af den øverste partiledelse. Han var ved at manøvrere de overlevende partiveteraner ud af billedet, forberedte åbenbart en udrensning af dem efter 30'rnes mønster. Han havde holdt generalprøve i Georgien i det sidste år og dér allerede opnået at kompromittere sin georgisk-fødte politichef Lavrenti Berias stilling og magt over sikkerhedspolitiet. Han tildelte såvel Beria som de andre veteraner Molotov, Mikoyan, Voroshilov og Kaganovich demonstrativt inferiøre roller på partikongressen. Partisekretærerne Georgi Malenkov og Nikita Krushchov førte det store ord. Og Stalin lod det gamle *Politburo* formelt ophæve. I stedet for den helt snævre partiledergruppe valgtes et præsidium med 25 medlemmer, hvoraf flertallet var Stalins favoritter i den yngre generation. Fra præsidiet ville de — efterhånden som pladser blev ledige — uden formaliteter kunne rekrutteres til den snævre inderkreds, der vedblev at fungere. [Se videre 27. nov.]

Mau Mau-terror i Kenya

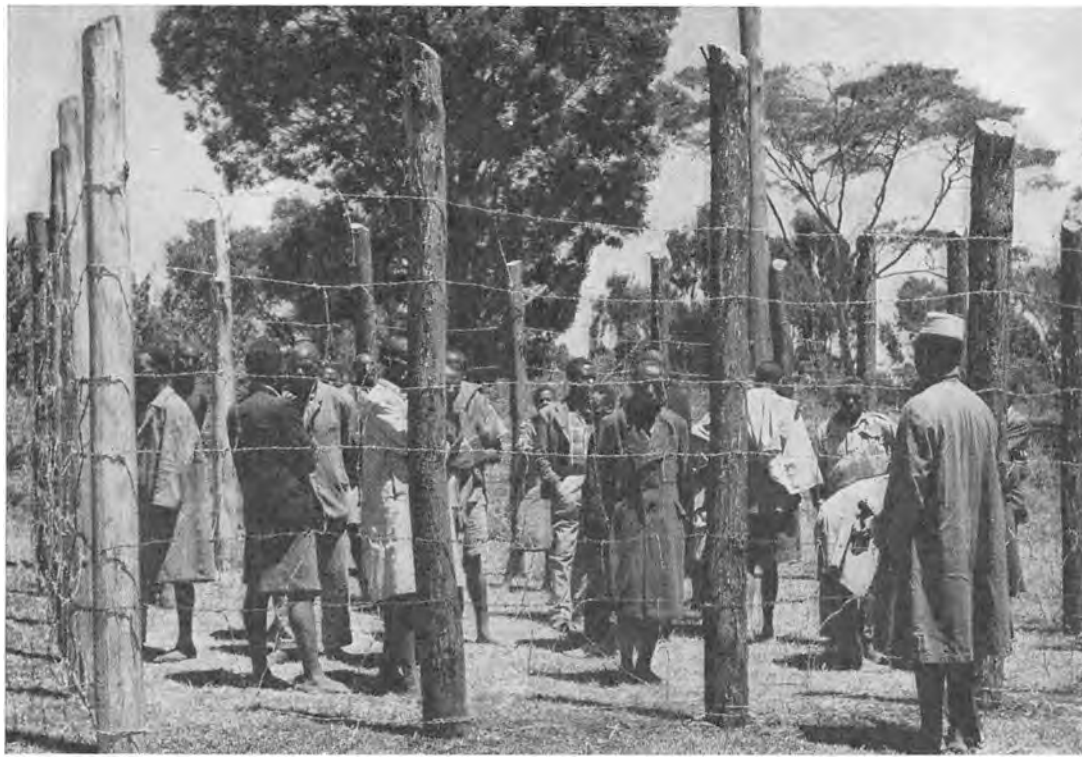

Kikuyuer, mistænkt for Mau Mau-virksomhed, i interimistisk fængsel efter den første store razzia.

20. okt. 1952 Fra Østasien og Vestasien nåede den vågnende nationalisme nu over Nordafrika ned i det tropiske Afrika. I den britiske koloni Kenya fandt den nye nationalismes ledere en kampform, der mobiliserede primitive stammeritualer og social utilfredshed i en kampagne mod enhver form for lovformeligt styre af britisk oprindelse. Kenya havde en hastigt voksende befolkning på 5 millioner afrikanere. Den overbefolkede det primitive landbrug, og manglen på opdyrket jord skabte nød på landet og et nyt proletariat i byerne. De nationalistiske ledere udnyttede den sociale protest til at samle en hemmelig terror-organisation Mau Mau, der med kannibalsk primitivitet og grusomhed indviede kikuyu-stammen til nådeløs kamp mod kolonisamfundets system. Europæere og afrikanere, der samarbejdede med kolonistyret, blev myrdet og parteret, og vidner, der talte over sig, blev myrdet efter dem. Den 20. okt. erklæredes undtagelsestilstand, og med en større politiaktion søgte de britiske myndigheder at knuse Mau Mau. 10.000 blev arresteret; Jomo Kenyatta, den 50-årige nationalistfører, der var vendt hjem efter 13 år i England, blev sammen med fem andre Mau Mau-ledere idømt 7 års strafarbejde; men terroren greb om sig og blev til en blanding af åbent oprør og borgerkrig. I 1953 begyndte kolonimyndighederne — som i Malaya — at bekæmpe Mau Mau med systematiske militæroperationer og sociale reformer på samme tid. [Se videre 6. marts 57]

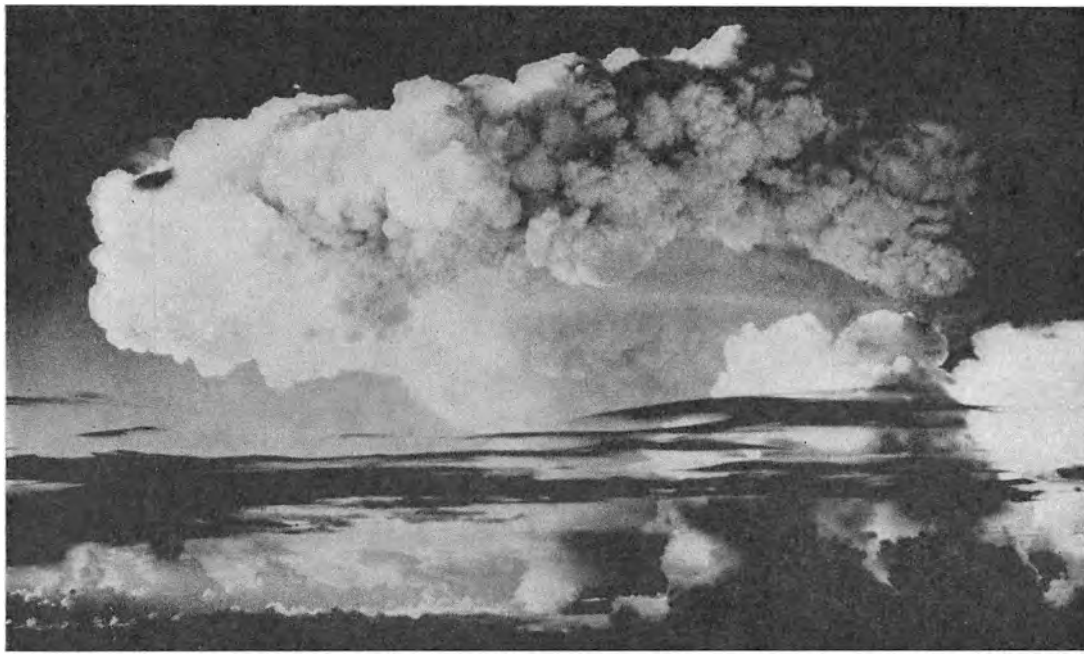

Paddehatteskyen breder sig ud over Stillehavet vest for Marshall-øerne efter den første brintbombes eksplosion.

1. nov. 1952

Præsident Truman gav den amerikanske atomenergikommission ordre til at gennemføre de nødvendige forsøg under brintbombe-projektet [se 1. nov. 51] på det tidspunkt meteorologerne anbefalede — uden hensyntagen til det indenrigspolitiske vejrlig i USA. Meteorologerne sagde, at den bedste dag i dette efterår ville være den 1. november — tre dage før præsidentvalget — og på dagen blev i hemmelighed verdens første brintbombe-system prøvet i *Operation Ivy* på Elugelab, en koralø i Eniwetok-gruppen i Stillehavet. Det var ikke en færdig bombe, men en sammenstilling af alle komponenterne i det bombesystem, som våbenteknikerne — hvis det virkede — skulle bygge ind i et mere kompakt projektil. Det virkede ud over al forventning. Det udløste en sprængkraft som 8 mill. tons trotyl — eller 8 megatons som det nu skulle hedde — den samme virkning som 400 Hiroshima-bomber samlet i et eneste slag. Elugelab-øen forsvandt og blev til et 60 meter dybt, kilometerbredt hul i havbunden. Ildkuglen bredte sig til øer 5 km borte, før den skød over 30 km op gennem atmosfæren og slukkedes i en paddehattesky langt ude i stratosfæren. *Operation Ivy* var et dobbelt videnskabeligt gennembrud for atomfysikerne. De havde skudt en billigere genvej til brintbomben ved at lade den selv fremstille hovedparten af sit ellers uhyre kostbare sprængstof i selve eksplosionsøjeblikket. Og de havde ved at pakke den ind i et lag billigt, ubrugeligt uran øget dens sprængkraft mange gange, fordi eksplosionens neutroner kunne starte kædereaktion i almindeligt uran. Superbomben var nu både mulig og økonomisk. [Se videre 8. aug. 53]

We like Ike

Mamie og Dwight D. Eisenhower i det republikanske hovedkvarter på New Yorks hotel Commodore, efter at valgsejren er sikret.

4. nov. 1952 I et langt stræk af den amerikanske valgkampagne [se 23. sept.] virkede det som om general Eisenhower var en skuffelse, simpelthen fordi han ikke kunne finde sig til rette mellem de professionelle politikere. Han troede, at han var præsidentkandidat for republikanerne, fordi han personificerede en positiv udenrigspolitik; han græmmedes ved alle tegn på, at det var hans personlige popularitet mere end hans politik, de havde brug for. I kampagnens første halvdel imponerede Adlai Stevenson ved sin fornemme retorik og overbevisende politiske analyse, men midt i oktober holdt Eisenhower en tale, der klart vendte stemningen. I en gennemgang af Korea-situationen erklærede han, at den krævede handling på stedet: »*I shall go to Korea!*«; den sætning krystalliserede tilliden i det amerikanske folk til hans personlige autoritet, og efter den tale var der ikke megen tvivl om valgets udfald. Eisenhower vandt en meget betydelig sejr — med et flertal på 6,5 mill. stemmer — der endog nedbrød demokraternes politiske monopol i sydstaterne. For en stor del var det en personlig sejr — i kongressen fik republikanerne kun et yderst knebent flertal — men det var også udtryk for en udbredt fornemmelse af, at det efter tyve år under demokrat-præsidenter var på tide at prøve noget andet. Eisenhowers sejr var vel endelig også det amerikanske udslag af den mere konservative tendens, der havde vist sig i den øvrige vestlige verden i de sidste år og kom til at præge halvtredserne, en tid med trang til konsolidering. [Se videre 4. dec.]

Generalsekretær Trygve Lie meddeler Forenede Nationer sin beslutning om at gå. På podiet generalforsamlingens præsident Lester Pearson og FN's administrationschef Andrew Cordier.

10. nov. 1952

Forenede Nationers [se 23. juni] generalsekretær Trygve Lie meddelte i sin tale til generalforsamlingen i det nye FN-hovedkvarter på Manhattan, at han havde besluttet at nedlægge sit embede. Han havde orienteret samlingens præsident, udenrigsminister Lester Pearson fra Canada, samt vestmagternes udenrigsministre, men for andre kom det som en overraskelse, halvandet år før hans embedsperiodes udløb. Motiveringen var, at han — som udviklingen var gået — kunne gavne FN's sag og prestige mest ved nu at fjerne sin egen omstridte person. Sovjetunionen anerkendte ham ikke som generalsekretær [se 1. nov. 50 III], behandlede ham som om han ikke eksisterede, og bortset fra den krænkelse af embedets værdighed, der lå deri, betød det i realiteten, at han ikke kunne udføre de politiske funktioner som mægler, bindeled og initiativtager, som han følte var generalsekretærens vigtigste opgaver. Han anså det for sin pligt at være af vejen, før en eventuel våbenstilstand i Korea havde skabt en ny og måske mere gunstig international situation, som en generalsekretær for Forenede Nationer måtte være i stand til at udnytte. Dertil kom en vis, personlig bitterhed over, at de magter, der havde genvalgt ham til embedet, ikke hjalp ham med at forsvare det mod den russiske boykot med nogen form for sympatiaktion. Og endelig var hans evne til at samarbejde også med amerikanske myndigheder blevet slidt tynd af amerikanske kongreskomiteer, der 1952 igennem udstrakte deres neurotiske kommunistjagt til generalsekretariatets amerikanske stab med skånselsløs og meningsløs mistænkeliggørelse. Trygve Lie havde fået nok og ventede nu kun på valget af efterfølgeren. [Se videre 4. dec.]

Israel i sorg

Præsident Weizmanns enke lægger — støttet af sin søn Benjamin — den første krans på graven.

11. nov. 1952 Israels [se 24. feb. 49] første præsident og den zionistiske bevægelses samlende skikkelse, dr. Chaim Weizmann, døde i Rehovoth i en alder af 77. Den fornemme videnskabsmand, der var født i Polen, uddannet i Tyskland og havde ydet England sin videns tjenester under to verdenskrige, havde i 35 år været jødernes fremmeste talsmand. Premierminister Ben-Gurion ønskede at få det israelske præsidentskab ført videre i en humanistisk tradition, hævet over partipolitik. Han tilbød Albert Einstein posten, men han undslog sig. I stedet valgte det israelske *Knesset* i december det socialdemokratiske *Mapai*-partis præsidentkandidat, Izhak Ben-Zvi, en af arbejderbevægelsens grundlæggere. Israel havde i sine få år vist viril kraft i sin evne til at overvinde opbygningens problemer, og det arabiske fjendskab blev uddybet af alvorlig frygt for, at Israel skulle få styrke til at løse sit befolkningspres ved ekspansion. Den militære våbenstilstand blev svækket ved hyppigere grænseepisoder, der både afspejlede den arabiske frygt og israelsk bekymring for arabiske planer om præventiv krig. Den gensidige usikkerhed påvirkede de politiske reaktioner. Vesttyskland ønskede at vise tysk vilje til at sone nazisternes forbrydelser mod jøderne og tilbød symbolsk erstatning som hjælp til Israels opbygning. Israel foreslog 6 milliarder DM, hvoraf Vesttyskland kunne udrede to tredjedele. Da traktaten skulle afsluttes, truede de arabiske lande Bonn-regeringen med økonomisk boykot, hvis den gik videre »med sin plan om at udruste Israel til aggression«. [Se videre 14. okt. 53]

Stalin med sikkerhedstjenestens chef Lavrenti Beria, der fik ansvaret for *ikke* at have afsløret »lægekomplottet«. Th. Mikoyan og Malenkov.

27. nov. 1952

Stalin arbejdede på at forny sit magtapparat og sin politik på samme tid [se 5. okt.]. I en kompliceret operation neutraliserede han og begyndte at likvidere de folk, der var identificeret med den resultatløse Kominform-politik. Som ideologisk virkemiddel genoplivede han den latente antisemitisme i Rusland og Østeuropa [se 28. sept. 49]. Det tjente også det udenrigspolitiske formål at vinde indflydelse for Sovjet i den arabiske verden, hvor omvæltningerne lokkede til nyorientering af Sovjets politik. I Rumænien fjernede Stalin halvdelen af regeringen, bl. a. udenrigsminister Ana Pauker. I Czekoslovakiet blev to trofaste Moskva-mænd, generalsekretær Rudolf Slansky og Bedrich Geminder, i november stillet under anklage for zionistisk højforræderi sammen med udenrigsminister Vladimir Clementis og elleve andre. Kun tre af de fjorten anklagede, der alle tilstod, var ikke-jøder, og zionismen og Israel var processens hovedskurke. 11 blev dømt til døden og henrettet en uge efter. Prag og siden også Moskva afbrød den diplomatiske forbindelse med Israel. I Sovjetunionen blev jøder anklaget i en række korruptions-processer, og i Moskva arresteredes ni fremtrædende lægeprofessorer, seks af dem jøder, anklaget for at have ombragt og ville ombringe Sovjets ledere efter jødisk-amerikansk ordre. Karakteristisk var det, at de blev anklaget for at *have* myrdet to *politiske* ledere for år tilbage og for at *ville* myrde fem *militære* ledere. Det kunne tyde på, at Stalin ville glorificere og dermed pacificere hæren, før han skred til udrensning af de politiske ledere. [Se videre 5. marts og 17. juni 53]

Eisenhower i Korea

USA's næste præsident Dwight D. Eisenhower hilser i en forpost på sin søn, major John Eisenhower, der gør tjeneste i FN-hæren i Korea.

4. dec. 1952 Efterårsmånederne bragte hårde kampe i Korea [se 10. nov.] uden at fronten rykkede sig af stedet. Kineserne søgte at tage offensiven i september, mens FN-hæren overtog initiativet fra midten af oktober. Men for begge sider blev det kun til opslidende kampe frem og tilbage om de samme strategiske højdedrag, som ofte indenfor en enkelt kampfase skiftede hænder tyve eller tredive gange i nærkamp under massiv artilleriild. Ligesom krigen var våbenstilstandsforhandlingerne stadig kørt fast på krigsfange-spørgsmålet. Panmunjomkonferencen blev afbrudt igen i oktober, hvorefter forhandlings-initiativet gled over i FN's generalforsamling. Mange sindrige formularer blev foreslået dér, men ingen af dem havde politisk kraft til at bryde igennem. General Eisenhower [se 4. nov.] opfyldte i decembers første uge sit valgløfte om at tage til Korea. Han inspicerede fronten og satte sig ind i situationen i konferencer med præsident Syngman Rhee, med FN-kommandoens chef, general Mark Clark, og med FN's våbenstilstandsforhandlere. På vejen hjem drøftede han om bord på krydseren *USS Helena* sin regerings politik med sine kommende ministre, men han sagde ved hjemkomsten at han ingen hurtig løsning kunne se. Mens han var væk, sagde general MacArthur i en tale, at *han* vidste en »klar og afgørende løsning«. Eisenhower bad om den, og i et fortroligt møde foreslog MacArthur, at USA skulle meddele Nordkorea, at den første atombombe ville blive kastet dér og dér i Korea på dét og dét tidspunkt, med mindre krigen hørte op. Han var overbevist om, at truslen om atombomben ville være nok til at fremtvinge våbenhvile. [Se videre 20. jan. og 10. april 53]

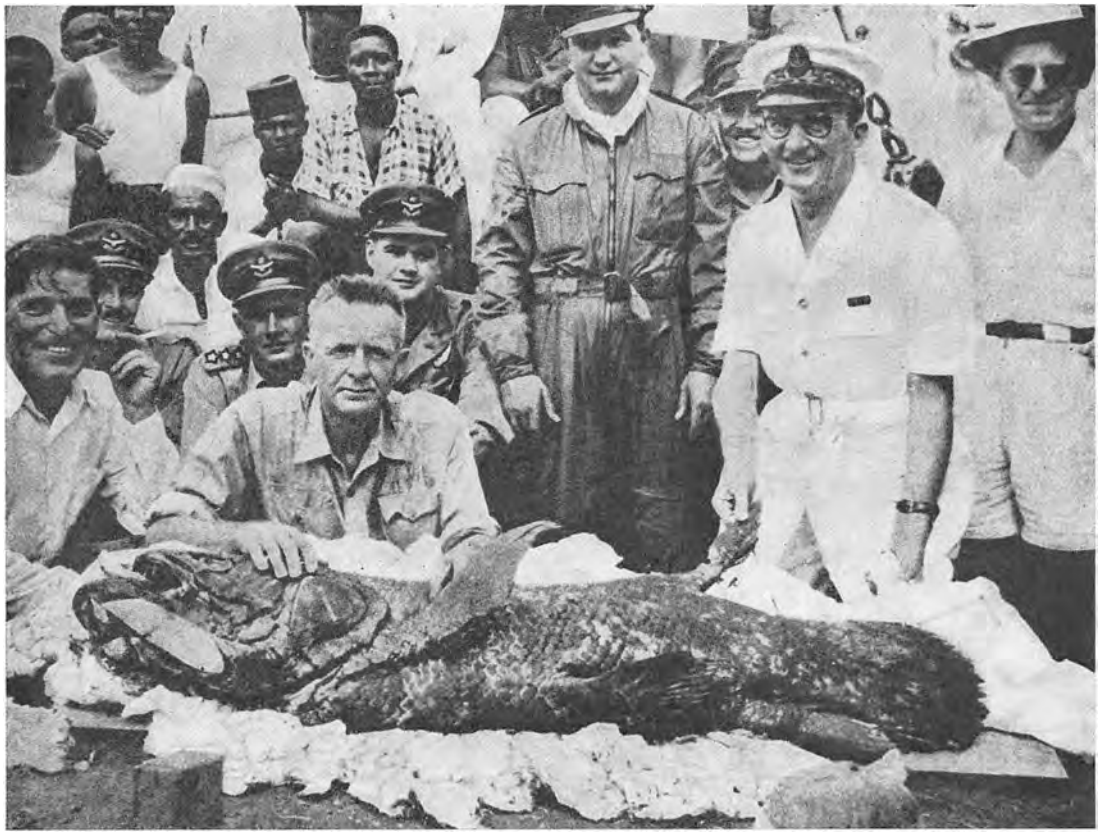

Professor J. L. B. Smith med hånden på hovedet af den første fangede og bevarede *Coelacanth,* kvastfinnefisken, der er overlevet fra urtiden.

29. dec. 1952

I fjorten år havde denne lærde fisker ventet på bid. Iktyologen, professor J. L. B. Smith fra Rhodes universitet i Grahamstown, Sydafrika, fik i 1938 forelagt skeletrester af en besynderlig fisk, der var fanget i farvandet ud for East London, Sydafrika. Han identificerede den til sin egen og videnskabens forbavselse som en *Coelacanth,* den kvastfinnede fisk, der var kendt fra forsteninger 60—300 millioner år gamle, men var troet uddød for 50 mill. år siden. Det var resterne af en »levende forstening«, en eksisterende efterkommer af de ældste fisk, hvis slægtninge i Jordens tidligste tid krøb i land og blev stamfædre til landjordens hvirveldyr. I fjorten år vandrede professor Smith fra fiskerby til fiskerby i Østafrika og på Madagascar for at fortælle om den mærkelige fisk, han håbede kunne fanges igen. Han lovede en god dusør og slog plakater op med billeder og efterlysning på fransk, engelsk og portugisisk. Og i denne juleuge fik professor Smith fra Zanzibar telegram om, at en *Coelacanth* var fanget ved Comoro-øerne mellem Madagascar og Mozambique. Han græd, da han så den. For første gang kunne videnskaben nu undersøge bløddelene på et dyr, som levede for 300 mill. år siden; fra analysen af kvastfinnens kød og organer ville komme ny viden til læren om livs udvikling på Jorden.

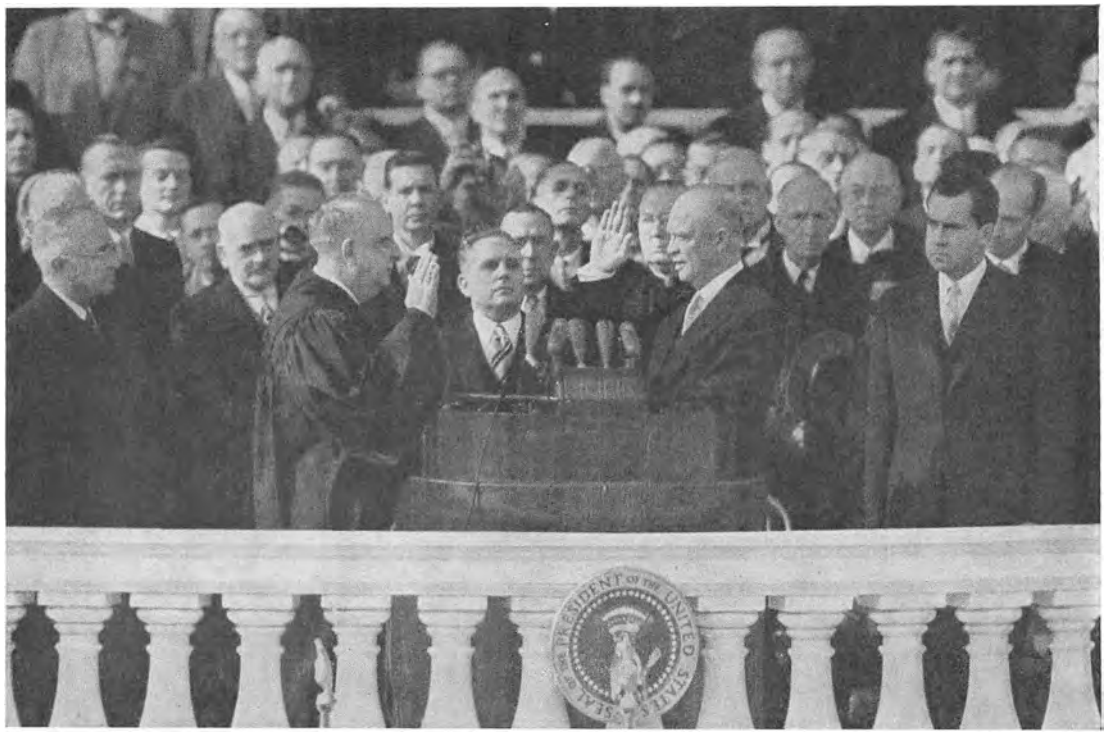

Præsident Eisenhower tages i ed af højesteretspræsident Vinson foran kongressen i Washington, D.C. Th. vicepræsident Nixon og yderst tv. den afgående præsident Truman.

20. jan. 1953 Præsident Eisenhower overtog magten [se 4. dec. 52] forpligtet til at føre »en mere dynamisk« udenrigspolitik. Dynamikken måtte dog hurtigt blive problematisk, for kun psykologisk var han villig til at føre en mere aggressiv politik. I praksis ønskede han at indskrænke USAs vidtstrakte, aktive forpligtelser. Ved at koncentrere Amerikas styrke ville han opnå økonomiske besparelser og kunne føre en mere konservativ finanspolitik, der afskaffede underskuddet på statsregnskabet. Eisenhowers første »dynamiske« udspil, der gjaldt Asien, kom i programtalen til kongressen i februar. Han ophævede neutraliseringen af Formosa-strædet [se 7. juli 50] for så vidt som den amerikanske flåde ikke længere skulle hindre de kinesiske nationalister i at angribe hovedlandet. Hensigten var at skræmme de kinesiske kommunister til at afvikle krigen i Korea af frygt for, at borgerkrigen i Kina nu skulle blive fornyet fra Formosa med amerikansk støtte. Men truslen skræmte også USAs allierede. Det samme gjorde næste udspil, der syntes at lægge op til en aktiv »befrielses-politik« i Europa. Sammen med senatet forberedte regeringen en deklaration, der skulle opsige Yalta- og Potsdam-aftalerne. Men regeringen opdagede, at den derved ville opsige det retslige grundlag for USAs tilstedeværelse i Berlin og kravet på Østeuropas uafhængighed. Og senatorerne kom i kiv om, hvorvidt russerne eller Roosevelt skulle fordømmes. Så projektet blev skrinlagt. [Se videre 16. april]

Britisk marinehelikopter søger efter overlevende på Zeeland-øen Tholen.

1. feb. 1953

Et dybt atmosfærisk lavtryk rykkede i de sidste døgn af januar fra det nordlige Atlanterhav ind over Nordsøen, og en storm uden lige i meteorologers minde piskede Nordsøens vande mod syd. Vandmasserne blev stemmet op, hvor Nordsøen snævres ind af Holland, Belgien og England, og i denne søndag nat sprængte de med en stormflod på flere meters højde alle diger og værn og skyllede ind over det lave land. For Holland blev det den værste naturkatastrofe i 500 år: 1487 mennesker druknede, 35.000 køer, 25.000 svin og mange tusind heste. 12 % af Hollands landbrugsland blev sat under vand, 4.000 huse og 450 gårde blev totalt ødelagt, 300.000 mennesker var hjemløse. Skaderne løb op over 100 millioner gylden. Den engelske østkyst fra Humber til Themsen blev ramt så hårdt som ikke siden katastrofen i 1703 — 307 mennesker druknede, og 32.000 blev hjemløse. Hjælpen kom fra nær først og fjern hurtigt. Fra over tredive lande blev penge, medicin, tøj, varer, tømmer, og 5 millioner sandsække til hullerne i digerne, fløjet til Holland og England. Katastrofen vakte en offervilje og solidaritetsfølelse som intet andet havde gjort siden krigen.

Nordisk Råd åbnes

Kong Frederik 9. åbner Nordisk Råds første session i den danske rigsdags landstingssal med håbet om »rig gerning til de nordiske folks gavn«.

13. feb. 1953 Det nordiske samarbejde havde lidt sit alvorligste nederlag, da forhandlingerne om et nordisk forsvarsforbund brød sammen [se 11. feb. 49]. Norge, Danmark og Island gik mod vest ind i NATO, mens Sverige [se 16. juni 52] blev stående på neutralitetens grund, og Norden blev varigt splittet i sin udenrigs- og militærpolitiske orientering. Spaltningen var så skuffende, at det i sig selv blev en drivkraft bag nye bestræbelser for at knytte de nordiske lande nærmere sammen på de fælles interessefelter, hvor det kunne gøres. En nordisk pasunion var et overkommeligt mål. Et fælles arbejdsmarked var en praktisk mulighed. En økonomisk union burde være gennemførlig. Regeringerne stræbte efter videst muligt fællespræg i landenes lovgivning. Hans Hedtoft, der havde været dansk statsminister, da NATO splittede Nordens ydre politik, følte et ansvar og så en opgave. Han foreslog i 1951, at de nordiske landes regeringer og parlamenter skulle oprette et fælles rådgivende organ, der kunne give initiativ og rettidig koordinering til fremtidig fælles lovgivning. Hans tanke førte til Nordisk Råd, der holdt sin første årlige session i København med ham som præsident. Rådet, der straks satte den økonomiske union som sit mål, blev modtaget med håb og skepsis. Begge dele viste sig berettiget. [Se videre 16. nov. 54]

Generalissimus Josef Stalin på *lit-de-parade* i søjlehallen i Moskva.

5. marts 1953

Natten mellem den 1. og 2. marts blev Stalin ramt af en hjerneblødning [se 27. nov. 52]. Trods ni lægers kur — kontrolleret af sundhedsministeren, der blev kontrolleret af partipræsidiet — døde Stalin fire døgn efter. Måneders frygt for udrensninger blev hos de overlevende Sovjet-ledere forvandlet til pludselig angst for regimets sammenbrud. De tav i seks timer om Stalins død, mens de delte magten og sikrede sig. Lavrenti Beria blev indenrigsminister og fik atter sikkerhedspolitiet under sig. I natten til den 6. marts besatte han i et kup Moskva med ring på ring af sværtbevæbnede politisoldater; Stalins livgarde blev afvæbnet, hærens garnisons-kommandanter i Moskva-området fjernet. Stalins officielle poster som formand for ministerrådet og førstesekretær for partiet blev overtaget af Georgi Malenkov, med 51 år ledelsens yngste mand. Magten lå hos ham og Beria, men i disse kritiske døgn stod ledergruppen sammen om at sikre regimet. De afskaffede det store partipræsidium, Stalin havde oprettet fem måneder før [se 5. okt. 52], indsatte det gamle *Politburo* som præsidium og indskrænkede igen partisekretariatet. De koncentrerede statsmagten i færre og stærkere ministerier. De frygtede den Røde Hær og søgte dens støtte ved at gøre dens populæreste soldat, marskal Zhukov, til viceforsvarsminister efter fem år i Stalins unåde. De frygtede væbnet intervention fra vest, men Washington og London kondolerede høfligt til Stalins død og udtrykte håb om bedre Øst-Vest-forhold. [Se videre 9. marts]

Stalin bæres væk af ministerrådets præsidium: fra højre Beria, Malenkov, sønnen general Vassily Stalin, Molotov, Bulganin og Kaganovich.

9. marts 1953

Tre talte ved bisættelsen, da Stalins kiste var ført til Lenin-mausoleet på den Røde Plads fulgt af kommunistledere fra hele verden: ministerpræsident Malenkov, indenrigsminister Beria og Vyacheslav Molotov, der igen var blevet udenrigsminister [se 5. marts]. Inderkredsen havde ved Stalins dødsleje svoret at ville handle som en kollektiv ledelse, men Malenkov forbrød sig straks mod det kollektive ansvars princip. I dagene mellem Stalins død og bisættelse lod han sig hylde i pressen som Stalins arvtager, og tilskyndet af Beria skred partipræsidiet ind for at stække hans magt. Den 14. marts bad Malenkov sig fritaget for posten som førstesekretær for at hellige sig arbejdet som regeringschef; formelt blev hans plads ikke besat, men Nikita Krushchov blev automatisk ledende partisekretær. Denne deling af ansvaret for regering og parti blev — som alt hvad Sovjet-ledelsen foretog sig i denne tid — også mønster for udviklingen i Østeuropa. Det nye regime bevilgede hurtigt amnesti for mindre forbrydelser som et løfte om, at politiregimets terror var ved at være forbi. Få uger efter Stalins død rehabiliteredes de første af hans politiske ofre, og i begyndelsen af april bekendtgjorde Beria, at »læge-sammensværgelsen« [se 27. nov. 52] havde været det rene opspind. Anklagematerialet var forfalsket, og tilståelserne fremskaffet »med utilladelige midler«. [Se videre 10. april]

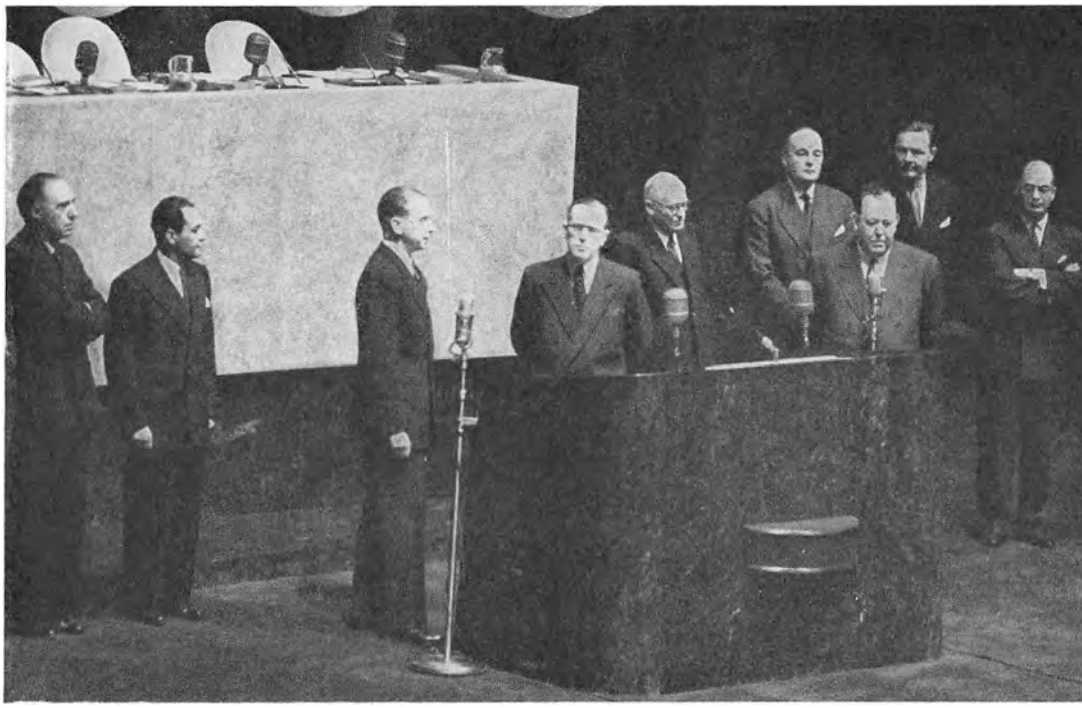

Dag Hammarskjöld tages i ed som generalsekretær af generalforsamlingens præsident, udenrigsminister Pearson, i overværelse af Trygve Lie. I baggrunden FN-præsidiets medlemmer, fra venstre Hoppenot, Frankrig, Carias, Honduras, Vyshinsky, USSR, Jebb, Storbritannien, Cabot Lodge, USA, og Munoz, Argentina.

10. april 1953

Sovjetunionen [se 9. marts] satte ved Stalins død sit forsvar i alarmberedskab af frygt for et vestligt angreb. Nervøsiteten viste sig dramatisk i Tyskland, hvor i dagene efter Stalins bisættelse en amerikansk jetjager og to britiske bombemaskiner blev angrebet og skudt ned med tab af menneskeliv. Vestmagterne protesterede, men forholdt sig afventende, og snart viste Sovjet tegn til i stedet at søge sikkerhed i politisk afspænding. Ministerpræsident Malenkov erklærede den 15. marts overfor den Øverste Sovjet, at »alle omstridte spørgsmål kunne løses ved fredelig overenskomst mellem regeringerne, specielt i forholdet til USA«. En halv snes dage efter tilbød kineserne i Korea [se 4. dec. 52] at gå ind på et tidligere amerikansk forslag om udveksling af syge og sårede krigsfanger, og ministerpræsident Chou En-lai opfordrede til genoptagelse af våbenstilstandsforhandlingerne. I FNs sikkerhedsråd, der i tre måneder forgæves havde søgt enighed om en efterfølger for Trygve Lie, viste den afsatte Sovjet-udenrigsminister Andrei Vyshinsky nu mere imødekommenhed, og stormagterne enedes den 31. marts om at anbefale den svenske viceudenrigsminister Dag Hammarskjöld. Generalforsamlingen godkendte indstillingen den 7. april, og tre dage efter havde FN — takket være Stalins død — en ny skandinavisk generalsekretær. Sovjetunionen havde vist samarbejdsvilje, men endnu uden at gøre indrømmelser af egentlig politisk indhold. [Se videre 16. april og 18. juni]

Vietminh invaderer Laos

Laotiske soldater på vej til nye forsvarsstillinger udenfor Luang Prabang.

13. april 1953 Seks års krig i Indokina havde kostet Frankrig [se 28. maj 52] 30.000 dræbte og savnede, og styrker på en kvart million var bundet i kampen, der hverken militært eller politisk gjorde fremskridt. Økonomisk og materielt havde USA siden Koreakrigens begyndelse ydet næsten halvdelen af det, krigen kostede [se 13. okt. 50], og for de vekslende franske regeringer blev det en hovedopgave at lokke og presse USA til at påtage sig en stadig større byrde. Alligevel formåede Frankrig hverken at fuldføre aktionen i Indokina eller at opbygge sin styrke i Europa. Militært og politisk var Frankrig trængt op i et hjørne i den vestlige alliance. Kampene mod *Vietminh*-hæren var koncentreret om at holde to områder i det tidligere Tongking: den Røde Flods sumpede delta omkring Hanoi, og Thai-stammens land mod nordvest — mellem Laos og Kina — der var afskåret og måtte forsynes fra luften. *Vietminh*-styrker erobrede i december 1952 en af de tre flyvepladser i området, Dienbienphu på grænsen til Laos, og i foråret invaderede de Laos. De indsatte en »befrielses-regering« med hovedstad i Sam Neua, og selvom erobring af Laos blev opgivet, fik invasionen den politiske konsekvens, at alle tre indokinesiske stater nu krævede virkelig i stedet for illusorisk selvstændighed. Under forsommerens lange regeringskrise i Paris var den radikale politiker Pierre Mendès-France kun 13 stemmer fra at danne en regering, der ville have søgt en definitiv afgørelse i Indokina ad politisk vej; den ubeslutsomme regering Laniel, der i stedet kom til, fortsatte med at søge afgørelsen ad militær vej. [Se videre 20. aug., samt 13. marts 54]

Præsident Eisenhower taler til redaktør-kongressen i Washington, D. C. Trods smilet var han svært syg under talen.

16. april 1953

Stalins død ændrede perspektiverne for den nye amerikanske regerings udenrigspolitik [se 20. jan.]. I stedet for en tyrannisk og aggressiv enehersker stod USA nu overfor en mere usikker gruppe Sovjet-ledere, der både inden- og udenrigspolitisk viste tilbøjelighed til en mildere kurs [se 10. april]. Det kunne være ren taktik, men situationen rummede mulighed for, at ændringer virkelig var under udvikling i det sovjetiske samfund og i hvert fald i den sovjetiske politik. Konklusionen i Washington var, at chancen for positiv udvikling var størst, hvis den nye Sovjet-ledelse ikke følte sig truet af USA. En aggressiv, amerikansk udnyttelse af forvirringen efter Stalin ville skræmme det russiske folk og give Sovjet-lederne national grund til at fortsætte med Stalins metoder. I talen til den amerikanske redaktør-forening fremsatte præsident Eisenhower en appel til de nye Sovjet-ledere om for alvor at gå ind for en politik, der kunne blive et vendepunkt i verdens drift gennem kold krig henimod atomkrig. Indtrængende gjorde han nu fred og nedrustning til sit ledemotiv, og forudsat Sovjet ville vise en tilsvarende fredsvilje i praksis, var han rede til at forhandle om grundlaget for afspænding og til at bidrage sin part af indrømmelser for at nå til forståelse. Han foreslog, at Sovjet skulle vise sin gode vilje ved at medvirke til hurtig afslutning af Korea-krigen og Indokina-krigen, ved at gå med til en Østrigs-traktat og ved at løslade de mange tyske krigsfanger i Sovjet. Eisenhowers tale blev en uge senere offentliggjort i Moskva, et helt usædvanligt skridt, og kritiseret med mådehold. To dage efter blev våbenstilstands-forhandlingerne genoptaget i Korea. [Se videre 24. april]

Churchill søger et topmøde

Premierminister, Sir Winston Churchill, optages i sit 79. år i Englands højeste ridderorden, Hosebåndsordenen, ved ceremoni på Windsor Slot.

24. april 1953 Udenrigsminister Foster Dulles afsvækkede virkningen i Vesteuropa af præsident Eisenhowers tale [se 16. april]. I Dulles' fortolkning blev våbenstilstand i Korea og fredstraktat med Østrig til uomgængelige betingelser for forhandling med Sovjet. Sir Winston Churchill [se 7. feb. 52], der nu var sin egen udenrigsminister, mens Eden måtte gennemgå en række svære underlivsoperationer, frygtede at et gunstigt øjeblik i historien skulle forpasses ved træg taktik. I en af sin tids store taler til underhuset udkastede han den 11. maj tanken om en tysk-russisk forankring af Europas sikkerhed i en bred stormagtsaftale efter Locarno-pagtens principper. Til det formål foreslog han »en konference på højeste plan« — holdt snarest, i fuld fortrolighed og uden snærende bånd af betingelser. »Hvis ikke der ved nationernes tinde er viljen til at vinde den største pris og den største hæder, der nogensinde har været budt menneskeheden, da vil et skæbnesvangert ansvar falde på dem, der nu har magt til at bestemme«. Dulles besvarede Churchills tale med en kort erklæring om, at vejen til toppen måtte gå over Korea og Østrig, men kritik fra Europa fik Eisenhower til at foreslå Churchill en vestlig topforhandling om forholdet til Sovjet på Bermuda inden længe. Regeringen i Moskva svarede Churchill med en *Pravda*-leder på 4000 ord, der sagde ja til en top-konference, nej til Locarno og fordømte Bermuda-mødet som en sammensværgelse mod Sovjet. Men ingen af delene blev til noget straks. Inden Bermuda-mødet var nået, blev Churchill selv syg sidst i juni, ramt af et let slagtilfælde. [Se videre 11. maj og 17. juni]

Det første kultog kører toldfrit over grænsen mellem Frankrig og Luxembourg. — Th. holder Luxembourg-minearbejdere frokostpause 5000 m under fransk jord.

1. maj 1953

Tre år efter, at udenrigsminister Schuman havde fremsat sin plan om et Europæisk Kul- og Stål-Fællesskab, faldt grænserne, og det vesteuropæiske råstof-bassin blev en enhed, tilgængeligt på lige fod for industrierne i seks lande med en befolkning på ialt 155 millioner. Det havde taget et års tid at få ratificeret traktaten om Kul- og Stål-Fællesskabet. Europa-hæren [se 26. maj 52] skulle være næste skridt til forening af det Lille Europa, men det trak ud med ratificering af traktaten om Forsvars-Fællesskabet. Dog gik man — for ingen tid at spilde — allerede i gang med næste skridt igen: forberedelsen af et Europæisk Politisk Fællesskab som planlagt i forsvarstraktaten. Kul- og stålunionens parlamentariske forsamling nedsatte forfatningsudvalg, der tilskyndet af regeringerne udarbejdede traktatudkast — for et europæisk kabinetsystem og et europæisk parlament med et folkekammer, valgt ved direkte valg, og et senat af regeringsrepræsentanter. Videre kunne man ikke komme i første omgang. Intet af de seks landes parlamenter havde endnu efter et år ratificeret forsvarstraktaten, — Frankrig forlangte endda nu tillægsprotokoller med yderligere sikkerhed for sin stilling i Forsvars-Fællesskabet og måtte have dem først. Og Hollands udenrigsminister, dr. J. W. Beyen foreslog skabt et bredere økonomisk grundlag for det politiske Fællesskab. Beyen vandt gehør for sine synspunkter; økonomisk integration måtte være en forudsætning for politisk integration. Hans plan tog sigte mod et fælles marked indenfor en toldunion, der gradvis skulle udvikle sig til en økonomisk union. [Se videre 17. juni, samt 4. april 54]

Dulles vinder venner

Udenrigsminister John Foster Dulles overrækker premierminister, gen. Naguib, en pistol som hilsen fra præsident Eisenhower.

11. maj 1953 I Ægypten [se 27. juli 52] regerede general Naguib ved dekret under en undtagelsestilstand, der efterhånden blev permanent. Utilfreds med de politiske partiers reformation opløste han dem i januar og proklamerede en partiløs periode på tre år. Han tillagde sig den »suveræne magt«, brugte den til at afskaffe monarkiet på revolutionens årsdag og udråbe Ægypten til republik og sig selv til præsident, premierminister og militærguvernør. Naguib anmodede i november 1952 Storbritannien om genoptagelse af forhandlingerne om Suez. Den britiske regering ønskede USA med, fordi Suez-basen — efter eventuel britisk tilbagetrækning — dog under en eller anden form måtte stå til disposition for det vestlige forsvarssystem i krigstilfælde. London og Washington [se 24. april] nåede enighed om de former for ægyptisk-vestligt samarbejde, man kunne tilbyde general Naguib. Men han ville, da det kom til stykket, kun forhandle med briterne og kun om betingelsesløs tilbagetrækning. Først efter de 80.000 soldaters evakuering fra Suez ville han tale om fremtidigt samarbejde. Den amerikanske regering insisterede ikke. Dulles så det som sin opgave at holde USA fri af tvister om »koloni-politikkens levn«, for bedre — når konflikterne var løst — at kunne forhandle med nationalist-lederne om fremtidigt, militært samarbejde. De britisk-ægyptiske forhandlinger var brudt sammen knap en uge før Dulles kom til Cairo på en hastig rundrejse i Mellemøsten og Sydasien; general Naguib erklærede — dagen før Dulles gav ham pistolen — at ægypterne nu måtte berede sig på »den store og blodige kamp mod den britiske fjende«. [Se videre 2. og 18. juni, samt 18. april 54]

Dronning Elizabeth på tronen i Westminster Abbey med St. Edward's krone på hovedet. Foran hende knæler ærkebiskoppen af Canterbury, der på bispernes vegne lover dronningen troskab, tv. biskoppen af Bath og Wells, th. biskoppen af Durham. Bag tronen *The Great Lords of The Realm* og regaliernes bærere.

2. juni 1953

Dronning Elizabeths England [se 11. maj] var under Sir Winston Churchill et land, der var ved at genfinde sin styrke og genvinde sin position. Livet blev rigere og friere. Rationeringerne fra krigens tid forsvandt en efter en, til sidst også for whisky. Priskontrollen blev ophævet. Stålindustrien og landevejstransport blev endeligt fritaget for nationalisering. Produktionen voksede, og den britiske flyvemaskine-industri lå klart i spidsen med jetfly til civil luftfart. Storbritanniens første atombombe blev efter tre års arbejde sprængt i en fregat ved Monte Bello-øerne nordvest for Australien. Og den britiske Everest-ekspedition, ledet af oberst John Hunt, nåede den 29. maj toppen af verdens højeste bjerg, der i tredive år havde været uovervindeligt. Budskabet om, at newzealænderen Edmund Hillary og sherpaen Tensing havde rejst Storbritanniens, Nepals, Indiens og FN's flag på verdens top, blev bragt til et London klædt til fest for dronning Elizabeths kroning. Århundreders tradition føjede fortid og fremtid sammen i en levende fornyelse af det britiske monarki, da den unge dronning blev kronet som overhoved for et voksende Commonwealth og et svindende imperium midt i det tyvende århundrede. Ceremonien i Westminster Abbey og den tre km lange kroningsprocession fra domkirken til slottet blev for første gang set i fjernsyn af snesevis af millioner i det halve Europa. [Se videre 4. dec.]

Folkerejsning i Østtyskland

Østberlinere i demonstration foran Brandenburger Tor.

17. juni 1953 Det gærede i Østeuropa [se 27. nov. 52] i månederne efter Stalins død. I Moskva [se 24. april] havde de nye partiledere i nogen grad liberaliseret det kommunistiske regime, og de østeuropæiske lande fik besked om at følge trop. Men de kunne ikke helt kapere den »nye kurs«. De gik forsigtigt frem. De mildnede bøndernes kår og bremsede tvangskollektiviseringen, men gav ingen indrømmelser til industriarbejderne. Den økonomiske utilfredshed slog den 1. juni politisk igennem ved en opstand i Plsen, hvor arbejderne fra de tidligere Skoda-fabrikker besatte byen i to dage, hejste det amerikanske flag og krævede regeringens afgang. Det czekiske politi kunne selv undertrykke rejsningen, og Sovjet blev ikke direkte indblandet. Men fjorten dage efter strejkede 80 byggearbejdere i Østberlin. Deres protestaktion spredte sig på et døgn over hele den tyske Sovjet-zone [se 1. maj]. I 60 byer gjorde arbejderne opstand den 17. juni, og *Volkspolizei* kunne eller ville ikke genoprette ordenen. I Berlin havde demonstranterne magten i gaderne. Russiske tanks og tropper søgte om formiddagen at splitte mængden uden at åbne ild, selv ikke da Sovjet-flaget blev revet ned fra *Brandenburger Tor*. Men det kommunistiske regimes skæbne stod på spil, og ved middagstid proklameredes krigsretstilstand i hele zonen. Der blev åbnet ild — 267 demonstranter blev dræbt og 1071 såret, 116 politifolk dræbt og 645 såret. 5143 blev arresteret. 155 blev senere henrettet. Opstanden blev effektivt undertrykt; frygten for — og håbet om — vestlig intervention viste sig ubegrundet. USA's indblanding var kun et tilbud om fødevarehjælp for 15 mill. dollars, der blev afvist. [Se videre 10. juli og 9. okt.]

Sydkoreas præsident Syngman Rhee forklarer sin ordre til løsladelse af de anti-kommunistiske nordkoreanere fra krigsfangenskab.

18. juni 1953

I Korea [se 10. april] nåede våbenstilstands-forhandlerne omsider til et kompromis i krigsfangespørgsmålet den 8. juni, og den værste hindring for krigens standsning skulle dermed være overvundet. Kommunisterne gik ind på, at krigsfanger, der ikke ønskede at vende hjem, ikke skulle kunne tvinges til repatriering. Til gengæld gik USA [se 11. maj] og FN-kommandoen ind på at give rigelig tid og lejlighed til at overtale dem til at komme alligevel. Krigsfanger som ikke ville hjem, skulle indtil seks måneder i varetægt hos en neutral kommission, bemandet af Indien med bistand fra Sverige, Schweiz, Polen og Czekoslovakiet. Men Sydkorea skrev ikke under på overenskomsten. Sydkorea trak sig helt ud af våbenstilstands-forhandlingerne. Præsident Rhee kaldte våbenhvile uden kinesisk tilbagetrækning for en »dødsdom over Korea«, og han græd over FN og Amerika, der havde opgivet hans lands genforening. I en desperat protest beordrede han natten til den 18. juni portene hemmeligt åbnet til de lejre, hvor 32.000 anti-kommunistiske nordkoreanere var i fangenskab under sydkoreansk bevogtning. Over 25.000 slap væk og gik under jorden i Sydkorea. FN-kommandoen stod totalt blameret i Panmunjom. Præsident Eisenhower protesterede indigneret og sendte en viceudenrigsminister til Korea for at drage Rhee personligt til ansvar. Kommunisterne forlangte fangerne fanget og spurgte spidst, om FN kunne garantere, at en våbenstilstand ville omfatte Sydkorea. Kun 900 flygtede fanger blev fundet. [Se videre 19. juni og 27. juli]

Atomspionerne henrettes

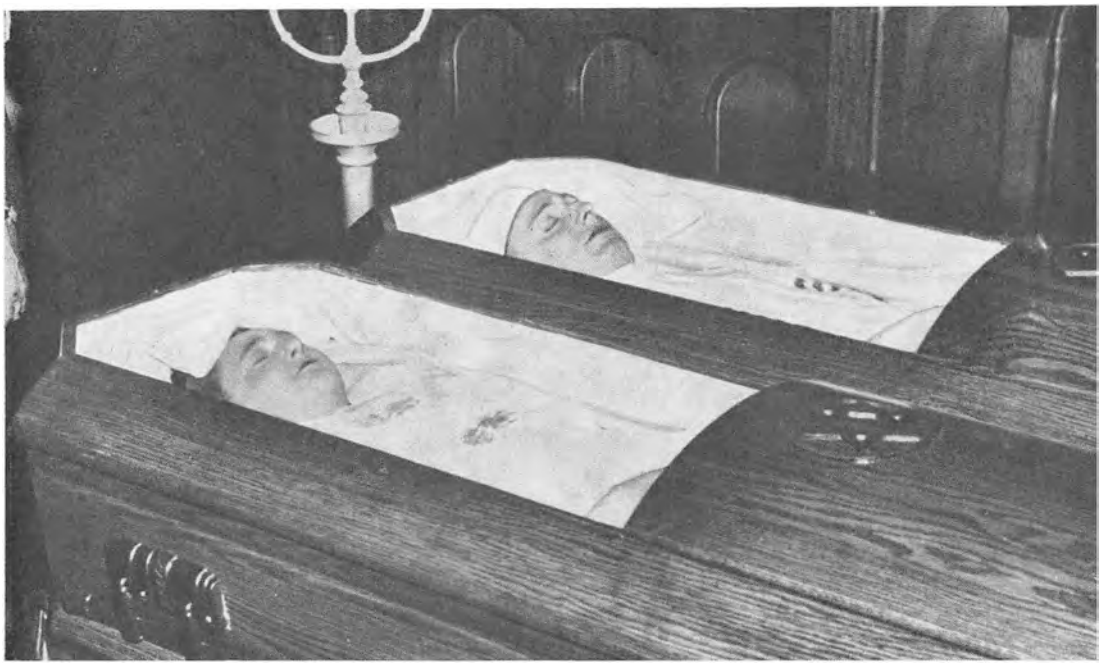

Mange tusinder defilerede forbi de henrettede Ethel og Julius Rosenbergs kister i et mosaisk kapel i Brooklyn det sidste døgn før begravelsen.

19. juni 1953 Ethel og Julius Rosenberg blev i april 1951 dømt til døden for atomspionage i den amerikanske udløber af Klaus Fuchs-sagen [se 1. marts 50]. De nægtede sig skyldige, men blev dømt på indicier og på vidneudsagn fra Ethel Rosenbergs broder, David Greenglass, der havde skaffet dem tegninger af den amerikanske atombombe fra Los Alamos-laboratoriet i 1945. De fik strengeste straf, fordi de i modsætning til andre implicerede var urokkelige benægtere, og fordi de afslog at hjælpe politiet til optrevling af det russiske spionagenet, netop da Korea-krigen var mest kritisk for USA [se 18. juni]. Mens sagen gik sin gang gennem talrige appelinstanser, der alle fandt dommen berettiget, søgte det amerikanske justitsministerium at lokke Rosenberg'erne til at give los med muligheden for en benådning. FBI vidste, at der var et mellemled mellem Rosenberg og den russiske vicekonsul Jakovlev, som ledede spionagen, men ægteparret fastholdt deres uskyld og uvidenhed. Da benådnings-ansøgningen nåede præsident Eisenhower i februar, afviste han den. Forsøget på at handle om dødsstraffen — og de stadige udsættelser af dens eksekvering foråret igennem — fremkaldte ikke mindst i Vesteuropa en stærk offentlig reaktion langt udenfor de kommunistiske kredse, der professionelt brugte sagen til anti-amerikansk agitation. I Frankrig blev det en folkebevægelse. Præster, politikere, kunstnere, ja Paris' byråd og selv præsident Auriol appellerede til Washington. Eksekution nu blev følt som et unødigt tilbagefald til den kolde krig. Men Eisenhower afslog en fornyet ansøgning, og dommen blev eksekveret i Sing Sing. [Se videre 24. juli]

Beria og Malenkov ved 1. maj-parade på den Røde Plads.

10. juli 1953

Straks efter opstanden i Østtyskland [se 17. juni] kom i Moskva den første omvæltning i den kollektive ledelse. Ved et kup, støttet af militæret, fængslede Sovjet-lederne den 26. juni indenrigsminister Lavrenti Beria og hans politichefer og sprængte samtidig den personlige magtorganisation, han havde opbygget sig siden Stalins død. Beria havde benyttet udrensningen i det hemmelige politi — efter afsløringen af den opdigtede »læge-sammensværgelse« — til at få »sine« folk placeret i nøglestillinger i politiapparatet. Han søgte at bruge denne øgede politimæssige magt til at skaffe sig politisk indflydelse i partiapparatet, i første omgang i en række sydlige og vestlige Sovjet-republikker. Han fik i forsommeren »sine« folk ind i partiledelsen både i Georgien, Ukraine og de tidligere baltiske stater, før ministerpræsident Malenkov og partisekretær Krushchov gik til modaktion. Beria var blevet for mægtig og fordægtig, og ved hans fald blev indenrigsministeriet splittet for at hindre gentagelser: sikkerhedspolitiet blev stillet under partiets kontrol, d.v.s. under Krushchov, og atomvåbenproduktionen blev skilt ud i et særligt ministerium, d.v.s. under Malenkov. Berias arrestation blev først bekendtgjort 14 dage senere. Det er hævdet, at han blev skudt under anholdelsen; men officielt blev han og seks andre henrettet i december for højforræderi. Formentlig fremskyndede Berlin-opstanden aktionen mod ham, fordi den viste, hvor sårbart Sovjet-regimet var. Politisk fremskyndede den mere positivt gennemførelsen af den »nye kurs« i Østeuropa. I Ungarn blev således Imre Nagy indsat som ministerpræsident i stedet for Mátyás Rákosi, der dog beholdt politisk magt som partisekretær. Nagy gav arbejderne bedre kår og standsede den tvungne kollektivisering af landbruget. [Se videre 8. aug., samt 14. maj 55]

McCarthy kuer Washington

Senator Joe McCarthy korrekser regeringen under et senatsforhør — (irettesættelsen gjaldt underudenrigsminister, gen. Bedell Smith). Th. sen. Everett Dirksen, der ved sen. Tafts død en uge senere blev en ledende republikansk senator.

24. juli 1953 En belastning af helt urimelig vægt for præsident Eisenhowers politik og Amerikas anseelse var senator McCarthy [se 19. juni]. Han blev ved regeringsskiftet formand for den senatskomite, der fører kontrol med centraladministrationen, og som et sagn fra det vilde vesten red han ned gennem Washingtons politiske hovedgade og skød efter alt, hvad der rørte sig. Han brugte sin nye magtposition til en hærgende jagt efter kommunistiske skygger i udenrigministeriets organer. Han søgte at vælte udnævnelsen af udenrigsråd Charles E. Bohlen, en mand med indsigt i Sovjets politik, til ambassadør i Moskva. I TV-transmitterede senatsforhør smædede han *Voice of America's* ledere som russiske agenter. Han sendte to unge komite-advokater, Roy Cohn og David Schine, på en herostratisk jagt efter »farlige« bøger i de amerikanske biblioteker i Vesteuropa, og han tvang udenrigsministeriet til at trække 300 bøger tilbage fra udlån. Kampagnen var en udfordring til Eisenhowers autoritet som præsident, og da den ikke blev taget op, måtte Vesteuropa tro, at McCarthy var en mand med ubestridelig indflydelse. Det svækkede slet ikke dette indtryk, at justitsminister Herbert Brownell søgte at overgå McCarthy. På grundlag af en gammel FBI-rapport anklagede han præsident Truman for at have udnævnt en russisk spion til amerikansk direktør i den Internationale Valutafond. Men McCarthy lod sig ikke overgå. I en TV-tale sagde han, at Roosevelt-Trumans »tyve års forræderi« nu var blevet til »21 års forræderi« — ved Eisenhowers »jammerligt klynkende politik« overfor Kina og Sovjet. [Se videre 27. juli]

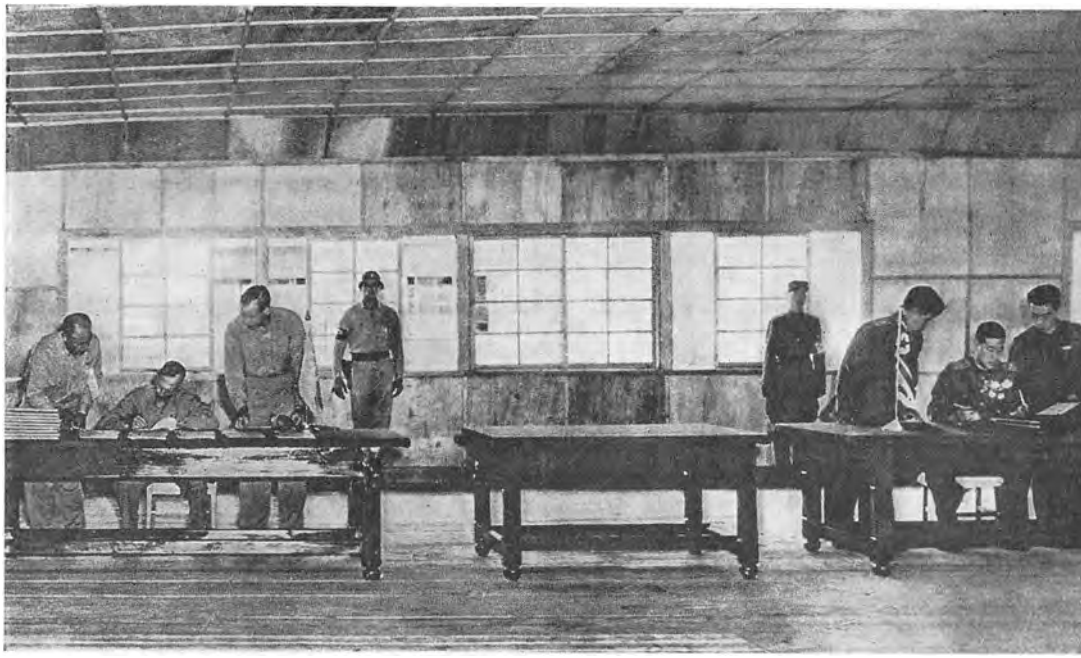

Uden at hilse eller se hinanden undertegner general Harrison, USA, og general Nam Il, Nordkorea, 36 eksemplarer af våbenstilstands-aftalen i Panmunjom.

27. juli 1953

Tre år og en måned efter Korea-krigens begyndelse og efter to års forhandlinger blev våbenhvilen undertegnet [se 18. juni og 24. juli]. Indtil krigens sidste dage blev der kæmpet hårdt om små territoriale fordele, og de samlede tab af dræbte og sårede i krigen blev for FN-kommandoen 450.000 mand, hvoraf 300.000 var koreanere og 140.000 amerikanere. Krigen endte ved en demarkationslinje, der trak grænsen mellem Nord- og Sydkorea som en demilitariseret zone fra sydvest til nordøst lige ovenfor 38. breddegrad. Nordkorea, der indledte krigen, var blevet lidt mindre, og FN havde hævdet en aggressions utilladelighed. Våbenstilstanden skulle kontrolleres af Sverige, Schweiz, Polen og Czekoslovakiet, og en politisk konference skulle inden tre måneder træde sammen til fredelig bilæggelse af det koreanske spørgsmål, som krig ikke kunne løse. Den blev indledt på dato i Panmunjom og afbrudt som håbløs af USA i december. I januar blev de resterende 23.000 kinesere og nordkoreanere, der ikke ville hjem, løsladt fra fangenskab. 20 amerikanere blev hos kommunisterne. De seksten nationer, der stillede tropper til FN-kommandoen, advarede om, at de i tilfælde af fornyet angreb ville gå til modangreb udover Koreas grænser. Udenrigsminister Dulles var overbevist om, at våbenhvilen kom i stand, fordi han i maj — gennem en samtale med premierminister Nehru — truede Kina med amerikanske atomangreb, hvis krigen skulle fortsætte. Sandsynligt er det dog, at den kom, fordi både Sovjetunionen og Kina havde brug for nu at samle kraft om at styrke deres egne samfunds økonomiske og politiske struktur. [Se videre 4. og 8. dec., samt 26. april 60]

Sovjet har brintbomben

Sovjets kollektive ledelse under mødet i Øverste Sovjet. Ved øverste bord partipræsidiets medlemmer, fra venstre Kaganovich, Krushchov, Malenkov, Voroshilov, Molotov og i 2. række Mikoyan og Bulganin.

8. aug. 1953 Ministerpræsident Malenkov bekendtgjorde som en sidebemærkning sidst i en daglang tale til Øverste Sovjet [se 10. juli], at USA ikke længere havde monopol på brintvåben [se 1. nov. 52.] Fire dage senere blev den første russiske brintbombe prøvet. Eksplosionen sprængte for Sovjet en genvej åben til jævnbyrdighed med USA i den strategiske magtbalance. USA's strategiske luftvåben var hidtil Sovjets overlegent både i styrke og erfaring, og USA var ved at opbygge et radar-luftforsvar, der ville mindske den sovjetiske atomslagstyrkes effektivitet. Men Sovjets nye ledere havde set, at de måske ved kombination af brintbomber og raketvåben kunne komme på lige fod med USA. Sovjet havde arbejdet ihærdigt med raketter siden krigen, og tidligt i 1953 beordredes maksimal indsats i raketprojekterne. Raketternes præcision var ikke stor nok til, at almindelige atomvåben kunne bruges som ladninger. Brintbomber ville derimod ramme så bredt, at målet blev ødelagt, selvom raketten ikke ramte plet. De nye våben rejste i Kreml en militærpolitisk debat, der strakte sig over det meste af to år. Malenkov mente, at Sovjet burde lægge helt an på nye våben og indskrænke sit traditionelle militærapparat. Derved kunne man spare så meget på forsvarsbudgettet, at produktionen af forbrugsvarer kunne øges til gavn for befolkningen. De militære chefer og de mere konservative politiske ledere ville opretholde den traditionelle styrke fuldt ud, mens den nye styrke blev opbygget. I den offentlige og ideologiske debat hed det spørgsmålet om, hvorvidt den lette eller den svære industri skulle begunstiges mest. [Se videre 12. sept. og 8. dec.]

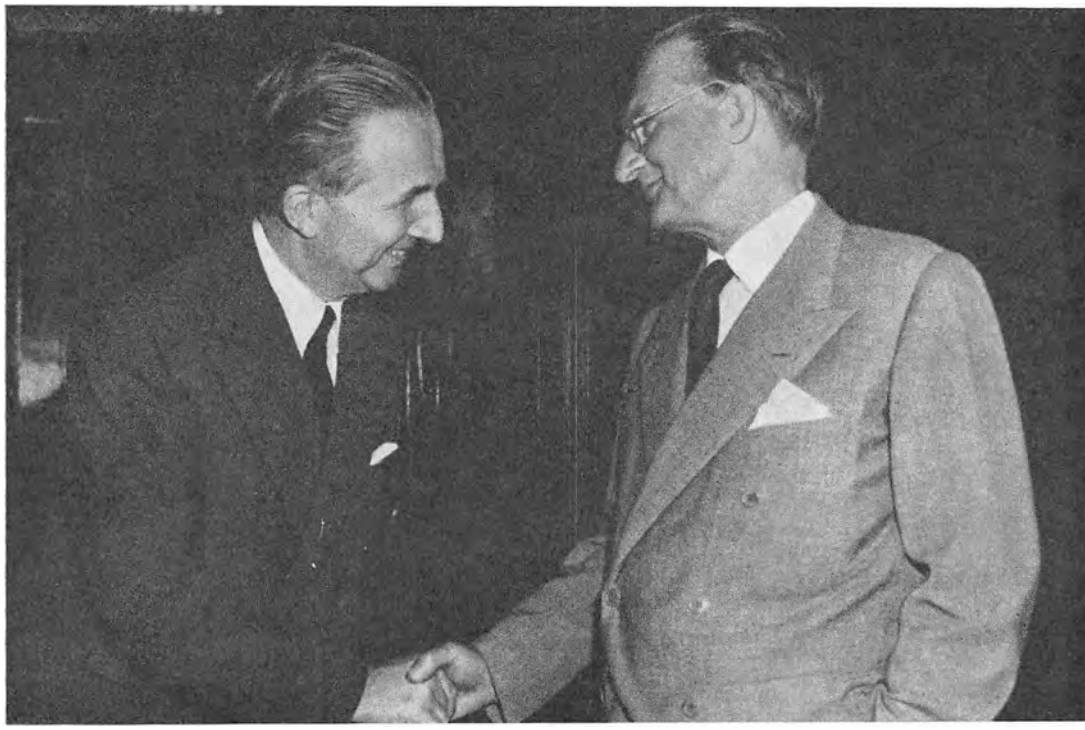

Alcide de Gasperi ønsker sin efterfølger som italiensk regeringschef, premierminister Giuseppe Pella tv. held på en svær post.

17. aug. 1953

Italien [se 18. april 48] var i økonomisk fremgang efter fem år under premierminister de Gasperis kristelig-demokratiske flertalsregering. Storstilet udvinding af naturgas havde skaffet mere kraft til industrien og sparede landet dyr kulimport. Billigere stål øgede også produktionen og hjalp på arbejdsløsheden. Og jordreformen begyndte langsomt og stedvist at skabe bedre levevilkår for bønder i Syditalien. Efter lang, bitter strid om en ny valglov, der automatisk skulle sikre et flertal to tredjedele af pladserne i deputeret-kammeret, gik Italien den 7. juni til parlamentsvalg. Den internationale situation var nu anderledes afspændt end i 1948, og der var ingen hektisk frygt bag valghandlingen denne gang. Resultatet blev tilbagegang for de kristelige demokrater — fra 48 til 40% af stemmerne — og for de andre tre mindre partier i centrum. Med et stemmetal på over 13 mill. tilsammen manglede de 50.000 stemmer i det absolutte flertal, der ville have sat den nye valgreform i funktion. På venstre fløj blev Nenni-socialisterne et overraskende stærkt parti, der sammen med kommunisterne nu holdt 34% af stemmerne. På højre fløj styrkedes både monarkister og nyfascister. De Gasperi, der var 72 år, havde ønsket at træde tilbage efter otte år ved magten. Partiet bad ham fortsætte i den vanskelige situation, og han dannede en kristelig-demokratisk mindretals-regering, som blev fældet ved første afstemning. Så gik han. Økonomiminister Pella dannede et »overgangsministerium«, der holdt året ud. [Se videre 6. nov.]

Shahen flygter – Mossadeq styrtes

En statue af shah Reza Pahlevi, fader til den nuværende shah af Iran, væltes under demonstrationer i Teheran. Th. ses shahen med dronning Saroya i Rom.

18. aug. 1953 Den persiske premierminister Mossadeq havde håbet på, at det amerikanske regeringsskifte ville gavne ham i oliekonflikten med Storbritannien [se 17. juli 52]. Præsident Eisenhower og udenrigsminister Dulles var også ivrige efter at befordre et kompromis. De frygtede, at kommunisterne ville tage magten, hvis Mossadeq faldt. Men da han afviste deres mæglingsforslag og alligevel forlangte økonomisk bistand fra USA, stillede de sig solidarisk med den britiske regering. Mossadeqs katastrofale oliepolitik bragte ham mere og mere i konflikt med shahen og dermed med hæren. Han søgte at indskrænke shahens beføjelser og forlangte parlamentet opløst for at få al opposition fjernet ved et skinvalg. Da shahen afslog, afholdt han i begyndelsen af august »folkeafstemning« om parlamentets opløsning og fik ved åbenlyst valgtryk 99,9 % ja-stemmer. Den 15. august forsøgte shahens livgarde et militært statskup. Det mislykkedes, og shahen flygtede ud af landet efter ved reskript at have afsat Mossadeq og indsat general Fazulla Zahedi som premierminister. Mossadeq nægtede at anerkende reskriptet, og mens demonstrationer mod shahen hærgede Teheran, opløste Mossadeq på egen hånd parlamentet. Hans agt var at få udråbt republikken og blive præsident, men den 19. august tog hæren magten, fængslede Mossadeq, gav magten til Zahedi og kaldte shahen hjem fra Rom. For sin sidste krænkelse af forfatningen blev Mossadeq senere idømt tre års fængsel som højforræder. De diplomatiske forbindelser med Storbritannien blev genoptaget, og efter et års forhandlinger nåedes forlig om den persiske olieindustris fremtid. Det britiske selskab fik 1 milliard dollars i erstatning.

Den marokkanske sultan Sidi Mohammed Ben Yussefs haremskvinder føres til maskinen i Rabat for at ledsage ham i eksil på Korsika.

20. aug. 1953

I Marokko [se 25. marts 52] søgte Frankrig [se 13. april] at beskytte sig mod en aggressiv nationalismes krav om selvstændighed ved at spille på indre marokkanske modsætninger — mellem araber og berber, mellem by og land, mellem det industrialiserede nordland og det primitive sydland. Sultanen gennem 25 år, Sidi Mohammed Ben Yussef, Marokkos verdslige og åndelige overhoved, støttede den nationale bevægelse. Han havde siden krigen forgæves søgt revision af protektorats-traktaten. Men de franske regeringer ville kun give Marokko mere selvstyre, hvis det blev i form af fransk-marokkansk fællesstyre, og sultanen afslog at fravige kravet om genoprettelse af uindskrænket marokkansk suverænitet. Så de franske myndigheder besluttede at fremskaffe en anden, mere medgørlig sultan. Deres redskab var den 83-årige pasha af Marrakesh, El Glaoui, oprindelig en ubetydelig stammechef der under det franske herredømme var blevet den største feudalherre i det sydlige Marokko. Det tjente hans personlige interesser fuldt så meget som Frankrigs at holde Marokko fri for en ny tids reformtendenser. Støttet af fransk pres samlede El Glaoui pashaer fra ørknen og bjergene til undsigelse af Ben Yussef, først som imam, siden som sultan; og såmænd for at afværge faren for borgerkrig så de franske myndigheder sig nødsaget til at afsætte Ben Yussef. Tanks omringede hans palads i Rabat; med en times varsel blev han deporteret til Korsika med fuldtalligt harem. En villig onkel, Sidi Mohammed Ouled Moulay Arafa, blev valgt til sultan i hans sted. [Se videre 4. dec., samt 31. juli 54]

Den østtyske ministerpræsident Otto Grotewohl undertegner i Moskva aftalen om begrænsning af krigserstatningerne. Bagved fra venstre højkommissær Semeonov, udenrigsmin. Molotov, ministerpræs. Malenkov, præsident Voroshilov, førstesekretær Krushchov, hærmin., marskal Bulganin, handelsmin. Mikoyan, arbejdsmin. Kaganovich og partisekretær Walter Ulbricht.

12. sept. 1953 Ministerpræsident Malenkov nåede højdepunktet af sin magt i sommeren efter Berias fald [se 8. aug.]. I Sovjetunionens kollektive ledelse var de andre mere kollektive end han. Malenkov havde sine mest loyale støtter blandt centraladministrationens teknokrater, og hans politik gav udtryk for, at Sovjetunionen nu måtte have råd til at begynde at nyde goderne ved at være et højt industrialiseret samfund. Han repræsenterede den nye klasse af administratorer, og regeringsapparatets ledere — dvs. staten — havde en tid ligefrem forrang for partiapparatets ledere, der ellers skulle være statens bærende og inspirerende kraft. Berias fald styrkede Malenkovs position i regeringen, men den degradering af det hemmelige politi, der fulgte med, øgede samtidig militærets betydning og selvstændighed. Militæret blev en politisk magtfaktor, der med stadig større uafhængighed påvirkede balancen mellem regeringsapparat og partiapparat, oftest til fordel for den mere konservative af to politiske muligheder og derfor ofte til fordel for partisekretær Krushchov i hans uoverensstemmelser med Malenkov. Krushchov opnåede i september formel anerkendelse af sin stillings voksende styrke ved centralkomiteens plenarmøde, hvor han blev udnævnt til partiets førstesekretær og fremførte en skarp kritik af regeringens landbrugspolitik. Til gengæld svækkede Malenkov ham i de følgende måneder med en mere liberal kulturpolitik, der slækkede den ideologiske kontrol over forfatterne og fremkaldte et »tøbrud« i deres produktion. [Se videre 25. jan.54]

Dr. Adenauer på vej ud af forbundsdagen efter at være blevet genvalgt til kansler med 304 stemmer mod 148.

9. okt. 1953

Opstanden i Østtyskland [se 17. juni] gjorde spørgsmålet om Tysklands fremtid akut for både stormagterne og tyskerne. Den viste, hvilken risiko Tysklands deling indebar for hele Europas sikkerhed, og den understregede blodigt vesttyskernes nationale og menneskelige forpligtelser overfor deres landsmænd i østzonen. Vestmagternes udenrigsministre foreslog Sovjetunionen en firemagts-konference om Tysklands genforening. Den skulle holdes i Lugano i oktober og forberede frie valg til en fællestysk regering. Forslaget udløste en lang noteveksling mellem Øst og Vest om, hvorvidt frie valg skulle komme før eller efter dannelsen af en tysk regering. Udenrigspolitik blev naturligt hovedspørgsmålet i den valgkamp, der i eftersommeren førte op til det andet vesttyske forbundsdagsvalg den 6. september. Socialdemokraterne kritiserede Adenauers Europa-politik som en hindring for Tysklands genforening; de mente, at Tyskland måtte forpligte sig til permanent neutralitet for at opnå landets samling. I en usædvanlig stillingtagen erklærede USAs udenrigsminister Dulles lige før valget, at det ville være en katastrofe for Tyskland, hvis Adenauer tabte. Han vandt helt overvældende. Som det første parti i tysk, parlamentarisk historie fik CDU absolut flertal i forbundsdagen. Socialdemokraterne holdt deres stilling fra 1949, mens både kommunisterne på venstre fløj og de nynazistiske partier på højre fløj blev udslettet. Det var en sejr ikke blot for Adenauers Europapolitik, også for USAs Europa-politik, og den befæstede alliancen mellem Washington og Bonn. [Se videre 25. jan. 54]

Straffe-aktion fra Israel

Medlemmer af FN's våbenstilstands-kommission får i Qibya forevist ligene efter det israelske repressalie-angreb.

14. okt. 1953 Israels premierminister David Ben-Gurion [se 11. nov. 52] havde så småt håbet, at omvæltningen i Ægypten kunne føre til afspænding og måske til en fredsordning efter fem års våbenstilstand. General Naguib havde i sin tid været modstander af den ægyptiske invasion i Palæstina, og Ben-Gurion søgte samarbejde med ham. Men Naguibs politik blev bestemt af det unge revolutionsråd bag ham, og han svarede, at Israel var en »kræftskade«, der truede alle arabiske lande. Israel følte sig selv truet, ikke mindst da Storbritannien i begyndelsen af året — for at komme på bedre forhandlingsfod med Naguib — tillod våbenleverancer til Ægypten og bl.a. solgte Cairo jet-jagere. Foråret og sommeren igennem kom det til mange episoder i den demilitariserede zone langs demarkationslinjen til Jordan, der var trukket vilkårligt ved våbenstilstanden og slet ikke var holdbar som statsgrænse. Den alvorligste episode skete ved landsbyen Qibya, som en israelsk straffeekspedition i løbet af en nat skød sønder og sammen. 42 civile blev dræbt. Sagen kom for FNs sikkerhedsråd, hvor den israelske regering beklagede tabet af menneskeliv, men fralagde sig ansvaret, fordi angrebet på Qibya var en uautoriseret, lokal hjemmeværnsaktion. Chefen for FN-observatørerne, den danske general Vagn Bennike, meddelte imidlertid sikkerhedsrådet, at angrebet blev foretaget af en militær formation på 250—300 soldater, og rådet fordømte Israel. Kort efter trak Ben-Gurion sig overanstrengt tilbage fra regeringen for at hvile i to år. [Se videre 26. okt. 55]

Italienske demonstranter rydder fristats-bevægelsens hovedkvarter i Triest. — Tv. en kvinde udenfor St. Justin-katedralen under bisættelsen af demonstrationernes seks dødsofre.

6. nov. 1953

Marskal Titos forhold [se 28. sept. 49] til den vestlige verden var ændret siden bruddet med Moskva. Under Korea-krigen fik han økonomisk og militær bistand, og ved Stalins død var han på vej til venskab med Vesten uden at kompromittere sin politiske uafhængighed. Han sluttede i februar en venskabs- og samarbejdstraktat med Tyrkiet og Grækenland. Han aflagde i marts officielt besøg i London, hvor han som præsident blev stateligt modtaget af hertugen af Edinburgh og Sir Winston Churchill og senere var dronningens gæst. Men Jugoslaviens forhold til Italien [se 17. aug.] var belastet af Triest, og efter regeringsskiftet i Rom udviklede sig en farlig krise med troppeopmarch på begge sider grænsen. Siden 1945 havde Triest-områdets A-zone været under britisk-amerikansk militærregering og B-zonen under jugoslavisk. Før Titos brud med Stalin havde de allierede lovet Italien hele området, men det var nu blevet politisk umuligt på grund af venskabet med Tito. I oktober søgte de at skære igennem. De ville give A-zonen til Italien og lade Jugoslavien tage B-zonen. Begge regeringer modsatte sig det: Rom ville have folkeafstemning og Belgrad fællesstyre, og begge truede med militæraktion. Da tilbagetrækningen så ikke blev gennemført, kom det til alvorlige sammenstød mellem italienske demonstranter og britiske tropper i Triest. 6 blev dræbt og 162 såret. Eksplosionen bragte besindelse. I december opnåedes enighed om indkaldelse af en femmagtskonference, og tropperne blev trukket tilbage fra grænsen. [Se videre 5. okt. 54]

Magsaysay bliver præsident

Ramon Magsaysay åbner sin kampagne som nationalisternes kandidat mod præsident Quirino i det philippinske præsidentvalg.

10. nov. 1953 Ramon Magsaysay, den tidligere lastbilchauffør og modstandsleder, der rensede ud i Philippinernes hær og politi og bragte metode og mål ind i kampen mod kommunisternes guerilla-hær, blev en fornyer af landets hele politik [se 11. maj 51]. Han brugte hæren til at sikre, at kongresvalget i 1951 blev det første valg uden uregelmæssigheder, selvom resultatet så måtte blive nederlag for det liberale parti, hans eget parti. Han var med sit stædige krav om en mere konstruktiv socialpolitik i stadig opposition indenfor regeringen, og da han havde fået *Hukbalahap*-hæren splittet, gik han af som forsvarsminister i protest mod præsident Quirinos utilstrækkelige reformer. Magsaysay hævdede, at det var formålsløst med militær kamp mod de kommunistiske *Huks* uden en effektiv reformpolitik, der tog vejret fra deres agitation. Han brød med sit parti på spørgsmålet, lod sig opstille som præsidentkandidat af *Nacionalista*-partiet og fik mere end dobbelt så mange stemmer som Quirino. Magsaysay blev som præsident måske den mest konstruktive nationalist, Sydøstasien har oplevet — dynamisk som social reformator, uangribelig i sin politiske og administrative hæderlighed, aktiv i sit nationalistiske krav om respekt for philippinsk suverænitet, men rimelig i midlerne til at hævde respekten. Han reviderede det nationalt anstødelige ud af baseaftalen med USA og vandt med sit økonomiske saneringsprogram også reel uafhængighed. [Se videre 9. sept. 54]

Konseilspræsident Joseph Laniel venter høfligt, mens premierminister Sir Winston Churchill og præsident Eisenhower strides om, hvem der ikke skal sidde i midten ved den officielle fotografering i *Mid-Ocean Club* på Bermuda.

4.dec.1953

Churchills forslag om et topmøde mellem Øst og Vest var dødt, før de vestlige regeringschefer nåede frem til deres egen udsatte konference på Bermuda [se 2. juni]. Håbet om, at Stalins død kunne blive et virkeligt vendepunkt, blev måske slået ned allerede sammen med opstanden i Berlin — i hvert fald blev det skuffet under Vestens lange noteveksling med Molotov, der ikke viste fornyelse i sovjetisk udenrigspolitik. Men så længe der var håb, neutraliserede det Vestens hidtidige politik; bestræbelsen på at få Europa-hæren endeligt vedtaget lå på is, mens Øst og Vest manøvrerede. Bermuda-konferencen begravede tanken om topmødet og satte igen pres — for Frankrig [se 20. aug.] et ydmygende pres — bag planen om at skabe »styrkens situation« i Vesteuropa med Tyskland i Europa-hæren. Vestmagterne indbød Sovjet til udenrigsminister-konference i Berlin i januar. Man måtte vise, at man ville forhandle, men Dulles [se 27. juli] gjorde det klart, at det ikke blev ret længe. Han forlangte, at Frankrig samtidig gjorde sig færdig med Europa-traktaten, og Eisenhower satte 15. marts som frist. Dulles truede et par uger senere offentligt med en »pinagtig omvurdering« af USAs politik, hvis Frankrig ikke hurtigt ratificerede. Tilbagetrækning fra Europa ville blive følgen. [Se videre 8. og 23. dec., samt 25. jan. 54]

Præsident Eisenhower taler til FN's generalforsamling. På podiet samlingens præsident, Mrs. Pandit, Indien.

8.dec.1953 Fra Bermuda fløj præsident Eisenhower til New York, hvor han i sin tale til Forenede Nationer [se 27. juli] søgte at bryde igennem den uophørlige atom-kaprustning [se 8. aug.] med et forslag om fredeligt samarbejde. Eisenhower tilbød, at USA [se 4. dec.] ville udlevere 70 kg uran som et første indskud i en fælles atompulje, så FN kunne oprette en organisation til udnyttelse af atomenergien. Forudsætningen var, at Sovjetunionen ville bidrage noget tilsvarende, og meningen var at give nedrustnings-forhandlingerne, der alligevel skulle genoptages nu, noget konstruktivt at tage fat på. Ved at indlede et samarbejde fra den videnskabelige og industrielle ende af atomproblemet kunne man måske finde grundlag for senere forsøg på at bringe atomvåbnene under international kontrol. Planen var Eisenhowers egen idé. Talen var resultatet af mange måneders overvejelser indenfor den amerikanske regering. Dens komite af videnskabelige rådgivere havde — under ledelse af prof. J. Robert Oppenheimer — afgivet en betænkning om strategiske og politiske konsekvenser af Sovjets brintbombe- og raketoprustning. Den anbefalede brutalt åbenhjertig oplysning af offentligheden om en brintkrigs sandsynlige ødelæggelser, og den foreslog et snævert atom- og raketsamarbejde mellem USA og dets allierede. Eisenhower-regeringen afviste oplysningskampagnen af frygt for at skræmme Amerika og Vesteuropa, og den regnede ikke med at kunne få kongressens samtykke til at udlevere atomhemmeligheder. [Se videre 21. jan. 54, samt 10. jan. 55]

Versailles-kongressen under det franske præsidentvalg. Th. præsident Coty hyldes af pariserne ved Triumfbuen.

23. dec. 1953

Konseilspræsident Laniel kunne ikke på Bermuda forpligte Frankrig [se 4. dec.] til at ratificere traktaten om det Europæiske Forsvars-Fællesskab inden en given tidsfrist. Ingen fransk regering kunne tale for nationalforsamlingen i spørgsmålet om Europa-hæren, og Laniel-regeringen havde endda udtrykkeligt ved sin tiltræden lovet ikke at forpligte Frankrig, før også Storbritannien gik mere aktivt med i Europa-hæren, hvad der ikke ville ske. Men bortset fra det, var Laniel-regeringens levetid forfatningsmæssigt begrænset, for Frankrig skulle skifte præsident — og derefter i hvert fald teoretisk også regering — og Laniel ønskede selv at avancere til præsidentposten. Da de 946 medlemmer af nationalforsamlingen og republikkens råd samledes i kongres den 17. december i Versailles, blev Laniel som konservativ nok hurtigt den ledende kandidat mod socialisternes Marcel-Edmond Naegelen, tidligere generalguvernør i Algier. Men han manglede 22 stemmer til sit flertal. Kongressen, der før højst brugte to afstemninger til et præsidentvalg, slæbte sig mødigt frem gennem de første ti afstemninger uden udsigt til afgørelse. Først da Laniel lillejuleaften trak sin kandidatur tilbage, kunne højrepartierne samles om den venlige, borgerlige senator René Coty fra Normandiet, som ved den 13. afstemning blev valgt til Frankrigs sekstende præsident. Laniel fortsatte som konseilspræsident og videreførte en konservativ indenrigspolitik, som allerede havde frigjort Frankrigs egen latente, økonomiske styrke betydeligt, og en negativ udenrigspolitik, der søgte at hævde en fransk stormagtsposition for andres regning. [Se videre 25. jan. 54]

Nautilus står til søs

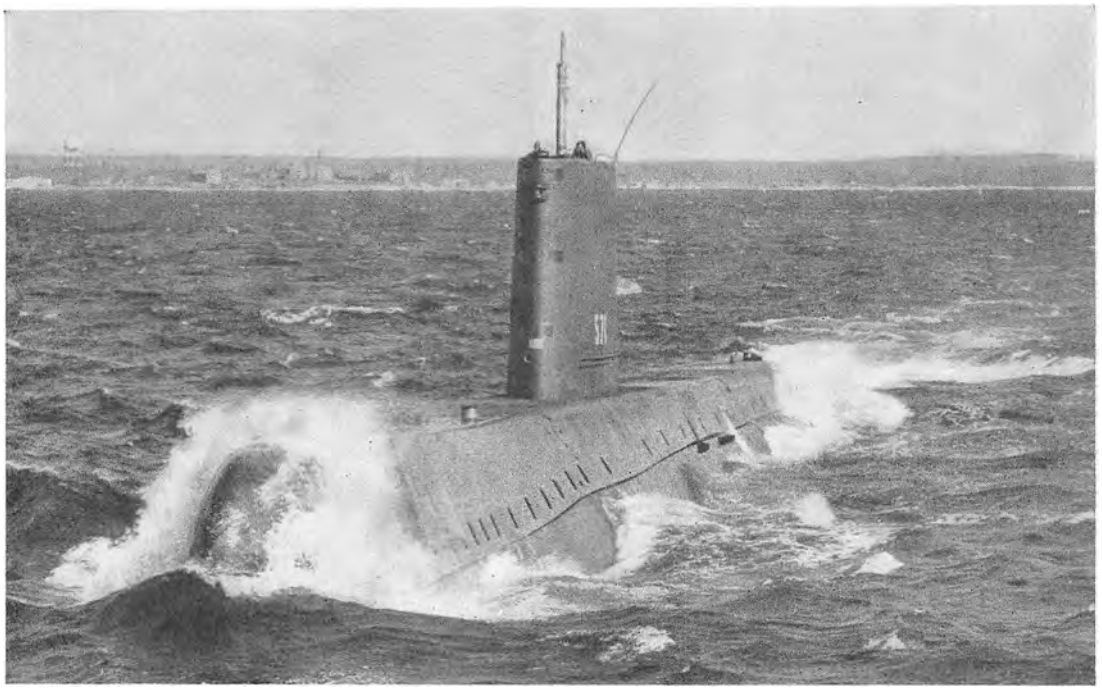

USS Nautilus, den første af syv amerikanske atom-ubåde går ud fra Groton, Connecticut, på sin jomfrusejlads.

21. jan. 1954 Syv års arbejde lå bag, da verdens første atomkraftdrevne undervandsbåd blev søsat [se 8. dec. 53]. Mrs. Mamie Eisenhower navngav den *Nautilus* — efter Jules Vernes fantasifartøj i »20.000 favne under havet« — og præsident Trumans initialer stod brændt ind i dens køl. Atom-ubåden betød en revolution for søkrigsførelsen, fordi den havde ubegrænset rækkevidde under havene — den kunne blive nede i månedsvis uden ny tilførsel af ilt eller brændstof. Selvom den var et resultat af så mange års indsats, var det næsten symbolsk, at den løb af stabelen på årsdagen for Eisenhower-administrationens magtovertagelse. Dens forsvarspolitik var nu baseret på maksimal udnyttelse af atomvåbnenes muligheder. Siden Korea-krigens afslutning afviklede den systematisk næsten al direkte og stadig forpligtelse af amerikanske styrker udenfor USA; en moderne udrustet og mobil, amerikansk reserve især af luft- og flådestyrker blev organiseret til udrykning i kritiske situationer, men såvel i Europa som i det Fjerne Østen var det målet at opbygge lokale styrker til det lokale forsvar. Udenrigsminister Dulles havde i december rejst spørgsmålet i NATO-rådet om atomvåbens anvendelse i det vesteuropæiske forsvar. Med henblik på den hastigt forværrede situation i Indokina proklamerede han i januar, at Amerikas strategi nu var baseret på »evnen til øjeblikkeligt at slå igen med de våben og på de steder, vi selv vælger«. Doktrinen om »massiv gengældelse« var en trussel om, at atomkrig kunne blive resultatet af en hvilken som helst krænkelse af magtgrænsen mellem Øst og Vest. [Se videre 25. jan. og 1. marts]

Udenrigsminister Molotov viser udenrigsminister Eden på plads i mødesalen i den tidligere Kontrolråds-bygning i Berlin.

25. jan. 1954

Efter fem års forløb trådte Udenrigsministrenes Råd så igen sammen for at forhandle om Tysklands [se 9. okt. 53] genforening og en tysk fredstraktat. Det blev udenrigsminister Molotov [se 12. sept. 53], der dominerede Berlin-konferencen, men ikke — som Dulles [se 21. jan.] havde frygtet — med en mere imødekommende taktik, som yderligere ville hindre Vesttysklands placering i det vestlige forsvars-samarbejde. Tværtimod var Molotov i Berlin så umedgørlig, at han gjorde det let for vestmagterne at afvise Sovjets forslag. Den vestlige Tysklands-plan, der blev fremsat af Anthony Eden [se 4. dec. 53], ville gå vejen gennem frie valg til et tysk parlament, der skulle danne en national regering, hvormed en fredstraktat kunne afsluttes. Molotovs plan var, at den vesttyske og østtyske regering på lige fod skulle danne en fællesregering. Den skulle undertegne en fredstraktat, som forpligtede Tyskland til neutralitet, og hvis den kunne nå enighed om en valgordning, måtte den holde valg; ellers skulle de to Tysklande bestå indtil videre, og Sovjet ville garantere den østtyske stats sikkerhed. I stedet for genforening foreslog Sovjet således Tysklands permanente deling, og dét tilmed kombineret med et europæisk sikkerheds-system, der skulle afvikle NATO, udelukke USA fra Europa og gøre Sovjet til den dominerende magt i en slags europæisk FN. Berlin-konferencen kom heller ingen vegne med den østrigske fredstraktat. Men den nåede — meget mod Dulles' ønske — enighed om at indbyde Peking-regeringen til en stormagtsforhandling om både Korea og Indokina [se 23. dec. 53] i Genève senere på året. [Se videre 1., 13., 25. marts og 7. maj]

Spaniens vej tilbage

Spanske studenter demonstrerer i Madrid for genindlemmelse af Gibraltar.

26. jan. 1954 Den spanske *caudillo*, general Franco, afsluttede i eftersommeren 1953 efter mere end halvandet års vanskelige forhandlinger to internationale aftaler, der slående viste hans voksende internationale prestige [se 20. sept. 51]. Sidst i august fik han omsider et konkordat med Vatikanet, mere end en snes år efter republikkens ophævelse af det gamle konkordat. Han lovede kirken økonomisk støtte, gav den skattefrihed og garanterede dens ret til at kontrollere religionsundervisningen i alle skoler. Til gengæld fik han af paven tildelt den højeste kirkelige orden, og det viste hele den katolske spanske befolkning, at han ikke længere kunne være suspekt. I slutningen af september undertegnede Franco med USA en tosidet, foreløbig ti-årig forsvarsaftale, der gav USA ret og pligt til at anlægge flåde- og flyvebaser for 400 mill. dollars. Derved blev Spanien endelig knyttet til det vestlige forsvarssystem, som de amerikanske regeringer havde ønsket siden Koreakrigens begyndelse. Forsvarsaftalen var militært til gavn for NATO, men politisk blev den skarpt kritiseret i mange NATO-stater, der fastholdt deres ideologiske modvilje mod Franco-regimet. Selvom Spanien året efter på amerikansk indstilling blev optaget i FN, kom i hvert fald det nordlige Europa stadig ikke på venskabelig fod med den spanske regering. I forholdet mellem Spanien og Storbritannien var også Gibraltar et irritament, og det var dronning Elizabeths beslutning om at aflægge besøg i maj i Gibraltar, der udløste de ophidsede studenter-demonstrationer i Madrid og Barcelona.

Strålesyge, japanske fiskere fra »Den heldige drage« undersøges med Geiger-tællere efter ankomsten til Yaizu.

1. marts 1954

To japanske fiskere, der havde hundevagten om bord på tunfisketrawleren *Fukuryu Maru* (Den heldige drage) omkring 150 km øst for Bikini i det sydlige Stillehav, så en sol hæve sig op på nattens himmel og gløde i et fantastisk spil af farver. Få minutter efter var den slukket, og de mærkede slaget og drønet af en eksplosion. Tre timer senere, da den rigtige sol var stået op, begyndte en fin regn af hvid aske at falde over »Den heldige drage«. USA [se 25. jan.] havde prøvet en ny brintbombe [se 21. jan.] og forregnet dens virkninger. Bombens kraft var 16 megatons — dobbelt så meget som forudset — og uventede vinde drev dens større og farligere paddehattesky den forkerte vej. Askeregnen var radioaktivt nedfald; dens stråler forgiftede alle 23 mand i »Dragen«s besætning; først fjorten dage efter, da de humpede i land i Yaizu, blev det opdaget, at de i to uger havde levet i en radioaktiv kedel. Også tunlasten, der allerede var solgt, var farlig og måtte jages op med Geiger-tæller hos fiskehandlerne. En nedfalds-panik slog naturligt Japan [se 8. sept. 51], der stadig led af chokket fra de første atombomber. Men hele verden blev rystet, efterhånden som den forstod betydningen af askeregnen over »Dragen«: brintbomben var ikke blot et våben tusind gange stærkere i sprængvirkning end atombomben — den var også et terrorvåben, der trak et bredt bælte af radioaktiv ødelæggelse med vinden hundreder af kilometer bort fra sprængstedet. I sandhed en trussel mod civilisationen. Det engelske underhus opfordrede Sir Winston Churchill til straks at søge topmøde med præsident Eisenhower og ministerpræsident Malenkov. [Se videre 4. april, samt 6. april 55 og 15. okt. 56]

Dienbienphu under belejring

Forstærkninger kastes ned ved Dienbienphu.

13. marts 1954 Tilsyneladende var begge parter i Indokina [se 13. april 53] efterhånden klar over, at krigen måtte sluttes ved forhandling, når syv års kamp ikke havde bragt en militær afgørelse. Frankrig [se 25. jan.] var led ved krigen, og *Vietminh*-lederen, dr. Ho Chi-minh, tilbød i november — gennem svar på spørgsmål fra det svenske blad *Expressen* — forhandling om våbenstilstand. Men samtidig spredte han krigen ved en ny invasion i Laos fra både nord og syd, og de franske styrker begyndte en afledningsmanøvre ved i en luftlandeaktion at generobre det isolerede Dienbienphu nord for Laos i det nordvestlige Vietnam. Dienbienphu lå fordelagtigt i en flad, oval dal midt i bjerglandet, og hensigten var at lokke *Vietminh* til at angribe for endelig at få alvorligt ram på dem i en stillingskrig. Men da de indledte belejringen og åbnede angrebet på Dienbienphu den 13. marts, var de ikke blot talmæssigt overlegne, som franskmændene havde regnet med og håbet at udnytte i tilintetgørende bombardementer fra luften. De var også for første gang udrustet med stærkt artilleri- og antiluftskyts, der var lånt ud af Kina og møjsommeligt slæbt ind over bjergene. Det kunne overdænge de franske stillinger med granater og vendte den taktiske fordel ved Dienbienphu imod franskmændene, hvis position snart blev desperat. Det var næsten som i Korea »en helt ny krig«. Det kunne være tegn på, at Kina havde besluttet sig til intervention. I Washington foreslog Foster Dulles, at de allierede skulle skræmme Kina med truslen om gengældelsesangreb mod kinesiske flyvepladser og blokade mod Kinakysten. [Se videre 4. april]

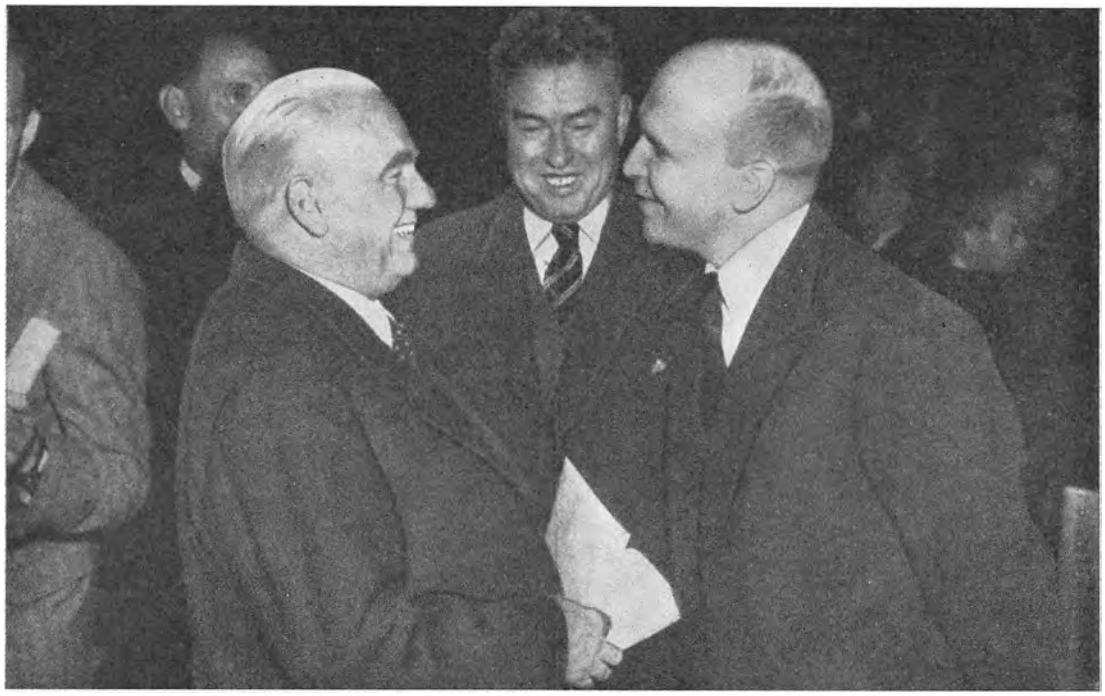

Sovjets højkommissær Semeonov, nu med rang af ambassadør, lykønsker præsident Wilhelm Pieck tv. til Østtysklands nye status.

25. marts 1954

Sovjetunionens taktik i Tysklands-spørgsmålet var svingende i denne tid, formentlig både fordi dens politik havde selvmodsigende mål og fordi Sovjets politiske ledelse var ustabil. Den sovjetiske politik skulle konsolidere den russiske kontrol over Østtyskland og det øvrige Østeuropa efter urolighederne sidste sommer [se 17. juni 53], og dertil var det gavnligt at få fastslået, at Tysklands og Europas deling var permanent; men den skulle samtidig modvirke den vestlige konsekvens af delingen — Vesttysklands faste tilknytning til Vesteuropa — der med tyske tropper i Europa-hæren ville gøre et samlet Vesteuropa til den dominerende, europæiske magt. Det første mål krævede en stejl politik, mens det andet bedst befordredes med imødekommenhed. Ved Berlin-konferencen [se 25. jan.] førte Molotov den »hårde linje« frem. Det var åbenbart i Berlin, at han havde autoritet over Sovjets udenrigspolitik nu; han ventede aldrig på instruks fra Moskva som før under udenrigsminister-møder. Som en videreførelse af denne linje anerkendte Sovjetregeringen ved proklamation af 25. marts den Tyske Demokratiske Republik som en »suveræn stat«, dog således at Sovjet selv ville opfylde sine forpligtelser under firemagts-aftalerne. En uge efter genoptog Sovjetunionen den mere imødekommende taktik i en note til vestmagterne. Den havde nu overvejet sit eget Berlin-forslag om en europæisk sikkerhedsorganisation, der udelukkede USA fra Europa og afviklede NATO, og lod det falde: USA kunne blive i Europa og NATO bruges som sikkerhedsorganisation, hvis Sovjet kunne blive medlem. [Se videre 4. april og 7. maj]

Den franske hærs generalstabschef og generalinspektør baner vej gennem mængden for forsvarsminister René Pleven, i midten med briller, efter at han er blevet overfaldet som tilhænger af Europa-hæren under en mindehøjtid ved Triumfbuen.

4. april 1954 Vesttyskland [se 25. marts], Holland, Belgien og Luxembourg ratificerede slag i slag traktaten om Europahæren i løbet af marts, Italien gik i gang i april, og Storbritannien undertegnede aftalen om den britiske tilknytning [se 1. maj 53]. Den franske regering krævede nu spørgsmålet om Saars fremtid løst, før den gik videre, men den viste samtidig sin gode vilje ved at afsætte marskal Alphonse Juin fra alle hans poster i den franske hær, fordi han i en tale kritiserede traktaten som en dårlig løsning. Disciplinær-aktionen mod Juin var en vag gestus til USA, der nu syntes rede til at komme de franske styrker til undsætning i det belejrede Dienbienphu [se 13. marts]. Den amerikanske regering [se 1. marts] havde beordret hangarskibe til farvandene ud for Vietnam, og luftvåbnet blev sat i beredskab. Præsident Eisenhower sagde på et pressemøde, at alle stater i Sydøstasien ville falde som domino-brikker, hvis kommunisterne erobrede Vietnam; vicepræsident Nixon advarede om, at det kunne blive nødvendigt at sætte tropper ind som i Korea; og udenrigsminister Dulles forberedte en henvendelse til kongressen om bemyndigelse til at gå i krig. Hærchefen, general Ridgway frarådede dog intervention. Eisenhower forlangte, at Dulles skulle skaffe britisk, australsk og newzealandsk støtte, så aktionen blev international. Dulles fløj til London. Han fik afslag fra den britiske regering — fordi aktionen dels kunne føre til verdenskrig, dels kunne ødelægge den forestående Genève-konference. [Se videre 12. april, 7. maj, 6. og 30. aug.]

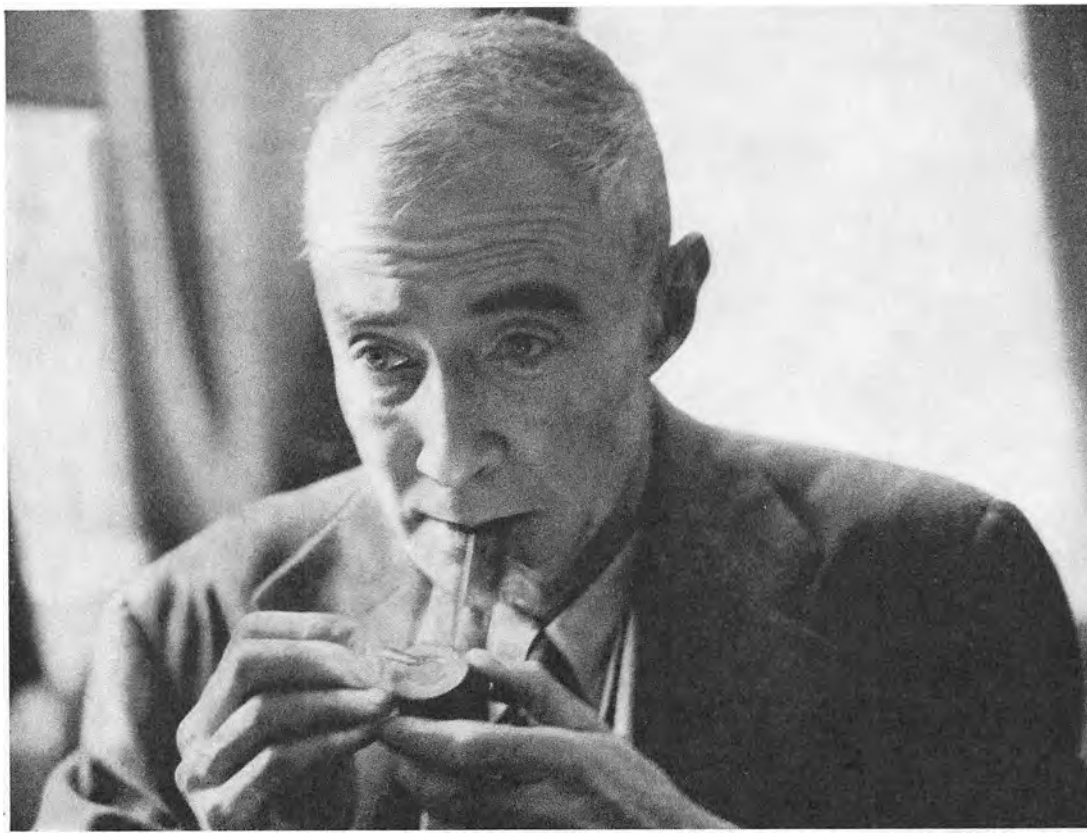

Atomfysikeren, dr. J. Robert Oppenheimer under forhør i atomenergi-kommissionen i Washington, D.C.

12. april 1954

Præsident Eisenhower [se 4. april] havde — som sit bidrag til at få bremset senator McCarthy — skærpet sikkerhedssystemet i centraladministrationen. Regeringen skulle nok selv fange de spioner, der var. Spioner fandt man ikke, men tretusind af ialt 2,5 millioner tjenestemænd blev skilt ud af statens tjeneste som mere eller mindre upålidelige. Den mest omstridte og pinagtige affære var disciplinærsagen mod regeringens og atomenergi-kommissionens øverste videnskabelige rådgiver, dr. J. Robert Oppenheimer, der under krigen havde været videnskabelig leder af atombombe-projektet. Sagen blev rejst af frygt for, at sen. McCarthy skulle komme først med at anklage Oppenheimer for at være Sovjet-agent, fordi han fem år før havde frarådet brintbombe-projektet [se 31. jan. 50]. I en månedlang forhørsrække blev hans hele liv endevendt. Oppenheimer havde ikke været kommunist, men dog venstreorienteret før krigen. Han havde haft kommunister i familien og beskyttet kommunistiske venner mod ubehageligheder under krigen. Det blev brugt til at fælde ham, skønt intet ufordelagtigt kunne siges om hans indsats i landets tjeneste. Kendelsen blev, at Oppenheimer var fuldt loyal, men at han på grund af »karakterbrist« måtte udelukkes fra statens hemmelige anliggender. [Se videre 22. april]

Nasser til magten i Cairo

Oberst Nasser forlader revolutionsrådets møde efter at være blevet udnævnt til premierminister og militærguvernør.

18. april 1954 Ægyptens [se 11. maj 53] smilende diktator, general Naguib troede, at magten i landet virkelig var hans. Han var blevet brugt som topfigur af de unge officerers »Revolutionære Kommando-Råd«, da kongemagten skulles væltes [se 27. juli 52], men da først han sad godt fast i toppen og blev vant til at hyldes som leder, glemte han selv at lade sig lede af revolutionsrådet. Naguib ville føre en moderat politik. Han ønskede hurtig tilbagevenden til et forfatningsmæssigt styre — med sig selv som præsident — og da revolutionsrådet i februar modsatte sig hans plan om parlamentsvalg i 1954, tog han brat sin afsked som præsident og regeringschef. Revolutionens egentlige leder, oberst Gamal Nasser lod sig udnævne til premierminister. Men folket holdt af Naguib, og demonstrationer i Cairo tvang officererne til at genindsætte ham. Han berammede en forfatningsgivende forsamling valgt i juni og proklamerede, at hæren — dog ham undtaget — derefter ville trække sig tilbage fra politik. Men hæren holdt af revolutionen og af oberst Nasser. Den ville ikke give magten tilbage til politikerne. I den langvarige politiske krise, der fulgte, demonstrerede studenterne for Naguib, mens arbejderne strejkede for Nasser, og kong Saud af Saudi-Arabien søgte at mægle mellem dem. Da Naguib ved hans afrejse fik et hjerteanfald i lufthavnen, greb revolutionsrådet lejligheden til at lette ham for byrder. Nasser blev igen premierminister og militærguvernør, og magten gled Naguib af hænde. [Se videre 26. okt.]

Senator McCarthy under fjernsyns-forhøret i opgør med ministeren for hæren Robert Stevens, til venstre i billedet. Ved ministerens side generalmajor R. N. Young, ved McCarthys side hans unge, aggressive advokat Roy Cohn, der var en af sagens hovedpersoner. Både han og ministeren mistede hurtigt deres stillinger.

22. april 1954

Senator Joe McCarthy mødte sin skæbne i det amerikanske fjernsyn [se 12. april]. Han havde brugt TV til at slå sig op som Amerikas antikommunistiske storinkvisitator, men fjernsynet vendte i forsommeren 1954 sine inkvisitoriske glasøjne mod ham selv og afslørede ham i et uhyggeligt langtrukkent nærbillede som en principløs, ansvarsløs, ryggesløs politisk profitjæger. McCarthy havde overvurderet sin magt og var begyndt at koste rundt med hærens minister og bedste generaler så groft, at det måtte få en ende. Konfust, men dog virkningsfuldt satte hæren sig til modværge ved at anklage McCarthy for embedsmisbrug, og resultatet blev en senatsafhøring med McCarthy på anklagebænken i 35 dage. Fjernsynet transmitterede i 187 timer denne den besynderligste »retshandling« i amerikansk politiks historie. Skidt og snavs blev hvirvlet op, mens ministre, departementschefer, generaler og FBI-chefer blev trukket over skærmen, og McCarthy dominerede fra anklagebænken sagen som om han var dommer, anklager og nævninge i én person. Men glimt for glimt afdækkede han selv uafvidende sin personligheds brist for det amerikanske folk. Da sagen var færdig, var han det også. Et halvt år efter udtalte senatet sin formelle misbilligelse af hans politiske vandel som en krænkelse af senatets ære, traditioner, værdighed og forfatningsmæssige funktioner. Senatoren fra Wisconsin boblede langsomt til bunds i en stor tønde *Bourbon-whiskey* og døde i 1957. [Se videre 7. maj]

Dienbienphu falder

Det hvide flag vajer over indgangen til det underjordiske hospital i Dienbienphu. — Th. Kinas ministerpræsident og udenrigsminister Chou En-lai mellem to rådgivere ved åbningen af Indokina-forhandlingerne i Genève.

7. maj 1954 Dienbienphu [se 4. april] faldt efter 56 dages belejring. Under heftige angreb åd *Vietminh* sig ind under garnisonen, og da de sidste startbaner blev erobret den 2. maj, var fæstningens dage talt. 12.000 mand havde forsvaret den. 4000 af dem var dræbt eller såret. 1400 hårdt sårede lå i det underjordiske hospital, hvor »Dienbienphus engel«, den unge sygeplejerske-løjtnant Geneviève de Galard-Tarraube, havde gjort hele belejringen med som eneste kvinde. De otte uger var krigens sidste kamp. Dagen efter Dienbienphus fald begyndte i Genève forhandlingerne om våbenstilstand. Udenrigsministre fra 19 lande — de 16 FN-stater, der deltog i Korea-krigen og Sovjet, Kina samt Nordkorea — havde åbnet Genève-konferencen [se 25. jan.] om »fjernøstlige spørgsmål« den 26. april, og de to første uger var helliget Korea. I forhandlingerne om Indokina deltog Sovjet [se 25. marts], Kina, Frankrig, Storbritannien samt de tre indokinesiske stater og *Vietminh*. Udenrigsminister Dulles [se 22. april], der i to uger havde siddet ved forhandlingsbord med Kinas Chou En-lai uden at hilse, forlod dog selv Genève før Indokina blev taget op. Han ville ikke lægge navn til en forhandling, som kunne ende med afståelse af territorium til kommunister; og han mente iøvrigt, at vestmagterne begik en kardinalfejl ved ikke på forhånd at erklære, at de ville føre krigen til ende som en fællesaktion, hvis Genèvemødet ikke bragte tilfredsstillende resultat. [Se videre 17. maj og 17. juni]

De amerikanske negres advokat Thurgood Marshall foran højesteret i Washington, D.C., efter at han havde vundet sin sag for negerdrengen Spottswood T. Bolling og fire andre — og dermed et nyt frihedsbrev for sin race.

17. maj 1954

Næsten halvfems år var gået, siden den amerikanske kongres forbød slaveri og lovede Amerikas negre lige ret for loven [se 7. maj]. Men hverken politisk, økonomisk eller menneskeligt havde de opnået fuld ligeberettigelse endnu i løbet af tre generationer. Den store depression i 1930rne og den anden verdenskrig havde med dybtgående sociale omvæltninger gjort det til et samvittighedsproblem, der blev blotlagt i professor Gunnar Myrdals monumentale undersøgelse »*An American Dilemma*« i 1944. Siden krigen havde det været regeringspolitik aktivt at arbejde for udryddelsen af racediskrimination, også fordi den i den kolde krig blev brugt som propagandavåben mod USA blandt de nye, selvstændige staters farvede befolkninger. Fremskridt blev gjort, men hæmmedes af at raceadskillelsen som samfundsinstitution var godkendt af højesteret. Siden 1896 havde retten hævdet, at racerne måtte holdes adskilt, såfremt de iøvrigt blev ligestillet. En række domme siden krigen åbnede tyve af sydstaternes universiteter for negerstudenter, fordi de ellers ikke fik jævnbyrdige uddannelsesmuligheder. Men først ved højesterets dom på denne syttende maj blev selve raceadskillelsesprincippet erklæret for forfatningsstridigt: det gør borgerne ulige for loven på grund af race. Dommen gjaldt negerbørns adgang til folkeskoler i Washington, D.C., og fire stater. Men ved at omstøde den gældende doktrin havde den gyldighed for alle 17 stater med raceadskilte skolesystemer og ville få det for alle former for offentlig diskrimination. [Se videre 18. juni]

Mendès-France kommer til

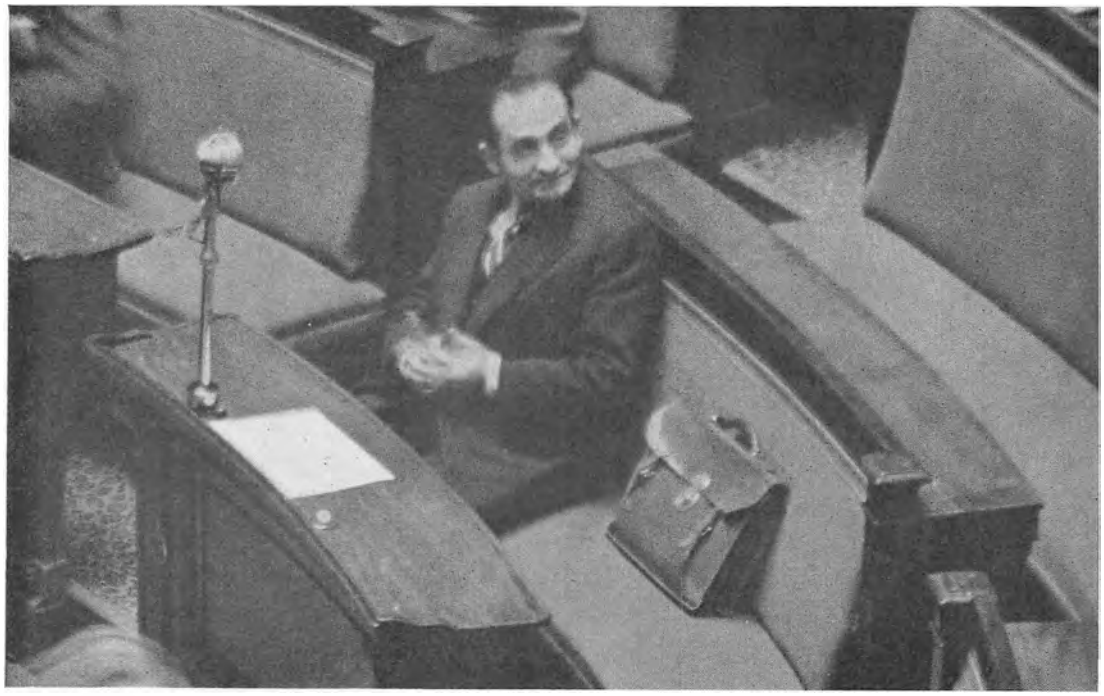

Pierre Mendès-France alene på ministerbænken i nationalforsamlingen som designeret konseilspræsident.

17. juni 1954 Forhandlingerne om Indokina [se 7. maj] gik langsomt i Genève. Eden og Molotov skiftedes til at føre forsædet ved de officielle møder, og de første beskedne resultater skyldtes deres mæglende bestræbelser. I begyndelsen af juni fik de respektive overkommandoer besked om at optage kontakt om en våbenstilstands praktiske spørgsmål, mens de mere politiske problemer midt i måneden blev overgivet udenrigsministrenes stedfortrædere til tre ugers lukkede drøftelser. Før ministrene rejste fra Genève, var Laniel-regeringen blevet væltet, fordi den ikke havde skaffet våbenstilstand. Præsident Coty overdrog regeringsdannelsen til den 47-årige radikale politiker, Pierre Mendès-France, de Gaulles finansminister under krigen og økonomiminister i befrielsesregeringen. Han bragte en ny, beslutsom tone ind i fransk regeringspolitik. Han ville slutte våbenstilstand på fire uger — inden 20. juli — eller træde tilbage. Fik han den, ville han med lige så kort frist gennemføre et økonomisk reformprogram og søge en endelig afgørelse om Europahæren. Mendès-France forlangte et rent demokratisk tillidsvotum for at danne regering — han anerkendte ikke kommunisternes stemmer. Han dannede et kabinet af mænd i fyrrerne, flest radikale og gaullister, blev selv også udenrigsminister og tog som forsvarsminister den gaullistiske general Pierre Koenig, der var modstander af Europa-hæren. Mendès-France gik på med krum hals. Hans første initiativ var et møde i Bern med ministerpræsident Chou En-lai, som Bidault ikke havde villet forhandle med. [Se videre 25. og 28. juni, samt 20. juli]

Lederen af det antikommunistiske oprør i Guatemala, oberst Carlos Castillo Armas, med læderjakke og pistol i bæltet, med sin stabschef, oberst Mendoza, i det revolutionære hovedkvarter i Esqipulas.

18. juni 1954

Guatemala, det nordvestlige land i Centralamerika hvis 3,5 mill. indbyggere mest lever af kaffe- og bananeksporten, blev i højsommeren et storpolitisk stormcentrum. Republikkens præsident siden 1951, den venstreorienterede unge oberstløjtnant Jacobo Arbenz Guzman, havde ladet kommunister få dominerende indflydelse. Det førte til et diktatur af en anden karakter, end Centralamerika var vant til, og til ekspropriering af det amerikanske *United Fruit Comp.s* bananplantager; det bød også Sovjet en første lejlighed på den vestlige halvkugle. Da den svenske fragtbåd *SS Alfhem* i maj bragte 2000 tons gamle, tyske våben til Guatemala fra Stettin, så Washington skriften på væggen og reagerede med en principløshed, der var en større sag værdig [se 17. maj]. En uofficiel blokade af Guatemala-kysten blev etableret. USA bad sine allierede respektere eller tolerere den og fik principielt nej fra Vesteuropa. Inden denne konflikt blev akut, gik en guatemaltekisk oprørshær på nogle hundrede mand under oberst Castillo Armas over grænsen fra Honduras. Arbenz-styret anklagede Honduras og Nicaragua for aggression, og konflikten blev i FN til et opgør mellem Sovjet og USA, hvis taktik gjorde det vanskeligt at holde de traditionelle tråde sammen. Danmark og New Zealand stemte med Sovjet mod USA, mens Storbritannien ydede passiv støtte. For — som udenrigsminister Eden sagde — »hvis allierede kun skal optræde samlet, når de har ens opfattelse, har alliancer ingen betydning«. Selve sagen løste sig selv. Inden FN blev færdig, var Arbenz flygtet og Armas præsident. [Se videre 25. juni]

Lang weekend i Washington

Mrs. Eisenhower modtager Sir Winston på trappen til Det Hvide Hus. — Tv. udenrigsministrene Eden og Dulles før mødet.

25. juni 1954 Det var den store brintbombe-eksplosion i Stillehavet [se 1. marts], der var den oprindelige tilskyndelse til dette møde mellem Vestens to store ledere i Washington [se 18. juni]. Sir Winston Churchill fornemmede, at det nye våben satte et større skel i verdenshistorien, end atombomben havde gjort ni år forud, og han måtte overbevise sig om, at præsident Eisenhower fattede den nye tids dimensioner og konsekvenserne af dem. Konferencen var blevet sinket af de britisk-amerikanske uoverensstemmelser om Vestens holdning i Indokinakrisen [se 17. juni], og udenrigsministrene var med for at få bilagt denne konflikt, der var blevet næsten personlig. Dulles insisterede på omgående oprettelse af en sydøst-asiatisk forsvarsorganisation efter NATOs forbillede, og han nægtede at tage noget medansvar for en deling af Vietnam i Genève. Eden ville først se resultatet af Genève-forhandlingerne, før han forpligtede sig til en kollektiv forsvars-organisation, og han hævdede, at USA som de andre stormagter måtte garantere den våbenstilstand, man nåede til, hvis den skulle have værdi. Ved Churchills og Eisenhowers mægling nåede man til at overtale Dulles til at følge de videre Genève-forhandlinger fra Paris, mod at forberedende drøftelser om forsvars-organisationen blev indledt. For Churchill selv var der et strøg af sentimentalitet over denne rejse, der endte med en højtidelig bekræftelse af *The Atlantic Charter* af 1941. Han vidste, at det nok var sidste gang han besøgte Det Hvide Hus som britisk minister. [Se videre 20. juli]

VERDEN SIDEN 1945 er det første samlede værk om hændelserne fra 2. verdenskrigs afslutning til 1962. Det er populært fortalt.

VERDEN SIDEN 1945 giver på godt 500 sider læseren anskuelige oplysninger. Hver begivenhed får en side med billede og tekst, begge dele ramt i centrum. I første række gælder det naturligvis den politiske udvikling, men den videnskabelige og på anden måde kulturelle og rent menneskelige udvikling er ikke glemt. Penicillin er f. eks. med – Twist også. For blot at nævne eksempler. – Hvem kan i dag huske, hvordan begivenhederne forløb for blot få år siden – endsige i de 17–18 år, værket spænder over. Hvor mange ved f. eks., at den fredsperiode, som verden har oplevet i 1962, efter at Algier-freden blev sluttet, blot er den anden periode af fred i det omhandlede tidsrum, som er blevet kaldt en fredstid. Den første var tre måneder i 1954.

VERDEN SIDEN 1945 er skabt efter samme princip, som har stået sin prøve og blev kronet med popularitet i VERDEN SIDEN 1914 og VERDEN SIDEN 1939, der begge forlængst er udsolgt.

VERDEN SIDEN 1945 er ordnet kronologisk og er bygget op efter et system, som gør det let at følge hver sammenhørende begivenheds-række de 17–18 år igennem. Det giver samtidig klare analyser af begivenhederne.